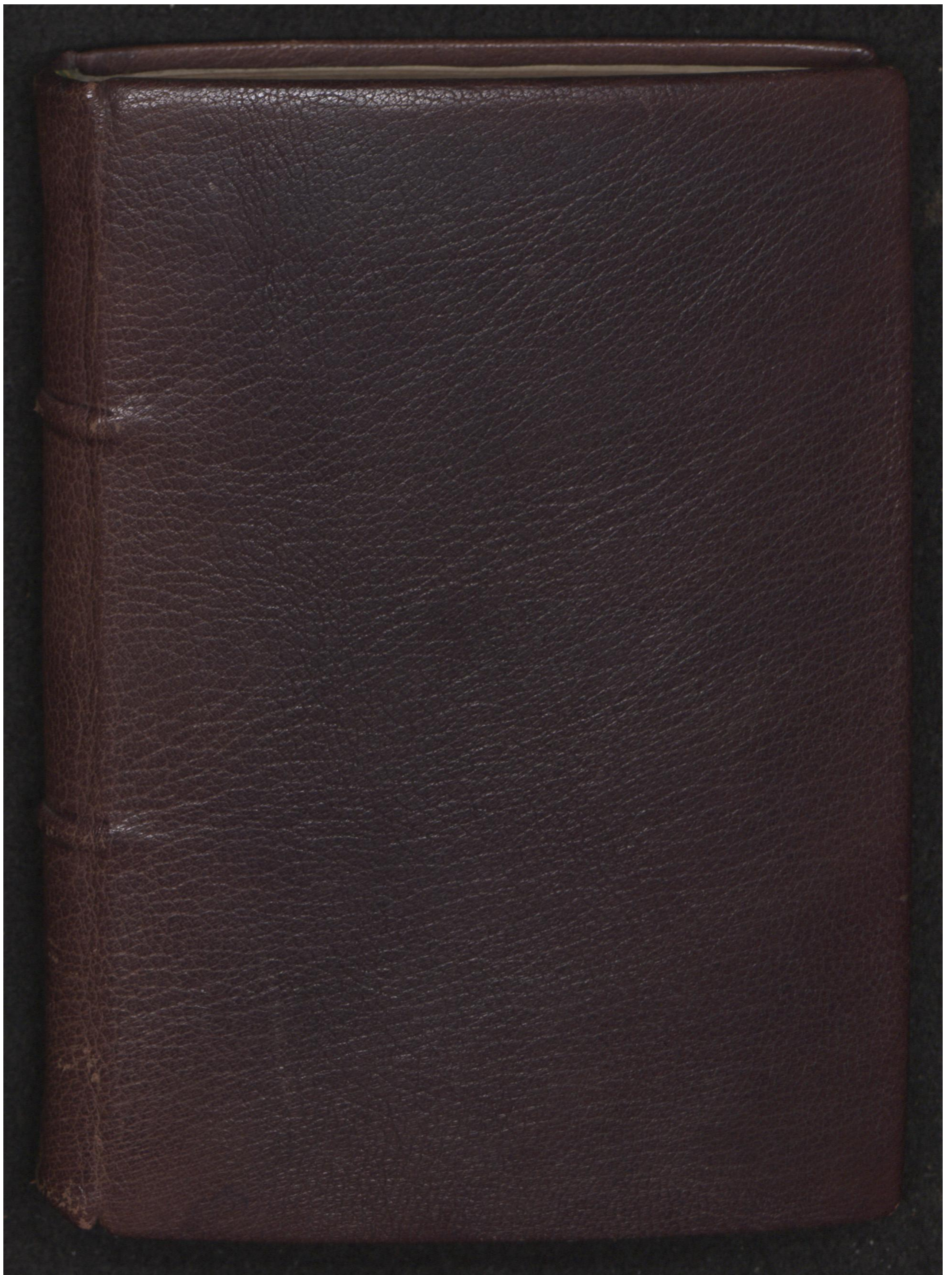
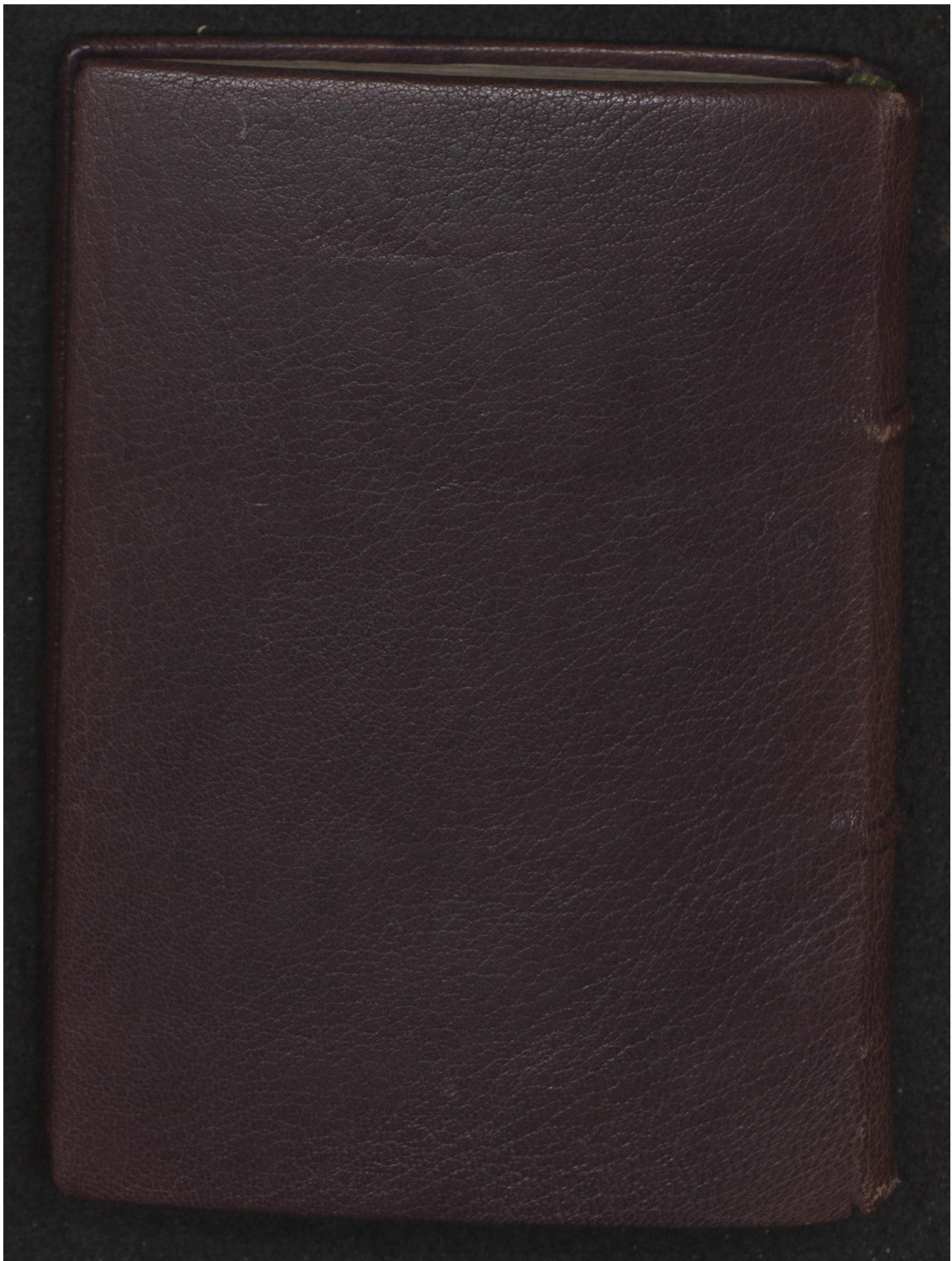

1
6
59

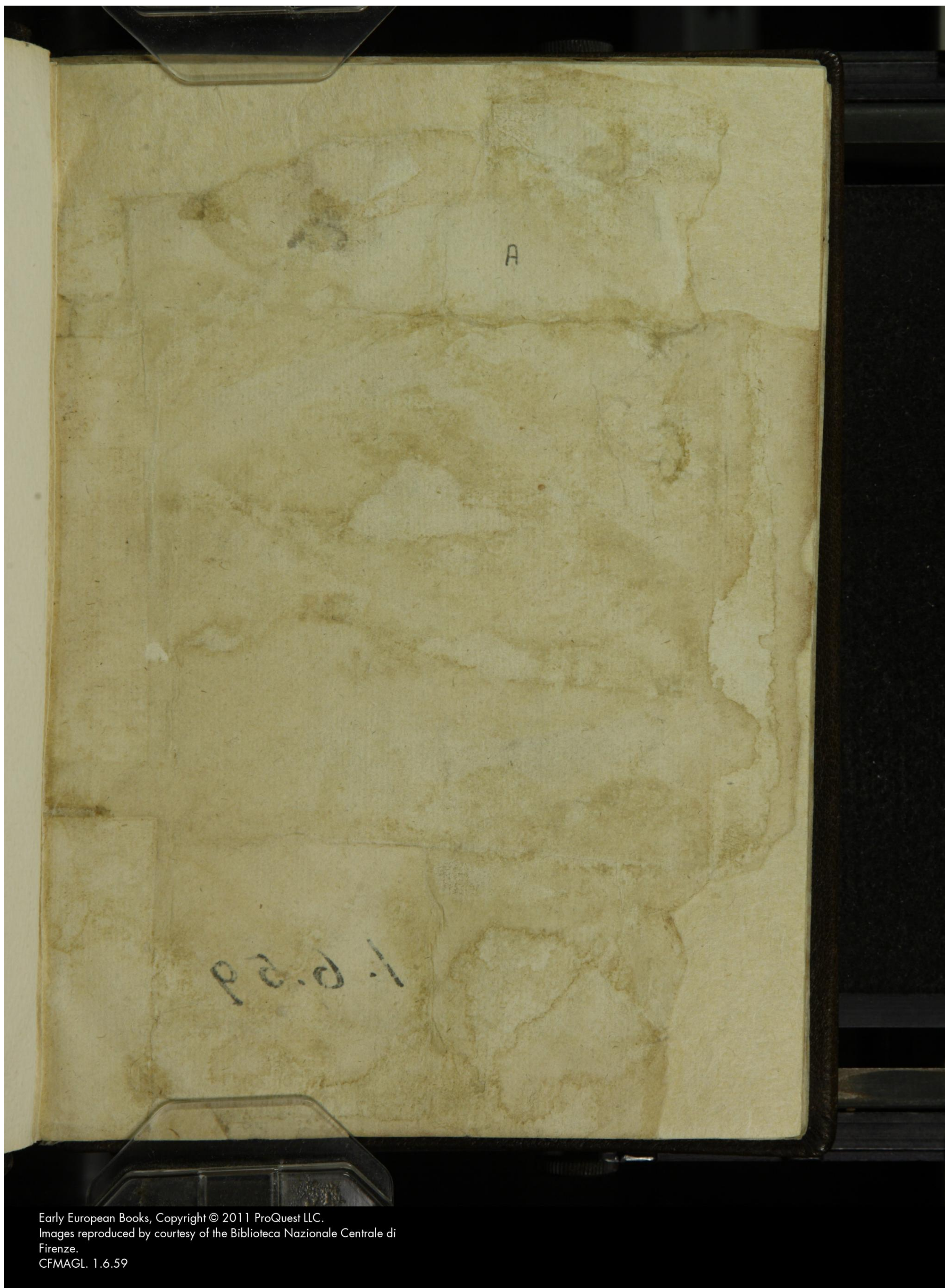

1.6.59

A
1.6.59

V
PORT

DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS VVLGO.

DE ZIFERIS

LIBRI IIII.

IOAN. BAPTISTA PORTA

NEAPOLITANO AVTORE.

CVM PRIVILEGIO

NEAPOLI,

Apud Ioa. Mariam Scotum. M. D L X I I I.

EXCELLENTI VIRO IOANNI SOTO PHILIPPI REGIS In Hoc Regno A' Secretis,

Ioa. Maria Scotus.

GO quidem Sote clarissime in libris, operibusque dedicandis illud in primis obseruandum arbitror, vt ijs dedicentur, qui sua nos valeant autoritate à quibuscunque obtrectatoribus, defendere, ac tueri. Quod facile assequemur, si delectum aliquem habebimus in libris nuncupandis, ne cuiquam nuncupemus, qui non & ijs vehementer delectetur, & de eisdem grauissimum ferre iudicium minimè posse videatur. Qua in re à compluribus hominibus hac nostra tempestate peccatum esse video, qui haud veriti sunt ingeniorum monimenta quibusdam Principibus consecrare, qui non modò ea non intelligere, aut re vera approbare; sed ne inspicere quidem vnquàm potuerunt. Longè aliter ego facere semper decreui, vir amplissime, in operibus, quotquot meo sumptu typis excusa in lucem prodibunt: deligamque semper aliquem ex grauissimis viris, ijsdemque bene merentibus, cui dedicem.

quod si vnquam anteà, nunc certè maximè præstiti. qui cùm opus Domini Ioa. Baptistæ Portæ de clandestinis literis, secretisque notis, quas Ziferas vocant, typis meis imprimendum suscepissem, te vnum potissimùm delegi, cui iure quodam optimo nuncuparem. Tu enim is es, qui eiuscemodi studijs magnoperè delectaris, in eisque mirum in modum excellere videris. Accedit ad hæc amor ille tuus, atque incredibile studium erga nostram hanc artem Typographicam, quam, cùm totus sis in ornanda Neapolitana republica, ideoque te in nobilissimum huiusce verbis Patritiorum ordinem cooptari volueris, speramus in dies Neapoli auctiorem, luculentioremque tua opera, & consilio futuram. Vt interim sileam virtutes illas animi tui egregias, ac verè diuinas: quæ vel solæ me ad hoc vehementissimè hortari possent, atque etiam impellere. Tuæ igitur partes erunt, pro tua illa singulari humanitate, animique celsitate, quod tibi toto animo, ac syncerè nuncupamus, hilari fronte accipere; & me tui obseruantissimum in tuorum numero retinere.

AD LECTORES

PRÆFATIO.

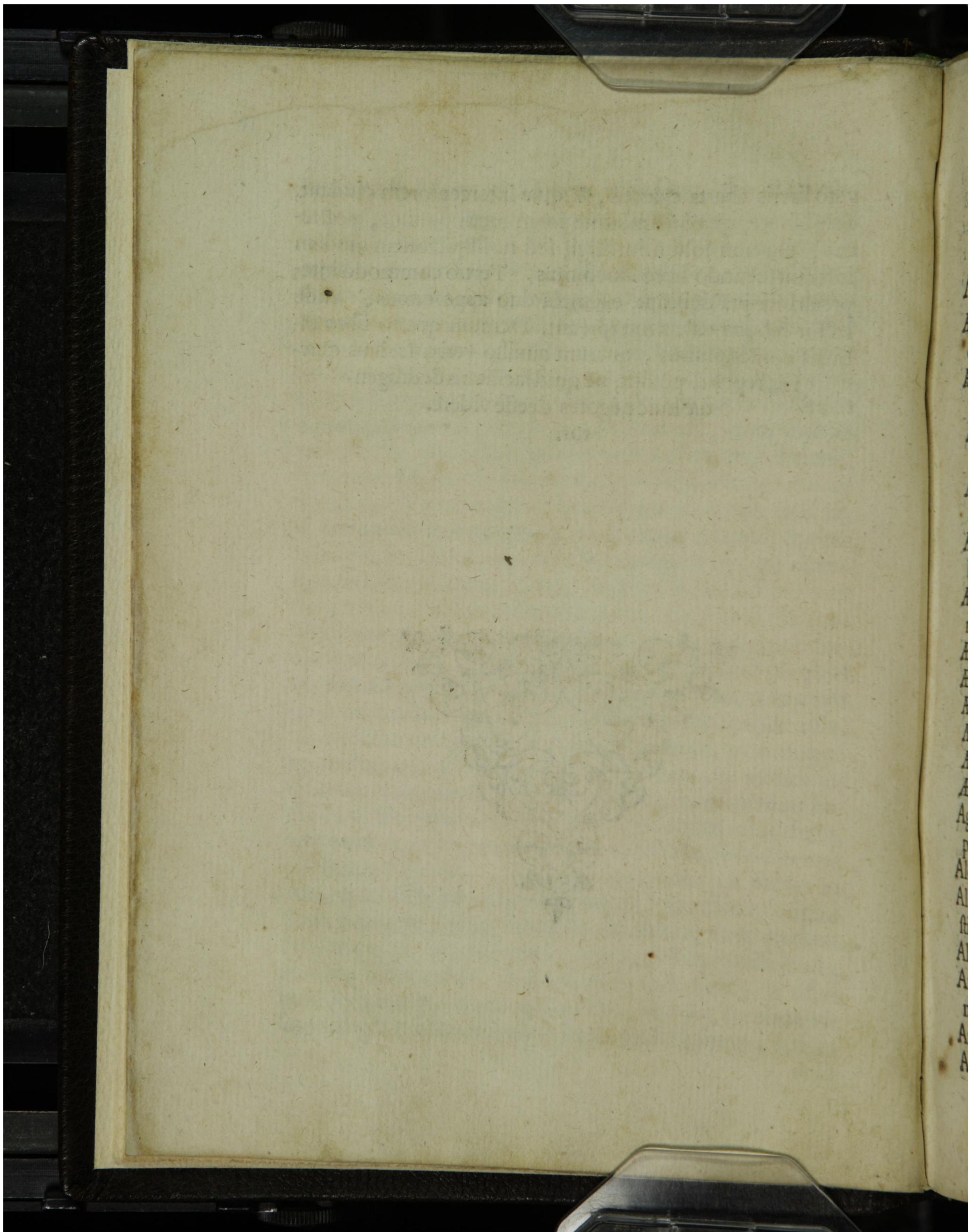
EQVIRENTI mihi veterum in omni rerum genere quædam manu ſcripta monuméta, vt arcani quid & abditi inde depromerem, (ita me ſemper ad hęc propenſum natura tulit) cum nō ſemel contigiſſet in obſcuras quaſdam notas, & characteres impingere, quibus ſcriptores dū legentibus inuidēt rerum cognitionem, ex induſtria ſolent ſua ſcripta occultare, ea dimittere ſæpenumero cogebar, ad quæ magis cupiditas animum accendebat. Verùm cum ea ſit hominum conditio, vt quæ multum appetimus, eò ardentius appetamus, quò ad ea aſſequenda maior eſſe ſolet difficultas, ea de cauſa factum eſt, vt ſubſtinuerim non prius ab incœpto deſiſtere, quàm omnes eiuſmodi notas, quæ occurrerant interpretarer, nec voto fortunæ beneficium defuit, characterum enim ſignificationem accuratius perquirenti, & in hoc non parum elaboranti, res ita fœliciter ceſſit, vt huic mox inquiſitioni ſerio addictus, non paucas eiuſmodi notas interpretarer, quòd cum de cętero aliquandiu enixius quæſiuiſſem, ita profeci, vt collectis eiuſmodi quamplurimis characteribus, cum multiplex eſſet ratio interpretandi, & multorum ſcriptorum collatione comprobata, de illis librum conſcribere decreuerim: ſed quomodo id fieret, rectè primum neque ipſe ſatis intelligebam, quare circa initia, vt nonnulla ad hoc oportuna colligerem, quæ libro formam traderent, mihi labor fuit non modicus, calamo demum nonnullas præceptiones, quæ ſe memoriæ ſtatim offerebant commiſi: ne in ijs perquirendis, quoties opus eſſet nimis elaborarem, neque enim ſperabam rerum

varietate in tantum posse opus excrescere, siquidem cum huic rei intentius operam nauarem (quid enim labor non efficit?) tantum profeci, vt breui allatas vndique epistolas huiusmodi notis scriptas amicis rogantibus interpretarer, vnde eam de me apud eorum animos admirationem excitaui, vt non defuerint literarum imperiti, qui hoc mihi non aliundè, quàm ex arte magica, vel alicuius numinis afflatu prouenire existimarent, quod totum ratio contextus ex orthographiæ petita fontibus satis apertè indicabat. Sed vt videant, quibus regulis in his progrederer, quas collegeram per hos dies, dum animus grauioribus curis feriatus, leuioribus his studijs incumbit, typis excudendum curare statueram. Verùm cogitans quam varijs hominum iudicijs, & zoilorum obtrectationibus, qui sui ingenij acumē in aliorum laboribus solent experiri, illi exponerentur, qui libros in publicum emittunt, statui (lectores humanissimi) hoc opus tandiu apud me reseruare, donec illud cum aliorum librorum classe, quorum nomina in nostrę Encyclopediæ indice protulimus, simul absolutum ederetur. Sed pluribus tandem rationibus necesse fuit consilium mutare, cum enim huius operis fama vulgaretur, dum adhuc sub incude esset, partim amicorum non paucis efflagitationibus, quos magna iamdudum legendi operis cupido incesserat, & partim inuidorum motus impulsibus, qui eius rei, cum à nemine hactenus fuisset pertentata, honorem hunc nobis inuidebant, commodum duxi rem vlterius non differre, sed diligenter editionem festinare. Nos verò negotium hoc totum in duas partes diuidemus: scilicet occultè significare, & significata percipere, vni primum & secundum, alteri tertium & quartum librum dedimus. Signa, quibus significamus, vocalia, semiuocalia, & muta, quomodo fiant, ex veterum & recentiorum præceptionibus, visibilia, quæque visum effugiant vniuerso primo libro conscripsimus, scripta

verò

verò literis charta exaratis, & quæ interceptorem eludant, quæ labore, quæq́ue minime interpretari poſſunt, poſtremo, quæ non ſolum intelligi, ſed ne ſuſpicionem quidem inferant ſecundo libro docuimus. Tertio commodo intepretari ſcripta debeant, exempla duo appoſuimus, vnde lector reliqua valeat interpretari. Demum quarto libro tabulas conſcripſimus, quarum auxilio verba facilius quæſita reperiri poſſint, ne quid facilitatis & diligentiæ huic negotio deeſſe videretur.

EORVM QVÆ IN OPERE TRACTATNVR
INDEX.

A

Atta-

Conſo-

✻ Literæ

Notis

SERIES CHARTARVM.

† * A B C D E F G H I L L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes sunt duernæ excepta Ee, quæ est ternio.

ERRATA.

Primus numerus paginam, ſecundus lineam indicat.

Triſmegiſtro	Triſmegiſto.	3	9
Vel manuẽſes	Vel à manuenſes.	4	16
DILVA	DILIA.	5	6
Illo	Illi.	11	1
Sumptus	Sumptum.	11	14
conſumetur	conſumatur.	14	2
clauis	clauus.	14	8
portum	portus.	14	8
ἀλλεγορια	ἀλληγορια	15	4
Domæta	Damæta.	16	23
Domætæ	Damætæ	16	27
ineundum	ineundam.	17	32
plecubulæ	plebiculę.	18	14
STISHO	TISHOS.	20	3
obſceſſam	obſeſſam.	20	29
mitos	mites.	22	25
ſuperbia	ſuperbiam.	23	15
exprobando	exprobrando	24	22
tatè	tacitè.	25	23
Gypſeli	Cypſeli.	27	7
obſeſſis	obſeſſo.	27	14
Alciatos	Alciatus.	29	28
communiſci	comminiſci	29	30
exponere	exponeret.	32	3
inſenſáq;	incenſáq;.	32	12
ab	ad	32	15
millinario	millenario.	37	6
Secundo	Secunda.	37	30
oſt	eſt.	38	9
facit	fecit.	39	17
σλυτάλω	σλυτάλλω	40	32
quæ	qui.	42	13
concepta	conceptis.	43	21
veſceribus	viſceribus.	44	27
admouens	admonens.	48	9
humidili	humiduli	48	13
Cyclamino	cyclamini.	48	30
alba	albo	49	32
tunduntur	tunditur.	50	30
quadriduum	quatriduum.	51	2
aluid	aliud.	53	26
demictet	demittet.	58	24
Vxericiet	vxori, ciet.	59	20
iuutilum	inutilium.	64	6
ingenis	ingeniis.	65	11
Tiet	Fiet.	68	5
obſtruendeum	obſcurandum.	69	30
oportunum	opporunum	76	4
Oededipo	Oedipo	82	9
Redditus	reditus.	86	3
proprius	propius.	88	16
vn:us	vnicus.	95	1
literis	literæ	96	3
inſeferius	inferius.	99	5
Varietæ	Variatæ.	114	1
coniungem	coniugem.	138	12
gluciendas	glutiendas.	139	18
vallémq;	vallumq;	140	1
deriperet	diriperet.	140	31
enonodare	enodare.	143	12
permutentur	permutantur.	148	23
ſimiltudine	ſimilitudine.	149	19
tali	tati.	133	10
videntur	videtur.	133	22
fruſtrare	fruſtra re.	155	3
enim	etiam.	156	11
materna	materno.	161	13
obſerri	obſeruari.	162	20
exploratibus	exploratoribꝰ.	165	11
efficacaciſſimũ	efficaciſſimũ.	165	23
percepi	percipi.	165	28
characteres	characteris.	166	13
potior	potiorem	168	2
λ	λ	175	16
PRABTEREA	PRÆTEREA.	176	13
AGEDA	AGENDA.	176	14
poteſtatem	poteſtas.	183	19
obſoluant	abſoluant.	183	30
cautionem	cautiorem.	184	24
cognoto	cognito.	189	15
alium	aliud.	191	12
proprius	propius.	191	31
ſimilum	ſimilium.	197	33
proprius	propius.	199	15
totius	toties.	199	31
margilani	marginali.	200	32

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Quid ſint furtiuæ literarum notæ.

VRTIVAS notas politioris literaturæ viri eas literas appellant, quæ artificio huiuſmodi confictæ ſunt, vt non poſſint ab alio, quàm ab eo, cui literæ deſtinantur, interpretari. Quod ſi rectè nobis animaduerſum fuerit, id nomen literis illis congruere plane videbimus, quas noſtrates vulgò ZIFERAS nominant. Has igitur furtiuas literas ſi maiorũ noſtrorum monumenta percurrentibus, licebit quicquam animo coniecturare, nil aliud, niſi notas eſſe dicemus, quibus vel occulte vel breuiter aliquid rei gnaris, quibus rem exploratam volumus, manifeſtamus. Notas verò appellamus, quod literas, ſyllabas, & dictiones (vt Iſidorus ait) præfixis characteribus notent, & legentiũ animos ad ſignificationum notitiam reuocent, quò fit, vt qui eas ſcribant, notarios appellemus. Quod ſi earum vſum perſpexerimus, his tantum rebus eas inſeruire dicemus, cuiuſmodi ſunt res ſacræ, occultarumq; rerum ſcientiæ: ſiquidem ne à prophanis, nec dum ſacris illis mediocriter initiatis illæ violentur, neùe abdita detegantur myſteria ea ſæpe ignorabilibus characteribus, & ſymbolicis quibuſdam figuris à maioribus tegi, & occultari conſueuerunt. In arduis quoque rebus, magniſque negotijs, vtporè ciuitatum obſidionibus, arcium expugnationibus, pon-

tificalium suffragiorum comitijs, in amoribus etiam, alijsq; id genus ad securitatem vtemur: quoties enim expedit regibus, eorum vicarijs absentibus, doli conscijs, alijsue alijs in rebus occulta nostri animi consilia exponere, ne literę ab exploratoribus, grassatoribus, præsidibus, qui opportunis locis dispositi adhibentur (longè enim Regum & Principum sunt manus) interceptæ, occulta illis consilia detegant, in maxima præcipuè temporibus licentia, cum delicta vetare nemo audeat, ad earum vsum, vt nobis cautionem præstent, confugiemus. Præterea breuitatis causa inductæ sunt, vtputa si quid compendiose scribendum sit, ne verborum, nominumque crebra repetitio in scribendo tædium afferat, vtque minori cum labore possit quicquid opus sit, arctius comprehendi. Non immerito igitur in his notis excogitandis multorum diuexata sunt ingenia, quorum quamplura super ea re commenta suis locis prosequemur.

Capvt. II.

Quod furtiuis hisce notis vsi sunt, qui res sacras & occultas scientias scripserunt.

AEgiptii sacrorum antistites, vt Cornelius Tacitus ait, veriti ne sacra locum inter prophana sortirentur, ænigmaticis illa quibusdam scalpturis & characteribus contegebant, inuisibilia enim per visibilia rerum mysteria significantes, nefas arbitrabantur facilè sic ea literis cõmittere, vt possint à communi & indigna plebe violari. Vnde suas literas communes habebant, quas omnes perdiscerent, sed quas appellabant sacras, soli nouerant sacerdotes, à parentibus priuatim acceptas. Apud Æthiopes etiam, quorum coloni fuisse videntur Ægiptij, ijsdem omnes vtebantur figuris, cuius generis literæ hieroglypha grammata nuncupant, quod

quod ijs notis ſacrarum rerum myſteria traderentur. Chæremon etiam fuiſſe traditur, qui hieroglyphia ſcripſerit. Sunt tamen qui putent, cum per animalium figuras ſenſus mentis Ægyptij effingerent, non dum vſitatiſſimam literarum & ſcripturæ rationẽ extitiſſe. Verùm ſic mos hic ſcribendi antiquiſſimis temporibus inualuit, vt vetuſtatis monumenta omnia in columnis, quæ in Mineruę, aliorumque Deorum templis erant poſitæ, huiuſmodi notis ſignarentur: cuiuſmodi columnas multas fuiſſe ab Hermete Triſmegiſtro inſcriptas Iamblicus alijque teſtantur. Legitur etiam Mercurius Deificam viam & anagogicam ad diuina hieroglyphicis literis perſcripſiſſe, quas poſtea in adytis Ægyptiæ vrbis, quam Sain dicunt, Bithis propheta inuentas, Ammoni Regi interpretatus eſt. In obeliſcis quoq; Seſoſtridis et Semnoſernei, qui ex Ægypto in vrbem deuecti ſunt, per huiuſmodi notas rerum naturæ interpretationem adnotatam eſſe Plinius & Strabo teſtantur. Vnde Ægyptiorum Theologiæ ænigmata propter obſcuritatem (Iamblicus ait) diuinę ſapientiæ muſa, vt ſoluantur, indigêre. Hi namque in huiuſmodi Myſtagogia vniuerſi naturam, ac Deorum architecturam imitati, myſticarum & latentium intelligentiarum quaſdam imagines ſymbolicis nutibus aperiunt, & antiquiſſima etiamnum vetuſtatis monumenta immanibus impreſſa ſaxis cernuntur, qualia me olim interpretari memini. In hanc ſententiam Lucanus doctiſſimè ita breuiter canit.

„ Phœnices primi : famæ ſi creditur, auſi
„ Manſuram rudibus vocem ſignaſſe figuris.
„ Non dum flumineas Memphis contexere biblos
„ Nouerat, & ſaxis tantum volucresque, feræque,
„ Sculptaque ſeruabant magicas animalia linguas.

Quoſdam ſibi etiam Magos characteres effinxiſſe, & reperiſſe vidimus, quibus ſuam ſcientiam ab vſu & vulgarium lectione vindicarent, vt quiſque in Honorio Thebano & alijs

videre poterit. Apuleius de his notis sic meminit.
„ De opertis adyti profert quosdam libros, ignotis literis
„ prænotatos, partim figuris huiuscemodi animalium con-
„ cepti sermonis compendiosa verba suggerentes, partim
„ nodosis,& in modum rotę tortuosis, capreolatimque con
„ densis apicibus à curiositate prophanorũ lectione munita.

Capvt. III.

Quod his etiam notis scribunt, qui velint compendiose scribere.

VETERES quoque, vt in scribendo celeritas in promptu esset, sibi vulgares notas quasdam præfigurarunt ex arbitrio, vt cum in senatu adessent, illis vsi sic breuitatis causa scriberent, & Ciceronis ætate ab anagnostis epistolæ et orationes scribebantur, vt ne verbum quidem excideret,& quicquid per contentionem in iudicijs dicerent, librarij conplures, vel manuenses exciperent, eos autem his nominibus vocabant, quorum ministerio à manibus vtebantur, idque diuersis inter se partibus. Apud Plutarchum etiam legimus ex Catonis orationibus illam, quam is in coniuratos Catilinæ contra Cęsaris sententiam habuit, hoc modo exceptam,& ad sua vsq; tempora seruatam solam sic extare. sic & senatorum sententias, dum recitarentur breui scripto multa cõprehendente, exceptas fuisse. Nec solum in senatu, sed etiã in scholis olim pleraque dictabantur discipulis excipienda, ita vt, licet incommodè, notulis tamen & lineamentis compendiosè scriberent. Et Suetonius refert Titum quoq; Vespasianum pluribus notis verba excipere velocissime solitum more notariorum. Vt celeriter quoq; verba comprehenderent nominum verborumq; primas literas notabant, vti nunc in monumentis historiarũq; libris satis liquet. Sic C R ciuẽ romanum significabant, O P oportere, A B V C ab vrbe condita,

Sic

Sic P P P P E S S S E V V V V V V V F F F F primus pater patriæ profectus est, secum salus sublata est, venit victor validus, vicit vires vrbis vestræ, ferro fame flamma frigore, vt apud Valerij Probi libellum de Romanorum notis interpretandis videre licet, quem multis postmodum notis Petrus Diaconus auctiorem reddidit. D I L V A etiam significari volebant, de isto lapide inuenies aurum, his etiam notis D T dumtaxat denotatur. Huiusmodi notas Ennius mille & centum induxit, Sed Romæ Tullius Tyro Ciceronis libertus in hunc modum figuras præpositionũ adinuenit, & post hunc Persannius Pilargirus & Aquila libertus Mœcenatis alias addiderunt, Deinde Lucius Anneus Seneca coniuncto omnium, digestoq;, & aucto numero opus effecit ad quinq; millia prolatum. Refert etiam Ælianus Spartianus ad Constantinum Augustum de imperatore Geta lepidum & vrbanum commentum, quo in conuiuijs agendis vtebatur, quoties enim is vellet L. Luculli cœnas imitari, consuetudinem hanc in conuiuijs seruabat, vt notulis intelligi vellet pro apportandis ferculis. Nam sicubi in prandio exhiberi voluisset Pauos, Porcellos, Pisces, & Pernas, sic apponebat P P P P, si Farcta, Fasianos, & Ficus, F F F scribebat, & pari literarum ordine alia varij generis edulia designabat. Augustum quoq; apud Suetonium, cum per C S scribi antea consueuisset, tali charactere X breuitatis causa vsum legimus, quod ad nostrã vsq; ætatem vsu manauit, eundemque Z characterẽ ex Græcis mutuatum fuisse, ne in scribẽdo duplex SS tædium afferret. Erant & Romanorũ prænomina notulis præscripta, vt in nummis argenteis, & antiquissimis marmoribus apparet, & Plutarchus, Sosipater, Donatus, & Priscianus testãtur. Quædam etiam scripturarum notę apud celeberrimos scriptores inueniuntur, quarum ad breuiter quippiam denotandum in scripturis plurimis est vsus, inter quas sunt Platonis notę, siquidem is ad dogmata, peculiaresq; opiniones denotãdas,

duplici X X vtebatur, duplicique περιεστιγμένον ad electiores quasdam ſententias, ornatusque verborum, & aſteriſco ad dogmatum conuenientiam. Sic obelum iſtum ⟵ in verbis & ſcientijs ſuperfluè iteratis, ſiue falſitate notatis, vt quaſi ſagitta iugulet ſuperflua, & falſa confodiat, veteres appoſuerunt: & antigraphum ⊃ vbi in tranſlationibus diuerſus ſenſus habetur, hoc etiam aſteriſco cum obelo ⟵✳ Ariſtarchus in verſibus vtebatur, qui non rectè ſuo ordine fuiſſent diſpoſiti. Chriſanon ☧ etiam ab omnibus ex arbitrio ad aliquid notandum adiungitur. Sunt & alia, quæ in ethimologijs Iſidorus memoriȩ prodidit. Nec minus in omnibus ſcientijs videre licet, vt in libris legum, vbi ſuorum verborum notæ figurantur. Apud veteres enim mos fuit, vt in peragendis cauſis rem certis literis denotarent, notas enim condemnationis, & abſolutionis conſtituerunt, vt ab Aſconio Pediano rectè animaduerſum eſt, ſiquidem damnatus K litera denotabatur, abſolutus verò A. Et de iudicio recuperatorio in veterum notis & elogijs à notarũ magiſtris ſic ſcribi ſolitum eſt. Q E R E T P I R D Q P D T D D P F. Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudiciũ recuperatorium dabo, teſtibusq; publicè dumtaxat decem denunciandi poteſtatem facit. E alij per ω ſupremam literam mille notabant, per duo etiam K K calumniæ cauſa, per D M dolum malum, & per I E iudex eſto. Sed has iuris notas Iuſtinianus imperator poſtea à legum libris abolendas ſanxit, cum multi ingenio callidi per eas ignaros deciperent, vnde ad vitanda incommoda literas legibus inſcribẽdas mandauit, ne amplius fraudes, ambagesque huiuſmodi notæ inducerent, extant tamen adhuc hæ figuræ § & ff, quarum altera paragraphos, altera digeſta deſignat. Sunt & aliæ multæ, quarum in libris legum maximus eſt vſus. Idem quoque in mathematicis præſertim aſtrologia, in qua etiamnum harum figurarum reliquiæ manent. Veteres enim aſtrologi, vel quod ſuam diſciplinam tan-

quam

quam diuinam & ſacram vulgò occultare quæſierint, vel quod cœleſtia ſigna ab Ægyptijs (vnde ferunt eam primum manaſſe ſciētiam ob aeris obſequium) figura dignoſcerētur, vel quod breuiter ſcriberent, illas induxerunt, ſuasque figurant ἀποδείξεις. Arietem enim & Taurum ♈ ♉ à cornibus tali charactere præfigurant, ſic ♊ Geminos ab eorum amplexibus, Leonem Scorpionem & Capricornum à cauda pingunt ♌ ♏ ♑, à ſpica ♍ Virginem, à bilance ♎ Libram, & Sagittarium à ſagitta ♐, nec diſſimili ratione Saturnum à falce ♄ vel ab incuruitate, à ſceptro ♃ Iouem, à claua vel ſagitta ♂ Martem, à fulgore & radijs ☉ Solem, à ſpeculo ♀ Venerem, à caduceo ☿ Mercurium, à creſcentibus & decreſcentibus cornibus ☽ Lunam. Sic & horū aſpectus, triplicitates, & octauæ ſphærę configurationes notant. Chymica quoq; ars ijs vtitur, vt obſcurè ſimplicia deſcribat, quæ non niſi à prudentum lectione vindicentur. Ammoniacum itaq; ſalem chymici delta △ litera notant, arſenicum ∞, ſic auripigmentum, & huiuſmodi reliqua, quę ſuis modis recenſeri ſuperuacanei laboris eſſet. Nec muſici ſuis carent notulis, ad tempus ſiquidem menſuramque denotūdam diuerſos excogitauêre characteres, vt in eorum libris planè videre eſt. Erant & militares notæ apud veteres, in breuiculis enim, quibus militum nomina continebantur, proprię erant, in quibus duces militum numerum, quot ex ijs ſupereſſent, quotq; in cladibus occubuiſſent inſpicerent, nam qui ſupererant T thau verſiculi initio notabantur, qui verò ceciderāt θ thita, quaſi haberent per medium telum Martis ſignum.

„ De thau, quod ſalutaris ſit nota, legitur in Ezechiele: Et „ ſcripſit thau ſuper frontes virorum gementium. Eoque modo θ thita damnationis & mortis erat nota. Perſius ad id.

„ Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Si pueritiam denotare vellent, lamda litera λ veteres vtebantur, ſic & ad deſignandam ſtipēdiorum largitionem propriæ

erant

erant notæ. Quare colligendum est, omnes ſcientias proprios ſibi characteres aſciuiſſe, quibus occultius, breuiusque ſcientiarum materiæ traderentur.

CAPVT. IIII.

Quod his notis ſcribere præcipue ſolent, qui magna negotia tractant, quamq; earum cognitio vtilis ſemper, & neceſſaria extiterit.

QVOD in rebus neceſſarijs ijs notis maiores vſi fuerint, clare inferius demonſtrabimus, cum modos referemus, quibus illi ſecreta tractaturi perſcriberent, nam vel alieno & ignoto idiomate loquebantur, vel diuerſis characteribus, diuerſisque eorum tranſpoſitionibus, vt à C. Cæſare, ab Auguſto, & à Cicerone poſtmodum factum referemus. Sed primo quantum harum notarum ars vtilis ſemper, neceſſariaq; extiterit, indicabimus, vt ijs, ſi qui ſunt, qui hanc memorabilem induſtriã ſenſa occultandi, & ad literarum diuerſos ſonos, ſiue characterum notæ accommodentur, quaſi inutilem & vanam aſpernantur, & propterea in eam inuehuntur, obuiemus. Quid enim vtilius profectò, præſtantiusque eſſe poteſt quàm magnis in rebus, quarum ſi occulta conſilia proderentur, maxima eſſent ſubeunda diſcrimina, ante ſibi quempiam cauere, vt non modo miſſæ literæ non intelligantur, ſed ne doli quidem ex ſe ſuſpitionem relinquant? quo fiet, vt ijs indetectis, & rerum poſſit is pericula effugere, & ſui facile voti compos euadere? Sed ne interim tormenta locum habeant, vt veritas exigatur, quo aſtu poſſit præcaueri, ne literæ intercipiantur, poſt traditos nouos componendi modos, indicabimus, atq; alienas in ſe paratas fraudes ſic agnoſcere, vt fruſtratis ijs, facile poſſit ſe à damnis & inſidijs omnibus eximere, quod quantum afferat momenti pro ipſa negotiorum qualitate extimabitur. Negotia huiuſmodi permulta, magnaq;

gnaq; esse possunt, cuiusmodi sunt res priuatæ, amantium, aliorumque pontificum præterea comitia, hostium consilia, aliaque eius generis permulta, quorum innumeri poterunt casus euenire. Sed vt res exemplis comprobetur, nõ inopportunum existimo hoc in loco materiam ab historicis, tum Græcis, tum Latinis petere, à quibus facilè disci poterit, quantis fuerint in malis versati, qui in magnis rerum negotijs, in quibus oportebat consilia occultari, non ab ijs remedijs sibi cautionem quæsiuerunt, tum verò quanta cum dexteritate impunè res suas peregerunt, qui sibi præcauentes, ad eorum adminicula confugerant. Narrat itaq; Herodotus Histiæum ad Persas, qui Sardibus commorabantur, quique de rebellionẽ antea secum fuerant collocuti, literas misisse, easque tabellario cuidam Hermippo Artaniteo dedisse, verum euenisse, vt is literas, non quibus destinabantur, sed Artapherni redderet, quo factum est, vt Artaphernes dimisso nuncio, & Persarum responso relato, omne proditionis consilium detexerit, & de Persis postmodum supplicium sumpserit. Idem fermè etiam Timoxeno Sicioneo contigit interceptis literis, quas ad Artabazum vulgatis characteribus scriptas dederat: siquidẽ conuenerat interutrũq; vt exiguus libellus telo suspensus ad constitutũ locũ emitteretur, cũ itaq; sagittam Timoxenus dirigeret, vt Artabazo ciuitatem oppugnanti insidias significaret, frustrante ictu, humerum cuiusdam Potidæatæ percussit, ad quem saucium, cum turba, vt assolet fieri, concurrisset, subito reuulsa sagitta, proditionis fraus detecta est, & grauiter in proditorem animaduersum. Nec minus Tito & Tyberio Bruti filijs non occultati consilij temeritas obfuit, quamuis culpa non in literis solum, sed in negotiorum etiam ostentatione videatur constitisse, postquam literæ, quas ad Tarquinios de consulibus trucidandis, deque vrbe capienda legatis dederant, detecta per seruum fraude, ad P. Valerij, qui & author publicæ libertatis fuerat, manus peruenerunt, si pectoris

enim arcanum inter animi potius septa simulatione, quàm in verborum & signorũ ostentatione posuissent,& literę ignotis characteribus fuissent exaratæ, neque fortasse euentus frustratus erat, neq; illi pœnas capitali supplicio luisset. Paulo verò consultior Suniator opibus inter Pœnos, authore Trogo, sua tempestate primarius, quamq̃ nec eius consiliũ comprobauit euentus. is enim cum aduersus Siculos à Carthaginensibus bellum inferretur, quod grauiter Annoni, qui exercitui præerat, esset infensus, literas ad Dionysium misit, non patrio, sed græco sermone perscriptas, quibus illi apparatum, aduentumq; exercitus, & ducis segnitiem indicabat. Verùm euenit, vt ab Annone græcæ linguæ non ignaro deprehensis literis & Carthaginem remissis, proditionis conuictus, capitali pœna plecteretur. Eadem fermè literarum temeritas effecit, vt non speratus euentus interimendi Macrini, sed Antonini cædes Macrini consilio patrata sequeretur: Refert itaq; Herodianus Maternianum, siue re vera id ex certis coniecturis aruspicum & vatum acceperit, siue Macrinum perosus scripserit, Antonino per literas nunciasse, vt Macrinum, qui imperio insidiaretur, de medio tolleret, verum redditis literis Antonini negligentia contigisse, vt ipse aurigandi studio intentus, literas Macrino legendas traderet, iubens vt si quid in ijs momenti esset, sibi postea renunciaret, is itaque percepto nuncio, qui ad suam perniciem tendebat, veritus Antonini sæuitiam, ne aliàs prius de ea re nuncius veniret, Martialem centurionem, qui fuerat à Principe iniurijs affectus, in eius necem destinauit, à quo paulo post pugione percussus & occisus est, quòd si literæ obscuriùs fuissent perscriptæ, Macrinus de re fortasse, quia non erat nihil veritus, nec epistolæ sententiam percipiens, Antonino literas reddidisset, eóque modo, neque nuncius in eum damnum vergisset, cui fuit alioquin vtilitatem allaturus. Huc spectat & Carthaginensium clades à Romanis Claudij ductu, quæ eadem negli-

negligentia literarum prouenit, illata. Is enim consul interceptis hostium literis, cum Asdrubalem appropinquare cognouisset, castris sub legati custodiam relictis cum exercitus parte Picenum & Senam peruenit, vbi cum altero collega iunctis copijs propè Metaurum flumen Asdrubalem adortus, tam secundo prælio conflixit, vt ad sexaginta sex hostium millia ea die cæsa referantur. Non dissimile est his, quod Commodo imperatori ab Herodiano eadem ex causa traditur euenisse: hic enim cum in libello, quales de phylira fiunt, quos ea nocte mortis supplicio addixerat, designasset, eumque in cubiculo deposuisset, neminem illuc ingressurum ratus, pusio quidam, qui illo delicatissimo erat oblectamento, inter balnea & crapulas occupato Commodo, cubiculum ingressus, sumptus in manus libellum, foras eduxit, qui cum forte in Martiæ amicæ manus incidisset, agnito illa Commodi scripto, vbi funesta contineri nouerat, ac se primam peti, Lætumque & Electum subsequi, multorum præterea futuram cædem, eos omnes conuocauit. hi veneno primum rem agere decernunt, verùm cum res ex voto minimè contigisset, in ipso postmodum cubiculo statim strangularunt, sic ille negligentiæ suæ pœnas dedit. Liquet ex his exemplis non parum scribentis, & eius ad quem scribitur interesse arcana tuto literis committi, varij enim casus, diuersæque fortunæ solent contingere, quibus secreta consilia possunt in inimicorum notitiam peruenire, eoque modo nec res suos sortiri effectus, nec earum authores impunitos euadere. Placet propterea tot exemplis postremum miri euentus adijcere, quotus enim quisq; existimasset tabellario, qui ad Dionysium proficiscebatur de Dione literas perferente, casum eiusmodi potuisse contingere? vt positas in sacculo literas, in quo & carnis frustum reponebatur, sopito tabellario per noctem in sylua carnis odore lupum inuitatum, literas simul cum

carne extraxisse, & mordicus asportasse, donec Dionis amici in ore lupi literas cognoscentes exciperent & legerent, remque omnem Dioni indicarent. Sed longum esset singula per immensum historiarum corpus diffusa exempla percensere, ex quibus clarum esse possit, quantum literas sine dolo scribentibus obfuerit, quantumque ex aduerso profuerit literas occultatas fuisse. Nobis verò, qui hæc scribimus sępenumero contingit in hoc amicis gratũ officium pręstare, dum interceptis huiusmodi dolosis literis, ijsque interpretatis, eos ab insidijs, quę parabãtur auertimus, alioquin facilè incurrissent.

CAPVT. V.

Diuisio furtiuarum notarum, & primo de vocalibus signis.

QVAM vtilis, quamq; necessaria furtiuarum notarum ars semper extiterit, superiori sermone tradidimus, modos nunc occultè animum indicandi exponere, iam tempestiuum videtur. Sed vt quæ discreta sunt, facili ordinataq; serie procedant, primum omnium modorum furtim significãdi diuisionem statuemus, eamque sic in partes secabimus, vt sua cuiq; tractatio reddatur, & accommodetur. Furtim igitur animum indicandi modi, vel exaratis in charta characterum notis, vel signis effinguntur. Signorum nos in præsens tractationem aggrediemur, eorum præsertim, quę memoria suggerit, quod vbi absoluerimus, ad nouos diuersosque characteres effingendos secundo libro procedemus. Signa igitur infinitis propemodum modis, vel vt tempus locus & necessitas exiget, cõminisci possumus: ea Vegetius rei militaris author trifariam diuidit, cuius nos partitione contenti, ad eas partes omnia signa referemus, quæ quantum momenti ad rem militarem afferant, eius verba declarant. Nil magis (is ait) ad victoriam proficere, quàm monitis obtemperare signorum, cũ voce sola inter pugnantium tumultus, neq; quid faciendum, neq;

neq; a quo abſtinendum ſit, percipi poſſit. Antiquitus ergo gentium omnium vſu receptũ eſt, vt tribus ſignis, vocalibus nempe, ſemiuocalibus, & mutis in bello omnia ſignificarent duces, quæ ille diuiſis copijs cognoſci iubet. His ſignis occultè animum cuiq; indicare poſſumus, quare furori ſimile eſſe videtur ſibi aliquem perſuadere, tam circumſpectum hominem eſſe poſſe vt ſe à furtiuo quouis ſcripto, abditaque machinatione tueri poſſit, nam aſtãs quilibet, vel procul diſtans loquitur, & factum nunciat, vt non ſolum a nemine percipiatur, ſed ne ſic quidem ſignificari quippiam poſſe qui videat, exiſtimet. Sed nunc ad rem accedamus, & vocalia primum, mox reliqua ſigna proſequamur. Vocalia igitur ſigna dicuntur ea, quę voce efferuntur, eaq́; multiplices occultę animi ſignificationes exhibẽtur. Huius loci videntur eſſe ſchœmata, quibus ſenſus à proprio ſermone, dum in occultiorem transfertur, obſcurior fit, quæ quamuis propriè ad Rhetorem ſpectent, ea nos tamen non vt ab oratore tractantur, ſed vt ad præſentem materiam pertinere videntur, indicabimus. Harum loquendi figurarum, & ſi complura genera eſſe nõ ignoro, vt ab Ariſtotele, Cicerone, & Fabio primarijs artis dicendi authoribus eſt traditum, eas tantũ nos ſolum attingemus, quę frequentius hac in re ſolent euenire. Omnium itaq; primum ſe offert ea tranſmutandi latini ſermonis ratio, quam Græci metaphoram, Latini tranſlationem vocant, ea quoties materia grauioribus poſtulat verbis exornari, oratores dignitatis cauſa vtũtur, vt cum ipſa pariter aſſurgat oratio. Verum nolunt huiuſmodi figuras in oratione in longum duci, qui de ea facultate præcepta tradiderunt, contenti vt ſingularia verba tranſlata ſolum ſuis locis tanquam gemmæ orationi aſpergantur; nos verò, qui non ornatum orationis quęrimus, ſed obſcuritatem, vtpotè qui non ea audientem, vel legentem delectet, ambimus, ſed vt in ſcripto vel ſermone conſilia tegantur intendimus, tam longas eſſe præcipimus, vt

vel tota oratio (nisi aliæ adhibeantur figuræ) in sola transla-
tione consumetur. Metaphoricus siue translatus loquendi
modus erit, vt si quis materia, de qua tractaturus est cum re
alia collata, eius membra cum qua comparat, aptè ad rei par-
tes exprimendas, de qua fit comparatio transportet; vt exem-
pli causa, nauis cum castris comparata, pugna cum nauigatio-
ne, nautæ cum militibus, procellæ cum hostibus, magister cū
imperatore, clauis cum militari prudētia, portum cum victo-
ria, naufragium cum captiuitate aptè cōnectantur, quare fin-
gamus de castris vel de pugna sic velle nos dicere. Nos in
castris sumus, & iam pugnam cum hoste committimus; sed
maximo timore angimur, quod hostium vires, quæ iam fer-
mè debilitatę videbantur, conualuerunt; satis itaq; firmis viri-
bus indigemus: vt hostilem potentiam superemus; alium ita-
q; ad nos ducem, qui prudentior sit, nouumq; militum præ-
sidium mitti oportet, alioquin facile erit, vt hostili manu op-
pressi superemur. Eam sententiam sic aptè per metaphoram
exprimemus. Nos in naui sumus, & iam nauigationem susce-
pimus, verùm timore angimur, quòd procellæ, quas iam de-
mitti putabamus, acrius vidētur sæuire, satis igitur cautos nos
essē oportet, vt aduersam ventorum vim substinere possimus,
alium itaq; ad nos magistrum, qui regendo clauo aptior sit;
nouosq; nautas habeamus necesse est, si volumus in portum
deferri incolumes, alioquin perfacile erit, vt procellarum tem
pestatibus superati, naufragium patiamur. Ad huius exem-
plar, qui hac figura, sui sensus occultādi causa, vti voluerit, po-
terit suos sermones effingere. Non procul ab hoc loquendi
modo μετωνυμία, vel hyppallage, est enim nominis pro nomi-
ne positio, vt pro eo, quod dicitur causa, ponatur per quam
dicitur, eo modo Vulcanum pro igne, Venerem pro coitu,
Liberum & Cererem pro vino & frugibus, Martem pro bel-
lo, & sic de reliquis ponimus: solet enim & hac figura non ni-
hil sermo obscurari, vt non facile ab omnibus percipiatur.
Huic

Huic ſimilis eſt Antonomaſia,qua vtimur cum appellatiuum nomen,vice proprij excellentiæ cauſa,ponimus: vt ſi Poetam pro Virgilio, Philoſophum pro Ariſtotele, Vrbem pro Roma nominemus. Ad hæc adijcitur αλληγορια, quam inuerſionem interpretamur,quæ fit cum aliud, quàm verba innuunt, ſignificamus, ac etiam interim contrarium, dum res non exprimitur, ſed quadam ſimilitudine implicatur. Hæc figura quamuis cum metaphora quicquam commune habeat, eius tamen differens vſus eſſe ſolet. In metaphora enim vel vnum verbum ſatis eſt pro ſimili reponatur,quemadmodum oratores obſeruant, non ſic in allegoria, in qua verba omnia ſimul commutantur. Verùm quando nos in longum tranſlationem duci volumus, hac perinde, vt illa vtemur, eademque fere apud nos allegoriæ erit ratio, quæ ſit metaphoræ. Huiuſmodi fuit priſcorum philoſophorum, & poetarum ſcribendi ratio, vtriq; enim ſacra Naturæ myſteria & naturam excedentia tractaturi, ne ſua ſenſa à prophanis violarentur,ſerio fabularum inuolucris, quaſi quodam velamento obduxerunt. In hũc modum Mercurij, Orphei,Muſęi,Lini vetuſtiſſimorum poetarum & interdum Platonis ſcripta eſſe cenſentur: imò verò etiam plures Platoni plerumq; allegoricum ſenſum exhibendum putant. Veluti illud eſt Timęi principio,Phaetontem Solis filium fulmine terram exuſſiſſe;quod ab interpretibus exponitur, vaſtum cometam natura ſolarem intollerabiles æſtus concitauiſſe,hoc modo multis in locis ille fabulatur, in quibus aliter ſenſus haberi debet,quàm verba videntur innuere: fortè etiã incendia,quæ Moſes diuinitus miſſa narrat. Hac ratione ſunt interpretanda, quemadmodum apud Homerum, catena aurea;apud Maronem ſomni portæ, Iris Didoni capillũ ſoluens,Cerberus triceps, & quæcũq; de inferis ab illo cõficta ſunt, allegoricos.n.habẽt ſenſus. Sic & ſapiẽtes Chymiſtę ſua ſcripta hiſce inuolucris contexerũt, veluti Hermetẽ,Gebrũ,Raymũdũ,& veteres omnes Pythagoricos allo-

cutos.

cuto scōpcrimus. Sed si dictum paulo obscuriùs, quàm allego riam deceat, ænigma fiet, quod adeò intellectu difficile est, vt nō nisi ab authore maximo cum labore possit sensus elici. In hunc modum obscurè dicta Gellius putat veteres scirpos appellasse. Horum exemplum illud afferam, quod a M. Varrone secundo libro de latino sermone ad Marcellum scriptum est, de TERMINO Deo, qui ne ipsi quidem Ioui cedere voluit. Verba sunt.

„ Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio.
„ An vtrunq; eorum, vt quondam audiui ipsi
„ Dicier Ioui Regi noluit concedere.

Sic Sphinx prætereuntibus de HOMINE ænigma proponebat in hanc sententiam, vt Ausonius ait.

„ Qui bipes, & quadrupes foret, & tripes omnia solus.

Diogenes author est Cleobolum ænigmatum vatem extitisse, obscurasque sententias ad tria millia versuum perscripsisse, ex quibus vnum illud ex commentarijs Pamphilæ depromitur. In quo de ANNO ita scriptum est.

„ Est genitor, proles, cui sit bis sena, sed horum
„ Cuius triginta natæ, sed dispare forma.
„ Hæ niueis totæ, fuscis sed vultibus illæ,
„ Atq; immortales cum sint, morientur ad vnum.

Proponitur & apud Maronem in Bucolicis à Domœta Menalcæ dubium in hæc verba.

„ Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
„ Treis pateat cœli spacium non amplius vlnas?

Et à Menalca Domœtæ aliud in hunc modum.

„ Dic quibus in terris inscripti nomina regum
„ Nascantur flores, & Phyllida solus habeto?

Huc spectat & verbi ambiguitas, quæ Amphibolia dicitur, quæ fit, quoties verba duo vel plura habent significata. Chrysippus ambigua natura esse putat, quia ex eodem duo, vel plura accipi possunt. Huiusmodi schœma vel vocibus singulis accidit,

accidit, vel connexis. Singulis si idem verbum plura significabit, vt MALVS, nauis arborem, fructum, & eum, qui est improbus, potest significare. Accidere potest non modo integro verbo, verùm etiam diuiso, vt INGENS, vt duplex verbum esse possit, nomen, & præpositio. Euenit & connexioni verborum, eoque modo maior ambiguitas oriri solet, cuiusmodi est illud Apollinis Oraculo prolatum.

„ Aio te Æacida Romanos vincere posse.

& aliud.

„ Quinquaginta vbi erant, centum inde occidit Achilles.

Vnde per casus, per flexum & collocationem, aliasque species, quas proferri superuacuum est, ambiguitas poterit euenire. Potest esse & Amphibologia in obscuritate verborum, vt sensus occultetur, & oratio ænigmati ferè similis videatur, cuiusmodi sunt vatum, & poetarum scripta. Possem huc spectantia referre Oraculorum, & Sibyllarum vaticinia complura, quæ ancipites sensus maximè obscuros retinent, vt vix sensus elici possit. quem inmodum ædita sunt Apollinis responsa, quæ ab Herodoto recensentur, quo fit, vt prouerbio receptum sit, vt qui ita obscurè loquitur, Sibyllæ folium promere censeatur. Ænigmatibus etiam similia sunt Pythagoreorum symbola, vetustissimis enim Pythagoræ discipulis & coæuis typo non vulgari neq; cõmuni dicendi mos fuit, propria enim dogmata inter se seruantes, nemini ea prodita volebant: siquidem præceptoris lege cautum erat, vt si quis non per symbola disseruisset, ridicula cuncta & anilia dicere censeretur. Sermones hos obscuros Iamblicus in eius vita, & Plutarchus in libro de liberis educandis & in conuiualibus quæstionibus exponit, cuiusmodi sunt, quos recensebimus.

„ Quæ nigrantes habent caudas gustari non oportere.

Quę verba Pythagorei interpretantur, cũ ijs hominibus consuetudinẽ ineundũ nõ esse, quos morũ deprauatio denigrat.

„ Et ignem ferro cædi minimè oportere.

Hoc eſt furentem irritandum non eſſe, non enim decet iram augeri, cum potius illi, dum intumeſcit cedendum ſit. Sic

„ Ollæ veſtigium ne obliteres.

Ollæ veſtigium in cinere videtur, cinere vſus eſt pro puluere tabularum, vbi mathematicæ demonſtrationes conficiebantur: quaſi innuat, intellectualibus vti debere demonſtrationibus, obliuiſci enim corporeas & viſibiles. Rurſus.

„ Nihil educes, quod vnguibus inſtructum aduncis ſit.

Vbi conſulit homines benignos & dapſiles eſſe; non in retinendo tenaces, & reliqua quæ ab illo ſymbola perſcripta ſunt. Isque character apud Græcos & Ægytios occultandis diuinis & ſacris aptiſſimus fuit. Socrates etiam apud Platonem admonet, rerum ſacrarum myſteria velanda eſſe, vt à plecubulæ indignitate ſeperentur. Plato alibi conſulit, indignum prorſus ac fœdum eſſe, rerum occultarũ myſteria populo aperiri, cum ab hominum genere illa pollutis manibus contrectentur, quę ab hominibus tantum philoſophię ſacris initiatis tractari fas ſit. Quamobrem à Macrobio relatum eſt, Eleuſinas Deas per ſomnum Numenio philoſopho in lupanari proſtitutas apparuiſſe, cum ille earum ſacra interpretari auſus eſſet, ita vt etiam à vulgo noſcerentur: Vnde ille ſuam culpam ſomnio admonitus, agnouit, cum percontanti cauſam, illæ irata fronte reſpondiſſent: Ab adyto veteris pudicitiæ abſtractas, ſeque omnibus paſſim proſtitutas eius culpa fuiſſe. Quod nec Hebræi in tractandis ſacris legibus negligunt. Hactenus obſcurandi ſermonis modos edocuiſſe viſi ſumus, quamuis & alia ſchœmata, quæ ad eam rem facere poſſint, à rethoribus proponuntur, quæ nobis aliud agentibus prætermittere viſum eſt. Verùm ne quid diſcẽtibus deſideretur, quod ad ſermonis obſcuritatem faciat, alios obſcurè loquendi modos obiter attingemus. Ad hoc igitur ſpectabit alieni idiomatis vſus, qui minime ijs cognitus ſit, quibus rem noſtram exploratam volumus, vt ſi latinus apud latinos

latinos barbaro sermone vtatur, & Italus hac tempestate Italis germanico, vel theutonico, seu gallico. Huiusmodi Cæsar ad Ciceronem epistolam scripsit, non Romana lingua, sed græca, ne ea, quæ scriberet, Gallis fortasse intercepta proderentur, quibus græcus sermo minime erat cognitus. Identidem vt supra dictum est Suniator fecerat, qui & græco sermone ad Dionysium scribens, ne consilium suum de proditione Chartaginensibus pateret, epistolam concinnauit. Ex his scribendi emersit ratio, cuius significatio haberi non potest, nisi sermo vnus in alium transferatur, eiusmodi non nulla scripta oblata, amicis sæpenumero rogantibus detexi. Exemplum apponemus, vt si aliquando inciderit, ita confictum esse non ignorent. Nos verba patrij sermonis intercisa vel duplicata in latinum conuertimus, quæ pristinæ linguæ reddita idem innuant, etiam permutata significatione. De hac re quoniam minus aptè latinæ interpretationis exemplum efferri potest, non indicens erit, nostri sermonis thema proponere.

„ Passer mai solitario in alcun tetto.

„ Transibo sed illi solita malus in aliquis, fastigium.

Aliter quoq; literis & picturis rei sensum exprimimus, sed quoniam latinum exemplum non suppetit, vulgare apponimus, si dicet quis SEMPRE VIVA nos semper viuum pingimus, videlicet magis sedũ, quod vulgò SEMPRE VIVA dicitur, si autem CORE & SOL, nos cor pingimus, musicisq; rhombis, vel notulis apposita claue, sol, confingemus, & reliqua huiusmodi, quæ quoniam apud vulgares circumferuntur, omittimus. Vsurpatur hac tempestate locutio circulatoribus, tabernarijs, latronibus, & qui rudes homines dolis circũueniunt, valde familiaris, qui quamplurimis vocabulis vtuntur, à communi loquendi vsu alienis, ne intelligantur, quæ sibi magis propria esse existiment: in hunc modum multos, & pueros & seruos loqui videmus, dum fraudes alicui nectere conantur, vt doli suspicionem vix inferant.

Sunt & qui syllabas permutent, vt quæ vltima prima sit, & ex aduerso, vt si dicturi sint, HOSTIS ADEST CAVE TIBI dicant, STISHO ESTAD VECA BITI, vel aliter vtcunq; libuerit, transuertent. Aliter non nulli dum singulis syllabis inanes & inutiles interserunt, vti RAT, SIS vt idem dicturi dicant aliter, HORAT STISSIS, ADRAT ESTRAT CASIS VERAT TISIS BISIS. & aliæ huiusmo di loquendi formulæ, quas cum in infinitum possint euariari, vtpotè tractatu indignas, prætereundas ducimus. Sed de tali significandi modo, qui per vocem effertur, iam satis dictum videtur. Nunc ad reliqua signa transeamus.

CAPVT. VI.

Semiuocalia signa, quæ sint, & quomodo per ea animum indicare, & percipere possimus.

PROXIMVM est vt de semiuocalibus signis verba faciamus, quæ non parum ad rem nostram afferent adiumenti. Sic enim occultiùs, secretiusque rei conscijs proximè, vel longè distantibus animi concepta significabimus. Semiuocalia itaq; signa Vegetius nominat ea, quæ aliter, quàm voce emitti solent: nempe duorum corporum se complodentium ictu, vel flatus spiritu ad instrumentum immisso. Cuius generis sunt sonus campanæ, liræ, buccinæ, vel tormenti bellici, & reliqua id genus omnium signa, quę auribus percipiuntur. Possumus autem eiusmodi signis, non res ipsas modo, verùm etiam verba per literas, quibus illa construuntur significare, vtpotè si pulsatuũ numeris suæ literę eo ordine, quo sunt dispositæ reddantur, hoc verò effici poterit quouis instrumento, quo res aptius possit indicari. Legitur patrum nostrorum memoria, obsessam Nouariam cum in dies magis ac magis rerum omnium inopia laboraret, tormentorum sclopis certo ordine & numero æditis, omnibus denum significationibus factis suprema rerum pericula amicis expressisse, & maturam opem

opem explorasse, eoque inditio habito à socijs ciuitati fuisse subuentum. Sic amici carcere occlusi, nec multum distantes, plagis inter se tacitè loqui possunt, & exaudiri, noctù præcipuè, & si domus continua est, percussa enim parietis parte exiguo quouis ictu totus resonat, ita vt qui aures muro admouerit, vel clauum fixum mordicus tenuerit etiam eminus, ritè plagarum numerum excipiet. Idem etiam præstat & hasta, quamuis oblonga, si occlusis auribus mordicus teneatur, modo lyram tangat: sic enim facilè fiet, vt qui ita hastam teneat, emissum sonum auribus percipiat. Ad hoc valent & parietibus ænea vasa suspensa, & tympana ordine disposita, vt pendentia amicis ad plagas resonent. Tripho Alexandrinus architectus Vitruuio referēte hostibus in mœnia ingressis ea ratione patriæ periculum cauit, siquidem cum eorum irrumpentium vim per clamorem exaudiret, periclitanti vrbi astuto consilio subuenit. Poterit & quisq; lyram, aliudùe id genus in manibus habens, nunc hypate, nunc perhypate, nunc nete, vel mese pulsans, nunc diapason, diapente, vel diatessaron absoluens, donec alphabeti literas necessarias absoluerit, astantibus omnibus amicum de re certiorem facere. De rerum significatione, quæ non fit per literas superfluum esse existimo quicquam dicere, cum omnibus fit exploratum dari certarum rerum signa, quæ per sonos intelligantur. Hoc de semiuocalibus signis dixisse sufficiat.

CAPVT. VII.

Muta signa, quæ sint, & quomodo per illa quicquam significare possimus, & primum de corporis motu.

SVPEREST de signis, quæ muta sunt, sermonem habere, hanc enim instituti nostri tertiam partem initio constituimus. Siquidem sum policitus vocalibus & semiuocalibus muta signa adijcere. Muta igitur signa appellamus, quòd

tacitè, & ſine voce vel ſono rerum admoneant ſignificationes, viſu vel tactu quodammodo excepta. Hæc itaq; rerum ſigna eſſe poſſunt in nutibus capitis, in frontis ſilentio, vultus compoſitione, manuum & pedum motionibus, totius deniq; corporis repræſentatione, rerum præterea motionibus, & demonſtrationibus. Nutus in mutis pro ſermone habetur, & ex eorum vultu, motuque animorum perſpicitur voluntas, animalium enim voce carentium, ira, lætitia, alijq; affectus oculis & quibuſdam alijs corporis ſignis exprimuntur. Nec mirum aliquibus videri debet, cum ita ijs, quæ cum aliquo poſita ſunt motu, tantum valeant, vt etiam animi voluntatem repræſentent, pictura enim tacens opus eſt, & eiuſdem ſemper habitus: ſic intimos tamen demonſtrat affectus vt ipſam vim dicendi nonnunquam ſuperare videatur. Huiuſmodi itaq; ſignorum, quoniam plura ſunt genera, quæ ſi in vnum colligenda eſſent, materia vt nimis longa, ſic magis confuſa videretur, eam iccirco capitibus diſtinguemus, quorum ordo ſuis locis indicabitur, ſed primùm de ſignis corporis loquamur: de capite igitur initium rectè auſpicabitur. Caput (vt Fabius inquit) deiectum humilitatem, ſupinum arrogãtiam, in latus inclinatum languorem, prædurum ac rigens feritatem quandam mentis oſtendit: Sunt quoq; annuendi, renuendi, confirmandi, ſunt & verecundiæ, metus, admirationis, & indignationis nutus. Vultu nunc ſupplices, nunc minaces, nunc blandos & mitos, nunc hilares & erectos, nunc ſummiſſos & triſtes oſtendimus, nunc amorem, nunc odium, quibus ſignis tacito quodam naturæ indicio internos affectus, & animi noſtri voluntatem alijs ſignificamus, quo fit, vt eo indicandi modo ſæpe pro verbis vtamur, vnde Ouidius.

„ Sæpe tacens vocem, verbaq; vultus habet.

Sunt oculi, qui plurimum in ipſo vultu valent, & per eos maximè animus indicatur, vt citra motum & hilaritatem intumeſcant, & triſtitiæ nubilum oſtendant, horum lachrimis, &

dolorem & tristitiam monstrare possumus, & multis modis variantur in illis affectiones. Siquidem nunc motu intenti, nunc remissi, nunc superbi & torui, nunc hilares & mites, nunc asperi rigidi & extenti, nunc languidi stupidi & torpentes, nunc lasciui & mobiles, nunc natantes & voluptate affusi, nunc simi & venerei, poscentes aliquid & pollicentes, vt actus voluntatis exposcit. Supercilij quoq; variantur indicia, nunc enim erecto, nunc composito multa demonstrantur, nā oculos formant aliquatenus, & fronti imperant, cum contrahuntur tristitiam, cum adducuntur hilaritatem, cum remittuntur pudorē ostēdunt. Sunt in his annuendi, & remittendi notæ, cū remittuntur, & eleuantur. Ouidius hoc innuens, ait.

„ Multa supercilio, multa loquare notis.

In his, Plinius ait, animi partem consistere, fastus indicare, & superbia alibi conceptaculum, hic sedem habere: nil altius, nilùe simul abruptius inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Sic supercilium attolli arrogantiam significat, adduci fastidium indicat, poni dicimus supercilium, cum à fastu recedimus, deniq; semper ipsum supercilium pro fastu & arrogantia ponitur: Vnde multa de supercilio prouerbia tracta sunt, ab ipsis Naturæ significationibus desumpta. Fronte enim multa præfigurantur, nam eam exporrigimus vel explicamus cum hilarescimus, contrahimus autem cum ringimus, hoc est cum aliquid nobis molestum esse indicamus. Hanc quoque Plinius tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, & serenitatis indicem nominat. Vnde Terentius in tristem.

„ Exporrige frontem.

Id est tristitiam dimitte. Genæ habent & quodam his deseruiens ministerium: nam sanguis ille, qui mētis habitu mouetur, cū verecundia cutem accipit, effunditur in ruborem, cum metu refugit, pallore frigescit, & temperatus mediū quoddā serenum efficit. Faciem vel genā perfricamus, cū pudorē omnem deposuisse videri volumus, velut absterso pudore manu.

Hinc

Hinc euenit, vt effrontes vocemus inuerecundos, vnde prouerbio Frontem perfricare dicuntur, qui pudore carent. Naribus quoq; & labijs multa decenter ostendimus, nares corrugamus inflamus & mouemus. Diducimus labia & manibus resupinamus, porrigimus, scindimus, astringimus, & diducimus: vnde derisus, contemptus, & fastidium ijs significare solemus. Collum contrahitur & tenditur, sic & humeri: horum enim contractione breuiatur ceruix, vnde gestum humilem & seruilem faciunt, atq; eos in adulationis, admirationis, & metus habitum fingere possumus. Manus etiam vix dici potest quot motus habeant, nam & si cæteræ partes, vt rectè loquantur adiuuant, hæ ipsæ primum loquuntur. his poscimus, his pollicemur, vocamus, dimittimus, minamur, supplicamus, abhominamur, timemus, interrogamus, negamus, & annuimus: his gaudiũ, tristitiam, dubitationem, confessionem, pœnitentiam, modum, copiam, numerum & tempus ostendimus; eædem in demonstrandis locis, atq; personis aduerbiorum, atq; pronominum obtinent vicem, vt in tanta per omnes gentes nationesque linguarum diuersitate, hic mihi omniũ hominum communis sermo videatur. Contractis tribus digitis & pollice compressis, digito indice tantum explicato, in exprobando & indicando (vnde ei nomen est) valet: & alleuata ac spectante humerũ manu, paulum inclinatus affirmat: versus in terram & quasi pronus, vrget. Estque inuerecundiæ actioni aptissimus, quo quatuor primis leuiter in summum coeuntibus digitis, non procul ab ore, aut pectore fertur ad nos manus, deinde prona, aut paululum prolata laxatur. Binis digitis distinguimus, sed non inserto pollice, paulum tamen inferioribus intro spectantibus, nec illis quidem tensis, qui supra sunt. Parcè & timidè aliquid loquentibus sunt breues gestus illi, cum manus leuiter pandata, qualis fouentium est, paruis interuallis & sub assentientibus humeris mouetur. Admiratio conuenienti gestu illicò mon-

monſtratur, quo manus modicè ſupinata, ac per ſingulos à minimo collecta digitos, redeunte flexu ſimul explicatur, atq; conuertitur. Approbare,narrare, diſtinguere,& aliquid ſignificare volenti, pollici proximum digitum mediumque, quæ dexter eſt,vnguem pollici ſummo ſuo iungens, remiſſis cæteris aptè accommodatur. Dum leuiter admiramur,& interim ſubita indignatione paueſcimus & deprecamur, digitos cum ſummi coierunt, & ad os referimus. Cum manum comprimimus, & pectori admouemus, pœnitentiæ, vel iræ ſignum eſt. Auerſo pollice demonſtramus aliquid. Cum digitum medium oſtendimus, contemptum ſupremum ſignificamus, Diogenes hoſpitibus quibuſdam Demoſthenem videre vrgentibus, non indice digito, ſed medio porrecto demonſtrauit, prauum virum innuens & effœminatum. Sic porrectione digiti medij quippiam obſcœnum ſignificari innuit, cum ait inſanos haberi, qui medium digitum porrigant. Vnde Iuuenalis.

„ Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet vnguem.

Sunt & geſtus alij, videlicet aliqua poſcentes, vel minantes, præſertim ſi prius conſcium amicum feceris,quæ omnia proſequi propè infinitum videtur. De nutibus & ſignis, quæ in vultu exprimuntur, meminit Ouidius puellam admonens, quomodo animum expreſſura, & ſecum præſente viro tacitè locutura ſit.

Cùm premet ille torum, vultu comes ipſa modeſto
  Ibis: vt accumbes, clàm mihi tange pedem.
Me ſpecta, nutuſque meos, vultumque loquacem:
  Excipe furtiuas, & refer ipſa notas.
Verba ſupercilijs ſine voce loquentia dicam:
  Verba leges digitis, verba notata mero.
Cùm tibi ſucurret Veneris laſciuia noſtræ,
  Purpureas tenero pollice tange genas.
Si quid erit, de me tacita quod mente loquaris,

Pendeat extrema mollis ab aure manus.
Cùm tibi, quæ faciam, mea lux, dicamúe placebunt,
Versetur digitis anulus vsq; tuis.
Tange manu mensam, tangunt quo more precantes
Optabis meritò, cùm mala multa viro.

Digitorum motibus non solum res significare, sed etiam literas, quibus verba colliguntur, possumus. Quod ne præsens caput longius protrahatur in sequens subijciemus.

CAPVT. VIII.

Multa tacitis ambagibus posse indicari.

INTER cætera, quæ facilè innumera excogitari possunt, muta signa quædam noua recensere non pigebit, vt talium exemplorum similitudine, reliqua quisq; possit comminisci. ex quibus illud est, quod à Tarquinio factum proditur. Legitur itaque apud Liuium Tarquinij missum sine voce nuncium à filio interpretatum, fuit autem illud eiusmodi. Tarquinius Tarquinij filius Gabiorum principes interimendos sibi in animum inducens, cùm eos virtute expugnare nequiret, astum viribus potiorem in hunc modum excogitauit. Ad Gabios se contulit, parentisque simulatam sæuitiam conquestus, tanquam è patrijs telis elapsus & gladijs, nihil se vsquam inuenisse tutum, nisi apud hostes refert, ab eisque opem aduersus patrem implorat: Verborum calliditate Gabinis ita persuasit, vt acerrimũ in eius patrem odium alerent: fictis itaq; & compositis blanditijs, adeò sibi primatum beneuolentiam conciliauit, vt potentia apud eos plurimum valeret. Paucis itaq; post diebus Romam hominem patrem sciscitatum misit, quidnam sibi esset faciendum, is nuncij fidem veritus, nemini consilium proditum volens, senili calliditate in hunc modum sine voce respondit. In hortũ ergo ædium transit, & inambulans æditissima papauerum capita

pita vita decussit, tum ea demonstratione facta, nuncium dimisit, hic domum reuersus, nullum sibi responsum factum refert, verùm quod viderat, factum nunciat: adolescens dato signo, sanguinariũ patris responsum tacitis ambagibus percepit: Sic patris consilium secutus, Gabinorũ primores criminatus, aut exilio submouit, aut morte mulctauit. Huic simile est, quod Herodotus tradit de Periandro Gypseli filio, qui cum præconem ad Thrasibulum misisset rogatum, qua ratione rebus tuto constitutis, ciuitatem optimè gubernaret, nullo dato vocali responso ex ijs, quæ sibi visa per nuncium relata sunt (siquidem Thrasibulus satum ingressus editiores & super alias eminẽtes spicas resecauit, donec totam segetẽ æquaret) quid esset faciendum, ex Thrasibuli sententia percepit, & executus est. Legimus & Dario Persarum Regi à Scythis obsessis caduceatorem cum muneribus, aue, rana, mure, & sagittis quinq; missum, quibus vt Gobria interprete significatum fuit, Persas nisi vt aues effecti in cœlum euolassent, aut perinde vt ranæ in paludes prosiluissent, aut velut mures sub terram se abdidissent, Scytharum vim nequaq̃ euasuros, quin sagittis obruerentur. Pari argumento Alexãder lectis ab Ephestione Olympiadis literis, ne quod ijs scriptum erat cuiquam is postea temerè referret, quasi sigillo obsignaret, modestè taciteq; anulo eius ori admoto, silentium indicauit. Non alienum prorsus ab hoc loco esse videtur recensere, quod de Tamerlano Scytharum imperatore patrũ nostrorũ memoria ab historicis est proditum, quamuis res nõ sit adeò obscuris ambagibus inuoluta. Hic quidem, ne diu in debellandis hostibus laboraret, numerosissimo fretus exercitu, vt populis, quos obsidebat, deditionem non in tertium diem differendam significaret, triplici tentorio vtebatur, primo die album tentorium ostentabat, vt intelligerent obsessi, si se dederent, rem pacificè cum illis agendam, altero nigrum tendebat, quo animaduersum volebat, iam ira commotum

Tamerlanum esse, vt si in posterum diem deditio differretur, iam non pace, sed sanguine & ciuium incendijs ageretur, quod tertio rubro tentorio postridie indicabat.

CAPVT. IX.

Per notas Hieroglyphicas, atq; per rerum animaliumque figuras tacitè sermonem exprimi posse.

POSSVMVS etiam commodè aliter sine loquela per rerum animaliumque figuras, quod voluerimus indicare, quæ singula interdum verba, nonnunquam integros sensus significabunt: sic vetustissimos Ægyptios scripsisse comperimus, qui cognita omnium animalium natura, ex peculiari earum qualitate illorum imaginibus res ipsas repræsẽtabant, vnde illorum naturam exploratam habere oportebat, quorum conditionem, quæ essent exprimenda, aliquo pacto imitari viderentur. Hoc erit exemplum: Vt si ingratũ quempiam in eos, qui de se bene meriti sunt, significatum velimus, columbam depingemus, eius enim conditio, quamuis bilis expers sit in vniuersa animantium peste, ab huius tamen morbi contagio non vacat, vt in parentes ingratitudinis nota infamis esse non debeat, quippe cum simul ac mas viribus firmior euasit, patrem à matris consortio pugna expellit, vt cum ea mox ipse coniugio misceatur. Sic & Hippotami, id est fluuialis equi, geminos vngues depingendo iniquitatem & ingratitudinem notabimus: hoc enim animal cum per ætatis florem licuerit, patrem viribus experitur, quem si pugna superarit ac sibi cedere agnouerit, vita tantum concessa, patrem à matris coniungio arcet, quam sibi postea matrimonio coniungit, quod si victus pater minus permiserit cum matre concumbere, tum eum filius viribus & robore nixus impatienter interimit. Vnde illud videtur emanasse, vt in Regum sceptris superius ciconia, inferius Hippotamus pingeretur,

sic

ſic enim innuebatur vim iuſtitiæ parere, ſiquidem ciconia æquitatis ac pietatis ſymbolum, Hippotamus verò iniquitatis ſignum eſt. Sic Ægyptij pro mundo ſerpentem reuolutum in caudam os habentem, eamque corrodentem ad exprimendam formam depingunt, & annum per ſolem & lunam, qui tempus metiuntur, menſem per ramum, Deum per accipitrem indicant, & pro fato ſydus, pro Luna & æquinoctijs cynocephalum, pro animi præſtantia leonem, pro corde Ibim, & pro rerum viciſſitudine phœnicem delineant, ſic & per Scarabœum draconem aliaq; animalia (vt Manethus autor eſt in naturalium epithome, & Hecatheus libro primo de philoſophia) reliquarum rerum Ægyptij ſignificationem præbent. Ratio quare huiuſmodi notas illi excogitaſſent, fuit, quemadmodum dictum eſt, ne indignis hominibus doctorum ſenſa proderentur, ſic enim vulgaribus hominum ingenijs rerum intellectum vario rerum tegmine, operimentoque ſubtrahebant, ne nuda apertaq; rerum expoſitio pateret, ſed velut fabuloſa tractarentur, vt quo magis ridicula viderentur, eo magis ipſa myſteria figurarum nubilo operirentur, at ſummatibus viris ſapientia interprete nuda rerum talium ſe natura præberet, ac veri arcani conſcij redderentur. De his extat Ori Apollinis liber de ſacris & myſticis Ægyptiorum cælaturis inſcriptus, & Petri Valeriani recens ſuper eodem argumento liber æditus. Huc referri poſſunt inſignia, & demonſtrationum commenta, quibus ſępe parietes, periſtromata, lacunaria, fores, & clypei ornantur, equitum etiam capita dum haſta concurritur in feſtiuis ludis ſolet inſigniri, vulgus cimeros, Alciatos vocat Emblemata, hæc enim tacitis rerum demonſtrationibus quicquid velint exprimunt, quæ communiſci mos eſt eos, qui familiæ ſuæ originem volunt præclaro aliquo facinore honeſtare, vel aliter alicuius rei ſignificationem edere, quam tacitè cognitam velint. Amphiaraum Thebano bello in clypeo draconem pictũ geſtaſſe

narrat Pyndarus. Statius Capaneum hydrum, Polinicem verò Sphingem. Plutarchus quoq; Pompeium magnum ensiferum leonem pro insignibus depictū habuisse, huiusmodi veterum imperatorum numismata celaturas non paucas retinent. In Titi Vespasiani numismate Delphinus in anchora inuolutus spectatur, quasi innuat tardè properandum, neq; vbi præsertim temporis maturitate opus est, rem esse nimia festinatione intercidendam, neq; multa cunctatione in moras protrahendam, sed maturè seruata temporis mediocritate peragendam. Symboli congrua ratio est: per delphinum siquidem festinatio designatur. hic enim piscis omnium non modo piscium, verùm etiam animantium velocissimè fertur, vt Aristoteles & plures testantur, per anchoram ex aduerso retentus, cursus mora intimatur, velocitas itaq; delphini anchoræ firmitate cohibetur, & anchoræ rursus mora delphini pernicitate moderatè excitatur. Eiusdē rei pari ratione Echeneis piscis missili telo contorta monumentum dabit, velocitatem telum exprimit, tarditatem remora indicabit, vtriusq; indicio velocitas cum tarditate designabitur, quarum altera, cum alterius adminiculo coniuncta non parum in rebus agendis afferunt emolumenti. Romanis præterea mos fuit, vexillis, quæ ad bella gerebant Minotaurum depingere, ratio erat, vt quemadmodum Dedalus obscuris illum labirinthi ambagibus inclusisset, ita omnes sibi ducum consilia custodienda, & prodita authori obesse intelligerent. Vnde eius rei argumentum tali emblemate notabatur.

Verùm eiusmodi rerum commenta, non obscurè nimis tractari oportet, ne Apolline interprete semper indigeant, sed vt interdum etiam infimæ plebeculæ expositæ esse possint, Vnde picturæ sæpe verba ad interpretanda adiungi solent, ne nimis spectatorum intelligendi auiditatem picturæ obscuritas remoretur. huius loci sunt, quæ à Iouio in libello de insignibus tactantur.

CAPVT X.

Noctu igne, interdiu verò puluere posse significari.

RESTAT nunc vt modum indicemus ecquid noctu igne & interdiu puluere rerum nostrarum edere significationem possimus, neq; enim hoc occultandi genus parum vtilitatis in se continet, hac enim tempestate ad aliquid eminus significandum socij de rebus incidentibus indicium prębent. Id autem duplici ratione potest euenire, siquidem vel igne aliquid ex improuisò amicis conscijs demõstramus, vel quoties libuerit, etiam si nulla præcesserit rei significandæ notitia, facum numeris literas ad res denotandas opportunas ostendimus, vt longè videntes numeros annotantes nunciata sentiant. De primo modo legitur Medeam si Peliam occidisset, Argonautis promisisse è specula se noctu igne, die verò fumo illud nunciaturam, res itaq;, cum ex voto successisset, lunæ votum persoluere simulantem, igne facto, accensis lampadibus sub dio è fastigio, vt erat pollicita, significationem dedisse, talique nuncio excepto, Argonautas regiam inuasisse, occisisq; custodibus voti illam compotem effectam. Legitur & Magam occupato Parætonio, vt facem amicam sub vespera, atque iterum summo mane eandem tollerent, cum speculatoribus composuisse, eaque ratione significationem factam esse, vt nuncius eo vsq;, vbi Clius est, processerit. Amicis etiam extra ciuitatem degentibus, redditus, & annonæ qualitas prodente igne potest nunciari. Constat hac arte Annibalem (vt à Polybio proditum est) cum Agrigẽtini à Romanis obsiderentur, multis crebrisq; per noctem ignibus, intollerabilem exercitus famem indicasse, eaq; de causa multos ex socijs annonę penuria ad hostes defecisse. Cum Sinone etiã Argiui pepigerunt, noctu, Troianis somno

solutis

ſolutis ad Troiam accedentes face venientis claſſis ſignum daturos, vt eo accepto nuncio, Sinon equi laxatis clauſtris milites incluſos exponere. Vnde Maro.

„ flammas, cum regia puppis
„ Extulerat, fatisque Deum defenſus iniquis
„ Incluſos vtero Danaos, & pinea furtim
„ Laxat clauſtra Sinon.

Fuit & veteribus mos, qui etiamnum permanet, vt amicis extra ciuitatem commorantibus, fumo redditus, aliudùe ſignificaretur, vnde factum eſt, vt Amilcaris dolo Agrigentini inter inimicos perſequendum longius ab vrbe diſtracti in inſidiaria loca coniectis hoſtibus, inſenſaq; ſylua magnam cladem paterentur: ij ſiquidem fumo, quem à mœnibus ſurgere exiſtimabant, rati ſe à domeſticis reuocari, cum ſe conuerſo curſu ab vrbem reciperent, Amilcare duce inſequentibus, Pœnis, qui prius fugerant, trucidati ſunt. Poſſunt & ſi quid neceſſarium vrgeat, facum indicio literæ demonſtrari, quod à Polybio in codicibus manuſcriptis eſt traditum, eiuſmodi vſus vtilis multum eſſe poteſt, & hoc ſignificandi remedium obſeſſæ vrbes, villæ, & arces, amantes etiam, vt tutius res ſuas nuncient, habebunt. Edendi ſigna, vel turrium faſtigia, aliaùe editiora huiuſmodi loca, vt faces proſpici poſſint, commodum præſtabunt. Scriptum itaq; præ manibus habeatur, quod amicis nunciari oporteat, literæ deinde bifariam ſeu trifariam diuidantur, vt vndenæ vel ſeptenæ cuiuſq; partis ſint: Si erunt ſeptenę tum primæ ſingulis, alteræ binis, tertiæ ternis facibus demonſtrentur. Poteſt & quadrifariam literarum numerus diuidi, vt libuerit: verùm in earum oſtenſione, motus varietatem attendere debemus, nam vna ſemel erecta, vel oſtenſa A demonſtrabit, eadem bis B, ter C, ſic ſepties poſtremam primi ordinis G: Poſtmodum binæ ſemel H, totidem bis I, ter L indicabunt, ſic & de reliquis eiuſdem ordinis: Tum Q ternis ſemel, R ijſdem bis, demum

mum S ter totidem intimabitur. Quòd si in quatuor ordines alphabetum partiri velimus, vltimus quaternis facibus indicabitur, tum cuiusque ordinis numerus minuendus sit, & ordo aliter distribuendus: ratio autem, quæ dicta est seruabitur, tunc conscij & facum numeros, & vices, quot illæ fuerint ostensæ, accuratè excipient, eaque ratione vel facilè significata percipient. In hunc modum mulier é specula, quæ amantis cubiculum spectat, ternis luminibus quinquies ostensis, mox binis bis, tum ternis bis: Rursùs verò vno semel, eodem quater, & postmodum quinquies, ternis deinde ter, postremo totidem quater, VIR ADEST, significabit. Sed hoc etiam aliter fieri potest multisque modis, quorum duos tantum, qui potiores sunt, recensebimus. Sit itaq; primus huiusmodi, vt quid facilius ostendatur. Alphabeti literæ quatuor in partes disgregentur, vt inferiori patet tabella.

ordines.

numeri ordinum	1	2	3	4
1	a	f	m	r
2	b	g	n	s
3	c	h	o	t
4	d	i	p	u
5	e	l	q	z

Nouem itaque faces haberi oportet, quatuor à dextris, à sinistris quinque disponantur, quaternarius numerus sectionum ordines, quinarius verò literarum cuiusq; ordinis indicabit, sic viginti notæ erunt, quę minus necessariæ sunt omittantur. Literas igitur demonstranti, vtrinq; faces attolli oportet, à dextris & à sinistris, vt si A velit ostendere, vnam à dextra facem

cem ordinem literæ, alteram à læua numerum, in quo litera collocatur, designantem erigat, sic etiam si B, vnam à dextra, à læua duas. Si C vnam item à dextra, tres à sinistra, & in reliquis eodem modo. Exemplum tale erit, vt si mulierem idem hoc modo significare velimus, quatuor primum à dextra faces, totidem à sinistra, duas deinde a dextra, quatuor à sinistra, tum quatuor à dextra, vnam à sinistra attolli oportet. Rursus vnam à dextra, aliam à sinistra, iterum vnam à dextra, quatuor à sinistra, tertio quoq; vnam à dextra, quinq; à sinistra, quatuor deinde à dextra, duas à sinistra, sic & postremo quatuor à dextra, tres à sinistra, eaque ratione VIR ADEST significabit. Possumus & aliter vitandæ confusionis gratia omnes alphabeti literas bis ternis facibus in hunc modum demonstrare. Duo statuantur locorum fastigia, quæ ex æquo sibi alphabeti notas partiantur, vt vndenas singula pronuncient, ternæ cum singulis adhibeantur faces, quarum vnaquæq; quaternas literas enunciet, quæ pro motus qualitate distinguentur. Tres autem characterum statuantur ordines, primum ordinem fax vna significabit, secundum binæ, tertium ternę: fax verò tertiæ, ternas tantum notas demonstrabit, eoque modo numerus duarum & viginti literarum exprimetur. Motuum discrimina, quibus cuiusq; ordinis notæ demonstrentur, tali modo confingemus. Erecta fax A, depressa B, in dextrum declinata C, in sinistrum D significabit: quaternas alias eodem modo indicabimus. Sic & tertias, vt binæ sursum erectæ E literam designent, summissæ F, & sic de reliquis, & rursus tertiæ sublatæ I, depressæ L literam indicabunt. Idem fiet in vndenis alijs alio de loco demonstrandis.

CAPVT. XI.

De computo & loquela per digitorum gestum, quo maiores supputarint, & in cautè loquendo vsi sint.

NVNC per digitorũ flexũ computandi loquendiq; morem ex maiorum nostrorum vsu libet hoc loco demonstrare, vt ad ea perdiscenda, aliaq; denuo reperienda prõptiora spectantium ingenia reddantur. Legimus apud Plutarchum Orontem Artaxersis Persæ Regis generum, cum se a socero inhonoratum & contemptum animaduerteret solitũ dicere, principum familiares computorum digitis similes videri: Quemadmodum enim computando nunc myriada gestu conficere possunt, nunc verò monada, pariter & regũ amici modo plurimum pollent, modo verò minimum, & omnibus derisui esse solent. Ad hoc facit, quod est à Plinio etiam de digitis numeros significantibus memoriæ proditũ. Ianum à Numa Rege dicatum digitis ita figuratis effictum stetisse, vt trecentorũ sexaginta quinq; dierũ nota per similitudinẽ temporis & æui se Deũ indicaret, quod est à Macrobio quoq; annotatũ in Saturnalibus. Nos igitur de tali cõputo & loquela id demõstrabimus, quod doctissimus Beda literis mandauit. Monada igitur digitorũ computator significaturus minimũ lęuæ digitũ inflectens arctum in medium palmæ figat. Simili modo si duo velit indicare, à minimo secundũ ibidem imponat. Si tria tertium. Si quatuor itidẽ minimũ eleuet. Si quinq; secundũ à minimo similiter erigat. Si sex tertiũ nihilominus solo, qui medius appellatur, volæ medio apposito attollat. Et minimũ super palmæ radicẽ cęteris erectis imponat, si septẽ. Iuxta quem octo significanti medius apponatur. Nouẽ vero si impudicum è regione componet indicabit. Decem si indicis vnguem in medio pollicis arctum infiget. Viginti si impudici apicem inter nodos indicis, & pollicis arctè apponet. Triginta si indicis & pollicis vngues mutuo coniũget ample-

„ xu: Vnde Hieronymus ait, trigenarium numerum ad nup-
„ tias referri, nam & ipſa digitorum coniunctio: quaſi molli
„ oſculo complexans ſe & fęderans, maritum pingit & coniu
„ gem. Idq; Apuleius in oratione pro Magia his verbis inſi-
„ nuat. Si triginta annos per decem dixiſſes, poſſes videri pro
„ computationis geſtu erraſſe, quos circulare debueras, digi-
„ tos aperuiſſe. Quadraginta verò ſi interiora pollicis dorſo
indicis ſuper inducatur. Item quinquaginta ſi pollex curua-
tus inſtar græcæ literæ Γ ad palmam inclinetur. Et ſexaginta
ſi idem digitus itidem curuatus indice circumflexo diligen-
ter à fronte præcingatur. Ideo hunc numerum ad viduas
Hieronymus referri dixit, quod in anguſtijs & calamitate po
ſitus eſſe videatur, dum pollex à ſuperiori digito deprimitur.
Septuaginta quoq; ſi pollex in longum extenſus indicem ſu-
pra circumflexum adimpleat, vngue illius dumtaxat erecto
trans medium indicis arctum. Octoginta quoq; ſi index vt
ſupra circumflexus pollice in longũ tenſo impleatur, vngue
videlicet illius in medium indicis arctum admoto. Nonagin-
ta etiam ſi indicis inflexi vnguis radici erecti pollicis infiga-
tur. Numerum verò centenarium, qui voluerit indicare, in
dextrum, transferat, iiſdem vtendo digitis, quibus in lęua ad
decem vſq; ad centũ vſus eſt. Proinde Nicearchus facetè in
vetulam nimio plus viuacem, quæ annorum ætate etiam cer-
nos ſuperabat, ita ludit, vt iterum iam dextra annos ſcribat.

„ Η φαδὸς ἀθρησας ἐλαφὸν πλέον ἤχρι λαιῆ
„ γῆρας ἀριθμεῖσθαι δευτέρον ἀρξαμενη

& Iuuenalis.

„ Atque ſuos iam dextra computet annos

Idem ſacræ paginæ interpres centenarium numerum ad vir-
ginitatem refert, nam in læua nuptæ & viduæ notabantur.
Ducenta igitur expreſſurus eadem ratione vtetur, qua ad vi-
ginti ſignificandum vſus eſt. Sic & de reliquis ſentiendum eſt

numeris

numeris vltra centenarium nonaginta, vt eodem procedatur ordine, quem ad decem vſq; ad nonaginta ſeruari debere diximus. Deinde mille etiam in dextra, eo modo, quo vnum in læua deſignabitur. Et deinceps bis mille in eadem quemadmodum duo in læua, ſic & in reliquis numeris multiplicato millinario ſtatuetur: donec ad nouem millia perueniatur, quo cum ventum ſit, tum myriada (quo nomine decem millia deſignantur) læua medio pectori in ſupinum admota indicabit, digitis tantum in altum erectis. Quod ſi viginti millia eadem expanſa. Si verò triginta millia eadem prona ſed erecta, & pollice medij pectoris chartilagini appoſito denotabit. Sic quadraginta millia ſi eandem in vmbilicum erectam ſupinabit, exprimetur. Et poſtmodum quinquaginta ſi eiuſdem prona ſed erecta pollicem vmbilico imponet. Sexaginta deinde millia eadem prona læuum fœmur deſuper comprehendet, denotabit. Mox ſeptuaginta millia ſi ſupina fœmori ſuperponetur. Octoginta de hinc millia ſi eadē prona fœmori ſuperponetur. Tum nonaginta millia ſi lumbos pollice ad inguina conuerſo comprehendet. At centum millia, & de hinc ducenta, vſq; ad noningenta millia eodem, quo diximus ordine in dextra corporis parte notabuntur. Sed decies centena millia ambæ manus complicatæ in rectis inuicem digitis indicabunt. Hic eſt veterum computandi mos, & inde prouenit, quod apud ſcriptores legenti ſæpè fit obuiam, vt in digitos mittere, pro eo eleganter etiam dicatur, quod eſt accuratè numerare. Diximus de ſupputandi modo, qui per digitos ſolet indicari, ſupereſt nunc de loquendi ordine, qui per digitos etiam tradi poteſt, aliquid dicere. Prima igitur alphabeti nota eodem modo, quo vnum digito demonſtrari diximus deſignabitur. Secundo eo etiam modo, quo duo, ſic & tertia ea ratione, qua tria: ſic deinceps vſq; ad alteram & vigeſimam, quæ alphabeti poſtrema eſt, per ſuum vnoquoq; elemento numerum denotato: eo ordine, quo in

alphabeto illud dispositum sit. Huiusmodi digitorum flexu, & gesticulationum solertiæ amans puellæ, cuius amore deperit, coram eius parentibus huiusmodi digitorum indicio sic loquitur. Primo tria, inde vnũ, mox vndeuiginti, postmodum quinq; ostendit. Rursus vnum diuisim, deinde sex, postea sexdecim, inde vnũ, tum duodeuiginti, postmodũ sexdecim, postremo quinq; indicat, taliq; ordine CAVE A FRATRE insinuat. Huiusmodi notarum amantium Ouidius meminit.

„ Nil opus ost digitis per quos arcana loquaris

& alibi

„ Nec in digitis litera nulla fuit.

Huc refertur quod ab Ennio in quandam impudicã dicitur, cuius nulla pars corporis ab impudico munere vacaret.
„ Quasi in choro pila ludens, datatim dat se se, & commu-
„ nem facit, alium tenet, alijs nutat, alibi manus est occupa-
„ ta, alijs peruellit pedem, alijs dat anulum expectandum à
„ labris, alium inuocat, cum alio cantat, attamen alijs dat di-
„ gito literas. & Solomon ad idem. Annuit oculo, terit pede,
„ digito loquitur. Verum idẽ alia ratione haberi potest, vt ea quis facilius promptiusq; loqui discat, in gręco alphabeto velit idem facere. Græci siquidem non quemadmodum latini paucis ad exprimendos numeros literis vtuntur & geminatis. Sed vniuerso alphabeto singulis notis quoslibet numeros indicant. Sunt & alij aliter digitorum indicio sermonem fingentes, quod faciunt, dum corporis eas partes ostendunt, vel digitis contingunt, ad quas scribendas primum literæ exiguntur, quas rei nostræ exprimendæ, necessarias esse cognoscimus, donec totum id quod velimus expressum sit. Exemplum erit, vt si A indicare statuimus, Aures contingamus, similiter si B Barbam indicemus, sic Caput pro C, & de reliquis huiusmodi, vt Dentes, Epar, Frontem, Guttur, Humeros, Ilia, Linguam, Manum, Nasum, Oculos, Palatum, Quinque digitos, Renes, Supercilia, Tempora, & Ventrem ostendimus

dimus pro ijs literis demonſtrandis, quæ ijs inſcribendis primæ requiruntur. Poteſt & ſimiliter ſcribi, vt ſcriptum occultetur, id fiet ſi clanculum, velut aliud agenti vino, vel alia quauis materia ad rem apta literæ ad id, quod volumus exprimendum, neceſſariæ protrahantur. Docet hoc Naſo.

Hinc tibi multa licet ſermone latentia recto
 Dicere, quæ dici ſentiat illa ſibi.
Blanditiaſque leues tenui præſcribere vino
 Vt dominam in menſa ſe legat illa ſuam.

& Tibullus.

Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem
 Ne trahat, & menſæ ducat in orbe notas.

Huiuſmodi Paris Helenæ amoris ſui ſignificationem daturus, Menelao coram vino literas protrahit, vnde ipſa queritur in epiſtolis.

Orbe quoq; in menſæ legi ſub nomine noſtro,
 Quod deducta mero littera facit AMO.
Credere me tamen hoc, oculo renuente negaui.
 Hei mihi, iam didici ſic quoq; poſſe loqui.

Sed quis modorum omnium meminiſſe poteſt, cum infiniti ferè ſint, vt hominum excogitantium ingenia? Neq; enim ſanæ mentis exiſtimo, in hoc ſerio tempus conterere. Sed redeamus ad rem, longius fortaſſe digreſſi ſumus.

CAPVT. XII.

De literis clandeſtinis ex veterum ſcriptis.

QVONIAM igitur eo paulatim ventum eſt, vt de ijs ſignis meminerimus, quę ſcripto noſtra conſilia occultant, qui characteres appellantur, proximum eſt, vt eorum obſcuritatem duplici modo partiamur.

Scripti itaque obſcuritas, aut ex literarum perplexitate,

aut ex alia ſcribendi ratione proueniet, de characterum inuolucris ſecundo libro tractabitur: nunc de obſcuritate, quæ à ſcribendi modo inducitur, verba faciamus. Non inutile igitur videtur fore rationem tradere, qua ſic ſcribi poſſit, vt nemini ſcriptum, niſi cum voluerimus poſſit agnoſci. Sed quia nonnulla veterum in hũc modum cõmenta ab hiſtoricis memorię prodita ſunt, eorum prius in ea re vſum proſequamur. Teſtis eſt Gellius in libris noctium Atticarum Lacedęmonas cum ad imperatores ſuos ſcriberent, ne literæ interceptæ occulta hoſtibus conſilia indicarent, hoc ſcripti genus ex induſtria excogitaſſe, quamuis alij eius rei commentum ad Archimedem Syracuſanum referant. Surculi duo teretes longiuſculi, & torno perpoliti æquabantur, vt par vtriq; longitudo & latitudo eſſet, eorum alter imperatori ad bellum proficiſcenti dabatur, alter domi penes magiſtratus diligenter ſeruabatur, quoties itaque vſus neceſſitas incidebat, pagina, quanta rei ſatis erat, ſurculo circumuoluta, vt rotundum volumen efficeret, & oræ bene adiunctæ in modum lori aptè ligno cohærerent, ne rimæ interponerentur, tum in chartam ſic circũuolutam literæ à ſummo capite per tranſuerſum ad imum in eo loro inſcribebantur. Perſcriptum inde lorũ ſurculo prolixum, & anguſtum eximebatur, & ad imperatorem dabatur, exiſtimabant enim ſi in hoſtium manus illud forte interceptum incidiſſet, truncatas literas, ſyllabas, dictioneſque, & eorum partes longè diſtractas intuentes ſcriptum nequaquam percepturos, nec ſpem fruſtrabatur euentus, quoties enim illud in hoſtes incidebat, nihil in loro ſcriptum poterant coniectari, ſed velut inconditè & fruſtra ſcriptum dimittebant, is verò, cui illud deſtinabatur, applicato loro, in eumque modum circumuoluta, quo antea fuerat, cum ſcriberetur, ita vt continuata ſcripti ſeries ſequeretur, nuncium agnoſcebat. Huiuſmodi ſcriptum σκυτάλην Græcè appellabant. In hunc modũ ſcriptam epiſtolam Liſandro ad Helleſpontũ allatam

Plutar-

Plutarchus author eſt. Alium quoq; ad hanc rem aſtum in veteri hiſtoria ab incerto Pœno, alioquin illuſtri, vt refert Gellius, excogitatum legimus. Herodotus tum idem à Demarato factum meminit. Is vt ille refert, Suſis commorans, cum Xerſem aduerſus Gręciam expeditionē ſumere ſtatuentem accepiſſet, eam rem cenſuit Græcis nunciandam: ſed occupatis per cuſtodies itineribus, cum res aliter fieri nequiret, ne nuncius interceptus deprehendetur, rem in hunc modum comminiſcitur. Pugillaria noua accepit non dum cæra illita, inde literis in ligno exaratis regis conſilium prodit, tabulam deinde, vt mos erat, cæra colliniuit, ne ſcriptura detecta ſibi quid negotij apud viarum cuſtodes exhiberet, eamq; tabellam veluti ſcripto vacuam domeſtico ſeruo perferendam tradidit, verùm nulla prius commenti ſignificatione facta, Lacedæmones, cum quid ea perlata ſibi vellet, nequirent interpretari, nihil ſcriptum intuentes, verùm rem (vt erat) non fruſtra factam ſuſpicantes, Cleomenis (vt ego accipio) filia, eademque Leonidæ Gorgo vxori, detracta è pugillaribus cæra, nuncium accêpere. Ex huiuſmodi pugillaribus cæra illitis, in quibus ſcribi mos erat, literæ ethymon datum Grammatici aſſeuerant, quod à litura literæ nomen deductum putent, quod à veteribus incæratis hoc modo tabulis ſcribi ſoleret, & ſcriptum poſtea deleri. Fuit & alia imperſcrutabilis techna barbarico aſtu digna, cuius Herodotus ſub perſona Hiſtięi authoris meminit. Is imperante Dario in terra Aſia non ignobili loco natus, cum in Perſide apud regem ageret, & Ariſtagoræ, vt ab eo deficeret, vellet furtiuo ſcripto nunciare, veritus, ne ſi non accuratè nuncium miſiſſet, res prodita maximum ſibi periculum afferret, huiuſmodi aſtum comminiſcitur. Seruo ſuo diu oculorum ægritudine laboranti capillum ex capite, tanquam medicari voluiſſet, deradit, & eius capiti leui attramento literarum formas impreſſit, quibus id ipſum, quod nunciare in animum induxerat, ſcrip-

tum erat, secum deinde, donec capilli renascerentur, domi retinet, quod vbi factum est: illum ad Aristagoram dimittit, iubens cum ad eum venisset, illum admoneret, vt quemadmodum ille nuper fecerat, sibi caput deraderet, seruus cũ ad Miletum ad Aristagoram venisset, domini iussus memor, Aristagoræ rem significat, ille rem frustra non fore (vt erat) ratus, commissum exequitur, sic nuncium percepit.

Capvt. XIII.

Furtiuæ literarum notæ, quibus maiores in scribendo vsi sint.

Expositis ijs, quæ de characteribus, qui sine artificio cerni non possunt, proximum est de ijs verba facere, quæ per se sub visum cadent, alioquin technis impliciti. Sed quoniam hac in re non nullos prisci modos inuenerunt, qui multum à nostri temporis dolis & inuolucris differunt, veterum primum huiusmodi scribendi rationem prosequemur, occultos mox nostri temporis scribendi modos in secundum librum differemus. Maiores itaq; cum res, vel tempus obscuritatem exigeret, varijs in scribendo ambagibus vsi sunt: testes sunt Suetonius & Gellius, qui hac scribendi ratione C. Cæsarem in epistolis ad C. Oppium, Cornelium Balbum, Ciceronem, & cæteros familiares, qui res eius domesticas, vt absentes curabant, vsum esse meminerunt. Occultè scribendi modus hic erat, vt literarum potestas commutaretur, & primas literas quarta quæq; succedens indicaret, quo fiebat, vt scriptum sæpissimè sine coagmentis syllabarum componeretur, ita vt inconditè literas positas putes, inter eos verò interpretandi clandestinum commercium erat: Res exemplo dilucidior fiet. Pro A litera D ponebatur, E pro B, F pro C, & de reliquis in hunc modum, sic in legendo sonus cuiq; suus, & potestas reddebatur, & occultè

cultè ſcriptum legebatur. Extat de hocſcribendi modo Probi grammatici ſatis curioſus commentarius, in quo de occulta literarum ſignificatione à C. Cæſare ſcriptarum pertractatur. Aliter verò literarum poteſtatem Auguſtus commutabat, cuius extat ſcriptum ad filium huiuſmodi. Quia innumera incidunt aſſidue, quę ſcribere alterutrum & ſecreta eſſe oporteat, habeamus inter nos notas ſi vis tales, vt quicquid ſcribendum ſit, pro vnaquaq; litera, ſuccedentem ſcribamus hoc modo, vt pro A ponamus B, & C pro B, & de reliquis in hunc modum, & pro Z duplex A A, vt à nouiſſima ad primam duplicatam redeamus: hic fuit Auguſto ſcriptum obſcurandi modus. Aliter Cicero, (vt aliquibus videtur) qui inſtar dictionarij librum conſcripſit, in quo ſingulis verbis ſingulas notas, quibus illa ſignificarentur præfixit, tantaq; erat notarum & verborum copia, vt quæcunq; latino ſermone ſcribi poſſent, ſuis notis exprimerētur. Vnde character hic M MVNDVM ſignificābat, hic M MODVM, hic ij HOMINEM, & hic ⊦ TEMPVS, alius in hunc modum h' SYLLABAM, alius verò ſic ↄ ACCOMMODABAT, huius generis reliqua erant, quæ in eo libro commentus ille fuit, quibus pro exprimendis occultè animi concepta vterentur, nec defuerunt, ex priſcis autoribus, qui pro notis verba ſcriberent.

CAPVT. XIIII.

Antiquorum ſcribendi modos noſtra tempeſtate vanos & inutiles eſſe.

HÆC priſci commenta ad ſcriptum obuelandum inuenerunt, verùm vt de ijs verba faciamus à ſchythala initium auſpicabimur. Quotus igitur quiſque noſtra tempeſtate erit, qui maximis & arduis in rebus, quæ deſiderant occultari, capitis ſui & fortunarum diſcrimen

in ſcythale ſecuritatem reponendum tutò exiſtimabit, quin potius à quouis vel minimum curioſo id genus ſcripti artificium cenſeat facilè poſſe deprehēdi? quis autem rurſus nō intelligat, non alia ratione illud, quàm in eū modū, quo ſcriptū fuit cōpoſitum, debere interpretari? in ligno verò cum ſcriberetur circumuolutum non agnoſcat, quòd ſi digitis vel ſurculo æquatæ craſſitudinis complicetur, quis non videat iterum coeuntibus partibus ſtatim facillimè ſcriptum aperiri? Iam verò quàm vanum in pugillaribus ſcriptū ſit, videamus. Ego quidem meo iudicio exiſtimo in hunc modū moleſtius eſſe ſcribere, quàm cuiquam, qui vel mediocris iudicij ſit, latens ſcriptum indagare, parumq; conferre hanc ſcribendi rationem noſtra ætate fuiſſe ſublatam, vt eo minus occulta fraus prodi poſſit, ſiquidem etiam ſi nulla priſci moris notitia haberetur, certè rem ipſam ſuſpicio detegeret. Sed neq; illud ſatis tutum eſſe poteſt, vt deraſis capillis capiti inſcribantur literæ, ſiquidem ſudore, cui caput eſt obnoxium, facilè poſſunt aboleri, quod ſi acu etiam cutis perforetur, ne hoc quidem ſatis ad ſuſpicionem ſufficiet, ſi is, qui inſcriptionem gerit intercipitur, tum enim diligentiſſima fit inquiſitio, metus & neceſſitas vigilantiam præſtant, nec prius ſatis ſibi factum putant, quàm cuncta penitus, quibus veritas eruatur, exquiſierint, nunc pollicitationibus quæruntur illicia, nunc minis terror incutitur, quod ſi hæc parum proſint, ſupplicijs & tormentis res agitur, at ſi ne hoc quidem prodeſt, ne interim literæ furtim perferantur, non ſolum calligæ & ſoleæ perquiri ſolent, veſtes eximi, & ſuturæ diſſolui, ſed ne à veſceribus quidem perſcrutandis abſtineatur, tantum abeſt, vt illi ab inquiſitione intactum caput relinquant. Sed hactenus de huiuſmodi literarum velamento, nunc ad notas, quibus ijdem vſi ſunt, verba conuertamus, de quibus ne ſermo nimis in longum in re ludicra protrahatur, nil eſt, quod dicam, niſi vaniſſimas eſſe, quæq; vel à pueris poſſint facilè agnoſci, obſeruata enim characte-

characterum poteſtate, qui ſæpius repetuntur, nemo eſt quin videat, parum conferre ad ſcripti obſcuritatem characterum poteſtatem immutari, neq; ſolum poteſtatem, ſed etiam figuram, ſiquidem ne latens ſcriptum mentis inquiſitione eruatur, parui videtur referre characterem vel barbaricum eſſe, vel aliam quamuis formam pro charactere depingi, modo compertum ſit, quo ſermone charta concinnetur, iſque ſermo interceptori minimè obſcurus exiſtat. Sed vt de Ciceronis inuento loquamur, quis eius laborem in eiuſmodi notis perquirendis citra nauſeam ſubibit, vt tot ſibi characteres effingat, quot rebus ſingulis, quæ vſu venire poſſunt, vt ſinguli aptentur ſufficiant, quibus quamuis tuto ſcribi poſſit, quomodo tamen paucis diebus, ne dicam horis idem conſcius interpretabitur, qui hunc verborum indicem retineat? Abeant igitur cum ſua vetuſtate tam copioſa veterum commenta, nos animi occulta conſilia ſcripto commiſſuri, nequaquam ijs tutos exiſtimabimus, longe alios aſtus, longeq; aliam vafritiem hæc ætas videtur expoſcere, in qua vel infantes non dum verba balbutire cognouimus, cum ſubdolæ mentis quædam ſigna, veluti malitiæ primitias ingerunt, quaſi à nutricis vberibus ſimul cum lacte illam ſuxiſſe, ne dicam à matris vtero contraxiſſe videantur, quare in vſum, qui velint hęc admittant, nos certè ſicubi res occultiſſimas neceſſario latebras expoſcit, pro rerum occaſione, illis nequaquam vitæ & fortunarum diſcrimen committendum ducimus, niſi res minoris eſſe videatur, vt in re occultanda nimis laboremus, cuiuſmodi igitur ad hæc aſtus ætas noſtra protulerit, nunc in medium proferamus.

CAPVT XV.

Furtiuas literarum notas fieri, quæ cerni non possunt, tum earum ratio & vsus.

DIXIMVS, quæ ad scriptum sic operiendum, vt locus, in quo facta sit inscriptio, scriptum occultet, commenta priscorum ætas induxit, nunc inuisibiles scribendi modos, quos corũ vice nostra solertius indagauit videamus. Scribendi modum inuisibilem nuncupamus, quod nisi ratio adhibeatur, qua scriptum indicetur, characteres intuentis omnino visum effugient, ita vt is, cui scriptum destinatur, notas exponendi modum ab eo, qui scripsit præcognitum habere oporteat. Porrò hoc scripti genere, quoniam multum habet obscuritatis, in maximi momenti rebus, quas non parum intersit occultari, potius quàm quouis alio vti expediet, præsertim si sub eo scripti etiam perplexitas occultetur, quare ne quid omissum videatur, quod ad præsentem materiam possit pertinere, ea de re aliquot modos præscribemus, quos è nostris naturalis Magiæ antea exprimento comprobatos, huc transtulimus, nihil enim ibi commissum est, quod verum antea non indicasset euentus, quos repetere hoc loco non inoportunum videtur, quorum quamuis aliqui etiam lippis & tonsoribvs noti sint, eos tamen exigente materia non pręteribimus. Fiunt itaq; literę, quæ interdiu delitescant, noctu verò luminis abscessu vel tenebris conspicuæ fiant, quarum scribendarum ratio est huiusmodi: Nitedulæ capiantur, ex quibus humor stillatorijs vasis accuratius extrahatur, quemadmodum in Magia docuimus, tum ea ex aqua graphicè supra chartam notæ exarentur, qua in re si seduli fuerimus, nequaquam interdiu characteres apparebunt, noctu verò igneo colore nitentes videbuntur. Alij verò secus salicis corruptum aqua lignum distillant,

diſtillant, & extracto liquore characteres deſcribunt: licet hic ſcribendi modus à ſubtilitate potius, quàm à facilitate & vtilitate commendandus ſit, neque enim ſine faſtidio ſic res perfici poteſt, & facilè fit, vt opus laborem fruſtretur, nam ſi ab intercipiente igni exponitur, ſtatim ſcriptum detegitur. Poſſumus verò aliter conſequi, vt in alba charta, aliaue corporis parte inſcriptæ notæ deliteſcant, & cum opus fuerit detegantur: Super brachium vel dorſum, aliudue membrum aceto vel vrina clanculum fiat inſcriptio, eaque exiccetur, vt ne veſtigia quidem appareant: Vt verò ſcriptum exponatur, fuligo vel combuſta papyrus exteratur, ſic enim literæ internitebunt. Vel aliter ſi adipe vel ſepo, alioue pingui, vel gummi delineentur notæ, & carbonis inde, vel combuſtæ chartæ pollis inſpergatur, vt detegat. Hoc fortaſſe aſtu (vt Polyœnus græcus ait) Attalus victimæ inſcriptione impreſſa vſus eſt, hic enim vt ſuos milites ad fortiter agendum cum Gallis hoſtibus, qui multo plures erant, impelleret, non parum referre arbitratus, ſi eorum animis indubitatæ victoriæ fiduciam proponeret, ludicram rem, alioquin vtilem, huiuſmodi cum ſacrificaturo vate comminiſcitur. Ante conflictus diem victoriam parat, tum Sudinus vates ſacra faciens, deos precatus libat, & victimam diſſecat, at Rex contrito gummi in dextram manum inſcribit REGIS VICTORIA, inſcriptionem hanc à dextris ad ſiniſtra producens, cumque viſcera extrahentur, manum in calidiorem ac fungoſum locum ſupponit, abſtergitque inſcriptionem. Sed vates reliquas partes percurrens, & ſua munera obiens, conuertit particulam, qua inſcriptio continebatur huiuſmodi, Regis victoria, hæc res vulgata ingenti cum militum gaudio, plauſuque excepta eſt, vt alacriores, promptioreſque ad pugnam animos indicarent, ſic quaſi non dubiæ ſpe victoriæ adducti, ac pollicito numine freti,

ti, acriter pugnantes Gallos superarunt. Sed ad rem redeamus. Id etiam præstabit lac ficulneum, si eo alba charta describatur, & postmodum ab amico scriptum carbonis polline insperso confricetur, & detergatur: fit enim vt literæ statim nigrescant. Ad id etiam confert (vt Plinius refert) tithymali lac ad designãdas notas, & super illud inspersus cinis ad detegendas, eoq̃ue modo multi, vt ille testatur, adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Confirmat hoc Ouidius admouens in arte amandi puellam, quemadmodum cum amantibus tutò per scriptum colloquatur.

Tuta quoq; est, fallitq̃ue oculos è lacte recenti
  Littera, carbonis puluere tange, leges.
Fallet & humidili, quæ fiet acumine lini,
  Et feret occultas pura tabella notas.

Literæ autem, quæ igne conspicuæ fiunt, quamuis ferè vulgatum sit, quemadmodum efficiantur, earum tamen rationẽ hic tradere non videtur absurdum. Epistola ab eius rei, quæ scribitur, suspicione prorsus aliena sumatur, tum omissis spacijs minimè necessarijs, literæ, syllabæ, & dictiones opportunè humenti succo citrij, vel medici mali, vel cæpæ, vel omnium ferè acrium succo iterum declineentur, nam siccato humore inconspicuæ fiunt, & eæ tantum, quas solum atramentum delineauit, apparebunt, cæteræ delitescent, ita, vt qui legat tabellam, inutiliter scriptam & vanam opinetur: at si pagina igni admota incaluerit, literarum rursus lineamenta clarissimè indicabit. Est & salis genus, quod ammoniacum vocant, hoc contusum, & aquæ immixtum literas quidem scribenti albas reddit, quæq̃ue cum papyro colore vix internoscantur: verùm si admoueantur igni, nigræ apparebunt. Succus autem cerasorum si calamo adhibeatur, viridi colore, si cyclamino, ruffo literas designabit: sic varij fructuum succi, varios quoq; igne colores indicabunt. Hac ratione acceptis, remissisq̃ue amatorijs tabellis, puellæ amantes sæpe

paren-

parentum custodiam frustrantur. Fiunt quoq; characteres, qui non nisi combusta papyro interniteant: Modus talis est: Literæ gummi, vel quouis salis genere, vel calce in papyro producantur, quæ cum per ignem apparere nequeant, combusta denigrataque statim papyro characteres albicant. Fieri quoq; possunt literę, quę nisi charta aquis mergatur, legi non possint, eas delineandi modus talis est: Alumen aqua dissoluitur, eoque dissoluto characteres describuntur, qui cum siccescunt, conspici desinunt, vt verò legi possint, charta aquis immergitur, sic immersa characteres conspicuos reddit. Idem etiam aliter fit: In vitreis Chymistarum vasis è calcantho humor distillatur, eoque in papyro characteres formantur, & sic fallent intuitum: Vt verò cerni possint in omphacitis gallæ aquam charta, vel in vinum, in quo ea inferuerit, mergitur. Vt verò alibi magis quàm in charta scribi possit, hoc modo scriptum fiet, quod lactis candorem imitabitur: Lithargiris primo teritur, tritus in fictile, vbi sit aqua aceto commixta immittitur, & decoquitur, & per colum traijcitur, mox seruatur, tum in limonis citrigeri succo in lapide, vel aliqua corporis parte, vel alibi exarantur notæ, illæ siccato humore minime apparebunt, sed vt legi possint, ea lithargiri aqua madefactæ, conspicientur lactis candorem imitari. Potest etiam epistola hoc modo concinnari, vt ea, quæ volumus latere medijs interuersus, qui cernuntur spacijs scripta delitescant, cumque opus sit, aboletis, quæ prius apparebant, cerni possint: Modus hic erit: Stillatitio calcanthi liquore (vel affusa in illud feruenti aqua, dum illud solutum fatiscat) super papyrum arcana literarum lineamenta designentur, cum arefactæ sint, illicò celantur, cæterum vt inane scriptum deleatur, hac ratione fiet. Combusta palea, vel salicis carbones super porphyreticum marmor triturentur, tum omphacite galla in alba vino decoquatur, sicque eo humore in spongiam attracto, vernaculus color ater obliteratus

delitescet, pristinus verò, qui delituerat, refricatus apparebit. Fiet idem, si commune atramentum tantum aqua diluatur, quantum illa occultandis literarum lineamentis satis sit, eoque modo totum id, quod volumus latere, describatur, tum atramentum ex carbonis, salicis, vel paleę combustę polline paretur, eoque super albicans scriptum inania, quæ velimus describantur, huiusmodi atramentum parum aut nihil à vero differt colore: cæterum vt arcanum scriptum legi possit, vino in eadem galla decocto, spongia pagina detergitur, sic quod prius apparebat scriptum, delitescet, quod verò cerni non poterat, indicabitur. Verum si libuerit characteres sic designare, vt nisi lumen vel syderis vel candelæ interponatur, cerni non possint, in hunc modum fiet: Cerussa aliusùe color gummi liquefacto immiscebitur, ex eaque immixtione materia chartæ concolor parabitur, vt nihil ab ea discernatur, tum qui nuncium sit excepturus, charta oculis & lumini interposita, subobscuras characterum formulas cōspiciet: fit enim ratione optices, vt ea materia parum densa, dum opposita externo lumini, impedit, quo minus vlteriores radij ad intuitum nostrum perueniant, conspicuam nobis lineamentorum vmbram efficiat. Fieri etiam potest, vt nigra charta albos characteres conspicuos reddat: Ratio est hæc: Oui luteum albumenque commiscentur, vt instar scriptorij atramenti liquescat, eo liquore literarum figuræ in papyro protrahuntur & exiccantur, tum super exiccatam chartam color ater inducitur, eaque iterum exiccata mittitur, verùm vt literæ conspici possint, lato ferro chartæ superficies eraditur, sic enim fiet, vt sublato inde atramento, vbi literæ erant, earum albi coloris signa conspiciantur. Maximè quoq; tutum fuerit ouo literas inscribere, quod sua non carebit fallacia: Alumen ex galla tunduntur, pollis aceto immiscetur, donec atramenti instar liquescat, hoc modo parato liquore characteres super oui cortice designantur; &

exiccantur: inde muriæ vel acri aceto imponitur illud, vbi cum quadriduum permanſerit, poſtmodum eximitur, & exiccatur, ad amicum mittitur, tunc enim literæ amplius foris non apparent: Vt verò is ſcriptum legat, igni illud admouebit, & toſtum emundabit, ſic intus characterum ſigna conſpiciet. Fit idem alia ratione: Cæra ouum circumlinitur, in eaque ſtylo ferreo literæ delineantur ad corticem, tum humore ex aceto, & gallis comparato fatiſcentes rimæ complentur, & exiccantur: per diem ſubinde ouum in aceto ſeruatur, mox ablata cæra ad conſcium mittitur, at ille eo decocto & mundato, in peruio cortice & duro albumini impreſſos characteres inueniet. Sed quoniam ea, quæ obſcuras characterum notas præcedere viſa ſunt, ad iuſtam metam produximus: proximum eſt, vt hoc clauſo volumine, inſtantia, quæ noſtri muneris magis propria ſunt, ſecundo libro proſequamur.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE FVRTIVIS Literarvm Notis.

LIBER SECVNDVS.

Proemivm.

VID olim notæ & quorsum a maioribus earum vsus inductus sit, primo volumine indicauimus. Proximum nunc est occultè scribendi, iisque vtendi modos: vt tutò epistolis arcana committantur, tum ne illæ intercipiantur prosequamur. Huius voluminis materiam quatuor in partes diuidemus, eos primùm modos, qui artificiosa legentes simulatione deludent indicabimus: notarum deinde inuolucra, quę non nisi magno cum labore interpretari possint suggeremus: mox ea prosequemur, quæ tanta doli perplexitate inuoluuntur, vt ne Oedipi quidem conatus non frustrentur: tum ad ea procedemus, quæ non modo peruestigari nequeant, verùm etiam nullam doli, aut rei sub adulterinis literis contentæ, suspicionem relinquant: sed vt alterius propositi scriptum negligendum præbeant. Verùm dicet aliquis, quorsum in re tam friuola tantum laboris impendium? quotus enim quisq; tam rudis & obesi ingenij erit, qui in his componendis, postquam huic negotio aliquandiu operam dederit, peritus nõ euadat, vt ad effingendos id genus nouos & diuersos scribendi modos sine magistro facilè idoneus non existat? qui præterea tam multi esse poterunt, vt ijs, neq; volumen capiendis, neq; quisq; percensendis satis esse videatur? Non diffiteor nouas posse horum characterum figuras ex arbitrio quemlibet confingere, verùm non omnes eiusmodi

erunt,

erunt, vt & ſcribenti & interpretanti nauſeam non pariant, at qui nos eos modos tradere conati ſumus, quorum præter multiplices literarum characteres in omni feré ſcribendi ratione, cum facilis erit vſus, tum verò facilior exemplum habentibus ad percipiendum interpretatio, eo enim penitus ſublato, omnino perdifficile erit, vt ſcriptum legi poſſe nullo planè modo videatur. Sed quoniam innumeris penè modis hæ ſcribendi rationes poſſunt variari, nos ex ijs aliquas, quæ inſigniores viſæ ſunt, attigiſſe ſatis erit, ad quarum exemplaria quiuis nouas & præſtantiores poterit comminiſci. Sed ne longius ſermo protrahatur, ad eas præceptiones oportunum fuerit accedere.

CAPVT. I.

Quid ſit furtiuis literarum notis ſcribere.

NIL aliud furtiuis literarum notis animi ſenſa committere appellamus (quod in hoc volumine præcipuum intendimus) quàm eo ſcribendi vti artificio, vt quod per epiſtolam nunciare velimus, ita occultemus, vt non alia ratione, quàm ea, quæ à nobis inducta eſt poſſit interpretari, quo fit, vt huiuſmodi ſcriptum nemini niſi amico, cui res noſtras percipi volumus, facilè cognoſcatur. Huius verò artificij tria potiſſimum ſunt genera, tria enim præcipuè accidunt literæ, ordo, figura, & poteſtas: quare alia ſcribendi ratio ordinis permutatione obſcuratur, vt ſi ROMA pro eo quod eſt AMOR ſcribatur. Alia figuræ commutatione, vt ſi pro formis noſtrarum literarum quiduis aluid ex arbitrio depingatur, & ſua queq; literę poteſtas forma exprimatur. In hunc modũ Eſdras ſcriba & iuris peritus (vt Hieronymus in libri Regum præfatione teſtatur), cum eum librum ſcriberet, in quo leges continebantur, nouis characteribus vſus eſt, qui poſtea à Iudæis vſu recepti, omnibus temporum ſucceſſione per-

ſpicui facti ſunt, vt non alius apud Hebræos characteris vſus etiamnum perduret, quàm eorum, qui tunc nuper reperti, erant obſcuri. Alia permutata figurarum poteſtate obſcurior redditur, vt ſi pro vna Tyriorum litera, alia Palamedis, & pro Palamedis vna Simonidis Melici pariter alia reponatur, vel ex aduerſo: Nam ſi veterum monumentis fides habenda eſt, Tyrij apud Græcos literas induxerũt numero ſexdecim, poſt hunc Palamedes quatuor, demum Simonides totidem adiũxiſſe traditur, ita vt omnes quatuor & viginti numerum abſoluant. Hæc ſunt præcipua occultè ſcribendi genera, verùm ex ijs multæ ſpecies emanant, quæ pro diuerſa eorum compoſitione variantur, nam & ordinis tranſpoſitio, figuræ forma, & poteſtatis functio multiplex eſſe poteſt, & ea ſimul poſita diuerſiſſimam obſcurandi ſcripti perplexitatem efficiunt, vnde tam multa, diuerſaque eſſe poſſunt genera, quàm varia excogitantium in omni tempore ingenia. Sed hæc ſuis locis inter legendum fient clariora, quare velle hic ea percenſere, abſurdum eſſe exiſtimo. Nunc ad reliqua tranſeamus.

Capvt. II.

Quod per literarum tranſpoſitionem occultè ſcribi poſſit.

VT igitur ad occultè ſcribendi modos accedamus, ratio poſcit, vt ab ordinis tranſpoſitione, & in hoc genere à ſimpliciſſimis & ſcriptu facillimis exordiamur, initijs enim ſimpliciora magis conuenire videntur, talique ordine omnes ad diſciplinas commodius prouehimur, vt primum cognitu facilia, mox aliquanto difficiliora, & minus ſimplicia diſcamus. Quare inter cæteros talis ſcripturæ modos, qui ab huius rei non ignaris circumferuntur, hic primum occurrit, qui eo artificio contegitur, vt literæ certo ordine ſeruato, in ſcripto tranſponantur. Huius generis duplex

ratio eſſe poteſt, altera erit, quæ ſuſpicione prorſus carere videbitur, altera, quę licet ſuſpicionem afferat, ſe tamen ſua obſcuritate tuebitur, niſi nimis curioſus interceptor, obſeruato literarum ordine, quomodo literarum nexus transferatur deprehendat. Prioris modi ratio hæc eſt. Propoſito primum veſtræ ſententiæ exemplo, vt tutius ſcribatur, duæ ſtatim lineæ capiantur, in quibus literæ collocentur, prima tum litera in ſuperiori verſu, proxima in inferiori, rurſus tertia in ſuperiori, quarta item in inferiori alternatis vicibus reponatur, quoad tota ſpacia literis compleantur, mox ijs perfectis binæ aliæ ſumantur lineæ, quæ pari modo literis occupentur, donec totus ſenſus expleatur, quo fiet, vt binæ extremæ lineæ aliquando ambæ dimidiatæ remaneant. Hæc ſententia notata primum noſtris characteribus ſubijciatur exemplo.

TVI PRIDEM ARDENTISSIMO AMORE IN-
CENSVS SVM, VERVM SIGNIFICATIONEM
ADHVC NVLLA M DEDI, HABITA RATIONE
VERECVNDIÆ TVÆ, ET PARENTVM, QVARE
NISI AMANTI SVBVENTVM SIT, TVA VICTVS
SÆVITIA COGAR VITAM DIMITTERE.

Hæc verba ſi ad eam formam ſcripto committenda ſint, tranſpoſito literarum ordine tale ſcriptum indicabit.

t i r d m r e t s i o m r i c n u s m, e ù s g i i a i n m d u n
u p i e a d n i s m a o e n e s s u u r m i n f c t o e a h c u
l a d d h b t r t o e e e u d æ u e p r n u q a e i i m n i u u
l m e i, a i a a i n u r c n i t æ, t a e t m, u r n s a a t s b e
n u s t, u u c u s u t a o a u t m i i t r
t m i t a i t s æ i i c g r i a d m t e e.

Sed perplexius & inuolutum magis ſcriptum erit, ſi numerus verſuum adhuc duplicabitur, vt quatuor primum lineis conſtitutis, literæ eo ordine collocentur, vt prima primi

verſus

versus initio, proxima quarti, tertia in fine primi, quarta in fine postremi, quinta deinde initio secundi versus, sexta initio tertij, septima in calce secundi, octaua demum in calce tertij disponatur, & idem postmodum ordo seruetur, vt subiecto exemplo res clarius suggeretur.

tmsruùimlhteunennui iueuobadassi iri
reocmgiudtedpqiustumaræerd nnienmtd
inaeunoceauiauabitearetrai uefrsoie
uase sm calai cætn ttmssmtnnimhtiunmdp
usomr i a uu
ctui ttau
tiit eacs
aægdemrïi

Sic variata semper literarum transpositione, complures inuolutos scribendi modos nanciscemur, quos poterit quisq; suo more inducere, nobis enim hæc attingere videtur satis. Fiet etiam aliter, vt eæ literæ in principio & medio tantum designato ordine, vel principio & fine tantum, vel in principio medio & fine simul collocentur: non tamen facilè erit ad hoc significantes semper dictiones suppetere, atqui quoties id commodè fieri non poterit, nō ab re erit, tale scriptum componere, vt nullum verbum, quod aliquid significet contineat, vt alienus interpres ignoti idiomatis opinione ambiguus teneatur, quod & si suspicione non carebit, artificij tamen nequaquam admonebitur, præsertim si epistola græci, vel barbari alicuius sermonis, cuius cognitio interceptori futura non sit, sonum imitetur. Exemplum subscripti thematis subijciam, vbi significantes literæ in initio, medio, & fine collocantur.

CVM DIVTIVS INTER NEAPOLITANOS ET HOSTES PVGNATVM ESSET, SPE OMNI SE ABDICARE COACTI, RETRO ABIERVNT.

Cheurim

Cheurim drisu trasiberu sin thimelior nieba perosil iutla nos eliteteblah orset ersip, vlogeon, astiu mes sfett stepole olmin irsilesonimie asbid ica, rec ostaric tir estur oab imenr vrnot.

CAPVT. III.

Occulta literarum transpositione aliter sine suspicione interpretem deludi posse.

PROXIMVM nunc est alios occultos scribendi modos, qui quodam verborum velamento obducti, interpretem artificiosa simulatione deludent, quod ad hanc partem videtur spectare prosequamur. Huiusmodi sunt lepida non nulla epigrammata, aliaque poetarum carmina, quæ lectores dulci quodam artificio deludunt, quæ ne quid prætercream, quod ad rem facere posse videatur apponam: nam & hæc suum dolum habent, vt cum amicis liceat suauiter interdum sic iocari, & interpretem velata verborum imagine ambiguum detinere, quod iucunda vrbanitate non carebit. Ad hanc rem nullæ afferri certę præceptiones possunt, sed authorum exempla satis erit afferre, vt si quis in hanc formam ludere velit, ea imitetur, potest enim sibi quisq; multiplicem sic iocandi rationem ex arbitrio confingere. In hunc modum amicus ad amicum scribendo iocatur.

En tibi mitto caput Veneris, ventremque diAnæ
Latronis caput, & posteriora canE.

Quibus versibus salutationem mitti significatur per verbum VALE, cuius scribendi literæ primæ, mediæ, & vltimæ in dictionibus Veneris, diAnæ, Latronis, & canE requiruntur. Est & nonnullorum labor huiusmodi versuum capitibus literas præfigere, quæ sententiam absoluant. Talia sunt Erytreæ Sybillæ, quæ græcè de venturo Christo circumferuntur carmina, quorum sentētia latinè, iisdem nume-

ris ea ratione seruata, vtcunque fieri poterit, sic expressa est.

„ Iudicij signum tellus sudore madescet,
„ E cœlo rex adueniet per sæcla futurus,
„ Scilicet in carne præsens, vt iudicet orbem.
„ Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis,
„ Celsum cum sanctis, æui iam termino in ipso.
„ Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipse,
„ Cum iacet incultus densis in vepribus orbis.
„ Reijcient simulachra viri, cunctam quoq; gazam,
„ Exuret terras ignis, pontumque polumque,
„ Inquirens tetri portas effringet Auerni.
„ Sanctorum sedes, cunctæ lux libera carni
„ Tradetur: sontes æterna flamma cremabit,
„ Occultos actus retegens, tum quisq; loquetur
„ Secreta, atq; Deus reserabit pectora luci.
„ Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes,
„ Eripitur solis iubar, & chorus interit astris:
„ Soluetur cœlum, lunaris splendor obibit,
„ Deijciet colles, valles extollet ab imo.
„ Non erit in rebus hominum sublime, vel altum,
„ Iam æquantur campis montes, & cærula ponti,
„ Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
„ Sic pariter fontes torrentur, fluminaque igni
„ Et tuba tunc sonitum tristem demictet ab alto.
„ Orbe gemens facinus miserum, variosque labores,
„ Tartareumque Chaos monstrabit terra dehiscens.
„ Et coram hoc Domino Reges sistentur ad vnum.
„ Recidet è cœlo ignisque, & sulphuris amnis.

Hos versus Augustinus in libris de ciuitate Dei scriptos reliquit, quos à Flactiano clarissimo viro grecè scriptos se accepisse tradit, in quorum capitibus ordinata singularum literarũ

serie

ſerie hæc verba legebantur, ἰήσους χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτήρ, quod latinè eſt IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. Verùm in ijs latinè vtcunq; redditis, hac de cauſa (vt Auguſtinus inquit) non potuit bene is ſenſus occurrere, quod in græco verſu υ initio dictionis poſita, in latino ſeruari nequiuit, nulla eſt enim latina dictio, quæ à tali litera inciperet, & ſententiæ congrueret, pari modo de cætero ad hanc rem peccatum eſt. Horum quoq; verborum græcè primę literæ coniunctæ ἰχθύς efficiunt, id eſt PISCIS, quo nomine myſticè Chriſtus interpretatur, qui in huius mortalitatis abyſſo, velut in aquarum profunditate, viuus, hoc eſt expers peccati eſſe potuit. Iocatur pari modo Plautus in argumentorum verſibus, dum comœdiarum titulum in eam rationem ſic exprimit AMPHITRVO.

„ Amore captus Alcumenæ Iupiter.
„ Mutauit ſeſe in formam eius coniugis,
„ Pro patria Amphitrio dum certat cum hoſtibus,
„ Habitu Mercurius ei ſubſeruit Soſiæ,
„ Is aduenientis ſeruom, & dominum fruſtra habet,
„ Turbas vxericiet Amphitrio, atq; inuicem
„ Raptant pro mœchis, Blepharo captus arbitrer,
„ Vter ſit, non quit Amphitruo decernere,
„ Omnem rem noſcunt, geminos Alcumena enititur.

In hunc modũ itaq; literis furtim ingeſtis ſenſus occultatur. Poſſunt & alio modo ſcripti literæ occultari, vt per initia dictionum diſpergantur, quare totidem dictiones eſſe, quot literas neceſſe erit, eæ tamen quò magis rem ſeriam videbuntur innuere, eo minus ſuſpicionis habebunt, vt quando hic ſcribendi modus facili interpretationi eſt obnoxius, ſimulatione muniatur. Huiuſmodi erit, ſi mulier amanti CAVE A FRATRE ſignificatura ſic ſcribit.

Carmina autem Vergilij erũt à Francisco recitata ante tuum Regem Eusebium.

Possunt & in eum modum deligi verba, quę oportunas scripti literas non primas, sed postremas, vel medias, semper tamen vnico seruato ordine ex arbitrio contineant. Aliter Priapus, qui simili ferè verborum ambage sententiã nõ literis sed syllabis celãdo, sic in fures PÆDICARE se velle minans iocatur.

PEnelopes primam, DIdonis prima sequatur,
Et primam CAni, syllaba prima REmi.
Quodque fit ex illis mihi tu deprensus in horto
Fur dabis, hac pœna culpa luenda tua est.

Est alius scribendi modus, vt cum perlegeris te laudari, vel ritè ominari, easdem deinde dictiones si præposterè leges, contrarium percipies sensum. Adsunt cuiusdam versus.

Sors mala, non mala mens, fatum, non crimina vitæ,
Visere iusserunt te loca Thesiphones.
Supplicio tibi sit facilis, nec verbere multo
Tundere compellat te Dea Thesiphone.

Si autem conuersis dictionibus leges, dicet.

Thesiphone Dea te compellat tundere multo
Verbere, nec facilis sit tibi supplicio.
Thesiphones loca te iusserunt visere vitæ
Crimina, non fatum, mens mala, non mala sors.

Suppetunt in hanc rem plura exempla, quæ ne prolixior sim, prætermittam. Sunt & alia transponendi genera, quæ quoniam obscuriora, & sine suspicione videntur, ea suis locis quemadmodum polliciti sumus, indicabimus.

CAPVT. IIII.

De furtiuis characterum notis effingendis.

DIXIMVS de ijs scribendi modis, qui ordinis transpositione interpretem artificiose deludunt, quod ad primum membrum partitionis nostræ pertinere videbatur.

Proximum

Proximum eſt iam illos proſequamur, qui non niſi maximo cum labore poſſunt interpretari. Verùm antequam de illis verba faciamus, non abſurdum erit (tametſi id nemini difficilè fortaſſe videatur) componendi, & ſcribendi huiuſmodi characterum notas rationem tradere, quòd non tantum efficiam, quia exiſtimem id aliter difficilè futurum, quantum vt demonſtrem ad reliquas notas rectè effingendas hæc ipſa, quæ nunc tradimus præcipuè deſiderari, vt quod de vno characterum modo præſcribimus, id & de cæteris perſcriptum intelligatur. Quare exemplum in hoc ſimplici tantum ſcribendi modo præpoſuiſſe ſatis erit. Scribendi itaq; ratio quatuor in rebus præcipuè videtur conſiſtere, figura, contextu, proportione, & facilitate, de quibus ſingulatim ſuo ordine dicemus. Sed primum de characterum figuris, & lineamentorum ductibus dicamus. A itaq; poteſtatem, ſi velimus occulta characteris figura exprimere, maiuſculum græcum thita figurabitur in hunc modum ʘ, B talis character demonſtrabit. Recta fiet linea, è cuius capite alia tranſuerſa in dextrum producatur, & inferiori dimidiato minor ſit, vel paulo minor, ita vt gamma inuerſum videatur ˥, C huiuſmodi erit, vt Z noſtrum maiuſculum inuerſum imitetur, hoc tamen diſcrimen erit, quod huic quarta linea, quemadmodum prima ducta, tertiæ cohærebit Σ. D character diuaricatis cruribus, in faſtigio coniunctis depictus demonſtrabit, ita vt græcæ literæ lamdæ ſimilis ſit: in cuius capite recta linea ſurſum ducatur, quæ ſua longitudine corpori characteris adæquetur ſic λ. E duabus lineis tranſuerſis, & in ſumma coniunctis, quarum altera ſiniſtra craſſior, altera paulo ſubtilior ſit, tali figura Λ exprimetur. F proximus character inuerſus, vt ſuperius lineæ hiatum habeant, & inferius coniungantur, deſignabit hoc modo V. Pro G iuſtæ rotunditatis circulus deſcribetur ſic O. In aſpirationis locum recta linea, quæ proximam figuram æqualiter pertranſeat, deſi-

gnabitur, & supernè & infernè excedat, & à tumore æqualiter vtrinque disiungantur hoc pacto Φ. Pro I duæ lineæ in longum ductæ, quarum capita alia transuersa coniungat, vt nihil excedat, & longitudo latitudine duplo maior sit, vt seruetur characteris decus, depingetur sic ∏. L linea recta in cuius calce alia transuersa in dextrum ducatur, vicem supplebit: sed inferior linea, quemadmodum in reliquis characteribus dictum est, superiori dimidiato minor sit ⅃. M columna, è cuius medio duæ lineæ in dextrum producantur, quarum altera deorsum, altera sursum feratur, demonstrabit hoc modo K. N munus talis figura explebit. Recta linea depingatur è cuius pede alia transuersa in dextrum à sinistro ducatur vt T inuersum esse videatur ⊥. O nostrum C inuersum exprimet Ɔ. P proxima figura duplicata indicabit, ita tamen, vt alterius fagistium alterius calcem comprehendat in hanc formam Ʒ. Q græca litera delta instar triangularis formæ designabit Δ. Pro R nostri S inuersi figura depingetur Ƨ. Pro S nostrum D inuersum designabitur sic ᗡ. T omega græcum inuersum demonstrabit hoc modo ʊ. Pro V recta linea in longum ducta depingetur, è cuius medio spacio aliæ duæ vtrinq; æqualiter hiantes in calce producantur huiusmodi ⅄. Pro X recta linea depingetur, è cuius fastigio altera transuersa in sinistrum producatur in hanc formam ꓕ. Z inuersa figura, quam I diximus indicari munere fungetur in hunc modum ⊔. Hæc sunt quæ de literarum figura dicenda videbantur: Proximum est, vt de cõtextu agamus, neq; enim parum refert literarum contextum obseruari, vt in eadem dictione, quę nexum desiderant, simul connectantur: Huiusmodi contextus, siue nexus, ne ignoretur, id apud nos debet intelligi, quod est vnius literę finis cum alterius initio societas. In hunc modum erit si Λ cum V iungere velimus, N sic enim seruabitur rectè contextus, eodem modo Ɪ cum Γ hoc exemplo T

ſociabitur, ita vt vnius literæ pars alterius initio detrahatur, modo id non incommodè fiat. Poteſt & aliter nexus eſſe, nempe vt literarum confinia tangantur, ſic pro duobis his ꟻ ɔ. fiet contextus huiuſmodi TD Quæ nexum & contextum amant, omnes characteres erunt, prętter hos quatuor ⊙ O Φ Δ. Literarum proportio in figurarum partibus, prominentijs, & interuallis poſita eſt. Partes figurarum æqua dimenſione & craſſitudine decentes eſſe debent. Prominentiæ in longitudine, quę ſurſum & deorſum producuntur, excedens corpus literæ conſiſtunt, exceſſus hic corporis quantitatem debet æquare. Interualla conſiderantur in literarum & dictionum inter ſe diſtantijs, vt elementum ab elemento literæ interpoſitione, verbum à verbo o literæ magnitudine iungantur. Facilitas in characteribus debet eſſe, vt eorum formę ſimpliciſſimę ſint, ne nimia lineamentorum figuratione moleſtiam ſcribenti afferant. Quòd ſi initio nouorum characterum figuratio ſcribenti videbitur moleſta, parua conſuetudine facilitas comparabitur. Hæc in omnibus characterum figuris decenter ſeruanda ſunt, quæ potuiſſem omittere, niſi aliquid, quod ad ſcribendi exactam rationem ſpectat, prætermiſſum eſſe videretur.

CAPVT V.

De ſimplici furtiuarum literarum modo.

VT igitur ad ſcribendi modos veniamus, in quibus figuræ permutantur, non immerito videtur initium hic etiam à ſimplicibus id genus ſcribendi modis, & facillimis ſumi debere: tum vt diſcentibus, & adhuc rudibus in hac re ingenijs commodius conſulatur, tum etiam vt inde auſpicemur, vnde reliqua huiuſmodi inuenta quodamodo videntur prouenire. Huius nominis ratio, quod ſimplicem hunc ſcribendi

modum

modum appellem, ne illud temere videatur induxiſſe, vnde ducta eſt appáret, quod ſic etiamnum rudes & in hac ſcribendi ratione parum exercitati ſcribere conſueſcant, ijque ſcribēdi modi inter id genus reliquos omnium primi occurrere ſolent. Vel aliter adhuc ſimplices dicuntur, quia ocioſarum, & inutilum literarum, vel dolorum poſitione defraudantur, nec fuco vel fallacijs conteguntur. Hæc occulta ſcribendi ratio eſt huiuſmodi. Totius primum ſcripti ſententia decernitur: mox furtiui omnes primorum elementorum characteres, quibus ſimplex ſcriptum occultemus, ſtatuuntur, vt ſua cuiq; literæ nota ſubſtituatur, tum ijs ſuppoſitijs ſubſtitutis, pro proprijs admittantur, donec totum id quod velimus, in hunc modum perſcribatur. Res quamuis perſpicua ſit ex ſe, exemplo tamen clarius indicabitur. Hæc itaq; verba ſtatuantur ea ſcripturæ ratione contegenda.

Post Mediam Noctem Hostes Aggredimini, Et Inite Bellum, Quia Hodie Dux Belligerando Fortiter Cecidit, Ecce Depopulabitur Urbs, Et Belli Finis Erit.

CAPVT. VI.

De dolis & fallacijs, quibus hæc ſcribendi ratio muniatur, vt ſcriptum difficilius interpretetur.

QVOMODO ab ijs occultè ſcribi mos ſit, qui parum ſe adhuc in excogitandis hiſce notis exercuerint, dictum eſt, ſequitur vt non nihil de fallacijs, quibus tale ſcriptum poteſt implicari, vt tutius ſcribi poſſit, & ſæpè interpretum conatus irritetur diſſeramus. Sed quia tales aſtus plures ferè eſſe poſſunt, quàm vt numero comprehendantur: nos aliquot ex his præcipuos attingemus, vt ijs propoſitis aliorum ingenis nouos perquirendi anſam præbeamus. Ex his itaq; primum hoc artificio vtuntur magnates & eorum notarij, qui epiſtolas exarant, vt ſimplices has notas tenebris offundant, quominus inueſtigentur, nullis nanq; interuallis dictiones diſtingunt, ſed perpetuo contextu dictiones producunt, vt verborum fines & initia non niſi magno cum labore dirimantur, quæ res ſcriptum magis obſcurare videtur. Verùm hunc ſcribendi modum iccirco coniunctum, & continuum appellamus, quod ſcriptum coniunctim, & continuè in chartæ latitudine procedit, vt tali patet exemplo.

PERDITA SVNT BONA, MINDARVS INTERIIT, VRBS STRATA HVMI EST, ESVRIVNT TOT, QVOT SVPERFVERE VIVI PRÆTEREA QVÆ AGENDA SVNT CONSVLITO.

His & cognata fraus eſſe poteſt, dum verſuum ſeries non continuatur, ſed interualla verborum ſuis terminis minimè diſtinguantur, & alia verba cum alijs miſcentur, alia interciduntur, quod ex arbitrio ea tantum ratione, quæ commodior fiet, ſcriptum occultabit, vt ſi idem ſcribendum ſit, in hunc modum characteres diſponantur.

In his etiam adiectitiæ literæ ſuum locum ſortientur. Solent igitur ad hanc rem ſcribæ extra numerum primorum elemẽtorum ſuperfluos ſibi characteres effingere, quos ſeriò inter ſcribendum vel initio dictionum, vel in fine, vel ijs medijs interſerant, vt eorum ocioſa adiectione interpretantium labor irritus reddatur, quare ex arte OCIOSAS & ADIECTITIAS notas appellamus, quod non alia ratione, quàm characterũ ſuperfluitate interiectę decipiant, vnde etiam NVLLÆ appellantur, quia nullam habent literæ poteſtatem, nulloq; in dictione literæ funguntur officio. Hæc ſcribendi ratio pluribus modis obſcurior fit. Prima eſt, quòd talibus interiectis notis verus literarum dictionis numerus irritatur. Altera quod ſic ordinata vocalium & conſonantium ſeries (quam maximã eſſe neceſſariam inferius docebimus) auferetur. Tertia additur, quod eæ crebro repetitæ vocales, & frequentes conſonãtes exiſtimẽtur. Hûc accedit & alius dolus ex ignoratione initij, & finis dictionis inductus, prouenit enim hoc modo, vt inter-

interpres verbum ab ociosis literis auspicetur, & in easdem positas terminet. Ad hęc additur, quod interpres plurium literarum scripti, quàm in alphabeto sunt, opinione decipiatur, possunt & aliæ causæ esse, quas omittimus. His itaque rationibus sic potest scriptum implicari, vt nõ maximam interpreti, vel non parum in hac arte exercitato interdum difficultatem pariat, huius traditionis hoc erit exemplum.

ƐϽᗡ Ʊ ꓘV⅄ΠΘꓘB ⅂ϽΣƱV ꓘ ΦϽ
ᗡƱVᗡ ΘƐOOƧMΠꓘΠ⅃Π VƱƐ
Π⅃ΠƱVAΓV⅃ ⅃ ⅃ꓘƧ ΔMΠΘ ΦϽ
⅄ΠVX MΓ X⅄V⅃⅃ΠOVƧΘ⅃⅄Ͻ
VϽƧƱΠƱVƧI ΣVΣΠVΠƱVVFΣ
ΣIVF VVƐϽƐ⅄ΘΠƱƧ ⅄ƧΓᗡ
HVƱ ƧΓV⅃⅃Π V⅃⅃⅃Πᗡ VƧΠƱH

Ad hæc literarũ, quibus carere possumus detractio accedit, huiusmodi literæ sunt Q X Z Y, sine quibus quidlibet etiam commodè scribi potest. Pro Q ponatur C V, pro X primæ literæ, quarum loco illa inducta est, assumantur C & S. Similiter pro Z duplici SS scribatur, pro Y nostrũ I reponatur. Sunt & aliæ literæ, quas data opera euitabimus, vt H B D F G P V, pro quibus fugiẽdis verba etiã fugiemus, quibus notãdis earũ vsus necessarius sit, earũ vice alias dictiones, quæ tantundẽ valeãt, adhibebimus ratio est: tum quia id nõ admodũ molestum erit, parcius enim in scriptura solent euenire, tum etiam, vt interpreti orthographiæ modum, qui in earum positione obseruabitur, vt scriptũ intelligi minus possit, adimamus. Orthographia enim facilè potest sensus viam aperire. Præterea non solũ literarũ, sed verborũ etiam breuitas ad hoc maximè

cõmendatur, vt si alibi illud Horatianũ BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS FIO, suã vim habet, hic maximè quadrare videatur, neq; solũ in verbis breuitas, sed in tota oratione amica sit, vt etiã ne dum vnica periodo, sed (si fieri possit) simplici verbo scripti sensus concludatur. Fiet enim, vt nullo modo in tã breui scripto characterũ potestatẽ interceptor possit experiri, & in verborũ indagatione, quę paucis illis characteribus aptari possint, ambiguus laboret, quare data opera expediet, in eũ modũ characterũ contextũ disponere, vt verborum significatus omnino sit ambiguus, dum plura verba pari modo ad characterum figuras referri possunt. Ad hoc valebit si præter orthographiæ contemptũ sic perperã scribetur, vt nec numerus, nec ordo literarum, nec vera seruetur litera, cuiusmodi erit si INGNIS vel INGIS pro IGNIS scribatur, FILIPVS pro PHILIPPVS, FVROS pro FVROR, & huiusmodi alia, ita vt non orthographiæ modo, sed vulgatæ scripturæ prorsus nescius, qui scripsit existimetur: satius enim est rudẽ scribam existimari, quàm deprehenso consilio negligentiæ pœnas luere, huiusmodi sunt multa veterum vocabula, quorũ mos postea temporum successione reiectus est. Eos enim sæpenumero S pro R, vt fit in LABOS, & HONOS, VALESIVS, & FVSIVS, pro LABOR & HONOR, VALERIVS & FVRIVS vsos esse comperimus. Item T pro D, siquidẽ ALEXANTER pro ALEXANDER scribebãt, & CASSANTRA pro CASSANDRA & huiusmodi reliqua. O etiã pro V, vt in HECOBA pro HECVBA, & NOTRIX pro NVTRIX indicatur, & E in vsum pro I admisisse, vt MENERVA pro MINERVA, & LEBER pro LIBER, & alia huiusmodi multa. Huc pertinet vocaliũ & cõsonãtiũ, quę crebro scripto interueniũt, figuras duplices, triplices, & quadruplices, vel pluribus modis si libuerit formatas habere, vt modo vna, modo alia pro eadẽ figura variè vti possimus, & alienus interpres diuersarũ figurarum, pro eadẽ literæ positione decipiatur. Ad obscuritatẽ etiã id genus scripti cõfert monosyllabarum

ſyllabarũ dictionũ euitatio, cuiuſmodi ſunt Nos, Non, Nam In, Et, Vt, a', e', i, o', & alia in hunc modum verba, illa ſiquidem rariora ſunt, poſſunt interpretem ad cognoſcendas literarũ poteſtates non parum adiuuare. Ad hoc etiam faciet, ſi ab eiuſdem verbi repetitione cauebimus, ne ſępius poſitum interpretẽ ſcripti poſſit admonere, quare ad vſum verborum eandem vim habentiũ, quoties neceſſe ſit, confugiemus, vt ſi Qvoniam ſemel dictum eſt, poſtmodum Enim, Qvia, nam, Nanqve, & reliquas dictiones prioris verbi vice admittamus, & pro Cito reponamus Statim, Confestim, et Illico, ſic & de reliquis. Nec indecens diciſarum dictionũ aliquas notulas effingere, hinc enim & ſcribendi facilitas & prõptitudo, et interpretandi difficultas cõparabitur, ſiquidem & ſcriptũ cõpendioſius erit, & interpretanti plus afferet obſcuritatis: huiuſmodi erit ſi talis nota &, quæ à nonnullis pro Et admittitur, quare eius notæ etiam vſus recipitur, ſi Etenim, Planeta, et Amet ſcribendum ſit, hoc modo &enim, Plan&a et Am&, vt non modo initio ſed medio et fine dictionis illius vſus admittatur, ad cuius exemplar nos ſignificandę cuiuſq; dictionis partium gratia notas poterimus comminiſci. Huic ſimile erit, ſi pro ſignificandis dictionibus, quæ crebriores eſſe ſolent, primas tantum earum notas deſignabimus, quem in vſum multarum huiuſmodi dictionum notæ, quibus vti poſſumus, decernentur. In hunc modum veteres multas notas induxiſſe comperimus, vt C Caivm, et P P Patrem Patriæ, et S C senatvs Consvltvm indicaret. Ad obſcuritatem erit, ſi vernaculi ſermonis Itali, qui ſemper in vocalem deſinit, extrema vocalis interdum expungetur, vt verbum imperfectum maneat: huiuſmodi ſũt & reliqua, quæ ad obſtruendum ſic ſcriptum valere poſſunt. Hactenus de ſimplici ſcribendi ratione in permutatis characteribus, eiuſque formis dictum eſt, nunc ad alios ſcribendi modos ſuccedamus.

CAPVT VII.

De circulari ſcripto, cuiuſmodi illud ſit, & quæ inſtrumenti deſcriptio, quo in ſcribendo vti debemus.

EXPOSITIS ſimplicibus furtiuarum notarum formis, quantum ſatis eſſe viſum eſt, nunc aliam ſcribendi rationem, vt ad Rotæ ordinem ſcriptum diſponatur, proximum eſt attingam. Hunc ſcribendi modum huius artis periti propterea quod ad Rotæ diſpoſitionem componatur, circularem nominant, ſiquidem diſpoſitis ad Rotam characteribus circularis charta ad literarum indiciū rotatur. Primum igitur antequam huius inſtrumenti proſequamur officiū, quę ad eius conſtructionem pertinent, præſcribere operepręcium videtur. Diligens itaq; artifiex eiuſmodi Rotam conſtructurus, tabulas quærat cupreas vel aurichalceas, vtraq; enim materia facilè ductilis ſit, & alia quauis magis idonea, nam ſi ex ferro confectæ ſint, ob ſuam duriciem aduerſus malleum cōtumaces minimè pertractari poterunt, ſi ex plumbo vel ſtanno contactu manus defædabunt, diuturnitatem pręterea non habebunt, & facilè atteruntur, ſi ex papyro leuiſſimę cuiq; iniuriæ maximè erunt obnoxiæ, quauis prętereа aeris permutatione facilè exacta forma commutabitur, quæ illis in primis eſt neceſſaria. Hæc de inſtrumenti materia ſatis: nunc qualis forma eſſe debeat, ſupereſt indicamus. Ex hac igitur materia duæ laminæ diligenter complanatæ & exequatæ comparentur, in cuius medio circini pes infigatur, vaguſq; alter circūagendo rotundam lineam quæſita futuri inſtrumenti amplitudine deſcribat, mox circino contracto, adhęrente eidē puncto pede alius circulus deſcribatur, qui tātum à primo diſtet, quantum ſatis fore in ſcribendis numerorum characteribus videbitur. Rurſus contracto circino ex eodem centro alia circumagatur linea, tanto interuallo à ſuperiori diſtans, quantū capiendis noſtrorum elementorum characteribus ſatis eſſe cenſebitur: mox eodem circini hiatu, mediæ alterius laminæ

puncto,

puncto, altero circini pede infixo eiusdem quantitatis circulus describatur, sub hoc deinde alter, astricto circino aliquanto, minor delineetur, vt in circulari spacio, quod intra lineam est, characteres aptè accommodentur. Hoc facto laminæ partes, quæ circularē lineam excedunt, vndiq; exactissimè in orbicularem formā recidantur, exigua parte relicta, quæ denti indici assimiletur. In hanc formā minori parata lamina, intra primam contacto vtriusq; puncto includatur, tenuissimo deinde terebello earum puncta perforentur, tum axis eiusdem materię pertranseat, quo minor lamina ad maioris circularem lineā æquali vndiq; spacio coarctetur, vt parua rota versatilis huc illuc circumagatur, & alueo maioris laminæ firmiter inhæreat, ne facilè egrediatur, vt si circumuolueris, angustè potius, quàm largo hiatu spontè moueatur. Hoc facto vniuersū vtriusq; circuli ambitū in quatuor æquas partes partiemur, & applicata bis ibi regula rectas lineas ad diametrū, quæ omnes circulos pertranseant, protrahemus. Verùm vt experiamur an circuli recta facta sic partitio, lineæ si se in pūcto laminę intersecabunt, minimè erratum fuisse admonebunt, singulæ deinde quartæ quinas in partes æquales dissecētur, & puncto applicata regula per omnes circulationes ducantur lineæ, ita vt vniuersus Rotæ vtriusque ambitus in viginti partes exactissimè dissecetur, & circūuoluta inferior rota, per omnes lineas adamussim priori respondeat, vt nihil eius lineæ à superioribus distent: alioquin opera frustrabitur. Hoc peracto singulis primæ intercapedinis areis singulas numerorū notas ab vno ad viginti progrediendo, & vndelibet inchoando collocabimus, postmodum inferiori circulo, qui primis areis est proximus, nostræ sic supponātur literæ seruato ordine, vt sua cuiq; numero reddatur litera, in eum modum vt A singularitatis notæ subijciatur, B duplicitatis, & huiusmodi reliquę, exempta X litera, tum quia raro nobis est vsui, tum etiam quia (vt Quintilianus ait) ea carere potuimus, si non quæsiuissemus,

nam

nam si eius vsus interdum acciderit, pro ea C & S vti poterimus, in quarum locum autore Augusto eius vsus successit: Antiquitus enim pro ALEXANDER, ALECSANDER scribebatur, nos autem id postea fecimus, vt facilius ambitum partiremur, parum autem vel nihil refert, viginti ne, an vna, vel duæ & viginti sint. Mox per inferiorem rotam ignoti characteres assignatis areis, vt libuerit distribuentur, siquidem propter rotæ volubilitatem nihil interest characterem hunc ignotum huic literę potius, quàm illi supponamus. Hoc tamen animaduersione dignum est, vt tales notæ nusquam omnino diuersam figuram, sed ferè eandem vbiq; præ se ferant: huiusmodi erit, si characteres habentes hiatum ex vna parte rotæ non apponantur, hiatus enim, qui modo sursum ascendit, mox deuoluta rota, vel deorsum vel ad latus inclinabitur. Postremo vbilibet in interiori rota surrectus denticulus, vti monuimus aptabitur, vel incisio, vel tenuis punctus, vel index quoquomodo aliter designabitur, qui initium demonstret, & rectæ vel falsæ scripturæ index futurus sit. Poteris etiam, si mauis, ex aduerso ignotos characteres in immobili rota, nostras verò literas in mobili collocare, quamuis res, quemadmodum fecimus, præstare videatur: firmata enim nostrarum literarum rota, vbi quæq; litera sit, facilius notarius intelliget, & scriptum citius absoluet, alioquin oculos circumducendo magis in quærendis elemẽtis elaborabit, tametsi id etiam minimum interesse videatur. Huic deinde instrumento vbilibet manubrium supponetur, quo manibus illud aptè capi, teneriq́ue possit, & absolutum erit instrumentum. Id tamen meminisse debes, quòd duo instrumenta eodem modo cõposita, & fabrefacta esse oportet, alterum enim rei conscio, & peregrè eunti relinquetur, alterum domi continebitur. Hactenus de instrumenti constructione, nunc vt res melius cognoscatur, & operis facilior in ære, vel ferro fiat imitatio, in pictura rem commodè exprimemus.

CAP-

A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V Z
I II III IIII V VI VII VIII IX X XI XII XIII XIIII XV XVI XVII XVIII XIX XX

Capvt. VIII.

Qua ratione ad ſcribendum inſtrumento vti poſſumus.

ARtificem ſuperius Rotæ compoſitionem admonuimus, ſequitur nunc, vt quo modo vti conueniat, aptè indicemus. In primis itaq; ſcriptum, breuiter quod ſententiam contineat ob oculos ponatur, mox Rotæ denticulus ſub A litera, vel qualibet conſtituatur, modo id abſenti innoteſcat, litera inde neceſſaria per Rotæ ambitum requiratur, ea inuenta characterem, quo vti deceat, ſuppoſitum indicabit, tum illum ſcriptor in tabellam ſuam referat. Aliam deinde literarum quæſiturus, Rotam à loco amoueat, vt ſpacium tantum vnum pertranſeat, & pari ratione ſuppoſitum characterem in eius locum accipiat, eumque in charta reponat, ſic & pro tertia litera tertio Rotam à loco in proximam aream conuertat, hic ſemper ordo ſeruetur, donec totum ſcriptum abſoluatur. Verùm animaduertendum eſt, ne in Rotæ reuolutione ſpacium aliquod prætereatur, vt à primo ad tertium, vel mox ad quintum veniatur, ſic enim & qui ſcribit, & qui nuncium accepturus eſt, facile decipietur. Vt verò abſens ſcriptum poſſit interpretari, indice Rotę A ſuppoſito, vel alteri literæ, vnde notarius nuncium ſumpſerit, & debitis inde tranſitis ſpacijs, pro qualibet litera è characteris inuenti regione epiſtolam aucupabitur. Nec prætereundum eſt in læuum non minus, quàm in dextrum Rotam poſſe circumferri, modo de ordine abſens certior factus ſit: Sed ſi noſtræ elementorum figuræ in mobili Rota diſpoſitæ ſint, & ea in dextrum moueatur, idem erit ac ſi immobili eſſent, & illa retrograderetur. Sciendum tamen eſt, qui tali inſtrumento vſurus ſit, eum poſſe more ſuo bina pertranſire ſpacia, terna etiam ſi libuerit, nunc ante, nunc retro circum-

ferendo

ferendo Rotam, modo idem ſemper ordo ſeruetur, vt trepidationis motum octauæ ſphæræ imitari videatur. Iſthæc, & ſi videntur minimi, vtpote nullius eſſe momenti, tamen quia poſſunt diſcentis animum ambiguitate remorari, placuit exemplum tradere.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

CAPVT. IX

An liceat experiri vtrum ſcribendo Rotam peccatum ſit.

CÆTERVM non parui momenti eſſe exiſtimo, nec cognitu indignum, rationem tradere, qua cognoſci poſſit, an in ſcribendo erratum ſit, poſſet enim euenire, vt Rotę,

circulatione, vel ſpacium aliquod prætereatur, vel repetatur, vnde in errorem deueniri neceſſe eſt, vt non modo is, qui nuncium excipiat, ſed etiam, qui ſcripſit, quid ſibi ſcriptum velit, non ſatis intelligat, quare vt ei rei obuietur, oportunum erit ſcire, quo pacto rectè ſcripturo conſulendum ſit, dum in ambiguo eſt, rectè ne, an perperam ſcriptum fuerit exaratum. Res eadem apud Arithmeticos nouenario & ſeptenario numero in multiplicando, & partiendo experitur, vt ſi error commiſſus ſit, eo modo palàm fiat. Ratio talis erit: Characteres omnes, qui vniuerſo in ſcripto erunt poſiti, computabuntur, tum à toto numero (ſi Rota viginti areas contineat) vicena toties ſubtrahentur, quoties in illo comprehenſá ſint, tum ſi minor numerus ſupererit, is in Rota quæratur, ad quem ſi index minoris Rotæ conuerſus ſit, nihil peccatum eſſe admonebimur: alioquin eius indicio facilè lapſus deprehendetur, niſi bis aut pluries erratum ſit, & quantum de numero prius ſubſtractum eſt, tantum poſtea ſuperaddatur, vt vnius numeri defectus, alterius ſuperfluitate penſetur. Res exemplo clarior fiet: Si in toto ſcripto numerati characteres ad ternarium & ſeptuagenarium numerum perueniunt, ex hoc numero vicenis ter ſubtractis, quoties continentur, treſdecim ſuperſunt, hic numerus in Rota requiratur ſi ibi conſtiterit index, nihil peccatum eſſe eius indicio demonſtrabitur, quare videndum erit, ne interior rota inde moueatur, vbi cum ſcriptum abſolueretur conſtiterat.

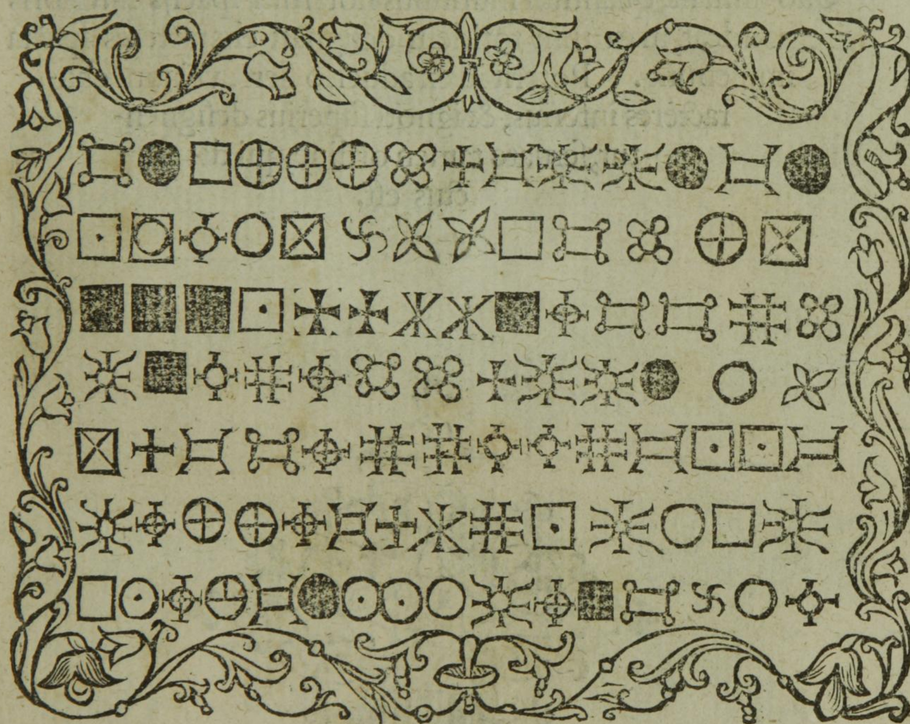
CAPVT. X.

De dolis & fallacijs, quibus huiuſmodi ſcriptum Rotę indicio indiſſolubile fieri poſſit.

SED videamus nunc ecquid ſcriptum inuolucris, quemadmodum ſuperius de alio ſimplici occultè ſcribendi modo dictum eſt, occultari inuoluique poſſit, & hoc primo in

in continuato ſcripto requiratur,nam ſi (quemadmodum in ſimplici ſcribendi modo dictum eſt) verborum nexus continuetur, ſenſus interpretem circa verborum fines, & initia remorabitur. Exemplum erit huiuſmodi.

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, ISTI PLORANT, NOSTRI NON RIDENT, QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

Secundo in vacuis, adiectitijs, & ocioſis literis quæramus. Duplici ergo ratione hoc ſcribendi modo vti poſſumus. Poſſunt enim adiectitij & ocioſi characteres vel Rotæ limbo præter neceſſarium numerum noſtrarum literarum accommodari, vt ea reuoluta illi pro vtilibus admittantur, vel aliter extra Rotam annotari, vtriuſq; vſus ratio ad ſcribendum

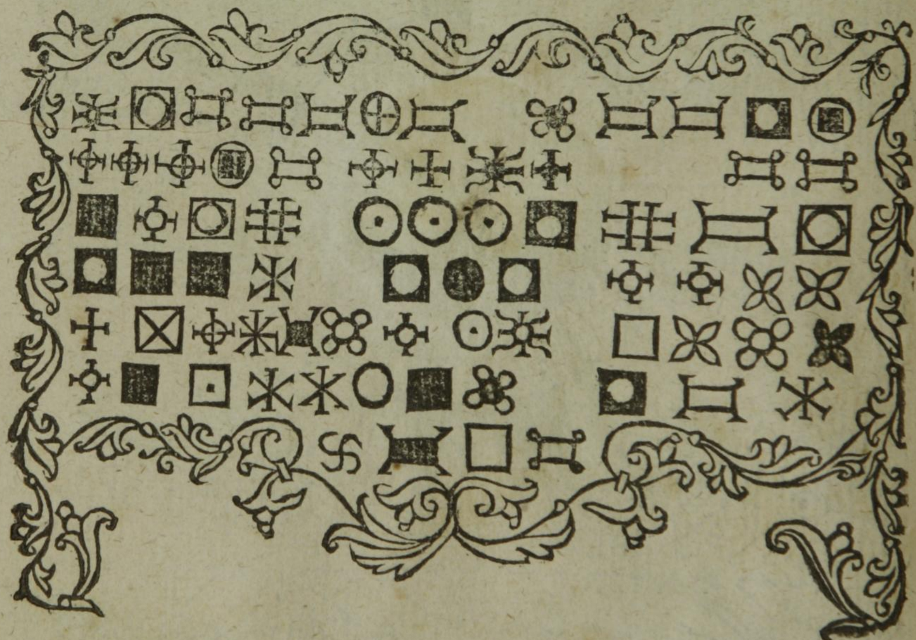
diuersa est, quare primum post huius instrumenti discrimen, quomodo ijs in Rota dispositis, postmodum qua ratione aliter vti conueniat, docebimus. Composita itaq; instrumenti forma, qualem supra fore descripsimus, tot superfluas in inferiori Rota statuemus areas, quot præter necessarias scripto notas adijcere velimus, vt si octo futuræ sint, cum nostrarum literarum bis decem characteribus spacia sint, erunt octo & viginti, tanto in superiori rota relicto interuallo, in quo nihil sit, quantum inutilibus notarum spacijs inferioris respondeat, in ea tum totidem designati characteres spacia implebunt. Poterit id ex aduerso fieri, vt latini characteres inferius, & ignoti superius designentur, seruato tamen ordine, qui dictus est.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28
A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z

Huius artificij tabula expreſſa eſt, ea qui vſus fuerit, interpretem rei minimè conſcium prẹter characterum obſcuritatem, ſuperfluis notarum figuris ambiguum remorabitur, vt facilius ſit credere, nullo pacto, quod ſcriptum ſit intellecturum, quàm aliqua ratione id ipſum poſſe percipere, eius rei formam exemplo clarius indicabimus.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

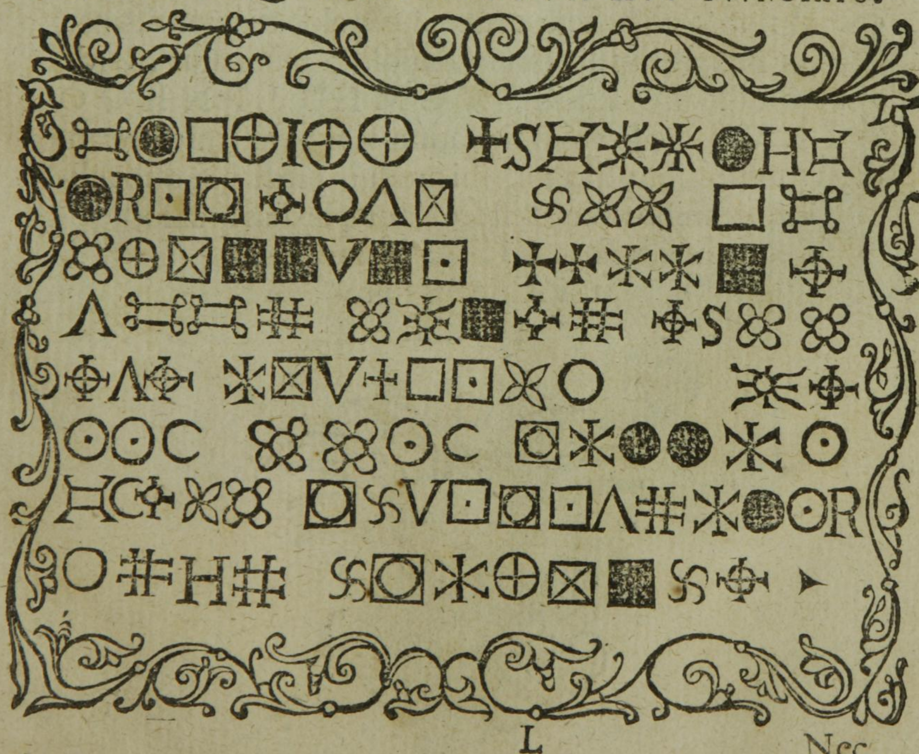
Quemadmodum vno modo hac ratione vti deceat indicauimus, altera eius vſus ratio eſt, vt ſuperflui eiuſdem characteres non aliter in ſcripto literis & ſyllabis paſſim interſerantur, quàm in ſimpliciſſimo ſcribendi modo ſuperius monuimus. Sciendum itaq; eſt obſcuritatem augeri, ſi tales notæ ijſdem figuris, quæ aliter cohærere debuerant inſerantur, ex earum enim cohærentia ſcripti interpretationem facilius

nanci-

nanciſcimur, prӕterea ſi alibi diſponantur, Rotӕ reuolutione inhibebitur, quò minus, quod ſcriptum ſit intelligatur, dum interpres ocioſӕ literӕ poteſtatem fruſtra conatur aptare. Hûc accedit, quod in eadem characteris figura permutata poteſtate, & è conuerſo neq; conſonantium, neq; vocalium certa cognitio poteſt obſeruari, ita vt ſi idem verbum repetendum ſit, diuerſis characteribus exprimatur, eaq́ue ratione multo laborioſius, quàm in ſimplici ſcribẽdi modo fiebat, ocioſorum characterum cognitionem quiſq; aucupetur. His de cauſis difficilius in hac ocioſorum characterum poſitione interpreti ſcriptum efficietur. O cioſӕ literӕ tales erunt.

I S H R Λ V C

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, HI PLORANT, ET HI NON RIDENT QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

Nec ab re erit in Rotæ reuolutione ſpacia inæqualia pertranſire, vt ſi modo in vno charactere ad ſecundum tranſitum ſit, in alio mox ad tertium, vel quartum, inde ex arbitrio tranſeatur, poterit etiam ſi libuerit, modo à ſiniſtro latere in dextrum, modo à dextro in ſiniſtrum tranſitus variari, eadem ratione in omnibus characteribus in Rota quærendis eſſe poterit, modo artificium abſenti amico palam fiat. Hęc vt ſuo loco videbimus ſolerti interpretum cura facilè inueſtigabuntur. Sed huiuſmodi ſcripti alia ratio, quæ Oedidipo, vel Apolline potius, quàm homine interprete indigebit, nec indecorum erit tam ingenioſum inuentum obſcuriori velamento obducere. Artificium tale erit: Noſtrum alphabetum in Rota diſponatur alio tamen, vt libuerit ordine, quàm vt communis vſus induxit, vt ab alia quauis litera pro prima ordinis initium ſumatur, & in aliam, quàm quæ in noſtro alphabeto extrema eſt, alphabetum deſinat, & de cætero prorſus literarum diſpoſitio inuertatur. Ordo erit huiuſmodi, D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V. Ordo enim literarum talis ſcripti interpretandi, vt tertio libro dicetur, ibi modum præſtabit, quo ſublato omnino neceſſe eſt ſenſus perplexitas indiſſolubilis fiat. Huius Rotæ forma tali ſchœmate proponetur.

I II III IIII V VI VII VIII IX X XI XII XIII XIIII XV XVI XVII XVIII XIX XX
D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V

CAPVT. XI.

Eodem Rotæ artificio, quomodo aliter literis per tabulam expanſis vti poſſimus.

OMITTI poterat hoc planè, ſed ne quid prætcritum videri poſſit, non reticebo. Poteſt igitur Rotæ artificium (ſi ſphærico inſtrumento vti non libuerit) in planam tabulam referri, quæ tabula præter obſcuritates, quas Rota ingerebat, multiplices & perplexiores nobis ſcribendi modos importabit: Siquidem viginti characteres, qui noſtris literis ſuppoſiti, volubilis ibi Rotæ limbum circumibant, hic omnes deorſum ducti à latere noſtris literis adhærentes conſpicientur, quæ rurſus ibi literæ ſub numeris ſuo ordine procedebant, hic & in tabulæ fronte pariter ſuperpoſitis numeris in læuum tranſuerſæ, & à latere characteribus adhærentes deorſum ductæ protenduntur, quo fit, vt tabula fiat, quæ noſtrarum literarum, modo à prima, modo à ſecunda, modo à tertia ſumpto initio, & de reliquis eodem modo, numerum à fronte & à latere pro verſuum ordine oſtentet, & literarum ordo in ſuis ſpacijs ſeruetur. Tabulæ huius forma ſic erit.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z
	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a
	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b
	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c
	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d
	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e
	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f
	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g
	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h
	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i
	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l
	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n
	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o
	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p
	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q
	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r
	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s
	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t
	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v

Huius ſchematis vſus talis erit : Initio prima litera ſcripti ſingularitatis numero ſubiecta perquiretur, character deinde, qui illi è regione erit annotabitur, mox altera in ordine ſub duplicitatis numero coniuncta inquiretur , & pro ea pariter character è regione poſitus ſumetur, ſic & in tertia verborum litera,& in reliquis fiet,quæſito charactere oppoſito in tabu-

la eiuſdem ordinis, ſic quartus pro quarta: donec pro vigeſima litera ſcripti pariter ad vigeſimum & nouiſſimum ordinem ventum ſit, mox ad eundem ordinem numerorum redditus fiet, eoque modo animi ſenſa non aliter, quàm ſi Rotæ artificio ſcriptum ſit, reponentur: tum amicus interpres eundem ordinem, quem diximus, in ſcribendo ſeruabit.

CAPVT. XII.

Quomodo quinq;, quatuorùe, vel tribus tantum notis quodlibet ſcribi poſſit.

IAM vt ad reliqua tranſeamus, ea nunc ſcribendi ratio ſe offert, qua ſolis quinq;, quatuorùe, vel tribus tantum literis quodcunq; ſcribi poſſit, quæ ſua obſcuritate non carebit, vt interpres vniuerſo in ſcripto non niſi tres inſpiciendo characteres omnem inueſtigandi ſpem irritam faciat. Duplici itaq; hæc ſcribendi ratio fraude tegitur, notarum enim numerus & in ſcribendo duplicatur, & ſoli ijdem ſemper characteres cernentur. Sed quoniam locus hic ſubiectam tabellam videtur poſtulare, ideo primo illam concinnabimus. Quatuor itaq; lineis, quæ ſuis finibus occurrant angulis rectis quadrangula exprimatur forma, quæ in latitudine longius ducta quinq;, in longitudinẽ breuius quatuor lineis interſecetur, vt intra tabellam viginti areæ continendis literarum notis aptè comprehendantur, vt ſua vnicuiq; literę area reddatur, foris verò è regione quinq; literæ communes, ſeu mauis alij characteres ſuperponantur, à latere verò quatuor, & parata erit tabella: vt inferius indicabit exemplar.

A	B	C	D	E	
a	e	i	o	f	A
b	f	l	p	b	B
c	g	m	q	v	C
d	h	n	r	x	D

Eius

Eius vſus talis erit ſcribere volenti. Scriptum ob oculos ponatur, litera deinde prima in area tabulæ vbicunq; ſit quæratur, mox è regione illius notæ ſupra, & è latere poſitæ annotentur, eo tamen ordine, vt primum literæ, quæ ſuperius, poſtmodum quæ à latere repertæ ſint reponãtur, aliter enim ſcriptum fruſtrabitur, vt nec qui ſcripſerit intelligat, id fiet donec omnes ſcripti literæ fuerint conſũptæ, nec inutile erit, vt ſi ſcripto dictiones nimis longæ euenient, ex arbitrio eius partes ſeiungantur. Angulares verò quatuor literæ ſi vno charactere ſiue à fronte, ſiue à latere poſito diſcrimine ſignabuntur, occultius ſcriptum erit, vt interceptor rei nouitate magis ambiguus teneatur. Hoc igitur ſtatuemus exemplum.

PATRIA HOSTILI OBSIDIONE LABORAT, NEC PRIVS CIVES ARMA CAPERE VOLVNT, QVAM EXPVGNABITVR.

Dbaae bddeaa abddaeaebcacb cadaabeacaadcadac dbacba aabdad daaeb, cdb aacdbddcaecea acca ecbaeaaa ddccaa acaadbba ddbaecdacb eccdebdc ecaaccba eddbecbccd aaabcaebecdd.

Huiuſmodi itaq; ſcriptum ſi quis velit interpretari, duabus literis vna de longitudine, altera de latitudine tabulæ acceptis, in communi angulo quæſita litera vera demonſtrabitur, pari deinde modo ad cæterarum literarum inueſtigationem procedatur. Vt verò quatuor characteribus ſcribi poſſit, in tabulæ longitudine, vbi E fuerit, duplex DD accommodabitur, vt ſcriptum obſcurius fiat. At ſi tribus tantum characteribus ſcribendum ſit, quadrangulus efficiatur, qui pro re ſeptena in latitudine, breuique in longitudine terna contineat ſpacia, ſupra mox ſic duplicatæ literę diſponantur AA, BB, CC, AB, AC, BC, CB, à latere verò ſingulares A, B, C, vel aliter vt placuerit. Sic characterum numerus

in

in ſcribendo augebitur. Huiuſmodi ſcripti perplexitate inuo lutum Ariſtotelis de Magicis opuſculum interpretati ſumus, quod qui latinè reddidit, ex induſtria hac ratione contexit, ne intelligeretur. Poteris etiam ſi mauis & aliter ijsdem tribus notis quicquid volueris ſcribere, ſed huius inſtrumenti primum exemplum, deinde vſum explicemus. Bractea plumbea, vel aurichalcea, vel papyracea capiatur, in ea quadrangulus pariter deſignetur, per cuius longitudinem ſeptenæ lineæ pertranſeant, vt octona à fronte includantur ſpacia, quæ ſingula vnam literam capiant, latitudo verò terna contineat, duabus lineis pari magnitudine interſecata. In hunc modum paratis areis A B C à dextri lateris fronte diſponentur, hæc bractea ſupra A literam faſtigium habeat, quod vnius elementi capax ſit, tum ſingula ſpacia ſingulæ literæ complebunt, quæ vna & viginti erunt: hoc tamen ordine, vt quæ vſitatior fuerit, ad primas literas à latere poſitas proprius accedat, in hunc modum i e o a u s t r l c m n f d g p h b q x z. Sic parata erit bractea.

.							
A	i	a	t	c	f	p	q
B	e	v	r	m	d	h	x
C	o	s	l	n	g	b	z

Ea ſic vti poterimus. Primo punctus in charta præponatur, vnde ſcribendi initium ſumendum ſit, is deinde bracteæ faſtigio ſupponatur, mox ſuprema chartæ linea ad ſummam tabulæ oram adæquata, quæſita litera in tabulæ arca reperietur, in cuius locum vna ex tribus notis, quæ illi è regione poſita ſit, ſubſtituatur, eaq; ſuper ſpacium imminens illi ordini, in quo litera primum fuerat annotabitur, Idque firmata tabella, ne huc, illuc feratur (hoc. n. maximi refert) feliciter ſuccedet, tum vno notato charactere tabula antededucta rurſus

areola

areola prominens illum occupabit, vt denuò alius pari ratione character in quæſitæ literę eodem modo locum ſuccedat, donec totum id quod voluerimus, chartæ commiſſum ſit, ne verò dolus deprehendatur, characterum intercapedines oportunum erit ocioſis characteribus impleri. Vt verò ſcædulam amicus intelligat, idem modus ſeruabitur. Id etiam aliter ſic abſq; tabella effici poterit. Circino tantum ſpacij tribus literis A B C aſſignabitur, quantum earum vnaquæque vt maximum ſeptenas literas certas aſſignandas ſuo quoque ordine contineat, vt omnes vna & viginti ſint, & quoties aliqua litera ſignificanda ſit, ea loco vni ex tribus illis literis aſſignato, denotabitur. Res quia minus obſcura eſt, exemplo illam non putamus indigere.

CAPVT XIII.

Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus ſcriptum euariabitur.

CONTRARIÆ autem diſpoſitionis prædicto præſens ſe habet ſcribendi modus, ſi ibi enim characterum numerus duplicabatur, hîc ex aduerſo dimidiatus euenit: rurſus ibi tres, vel quatuor characteres vniuerſo in ſcripto conſpiciebantur, hic quadringenti, quot in tabula ſunt diuerſi, numerari poſſunt, raroque accidit, vt bis character vnus in ſcripto repetatur, dum binæ literæ ſingulis characteribus exprimuntur, quare admodum arduum & difficilè puto, vt epiſtola abſque exemplari, quo ſcripta ſit, aliquo pacto interpretari poſſit: ratio verò cum facilis erit ſcribenti, tum facilior interpretanti videbitur. Sed antequam ſcribendi modum tradamus, tabellam primò, qua ſcripturi ſumus conſtituemus. Quadratum itaque tali latitudine diſponatur, vt vtriuſq; latera in vicenas partes poſſint diſſecari, vnde mutuò ex aduerſis partibus in ſe tranſuerſæ lineæ ducantur, vt quadringenta ſpacia comprehendat, quibus ſin-

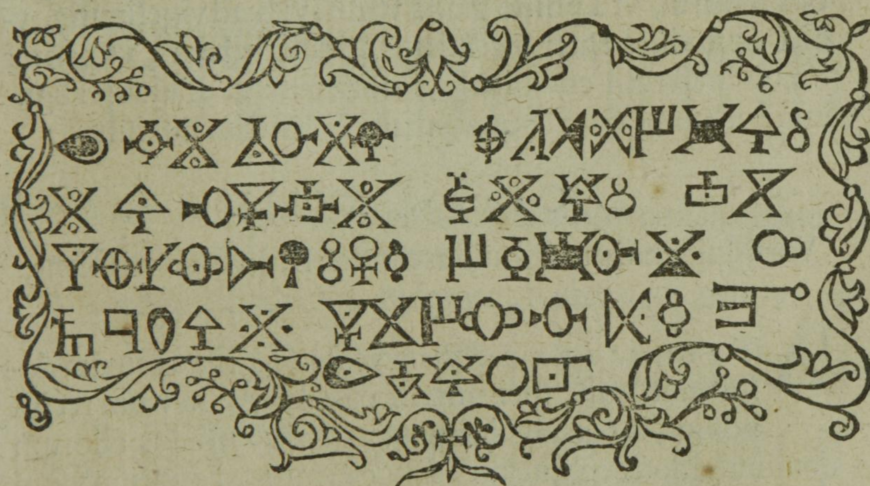
gulis, ſinguli characteres includantur, inde in fronte tabulæ noſtrum vnum alphabetum, alterum verò à latere deſcendẽs diſponatur, & parata erit tabula, cuius forma eſt hæc.

Tabulæ cum omnibus characteribus plena deſcriptio.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	Z	
																				A
																				B
																				C
																				D
																				E
																				F
																				G
																				H
																				I
																				L
																				M
																				N
																				O
																				P
																				Q
																				R
																				S
																				T
																				V
																				Z

Ea ſic deſignata, pro binis epiſtolæ literis character in arca tabulæ poſitus, qui priori literæ ſubijcitur, & alteri è latere occurrit accipiatur: vel ſi ita libuerit è conuerſo, vt alius character ſit, re tamen amico explorata, idq́; fiet donec tota ſententia perſcripta ſit. Vbi charta ſic fuerit exarata, tam erit ſcripti affectata obſcuritas, vt Delio inſigni natatore opus ſit, ne interpres in ſcripto, tanquam in mari mergatur & ſuffocetur. Sed exemplo res clarior fiet.

MVLTIS CLADIBVS VLTRO CITROQVE DATIS ET ACCEPTIS, VNIVERSA PENE CIVITAS OCCVPATA EST RELIQVA NON SCRIBAM, SED IN CONGRESSVM NOSTRVM RESERVABO.

Amicus interpres, quemadmodum & vbiq; alias dictum eſt, eandem rationem ſeruabit, quam in ſcribendo debere eſſe in pręcepimus. Sed vt id facilius eueniat, gnomonis angulus inuento characteri, cuius crura oportunas literas hinc inde ſpectent applicetur. Vt verò characteres, cum opus fuerit, facilius inueniantur, & moleſtæ inquiſitionis labor abſit, nos omnes, quæ ſimiles ſunt ferè, eodẽ ordine apposuimus: quare eò interpres ſe conferat, quò notarum ſimilitudo traxerit,

neq; verò tam ſimiles notas effecimus, quin aliqua parte inter ſe diſſimiles clariſſimè videantur, vt non niſi cæcus diſcrimen eſſe non videat: quare admoto per totum ordinem indice, interpres facillimè characterem inueniet. Hinc paruo cum labore ingenioſis patere poteſt ecquid tota epiſtola, quamuis bene longa, vnico charactere comprehendi poſſit, quod fiet ſi numerus toties dimidio diminutus fuerit, quoties opus ſit, vt fit in pariter pari, & in tabulam toties characteres reducantur: Quod equidem perfeciſſem, ni in immenſum opus creuiſſet, & faſtidium, in re præſertim minus ſuperſtitioſa legentibus fuiſſem allaturus: poterit tamen eas quiſque, cum libuerit componere. Huic ſimilis fit tabula gradibus formata, vt à primo gradu vbi A, vſq; ad vigeſimum, vbi Z ſit, indifferenter aſcendatur & deſcendatur, vt pariter omnis literarum combinatio poſſit euenire. Cuius rei figuram, vt minus neceſſariam prætermittendam duximus.

CAPVT. XIIII.

Varij ſcribendi modi, quibus omnes ferè vulgo vti ſolent, tum alij ad idem exemplum à nobis excogitati.

ATTENTIOREM quæ hactenus ſcripſimus curam deſiderant, nunc quæ minori cum labore in vſum recipi poſſint, vt etiam vulgo præter vſitatos modos aliorum demonſtratione conſulatur, ſuggeremus, ad quorum vſum quoties opus ſit, negotio moram non patiente, celeritatis, & facilitatis cauſa quilibet confugeret. Sed primùm quibus modis vulgo vti ſolet, deinde quos ad id nos induximus, referemus. In Agrippæ igitur occultæ philoſophiæ libris traditur hic breuiter numerandi modus, quem cum ad occultanda animi noſtri ſenſa oportunum exiſtimarem, hic annectere nō piguit. Character vnus multarum poterit literarum fungi poteſtate, & alter diuerſus ſemper ab altero ſpectabitur, quòd
niſi

niſi quis doli fuerit conſcius, non parum in interpretando elaborabit. Scribendi modus talis erit: Characteres viginti vel plures reperiantur, qui ſi ſummo & imo, dextris & ſiniſtris erectæ virgulæ adhæreant, eandem ſemper & figuram & poteſtatem retineant, & primum in capite virgulæ depingemus, qui ſiniſtram noſtri corporis partem ſpectet, ſecundum dextram, tertium in calce virgulæ etiam ad ſiniſtram, ſed quartum ad dextram. Nos nunc quatuor perſcribere contenti erimus, & ſubiecto exemplo rem clarius declaramus. Hi ſunt characteres.

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

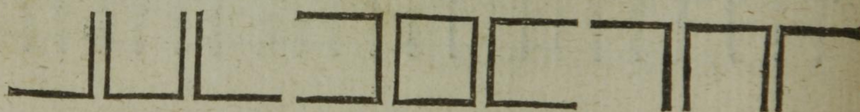
Scriptũ iam ſuperiori exemplo literarũ numerum, in quartã partẽ deducemus hoc modo: erunt ergo triginta characteres.

Alius etiam tritus eſt ſcribendi modus, quo ruſtici, mulierculæ, & pueri etiam vtuntur. Duæ per chartæ longitudinem rectæ lineæ deſignantur, mox totidem per latitudinem ad angulos rectos tranſuerſæ, & iuſtis ſpatijs diſiunctæ, vt diuerſarum figurarum nouem areas conſtituat, per has omnes alphabeti noſtri literæ diſtribuantur, vt in aliquibus ternæ, in aliquibus verò binæ collocentur, & omnes vna & viginti

ſint, vel ex arbitrio, quorum ordo vel ſucceſſiuus, vel interſitus ſit, nos verò intermixtum diſpoſuimus. Figura erit huiuſmodi.

a l v	b m x	c n z
d o	e p	f q
g r	h s	i t

Tali propoſito ſchœmate, eius areæ ſingulæ iuxta faciem, quam gerent depingentur, vt exemplum indicabit.

Sed quia earum ſingulæ ternas, vel binas literas pro earum diſtributione complectuntur, earum vnaquæq; ſuo charactere pũctis diſtincta pro ordine, quemadmodum collocata ſit, deſignabitur, vt ſi in charactere prima collocetur, vnico tantum puncto diſcernatur, ſi ſecunda duplici, ſi tertia triplici. Res exemplo clarior fiet.

a b c d e f g h i l m

n o p q r s t v x z

Hunc ſcribendi modum chabaliſtæ, & ſacrarum literarũ ſcriptores induxerunt, & nunc in omnibus ferè rebus vulgares homines vtuntur, vt per tabernas paſſim circumferatur, ne dum inter prophana locum habeat: Eius vſus ab illis contra-

ctior

ctior magis obſcuratur, vt vni nomini vnius character, ſed implicatus reſpondere videatur, quod quia ad noſtram rationem minime videtur pertinere prætermittimus. Verùm ne quid prætercam, pueris peculiarior & magis proprius ſcribẽdi modus talis eſt, vt obſcuritas ſolùm in vocalibus non expreſſis, ſed in p litera, tot lineis interſecta, quot occultè vocalis ordinem demonſtrent deſignatis: vt ſi A ſignificanda ſit, quæ prima vocalis eſt, p litera vnica linea in pede interſecta huiuſmodi p deſignetur: Si E, quæ ſecunda, eadem litera conſonans duabus lineis pari modo interſecetur. Aliter verò paſſim vulgus hoc ſcriptionis exemplo vtitur, dũ præpoſtero alphabeti ordine literæ exprimuntur, vt quæ vltima ſit, primæ poteſtatem habeat, & quæ illam proxime præcedit, ſecundæ, & quæ tertia ab illa eſt, tertiæ, vt pro A, Z, pro B, X, pro C, V, & pro O, P reponatur. His vulgus paſſim modis vtitur, nos alios in eundem modum adijcimus, quorum vſum ſi amantes, vel alij alijs in rebus in epiſtolis admittant, tutius ſibi conſulant, vt illæ etiam interceptæ, parentibus vel alijs potius vanæ exiſtimentur, quàm animi conſilium detegant. Tres itaq;, quatuor, vel plures, ex noſtris literis, quibus in ſcribendo rarius vtimur (cuiuſmodi ſunt H K Q X Y Z) inter ſyllabarum, & literarum coagmenta, & dictionum intercapedines interſerantur, vt nulla prorſus dictio vel ſyllaba ſit, quæ ocioſis literis vacet, ſic enim dictionum, verborumq; ſenſus maxime perturbabitur: vt non ita facilè, qui rei conſcius non ſit intelligat. Huius rei erit exemplum.

VRVNTVR MISERO PRÆCORDIA, ET NISI SVBVENTVM SIT, COGOR EMORI.

huxryquntkurh mhykiſxeqzrzo phxræxkcozrhdiax hext nhixzſi kshubuzqenthxzum ſxizt cxhogzohr exmzorhix.

Huic affinis alius tutior modus eſt, vt aliquãdo ſcripti perplexitas ab amico ſine exẽplo ſolui poſſit, quod non inutile erit,

cum ſæpe accidat, vt quæ geſtentur, vel alicubi ſeruentur decidant, & amittantur, idque non parum obeſſe poſſit, ſi quādo literis, quæ ad eam formam ſcriptæ ſunt intercipiantur. Tria igitur, vel quatuor, vel plura verba quærantur, quibus notandis omnes alphabeti literæ exigantur, quæ amicus abſens meminerit, vt inde diuerſam omnem obſcurorum characterum poteſtatem prima literarum elementa poſſint elicere, ea deinde deſignato in epiſtola loco, ſiue in fronte, ſiue in calce conſtitutis notis ſcripta committantur, tum tota epiſtola ad eam characterum rationem concinnetur. Poteſt & hoc aliter perfici, vt totum alphabetum in epiſtola punctorum interpoſitione diſſimulatis dictionibus reponatur: Hic ſcribendi aſtus inter cæteros nullo modo videtur contemnendus, vt interdum nouis ſcribendi modis, etiam amico de ijs non admonito vti poſſimus.

CAPVT. XV.

Quomodo aliter tranſpoſito literarum ordine ſcriptum indiſſolubile fiat.

IAM paulatim ad eos ſcribendi modos ventum eſt, in quibus credibilius erit interpretum curā fruſtrari, quàm quicquam proficere, quod tertio loco facturos huius libri initio polliciti ſumus. Primum itaq; ſe offert, vt hoc in literarum tranſpoſitione, quæ hic aliter fiet, quam proximis dictum eſt capitibus exigatur. Hæc ſcribendi ratio ſic ſe habet. Poſita primum thematis ſententia, duo, vel tria, vel quatuor ex arbitrio verba deligantur, quæ medijs interuerſus ſcripti ſpacijs ita ſupponantur, vt horū ſingulæ literæ epiſtolæ ſingulis æquatis interuallis occurrant, quare oportebit verſuum, & literarum ſpacia oportunè ad rei commoditatem diſtincta collocari, quod ſi earum dictionum notæ noſtræ ſententiæ literis numero non reſpondebunt, ea verba toties repetentur,

tentur, donec poſſint adæquari. Si aliter enim fiet, numerorum notæ pro ſingulis earum literis ſupponentur, quæ ordinem cuiuſq; literæ earum iuxta alphabeti diſpoſitionem innuat, charta deinde in qua ſcribendum ſit, tot punctis iuſtis interuallis, & ſe recte intuentibus diſtincta deſignabitur, quot noſtram ſententiam literæ complebunt, mox prima thematis litera primæ verborum, quibus ſcriptum occultatur, accepto numero, quota in alphabeto fuerit, reſpondenti punctorum ordine reponatur, vt ſi noſtræ ſententiæ prima litera ſit A, vel B, verborum verò, quæ extrinſecus ſumuntur prima pariter ſit C, vel D, quorum altera tertio, altera quarto loco in alphabeti ordine collocatur illud A, vel B tertio ad earum rationem, vel pari modo quarto puncti loco in charta diſponatur, idque fiat donec totius epiſtolæ verba abſoluantur. Aduertendum tamen eſt, vt rectus in ſcribendo ordo ſeruetur, vt vna litera, vel charactere poſito poſtmodum in numerandis literarum ordinibus inde ſumatur initium, vbi nouiſſimus character relictus eſt, donec ad poſtremum verſus punctum peruentum ſit, tum relictis initio ſpacijs, retro vt ordinum numerus compleatur, redeundum eſt, hoc tamen cauebitur, vt occupata punctorum interualla prętereantur, ne iterũ ſumerentur. Verùm totum hoc ſubiecto exemplo clarius indicabitur.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQVE CONFLATO, ET MVLTIS INSVLIS MARIS CAPTIS VEXATISQVE, EXTERNAS ET NOSTRAS REGIONES SVBIGERE CEPERVNT.

Hæc verba, vt in hoc modo ſcripto occultentur, talis ſententia pro claui ſtatuetur. CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS, cui ſubiungatur ALGAZEL, vt barbarum nomen, vt non ita facilè menti occurrat.

N POS

POSTBELLOMAXIMOACERRIMOQVE
c a s t u m f o d e r a t l u c r e t i a p e c t u
CONFLATO,ETMVLTISINSVLISMAR
s a l g a z e l, c a s t u m f o d e r a t l u c r e
ISCAPTISVEXATISQVE,EXTERNAS
t i a p e c t u s a l g a z e l c a, s t u m f o d e
ETNOSTRASREGIONESSVBIGERECE
r a t l u c r e t i a p e c t u s a l g a z e l c a s
PERVNT.
t u m f o d.

Possunt & horum verborum cuiusq; literæ numeri in clauis locum(vt dictum est) facilitatis causa succedere.

P O S T B E L L O M A X I M O A C E R R I
3 1 17 18 19 11 6 13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1
M O Q V E C O N F L A T O E T M V L T I
14 5 3 18 19 17 1 10 7 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6
S I N S V L I S M A R I S C A P T I S V E X A
13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7
T I S Q V E E X T E R N A S E T N O
1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6 13 14 5 16 1 18 10
S T R A S R E G I O N E S S V B I G E
19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7 1 21 5
R E C E P E R V N T.
10 3 1 17 18 19 11 6 13 4.

Tum in hanc rationem centum & vndecim punctis constitutis, sic scriptum concinnabitur.

i a p o x . . . . f l . . . . m . s . . . i . o . . q .
. . . m . . a . . t . . . . t . . . . . . u . . . . o o . a b . e t
. . . . e . . . e . . . l c . . . . e . . . . l . . . . o .
e o . m . . . . . r . . . . . n . . . . r

Puncto-

Punctorum omnium ſpacia non impleuimus, vt eorum pariter & literarum rationem exemplo commodius redderemus. Hactenus enim hæc tantum verba ſcripta ſunt.
POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQVE CONFLATO Et Verùm ne, quod reliquum eſt prætermittam, thema inferius integrum reponam. Ratio interpretandi. Cognito clauis themate in eandem formam amico interpreti facillime liquebit. Sed quoniam dictum eſt hanc rationem ſcripti aliter, quàm ſuperiora ſe habere, diſcrimen tale aſſignabitur, qui ibi curioſè obſeruatus, literarum ordo facile deprehendi poterat: clauis cum quo ſcriptum claudebatur, ſimul cum ſcripto erat, hîc verò aliter interpretem propè diuinum eſſe neceſſe eſt, vt rationem, qua ſcripto occultatur intelligat, aperiendi ſenſus claue tantum apud amicum ſeruata, quæ ſcriptionis formula pro clauis commutatione, ſemper commutabitur.

Iapoxaeqflprruexsimnsneiioalqaltomaraet
sisttiiseunieboo tabsetcirsctneeseeilccis o e
ummuralsrnoecopmtxturegsgnusur.

CAPVT. XVI.

Quomodo aliter claui vtendum ſit, ſine qua ſcriptum non poſſit aperiri.

PRÆDICTO affinis eſt hic alius ſcribendi modus, qui inter cæteros alienus circumfertur, quem (quia parem aſtum præſeferre videtur) hîc ex multis vnum duxi reponendum, eſt etiam adeo inuolutus, vt quàmuis etiam furtiui ſcripti ſpecies non lateat, nequaquam ſit, qui proprius eius cognoſcendi modus intelligatur, fietque potius, vt quò magis eius perplexitatem quis explicare conetur, eò magis

interpretando ambiguus feratur. Scribendi ratio talis est. Tabella primo in hanc formam parabitur : Vndecim per chartæ latitudinem ſectiones accommodentur, quarum omnes elementorum characteres in duas æquas partes diuiſos contineat, quorum ordo ex arbitrio diſponatur, modo nullum elementum præteritum ſit: modus tamen ſeruabitur, vt inferiores ſuperioribus mutuò reſpondeant, mox horum ex latere per vndecim ſectiones totius rurſus alphabeti clauis diſponatur, vt literæ duæ & viginti collocentur: poterunt tamen viginti eſſe modo numero pares ſint, vt minus neceſſariæ eximantur, & quibus quoquomodo carere poſſimus careamus, vt quemadmodum ſuperius factum eſt, & hîc fiat, quod ſi viginti erunt, tum ſectiones decem fient, poterunt & ſectiones ſeptem fieri, & literæ vna & viginti ſint, vt ternas ſingulæ recipiant, ſiue binæ, ſiue ternæ huius alphabeti literæ ſint, vel ſimul in eadem linea, ſiue ſuperiori, ſiue inferiori coniungentur, vel quoquomodo in vtraquæ linea diſponentur.

LITE-

LITERÆ SCRIPTI

LITERÆ CLAVIS

AB	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z
CD	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y
EF	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x
GH	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v
IL	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t
MN	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s
OP	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r
QR	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q
ST	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p
VX	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o
YZ	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n

In hanc formam parata tabella, quæ amico cognita ſit, verba extrinſecus, quæ ſcriptum aperiant, vt in ſuperioribus factum eſt, vtrinq; nota capiantur, hæc quo magis ab hominum cognitione remota fuerint, tutiorem ſcripto cautionem præſtabunt, quare ad hæc fugienda ſunt prouerbia, quæ in ore vulgi verſantur, ne ſi furtiui ſcripti ſpecies cognoſcatur, modus inde pariter aliquo modo cognoſci poſſit. Huius loci eſt referre ſuperioribus diebus in hunc modum miſſam epiſtolam a ſciolo quodam, qui Romæ agebat, cum eius admiratione eadem hora, qua literas accepi, me fuiſſe interpretatum, cuius rei cauſa fortaſſe eſſe potuit, quod dictum index ſcripti hoc erat. OMNIA VINCIT AMOR, quæ ſententia prouerbij vice, nemini ferè non cognita eſt. Tabellæ itaq; huius, & indicis vſus ſic ſe habet: Epiſtolæ verba in prima charta interpoſitis literarum ſpacijs per totum lineæ verſum componantur, ſic deinde & alij verſus fiant, donec omne id quod ſcribendum eſt perficiatur, relictis tamen (vt in proximo capite admonitum eſt, iuſtis interuerſus ſpacijs, quibus dictũ eſt ad eãdem rationem inſeri poſſit. In hunc modum arca ſimul & claue parata, ea tali ratione occludetur: Primum clauis prima litera in ſuo quæratur alphabeto, ea inuenta deinde ſcripti litera in illius ſectione requiratur, pro ea tum, ſi ſuperius poſita ſit, inferior, quæ mutuò occurrit ex aduerſo, ſi ſuperius inferior aſſumatur, ea ſic chartę commiſſa, in alijs pari modo procedetur, donec tota epiſtolæ ſententia perfecta ſit. Res exemplo clarior liquebit. Epiſtolæ verba ſunt hæc.

BELLA FORTISSIME GESTA SVNT, ET BELLIS PARTIM COMPOSITIS, PARTIM ETIAM CONFECTIS PAX EST SEQVVTA, SED HANC FELICITATEM DVCIS MORS TVRBAVIT.

Poſt hæc dictum index ſtatuatur.

CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS ALGAZEL.

Illud

Illud in hunc modum sub scripti verbis disponatur.

BELLAFORTISSIMEGESTASVNTETB
c a s t u m f o d e r a t l u c r e t i a p e c t u s
ELLISPARTIMCOMPOSITISPARTIM
a l g a z e l c a s t u m f o d e r a t l u c r e t i
ETIAMCONFECTISPAXESTSEQVVT
a p e c t u s a l g a z e l c a s t u m f o d e r a
ASEDHANCFELICITATEMDVCISMO
t l u c r e t i a p e c t u s a l g a z e l c a s t
RSTVRBAVIT.
u m f o d e r a t l.

Vt vero clauis scripto eximatur, proposito tabellæ indicio sic fiet. C prima litera indicis in secundo sui ordine inuenta, primam scripti literam, quæ B est, & pro ea suppositam N indicabit, tum hæc pro B obscuræ epistolæ reponatur: In hunc modum totum occultè scriptum ex aperto elicietur: & hoc erit.

Nroop ndmhtbfntt sxhdu fcch ve rrstxe eusgnp rgxichogul azaint rbtzp rlaoopstl duf vda hyel dgq ltp hyiy synusz dumoz rlynf plcm icfzrhum.

Modus hic quàm multiplicem scribendi varietatem suggerat lector poterit intueri, vt nunquam ferè pro eadem litera eundem characterem positum agnoscat, amicus in interpretando eundem modum (vt in multis dictum est) seruabit. Scribendi hæc ratio cum proxima hoc commune habet, quòd dicto aliunde assumpto, vtraque occluditur, in hoc verò differt, quòd illa proprias scripti literas, hæc verò non literarum positione, sed substitutione etiam obscuratur.

CAPVT. XVII.

Modus, quo dictio vna alteram significat.

SVPEREST nouissimum scribendi genus, quo scriptum præter difficultatem, qua se satis tueri possit suspicione etiam carebit, quod quarto loco polliciti sumus indicare. Hoc absoluto, nil amplius erit, quò minus huius libri expectationi pro viribus satisfecisse videamur. Quæ pars, quoniam inter cæteras maximè cautionem præstat, non immerito ea nobis in hunc locum reseruata, vt recto ordine processum esse videatur: quare in arduis, maximisque rerum negotijs eius vsus præcipuè sibi locum vendicabit, vbi scriptum sua se obscuritate, & simulatione tuebitur. Id genus scripti, quemadmodum & aliæ res, plures sunt species, ex quibus nos aliquot, quæ præcipuæ videbuntur apponemus. Earum prima occurrit, quæ varijs fabulosisque verbis inuoluitur, quippe cùm vocabula quædam amici sibi confinxerint, tutò inuicem loquuntur, quod & si literæ intercipiantur, quotquot ingenia fuerint, non solum tot applicabunt sensus, sed vnum tantum infinita quadrare faciet, & quanto subtilius inuestigabit, eò à re longius abibit. Nam de Apolline, Daphne, pharetris, corollis, & floribus enunciata, de regibus, ciuitatibus, telis, arcubus, militibus, & cladibus intelliget: euenietque vt epistolam scriptam si quis reperiat, verbis delusus, multa, eaque loqui faciet, quæ nunquam scriptor putauerat. Quare antequam vlterius progrediamur, exemplum edocebimus. Apollinem itaque Regem vocabo, Galliam Scorpionem, hostes caudam, musas pro militibus, pro decade vnitatem, & osculari pro interficere ponam. Iccirco si scripturi erimus.

„ Scito Regem consueto itinere ad suam se conferre vr-
„ bem è Gallia longe, veritum hostium insidias ne proda-
„ tur, noscit enim eos sibi fore infestos, sceptum nanque
perdere,

„ perdere, ciuitatem depopulari, & omnes in ſui exitum con-
„ ſpirare. Nonaginta milites, qui caſtri portam cuſtodiunt,
„ necabuntur, eaq́ue primo capta facile traducto exercitu
„ ac ſtrato ponte arx capietur. Claſſis enim ſecundo vento
„ concitata, magnaq́ue vi remigantum ſubibit portum, ca-
„ pientur mulieres, & homines, & ciuitas funditus eruetur,
„ vt nunquam erigatur. Ipſe autem meo nomine tabellari-
„ um mactato.

In talem formam conuertemus.

„ Scito Apollinem ſignorum ordine Leonem ſubire, longe
„ a Scorpione, ſuæ vim caude noſcens, ſenſit enim alium ſuo
„ lauro tempora præcingere, & monte potiri: oſculabuntur
„ tacitè nouem Muſæ, quæ pendicibus præſunt, & facile ad
„ fontem deuenient. Vnde montẽ totum perambulabũt, ve-
„ niet enim rapacium auium turba ſecunda, aura ſic flores,
„ herbaſq́ue deſtruet, fons ita exareſcet, vt verear an alius vſ-
„ quam poeta labra profluat. Tu verò pro me tabellionem
oſculator. Quod ſi forte non familiarum, & neceſſariarum re-
rum, videlicet Apollinis, fontis, muſarum, vel ſimilium me-
miniſſe intuentes faciat omnes de rei ſuſpicione ſollicitos,
poterit idem ad familiares res traduci, vt minus dolum, vel
fucum redoleant. Huiuſmodi aliter exemplum.

„ Scito Marcelle dulciſſime Fabricium Neapolim venturũ
„ longe à nemoribus, graſſatores & fures timentẽ, cum bona
„ ſua hîc audiet ſubrepta, ancillulas amari, ſic ad ſorores &
„ coniugem deuenturos, multi enim ſuperueniunt, cum faci-
„ lem rapinã audient, ſic domus, coniux, & ſorores diſpergẽ-
„ tur, vt nunquã amplius ſimul ſint, tu meo nomine tabella-
riũ amato. Quotus autẽ erit quiſq;, qui ſi Caſtalij fontis, mu-
ſarum, ſororũ, & coniugum mentionem factam audiet, putet
præliorum, ciuitatũ, & arcium expugnationes ibi recenſeri?
Quis enim humanorũ cordiũ latebras aperiat, & ea perſpici-
at quę ſunt duo inuicẽ ſecretò collocuti, verbis nõ exprimẽ-

tibus? ſcio equidem qui literas intercipient, ſibi videre videri, dum talia perlegent, ibi ſomnia recenſeri. Poterit ſi quis velit dictiones literarum elemento vel ſigno deſcribere, dummodo abſens exemplum habet, hoc ſcribendi modo omnes ferè huius ætatis homines vtuntur. Amantes etiam ſæpe pluribus præſentibus aut hiſtoriam, aut eorum amorem narrant, ac alienis nominibus de ſe & amica loquuntur, ne eorum amores deprehendantur. Paris apud Ouidium in epiſtola ad Helenam hoc teſtatum reliquit.

Ah quoties aliquem narraui potus amorem,
Ad vultus referens ſingula verba tuos.
Iudiciumque mei ficto ſub nomine feci,
Ille ego, ſi neſcis, verus amator eram.

& alibi.

Neue aliquis verbis odioſas afferat aures,
Quam potes ambiguis callidus abde notis.

Etiam alio vti poterimus occultandi modo adhuc vſitatiſſimo, cuius regula talis eſt. Eiuſdem typi duo parentur libri, cuius alterum amicus apud ſe, alterum nos domi contineamus, in hoc charta aliqua ex vniuerſo erit eligenda, in qua ſcribere volumus, eiuſque numeri prius conſcium amicum reddamus, vel dierum menſis, & anni, vel alterius rei numero, qua habita, vbi noſtram ſententiam breuiter perſtrinxerimus, in ſtatutis illius paginæ locis, ea vel ſimilia verba reperiemus: & tandiu paginas vel lineas permutabimus, donec totum ſcripto tali commutemus, quod vbi fecerimus, denuo à ſummo capite rem aggrediemur, & verbum eadem linea præcedens, vel ſubſequens, vel numero diſtans aliquo accipiamus, ac denuo ſcribemus, alia conſurget epiſtola, ſed diuerſę ſententiæ. At cum ſine ordine, & ſine vera aliqua ſignificatione veniet, ſic eam accommodabimus. Multa inſeremus verba, vt ordine aliqua ſignificent, & vt ſuperuacua noſcatur ab amico, linea notabimus, vel ſigno aliquo in calce,

vel inter duas parentheſes, accentu, maiuſcula in primis litera, vel aliquo ſigno: reliqua verò verba permutare poſſumus, tempora, numerum, caſus, perſonas, & genera peruertendo & accommodando, vt congrua magis conſurgat oratio. idq; tandiu faciemus, dum totam conſarciamus. Libri, quibus vti poterimus, verborum omnium generibus ſcateant, vti Cicerone, Plinio, Rhodigino, Ouidio & cæteris ſimilibus. Sed exemplo res fiet clarior.

„ Africam abſterreri clementia infantium audiui, fœminam
„ indignam mulceri pœna, generoſiſſimum iracundia fla-
„ gellari, generoſitatem ſolam in periculis ſpectari. Auguſti.
„ XVI. hora VIII.

Si Plinium legimus octauo libro capite XVI. Baſileæ ex officina Frobeniana impreſſum, id reperiemus ſequentibus verbis peruertendo.

„ Vrbs eadem in ſupplices non (iratos) multorum profugit,
„ ea alloquitur verum cuique eorum vi maxima, & tuetur
„ ſe, coacta poteſt capi.

CAPVT XVIII.

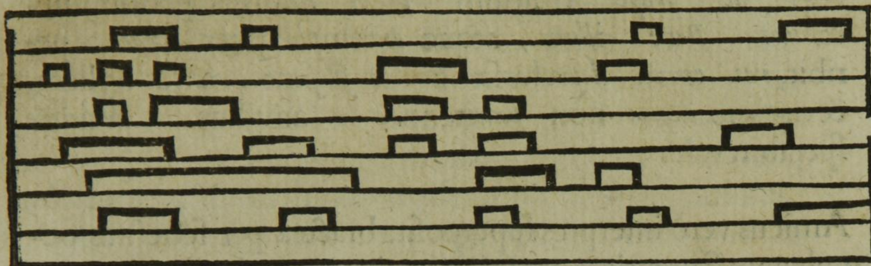
Modus quo vna oratio ſub alia bracteis perforatis occultatur.

ALIVM quoq; docebimus modum ſcribendi cautiſſimum, qui nec cuiq; erit veſtigabilis, nec videntem quenquam occultæ fraudis conſcium reddet, qui feneſtrata erit lamina, & interpoſitis literis, & ſyllabis & dictionibus ocioſis ſcripti partes hinc inde diſpergentur. Ratio talis erit. Duæ ex ferro, vel ex ſtanno, vel plumbo, vel membrana bracteæ comparentur, quarum magnitudo pro ſcripti quantitate eſſe poterit, quare expediet eam ad latæ chartæ magnitudinem æquari, ne ſi prolixius ſcriptum futurum ſit, eadem lamina ſæpius applicetur, eadéq; ſemper ſpacij mēſura inter oppor-

tunas literas intersit, vtranque altera alteri supposita, & firmiter inhærente, ne error sit, binis per latitudinem literis designabitur, inter quas iuxta corporis lineæ intercapedo sit, quibus interuersus spacijs hoc facto lamina ex arbitrio passim incidatur, vt tantum insit vacuum, quantum ad continendas simul oportuni scripti partes esse velimus, hoc tamen inane spacium semper (vt significatum est) variabitur, vt modo maius, modo minus, modo literam vnam, modo syllabam, modo dictionem, modo eas plures capere possit, idque fiat, quousq; sic tota lamina hinc inde vacuetur. Ea in hunc modum formata typographi vtuntur, dum nigris impressis literis, alias rurbi coloris inducunt, ne tota charta eo colore occupetur: Vtraque confecta lamina, altera retinebitur, altera penes amicum seruabitur. Scripto itaque, quo angustius esse poterit confecto (breuitas enim furtim scripturo maximè conuenit) bracteæ vsus talis erit. Ea papyro superposita & firmata, per fenestras & vacua literæ inscribētur, dum totum id, quod scribendum sit, illis positum spacijs absoluatur. Scriptum sublata lamina tale erit, vt verba hinc inde dispersa accipiantur, tum earum literarum quæ caudatæ, vel cristatæ fuerint, cuiusmodi sunt p & d lineamenta sursum & deorsum protrahentur. Hoc peracto chartæ inania ociosis literis, syllabis, & dictionibus complebuntur, ita tamen totius scripti nescius fuerit, vt verba perfecta sint, quæ, quò magis simulata erunt, eò vt aliud longè diuersum dicere videantur, & eò meliora videbuntur, quò minus suspicionis habebunt, quare tandiu scriptum delebitur & accommodabitur, dum totum perficiatur, vt congrua & continuata orationis structura esse videtur. Vt verò interpreti paginæ occultæ scriptum reddant, quatuor punctis, quæ signatæ bracteæ finibus firmiter inhæreant, designentur. Sed vt exemplo res melius indicetur, nostri scripti verba subijciamus.

MILITVM INFINITVS EST EXERCITVS, AC

PROPE DIEM INIBVNT BELLVM, EXPLORATORES OMNES DEPREHENSI SVNT, CAPITE POENAS DEDERE. Apertæ bracteæ forma hæc erit.

Commiſſo ſuper eam ſcripto, ſic epiſtolæ partes poſitis interuallis diſpergentur.

Mili *tu* *m* *infin*
i *tus* *eſt* *exerc* *itus*
ac *prope* *diem* *ini*
bunt *be* *llum,* *ex* *plo* *rato*
res *omnes* *deprehen* *ſi* *ſu* *nt,*
capite *pœn* *as* *de* *dere.*

Verum impletis ocioſarum literarum ſpacijs, in vtrunque ſic prodibit oratio, duplicis orationis ex induſtria exemplum appoſuimus, vt commodius liqueret, quilibet ad omnia verba ſeruato etiam literarum nexu poſſe accommodari.

Gratæ *Mili* ſie *tu*æ fuêre literæ, preſerti*m* cum *infini* ſcrip*tus* *eſt* ludus, quo ſe *exerc*et T*itus* noſter familiaris, *ac prope* modum in *diem ini*micus, propterea ama *bunt* *be*ne i*llum*, ſi is *ex*em*plo* eorum, *rato*que modo *res omnes deprehen*det, at *ſi ſu*mu*nt* alij rem à ſummo *capite*, cum *pœn*itebit ill*as* amplius *de*ri*dere*.
vale.

Idem aliter etiam ſic.

Honor *Milit*iæ *tu*us fuit Carolus pater, na*m* cum *infini*to v*ictus eſt*, cum minima *exerc*itu inu*itus* parte hoſtis fugit, *ac prope* vltimum *diem ini*urius peribit, necab*unt Bere* i*llum*, atque *ex*tem*plo* puer A*rato* peribit, *res omnes deprehenſ*æ bonæ *ſi ſu*nt, a*r*te Syllam, & optimo *capite* non *pæn*itenti*as* amplius *decidere* ſperabit. vale.

Amicus verò interpres ſuperpoſita bractea per feneſtras occultatam ſententiam conſpiciet, cuius exemplum, vt in poſterum ſeruetur, ea amota alio tranſcribet. Poterit & hoc aliter fieri in conſtituta cuiuſuis libri pagina magis opportuna, eæ tantum literæ, ſyllabæ & dictiones, quæ primæ occurrunt, & ad id explicandum quod voluerimus neceſſaria ſint eligantur: quouſq; tota epiſtolę ſententia eliciatur, oleo deinde vel cera pellucida charta comparetur, ea libri folio ſuperpoſita, omnia ſelectarũ partium emicantia ſpacia lineolis attramento ductis deſignentur, hæc tamen charta mitti poterit, quod ſi eam oleo vel cera pollutam mitti non libeat, eius loco alia capiatur, quæ ſub eam firmiter inhærente aliquo ſtylo ad indicandas literas comprimatur, & earum deinde ſigna atramento protrahantur, eam deinde interpres, vt diximus, vel oleo vel cera pellucidam faciet, quę ſuppoſita & firmata ſubiectas partes indicabit: Sic quod ſignificatũ eſt agnoſcetur, hoc etiam ante circino vacua primum, deinde plena ſpacia dimetiente efficietur, vel aliter vt commodius fieri poterit.

CAPVT XIX.

Abditiſſimus per ſynonyma, vel paria verba ſcribendi modus.

INTER cęteras ſcribendi technas, quę in vſum eſſe ſolent, nequaquam contemnendæ ſubtilitatis cuiuſdam abbatis Tritemij

Tritemij astus est, in quo absoluendo ingens ferè totum volumen simul absoluit, cuius rationem, ne quid instituto operi desit, à me prius cognitam, quàm alibi tractatam scirem, nolui prætermittere, tum quia res negligi minimè digna visa est, quòd ad euitandam suspicionem valeret, tum etiam quia id ipsum aliter nos & cõmodius, quàm ille sumus prosequuti, nam quemadmodum is rem in religiosè orationis formam redegit, nos in epistolæ modum magis opportunum, quod minus præterea suspicionis habebit, concinnauimus, linearum præterea, punctorum, & aliorum signorum, quæ in epistolis fieri solent, alphabeta adiecimus, vt scriptum angustius esse possit; ne semper pro litera verbum poneretur. Verùm in hoc nobis tanto breuiores esse licuit, quanto pauciores ille id genus scribẽdi modos excogitauit. Vt ad rem itaq; accedamus. Proposito seriæ epistolæ themate, cuius verba concinna tot numero sint, quot à nostro iudicio adiectis lineis, punctis, alijsque id genus signis, quæ in epistolis fieri solent, seriæ totius epistolæ literarum numero plus minus videbuntur respondere. Nostræ sententiæ nos dictiones paulo plures quinquaginta induximus, quod eum numerum satis esse existimauimus, qui cum lineis punctis, & alijs signis sexagenarium perficeret, tum cuiusq; verbi vicena tantum, vel vicena singula, vel bina & vicena synonima vel paria verba, quod literarum numerus in alphabeto satis esse videbitur componantur, neq; enim vt aliâs dictum est, multum in furtiuis scriptis circa orthographiæ modum laboramus, dum in hoc interdum peccandi nobis licentiam permittimus, modò maius rerum discrimen euitemus, quam etiam merito excusationem in synonimis exposcimus, si proprietas & ratio latini sermonis seruata non fuit, quod ea res parum nobis debuit facessere, tum quia id ipsum non facilè fuerat, tum etiam quia quærimus potius quomodo quid vtcũq; significare possimus, quàm vt per propria verba recte explicemus: ea itaque synoni-

ſynonima vel paria verba in ordinem pro epiſtolæ concinnitate diſpoſita in tabulas, rite præpoſitis à latere literarum alphabeti characteribus, vt ſingulæ verbis paribus ſingulis adhæreant referentur, donec id in omnibus dictionibus abſoluatur, & tota epiſtola ſuis partibus perfecta ſit. Hoc facto prius religionis noſtræ ſignum, vnde mos eſt ſcribendi initium ſumi, mox principij notam, puncta, & alia non inoportuna id genus ſigna ſuis locis in epiſtola collocanda in vicenas pariter formas præpoſitis literis eadem ſimulatione variabimus, vt ne illa quidem ocioſa ſint, ſed literarum poteſtatem furtim mutuentur. Tabulæ itaque eo ordine procedant, vt primùm religionis noſtræ ſigna, mox principiorum notæ, tum ſimulatæ epiſtolæ verba, & inter hæc puncta, aliáque id genus diſponantur, earum exemplum abſoluto capite proſequemur. Sic confectis & ordine compoſitis tabulis ſcriptori in hunc modum vti conueniet, prima ſeriæ epiſtolę, ſeu ſchedulæ litera in primo indice, vbi crucis ſignum variabitur, quæſita, quæ in eius locum figura erit poſita, pro ea ſimulato crucis ſigno primum epiſtolæ fronte ſuo loco collocabitur, mox in ſuccedentis locum eadem poteſtas in ſequēti tabula inuenta, cum appoſito initij indice commutabitur, ſic tertia in tertio tabularum ordine litera, & quarta in quarto requiretur, & ſcripto collocabitur, donec in hunc modum tota epiſtola perſcripta ſit. Verùm videndum eſt, ne duæ literæ in eadem columna requirantur, neùe aliqua tabella omittatur, quòd vt commodius euitari poſſit, proderit ſingulis primùm ſeriæ epiſtolæ literis, mox etiam tabulis ſigillatim numerorum notas apponere, quod ſi ſerij ſcripti literę tabulis numerorum erunt æquales, tabellarum numero repetito epiſtolę literas æquari debere. Quod ſi tabulæ ſemel poſitæ non erunt ſatis, & repeti erit neceſſe, alia epiſtola in alia charta reponatur, ne ſuſpicio ſit in verbis paribus in eadem charta poſitis. Res vt liquidior fiat, exemplo comprobabitur

babitur. Quarè nostri propositi verba sunt hæc.

HOSTIS IN ITINERE OBVIAM FACTVS EST, CVMQ. DIV PVGNATVM ESSET, TERGA DEDIT.

Epistola, quæ verba occultabit, hæc erit.

Accepi literas tuas dilecte & charissime Pōpeie Seuerine idibus Feb. per Tiburtium tabellarium tuum, Illico percepi voluntatem tuam, equidem gratulabundus prudenter parui, præbui ea ratione tuo nomine Lelio creditori tuo mille & quinque aureos ex emptione, si quidpiam vacat, exposcito, & obtemperabo permotus suaui, iucundaque beneuolentia amicorum tuorum. iube sim certior de tuis rebus, vt simul congratuler vel dolorem sentiam. Vale.
Datum Neapoli. 5. Februar.
1560.

Tuus fidelis Baptista porta Neapolitanus.

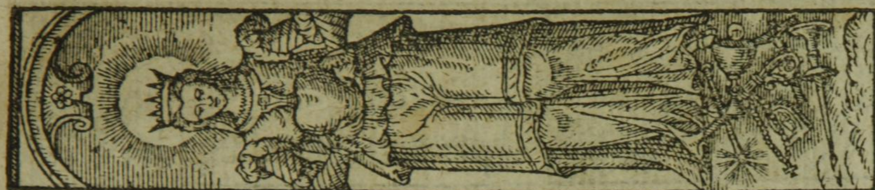

Variatæ tabellæ per numerum literarum.

1	2	3	
a	a	a	Recepi
b	b	b	Aſpexi
c	c	c	Percepi
d	d	d	Habui
e	e	e	Nactus ſum
f	f	f	Cognoui
g	g	g	Concepi
h	h	h	Perſpexi
i	i	i	Intellexi
l	l	l	Sumpſi
m	m	m	Aſſumpſi
n	n	n	Percurri
o	o	o	Suſcepi
p	p	p	Reſumpſi
q	q	q	Proſpexi
r	r	r	Vidi
s	s	s	Accepi
t	t	t	Perlegi
u	u	u	Legi
x	x	x	Reſpexi
y	y	y	Conſpexi
z	z	z	Noui

a literam

	4			5		6
a	literam		a	dulcis	a	et
b	epiſtolas		b	honorate	b	atq; etiam
c	ſyngraphas		c	amate	c	perinde ac
d	paginam		d	ſuauis	d	&
e	paginas		e	lepide	e	idemq́ue
f	literulas		f	humane	f	ac etiam
g	ſchædulam		g	probe	g	ac
h	ſchædulas		h	ſpectate	h	atq́ue
i	epiſtoliũ	TVAM TVAS TVVM	i	dilecte	i	æque ac
l	tabellam		l	magnanime	l	atq.
m	ſcripturam		m	iucunde	m	que
n	ſcriptum		n	magnifice	n	q;
o	chyrographum		o	ornate	o	q́ue
p	chartas		p	honeſte	p	q́;
q	chartulam		q	exculte	q	q.
r	chartam		r	docte	r	q́.
s	epiſtolam		s	prudens	s	&
t	literas		t	prouide	t	atq́;
u	tabellulas		u	ſincere	u	et ſimul
x	chartulas		x	manſuete	x	ſimul ac
y	tabellas		y	ingenioſe	y	ac ſimul
z	ſyngrapham		z	optime	z	ſimul et

7	8	9
a Illuſtriſſime	a Fabrici	a Porta
b familiariſsime	b Vincenti	b Penna
c chariſsime	c Baptiſta	c Caracciole
d ampliſſime	d Federice	d Seuere
e feliciſsime	e Iacobe	e Leone
f ſplendidiſsime	f Petre	f Carafa
g excellentiſſime	g Alfonſe	g Valla
h celeberrime	h Franciſce	h Belle
i clariſsime	i Antoni	i Seuerine
l munificētiſsime	l Cæſar	l Vrſe
m acutiſsime	m Hieronyme	m Benigne
n grauiſsime	n Pompeie	n Capua
o integerrime	o Dominice	o Profecto
p benigniſsime	p Scipio	p Marate
q clementiſsime	q Nicolae	q Miline
r modeſtiſsime	r Carole	r Venuſine
s eruditiſsime	s Nute	s Vicine
t ſolertiſsime	t Alberte	t Venete
u morigeratiſsime	u Ioannes	u Poeta
x præſtantiſsime	x Alexander	x Senenſis
y gratiſsime	y Auguſtine	y Taruiſie
z amiciſsime	z Ptolomæe	z Mazzella

a pridie

10	11	12
a pridie calendas	a Ianuarij	a Sempronium
b calendis	b Februarij	b Tiberium
c octauo idus	c Martij	c Tullium
d ſexto idus	d Aprilis	d Lucium
e quinto idus	e Maij	e Liciſcam
f quarto idus	f Iunij	f Palemonem
g tertio idus	g Iulij	g Simeonem
h pridie nonas	h Auguſti	h Ludouicum
i quarto calendas	i Feb.	i Trebatium
l ſexto calendas	l Octobris	l Petreum
m ſeptimo calēdas	m Nouembris	m Tyronem
n nono calendas	n Decembris	n Tiburtium
o octauo calendas	o Quintilis	o Theſeum
p decimo calendas	p Sextilis	p Artemidorum
q vndecīo calendas	q Septembris	q Haly
r duodecīo calēdas	r Iul.	r Petronium
s decīo 5. calēdas	s Ianu.	s Quirinum
t idibus	t Aug.	t Sextum
u tertio nonas	u Mart.	u Ioſephum
x quarto nonas	x Apri.	x Valerium
y decīo 3. calendas	y Mai.	y Franconium
z quinto calendas	z Iun.	z Pontanum

PER

13		14		15	
a	tabellionem	a	·	a	ſubito
b	libertinum	b	:	b	cito
c	ſeruum	c	⁚	c	extemplo
d	ſecretum	d	:·	d	ſtatim
e	tabellarium	e	··	e	illico
f	clientem	f	·:	f	continuo
g	hoſpitem	g	::	g	confeſtim
h	libertum	h	·.	h	mox
i	manumiſſum	i	ʔ	i	eueſtigio
l	amicum	l	;	l	ocyſſimè
m	vernam	m	,	m	maturè
n	contubernalem	n	:	n	prepoperè
o	aſſiduum	o	ʔ	o	raptim
p	delatorem	p	;	p	citius
q	nuncium	q	:·	q	citiſſimè
r	fidelem	r	,	r	velociter
s	domeſticum	s	··	s	feſtinè
t	mancipium	t	·:	t	repentè
u	miſſum	u	·	u	celeriter
x	intimum	x	..	x	preſto
y	conſcium	y	·.	y	inopinatè
z	beneuolum	z	::	z	ex improuiſo

TVVM

a maiuſcolis hinc incipiendum

a vidi

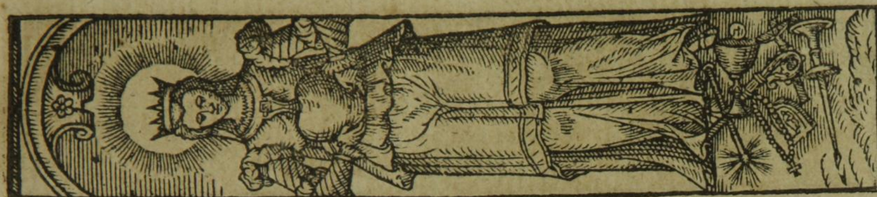
16	17	18
a vidi	a rogatum	a certè
b inſpexi	b voluntatem	b indubitanter
c intellexi	c conceptum	c nempe
d agnoui	d deſiderium	d nimirum
e conſpexi	e mentem	e mediusfidius
f perſpexi	f intentionem	f ædepol
g accepi	g dictum	g ſanè
h hauſi	h præceptionem	h porrò
i excepi	i rogatum TVVM TVAM	i planè
l prouidi	l optatum	l profecto
m animaduerti	m cogitationem	m enimuero
n noui	n affectionem	n quidem
o percepi	o propoſitum	o dubio procul
p penetraui	p intentum	p quippe
q perpendi	q poſtulatum	q verùm
r concepi	r animum	r indubitatè
s inueni	s deliberationem	s pol
t cognoui	t iuſſum	t me hercle
u conſideraui	u conſilium	u equidem
x didici	x petitionem	x cæterum
y expendi	y præceptum	y perpol
z habui	z mandatum	z clarè

a cupidus

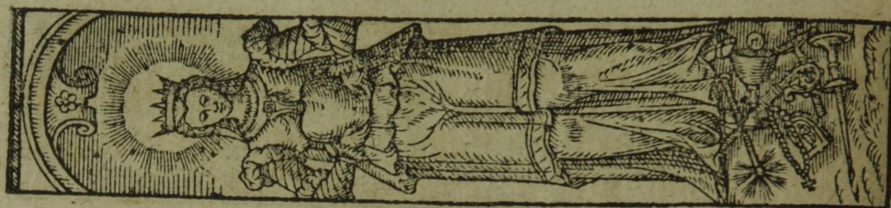

	19	20	21
a	cupidus	prudenter	obediui
b	auidus	vigilanter	obtẽperaui (daui
c	optans	ſedulo	excutioni man-
d	appetens	prouidè	ancillatus ſum,
e	exoptans	perfectè	morigeratus ſum,
f	gliſcens	deliberatè	rem peregi,
g	concupiſcens	ſingulariter	rem geſsi,
h	geſtiens	alacriter	egi rem,
i	gratulabundus	hilariter	obſecutus ſum,
l	anhelans	audacter	obediui,
m	ardens	integrè	parui,
n	exardens	amicè	executus ſum,
o	inflammatus	amanter	perfeci rem,
p	incenſus	facilè	obediens fui,
q	exardeſcens	gratioſè	prouidi mẽdato,
r	præcupiens	attentè	ſeruiui,
s	attendens	fideliter	inſeruiui,
t	gaudens	excellenter	obſequens fui,
u	lætus	optimè	obſequentiſsimus
x	cupidus	gaudenter	morem geſsi (fui;
y	deſiderans	principaliter	parens fui, ti,
z	lætabundus	præcipuè	obſequium preſti-

a dedi

22	23	24
a dedi	a ea ratione	a te iubente
b adhibui	b ea cauſa	b tua cauſa
c ſubſtitui	c eam ob rem	c tuo nomine
d largitus ſum	d proinde	d tua gratia
e permiſi	e ſic	e iuſſu tuo
f præbui	f quapropter	f mandatu tuo
g obtuli	g ideo	g nutu tuo
h prætuli	h itaq;	h tuo obſequio
i attuli	i igitur	i tuis verbis
l abſolui	l quamobrem	l tuo iuſſu
m ſolui	m ea propter	m tua gratia
n retribui	n ea de cauſa	n tuo conſilio
o conſignaui	o ob eam rem	o tuo mandatu
p obſignaui	p iccirco	p tua voluntate
q expoſui	q propterea	q tuo libitu
r contribui	r eam ob cauſam	r te monente
s elargitus ſum	s quas ob res	s te volente
t donaui	t quo circa	t tuo commodo
u porrexi	u qua re	u te mandante
x conceſſi	x ex hoc	x tuis literis
y miſi	y hanc ob rem	y tui amore
z tribui	z inde	z te præcipiente

25	26	27
a Philippo	a fideli	a centum
b Vincentio	b amico	b duobus centum
c Antonio	c ſodali	c ſepties mille
d Ioanni	d familiari	d quatercentum
e Fabio	e conſorti	e tercentum
f Flaminio	f collegæ	f bis centum
g Petro	g ſocio	g octies mille
h Franciſco	h contubernali	h bis mille
i Iacobo	i amabili	i ter mille
l Marcello	l beneuolo	l quater mille
m Mario	m protectori	m quinquies mille
n Octauio	n cuſtodi	n quinquies centũ
o Decio	o cõſeruatori	o duo millia
p Ferdinando	p domeſtico TVO	p ſex millia
q Alfonſo	q participi	q ſeptem millia
r Mutio	r commenſali	r ſexies centum
s Simeoni	s coniuncto	s mille
t Lelio	t conſocio	t nouies mille
u Valerio	u creditori	u decies mille
x Aurelio	x tutori	x vndecies mille
y Metello	y amiciſſimo	y duodecies mille
z Seleuco	z intimo	z tredecies mille

a decem

28	29	30
a decem	a denariolos	a ſupellectili
b duodeuiginti	b coronatos	b domo
c quadraginta	c argēteos denarios	c venditione
d quatuor	d vncias	d familia
e quinque	e argenteos nūmos	e cenſu
f nouem	f aureos nummos	f patrimonio
g ſeptem	g obolos	g prouentu
h ſex	h trientes	h redditu
i duo	i nummos	i hereditate
l vnum	l ſextertia	l penſione
m vndecim	m talenta	m fraternis opibus
n duodecim	n nummalos	n redditibus
o quatuordecim	o aſſes	o re priuata
p quindecim	p ſextertios	p re paterna
q duodetriginta	q denarios	q re tua
r vndeuiginti	r aureos denarios	r publico prouētu
s viginti	s aureos	s dotali pecunia
t octo	t carolenos	t emptione
u triginta	u minas	u legata pecunia
x quinquaginta	x libras	x erario
y ſeptuaginta	y florenos	y bonis tuis
z octuaginta	z numos argēteos	z trapezita

31	32	33
a ::	a aliud	a remanens eſt
b .	b nouum negotiũ	b remanet
c ,	c quicquam nouũ	c reliquum eſt
d ;	d aliqua res	d reliquitur
e :.	e aliquid	e reſtat
f ..	f quæpiam	f reſidet
g .:	g quicquam	g reſiduum eſt
h :	h aliud negotium	h reſidens eſt
i ..	i alia res	i ſupereſt
l ?	l nonnihil	l eſt præterea
m)	m noua res	m vacat
n ::	n quæ res	n eſt inſuper
o ,	o aliquid noui	o adiungitur
p ;	p quid	p ſuperat
q .	q quicquid	q adhuc extat
r :.	r aliquid nouum	r neceſſarium eſt
s .:	s quidpiam noui	s deſit præterea
t :	t agendum aliud	t deeſt etiam
u ..	u quidpiam	u ſuper extat
x ?	x negotiũ aliquod	x etiamnum deeſt
y ..	y aliquod negotiũ	y excedit
z)	z aliud officium	z ſuperadditur

a maiuſcolis incipiendum

SI

a iubeto

34

a iubeto
b dicito
c impera
d præcipito
e quærito
f imperato
g iube
h dic
i quære
l pete
m petito
n oſtendito
o flagitato
p expoſce
q expoſcito
r poſtulato
s certiorem fac
t fac vt intelligam
u rogato
x ſcribe
y roga
z commonefacito

35

a obſequar
b parebo
c inſeruiam
d obtemperabo
e morem geram
f amicum pręſtabo
g obſequium pręſtabo
h rem faciam
i rem exequar
l perficiam
m ſatisfaciam
n iuſſum exequar
o vſui ero
p ſatisfacere conabor
q obedire conabor
r inſeruire conabor
s obtẽperare conabor
t obſequi conabor
u parere conabor
x prouidebo
y amicum geram
z prouidere conabor

36

a laqueatus
b inductus
c coactus
d deuinctus
e commotus
f ductus
g adductus
h constrictus
i permotus
l illaqueatus
m irretitus
n vinctus
o aſtrictus
p deuinctus
q conſtrictus
r captus
s motus
t commotus
u ſubmiſſus
x nodatus
y deſtrictus
z coarctatus

37

a vnica
b ſingulari
c rara
d inſigni
e magnifica
f præſtanti
g præcellenti
h proba
i excellenti
l ſincera
m recta
n integra
o præſigni
p mirifica
q pura
r facili
s pia
t modeſta
u ſuaui
x dulci
y fida
z ornata

38

a et
b &
c ꝛ
d &
e nec minus
f æque ac
g perinde ac
h atque
i atq;
l atq.
m nec non
n eademque
o perinde atq;
p que
q ac
r atque
s veluti
t ſimul &
u ſimul ac
x & ſimul
y ac etiam
z ſicut

39

a oportuna
b amabili
c ſolida
d benigna
e nobili
f perſpicua
g dilucida
h æqua
i recta
l dulci
m clara
n generoſa
o inſigni
p conſpicua
q manifeſta
r eleganti
s præſtanti
t indubia
u iucunda
x beneuola
y dulciſſima
z familiari

a huma-

40	41	42
a humanitate	a tua,	a iube
b probitate	b animi tui,	b facito
c bonitate	c morum tuorum,	c iubeto
d virtute	d maiorum tuorũ,	d placeat
e ſinceritate	e parentũ tuorum,	e iubeat
f vrbanitate	f germanorũ tuorũ,	f animo ſit
g beneuolentia	g generis tui,	g voluntas ſit
h comitate	h familiæ tuę,(rum,	h cordi ſit
i gratia	i ꝓpinquorũ tuo-	i commodum ſit
l caritate	l indolis tuæ,	l animo ſedeat
m pietate	m patruũ tuorum,	m efficito
n integritate	n amicorũ tuorum,	n perficito
o liberalitate	o cognatorũ tuorũ,	o patiatur animus
p ſocietate	p filiorum tuorum,	p conficito
q largitate	q filij tui,	q videatur
r magnanimitate	r matris tuæ,	r ferat animus
s æquitate	s affinium tuorum,	s ſinito
t lenitate	t patris tui,	t fac
u beneficentia	u pronepotũ tuorũ,	u ferat mens
x æquabilitate	x ſororis tuæ,	x tibi placeat
y modeſtia	y natorum tuorum,	y ferat cor
z facilitate	z herdum tuorum,	z ferat deſiderium

a conſcius

43	44	45
a conſcius	a pertinentibus	a coniunctim
b clarior	b filijs	b vnà
c apertior	c negotijs	c tecum
d dilucidior	d conſilijs	d et ipſe
e admonitus	e arcanis	e iunctim
f commonefactus	f ſecretis	f amicè
g exploratus	g domeſticis	g nobiſcum
h ſcientior	h neceſſarijs	h ego etiam
i clarus	i agnatis	i ipſe etiam
l perſpicuus	l fratribus	l merito
m præclarus	m amicis	m ſimul
n non obſcurus	n familiaribus	n familiariter
o certus	o parentibus	o optimo iure
p non nouus	p genitoribus	p iure
q certior factus	q natis	q inuicem
r edoctus	r germanis	r ſimul quoque
s imbutus	s ſororibus	s ſimul vnà
t certior	t proximis	t ego quoque
u ſcientiſſimus	u rebus	u ipſe quoque
x clariſſimus	x liberis	x affatim
y certiſſimus	y cogitationibus	y legitimè
z notior	z conſocijs	z multum

DE TVIS

VT

a gaudeam

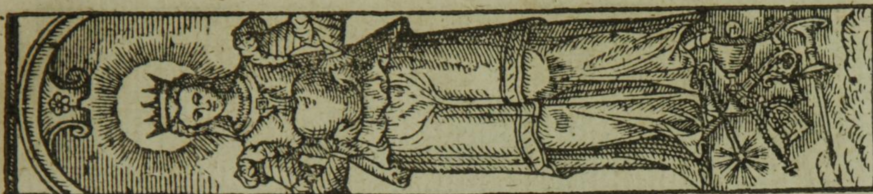
46		47		48	
a	gaudeam	a	doleam	a	: :
b	gaudio afficiar	b	dolore afficiar	b	.
c	læter	c	mœream	c	:
d	exulter	d	triſtitia afficiar	d	,
e	congratuler	e	triſter	e	;
f	iucunder	f	ſim in dolore	f	..
g	lætitia afficiar	g	ſim in triſtitia	g	:.
h	voluptate fruar	h	contriſter	h	.:
i	voluptate afficiar	i	ſim in mœrore	i	..
l	gratuler	l	mœrorem ſentiã	l	)
m	voluptate ꝑfruar	m	mœrorem patiar	m	?
n	ſolatio fruar	n	triſtitiam ſentiam	n	: :
o	ſolatio perfruar	o	affligar	o	:.
p	lætificer	p	conturber	p	:
q	congaudeam	q	afflicter	q	;
r	ſolatio afficiar	r	condoleam	r	.:
s	lætitia fruar	s	dolorem ſentiam	s	.
t	lætitia perfruar	t	perturber	t	:.
u	iubilem	u	angar	u	,
x	gaudio fruar	x	doloribꝰ afficiar	x	:.
y	iucũditate afficiar	y	mœrore afficiar	y	?
z	gaudio perfruar	z	fleam	z	)

VEL

a maiuſcolis incipiendum

49	50	51
a viue fœlix.	a Exaratum	a Venetijs
b valeas.	b Conſcrip.	b Catanæ
c bene valeas.	c Confectum	c Romæ
d ſoſpes ſis.	d Deſcriptum	d Mantuæ
e vale.	e Conſcriptum	e Corcyre
f cura valetudinē.	f Dat.	f Patauij
g diu vale.	g Perſcriptum	g Meſſanæ
h valetudinē cura	h Obſignatum	h Panhormi
i fœlix viue.	i Perſcriptæ	i Mediolani
l valetudini cōſule	l Scrip.	l Placentiæ
m Dij te ſoſpitent.	m Deſcrip.	m Papiæ
n inſerui valetudini	n Exar.	n Vercellis
o valetudini inſerui	o Perſcrip.	o Alexandriæ
p valeto.	p Datæ	p Siracuſis
q indulge valetudi-	q Obſignatæ	q Leontij
r diu valeas. (ni.	r Scriptæ	r Caietæ
s diu valeto	s Exaratæ	s Senis
t incolumis ſis.	t Datum	t Neapoli
u bene vale.	u Deſcriptæ	u Salerni
x bene valeto.	x Obſign.	x Capuæ
y incolumis viue	y Confectæ	y Patauij
z multum valeas	z Inſcriptæ	z Aquileiæ

52		53		54	
a	1	a	Ianuarij	a	1559
b	2	b	Februarij	b	1540
c	3	c	Martij	c	1541
d	4	e	Aprilis	d	1542
e	5	d	Iunij	e	1543
f	6	f	Maij	f	1544
g	7	g	Iulij	g	1560
h	8	h	Augusti	h	1546
i	9	i	Septembris	i	1547
l	10	l	Octobris	l	1568
m	11	m	Nouembris	m	1549
n	12	n	Decembris	n	1550
o	13	o	Sextilis	o	1551
p	14	p	Quintilis	p	1552
q	15	q	Ianuar.	q	1553
r	16	r	Februar.	r	1554
s	17	s	Mart.	s	1555
t	18	t	April.	t	1556
u	19	u	Mai.	u	1557
x	20	x	Iun.	x	1558
y	21	y	Iul.	y	1559
z	22	z	Aug.	z	1545

	55	56	57
a		a ſocius	a Fabricius
b		b ſeruus	b Pantheus
c		c amicus	c Ioachimus
d		d fidelis	d Paulus
e		e conſcius	e Baptiſta
f		f dilectus	f Scipio
g		g familiaris	g Bernardus
h		h famulus	h Cæſar
i		i verna	i Philippus
l		l amatus	l Ambroſius
m		m adamatus	m Nicolaus
n		n comes	n Pompeius
o		o intimus	o Albertus
p		p miniſter	p Petrus
q		q conſors	q Hieronymvs
r		r collega	r Dominicus
s		s contubernalis	s Andreas
t		t conſanguineus	t Antonius
u		u frater	u Claudius
x		x aſſecla	x Auguſtinus
y		y nepos	y Dionyſius
z		z procurator	z Franciſcus

TVVS

a Carafa

58		59		60
a	Carafa	a	Panhormitanus	a
b	Seuerinus	b	Venetus	b
c	Galeotus	c	Germanus	c
d	Porta	d	Romanus	d
e	Hercules	e	Patauinus	e
f	Danielis	f	Veronenſis	f
g	Sforza	g	Cremonenſis	g
h	Fracoſtarius	h	Mantuanus	h
i	Delphinus	i	Neapolitanus	i
l	Balena	l	Genuenſis	l
m	Aniſus	m	Sueſſanus	m
n	Triuignus	n	Surrentinus	n
o	Galeopſis	o	Peruſinus	o
p	Silenus	p	Senenſis	p
q	Sineſius	q	Bergoma	q
r	Valla	r	Mediolanenſis	r
s	Beroſius	s	Vicentinus	s
t	Peruſius	t	Placentinus	t
u	Dilectus	u	Cordubenſis	u
x	Pyronta	x	Hiſpanus	x
y	Valerius	y	Calaber	y
z	Burghetta	z	Appulus	z

CAPVT. XX.

Vt ſcriptum multiplici dolo perplexum fiat, vt & inuolucrum ſub inuolucro lateat.

ANTEQVAM huic materiæ extremam manum imponam, inuentum maxime vtile huc afferre non pigebit, in quo ſcriptum huiuſmodi fiet, vt non vna ſimplici, ſed multiplici doli perplexitate inuoluatur, vt ſi primus cortex, quod minime credibile eſt detractus ſit, multo maior mox de cætero labor ſuperſit. Quis autem ne primum quidem inuolucrum detrahi recte poſſe non videat? dum id vtcunque detectum eſt, adhuc maxime obſcurum recte ne an perperam cortex primus ſublatus ſit, admonere non poſſit? Inuolucra ex arbitrio complura eſſe poterunt, quæ vt rectè ad occulte ſcriptum penetretur, tolli omnia neceſſe eſt, ea vel quæ à nobis tractata ſunt, vel noua, vel hæc cum illis commixta ſimul eſſe poterunt. De earum ratione nihil à nobis dici neceſſe eſt, quod enim de ſingulis præceptum eſt, idem & de coniunctis ſentire debemus: De vſu verò nihil occurrit, quod dicam amplius, niſi quod in hac multiplicis inuolucri perplexitate conſiderandum eſt, qui dolus præponi, & qui poſtponi recto ordine debeat, aliqua enim primum, aliqua poſt collocari tum oportebit, tum etiam commodius erit. Res nullo pacto commodius, quàm exemplo indicabitur. Sit igitur hoc, quod occultè ſcribendum ſit. PVELLAM HODIE AMATAM DEFLORAVI. Hæc ſententia ſi per aliquam verborum ſimilitudinem velanda ſit, quod in primo libro docuimus, tali ratione exprimetur.

„ Vrbem hodie variam depopulatus ſum.

Hanc

Hanc rurſus ſententiam ſi per ordinem verborum certi Pliniani ſcripti velim occultare, in hunc modũ prodibit oratio.

„ Apparauit mihi ante felicem arborem.

Hoc ipſum tertio ſi alphabeto in quinque literas contracto obſcurandum ſit, hæ literæ apponentur.

aadbdbaaddeccaeb cccabdca aacdebba
bbbacbcaacbacc aaddabdad dbacc.

Eas quarto ſi clauis artificio velim occludere, has literas deſignabo.

zntrsuyspoxpsutn tnsuoxnz qpsqnyoo
zxnnsrrtyunytp qusprztuqxzzsr.

Quas ſi quinto verbis punctis & lineis literarum loco poſitis latere velim, hæc epiſtola concinnabitur.

Perlegi chartam tuam prudens & ſimul gratiſſime Nute Marate octauo calendas Apri. per Artemidorum domeſticum tuum. Repente noui iuſſum tuum, quidem attendens optime perfici rem, conceſſi ea de cauſa te præcipiente Alfonſo domeſtico tuo mille, & duo detriginta nummulos ex bonis tuis, ſi aliquid noui ſuperadditur, ſcribe & iuſſum exequar, vinctus pia atque eleganti lenitate natorum tuorum, ferat mens ſim non obſcurus de tuis cogitationibus, vt ego quoq; lætificer vel afflicter, Diu valeto. Datæ Caietæ 22. April. 1557.

tuus aſſecla Franciſcus Burghetta
Vicentinus

Quæ ſi poſtremo ad apertas bracteas referenda ſit, in alium modum talis epiſtola fiet.

Per-

f

ꝺ Perfectus legitimusque fuit charissime Tamerlane tuus ordo scribendi. Nam prudens & doctus Simon multa laudauit, & gratissimè legit. Nunc te Marcus Ateus, & Octauius Strocaliendas aptiori laude prosequuntur per omnes artes, vt mihi Dorumus, qui domi est mihi, cum de tua humanitate ageret, retulit. Si penes te noui aliquid esse cupis, iussum tuum exequar, idemque attendens optime perfecteque perficiam rem. Concessum iam est eadem causa pro te præcium Pienio Tealfono, & Socrati domestico tuo, qui mihi ille, & duo alij petierunt. De tribus & quadraginta aureis nummis nihil scribam, cum nullos adhuc ex bonis, optimisque tuis amicis, vidimus, qui aliquid noui de his dicerent. Si super his nil aditur, scribemus etiam, vt iussum exequamur, Vincentius primaria quamuis, atque eleganti stili lenitate laudes natorum tuorum proferat, attamen quia pessimus, nec non obscurus autor est de tuis rebus, cogitabis quibus rationibus laudat, ne vt ego sic lætificentur inimici, vel afflictentur, Diu valebis tu, & omnes si quod dixi à te, & omnibus fuerit obseruatum. Caius Emilius Tærentius 2 2 2 scripsit versus, Aprilius autem 2 1 5 5 9. ꝺ Sed tuus Ascentius & secum Nicolaus Franciscus Burghum combussit, & tali incendio Vincentium supra narratum interfecerũt, quicquid habuimus scripsimus. ƹ

Hic ordo componentis seruabitur, qui interpreti præposterus erit. Huiusmodi non nulla amicorum scripta cum maxima eorum admiratione interdum sum interpretatus, ita vt non defuerint, qui propterea me artem habere, qua malis spiritibus imperare censuerint.

De

CAPVT. XXI.
De Clandestinis nuncijs.

NON minus quàm in animi sensis occultandis, diuersis quoq; modis in mittendis recipiendisque cautè nuncijs vetustas vsa est, quibus nec ad id rudior nostra ætas etiam alios induxit: eos recensere non pigebit, ne quid sciens prætercam, quod de eo genere vsquam meminerim: ne cum occasio postulauerit, aliorum nobis exempla suppetere possint, quare non inoportunum erit hanc materiam tres in præcipuè partes distribui, vt de literis primum, mox de tabellarijs, tertio de eorum itineribus loquamur. De literis sermo erit, quemadmodum illæ occultari consueuerint, & inscribi demonstremus, de tabellarijs verò rursus, vt de homine habitum & figuram mentiente verba faciamus: de itineribus, vt interceptorum insidiæ, quemadmodum interdum vitari possint doceamus, quarum rerum exempla, quæ nobis interlegendo in veterum historijs licuit cognoscere, hoc in loco distincta in medium afferemus. Primum itaq; occurrit Theophrasti sententia, in qua is admonet, inciso viridis & adhuc virentis ligni cortice, & intus tantum euacuato, quantum literas capere possit, & postmodum alligato, illud iusti temporis lapsu, natura cum literis occlusum remanere. In hunc modum ille religiosis ex hominum industria præceptionibus, ligno inclusis admiratos populos trahi potuisse meminit. Sed hoc ex Theophrasto potius ad rei similitudinem induxi, quàm vt ad præsens remediũ facere posse admonerem, diuturni siquidem temporis ad id successione opus esset. Potest hoc tamen rectè in sicco ligno, velut abiete quilibet in hunc modum non incommodè imitari, communi albo glutine rimis coalescentibus. Potest & hoc in ouo perfici, vt illud delicatè acuta cultri cuspide apertum, mox apposita chartula glutine ex oui albumine, cerussa & cera cõfecto occludatur.

Idem & infracto marmore, vt partes coaleſcant prodeſſe poterit. Fiet & hoc in pomo, vt ſchædula intus reponatur, vt quo minus fieri poſſit hiatus appareat. Huc ſpectat Acontij factum referre, qui in ſacro Dianæ templo pulcherrimo pomo inſcriptis verſibus legentem, & aſtantes, ante Cydippes puellæ pedes proiecto, & nemine id deprehendente eluſit. quamuis hoc ille ſupra pomi corticem effecerit, in pomo verba hæc erant inſcripta.

Iuro tibi ſacræ per myſtica ſacra Dianæ
Me tibi venturam comitem, ſponſamque futuram.

Viſus eſt enim is legentem eo iuſiurãdo cogere ſibi amicam, & coniungem fore. Huic loco Polycretes fœminę aſtus affinis eſt, ea ſiquidem dum in Mileſiorum caſtris patrium & ſolemne feſtum ageretur, omnibus ſomno, vinoque oppreſſis, nacta temporis oportunitatem, vt id fratribus nunciaret, ſic perfecit. Diognetum Erithreorum ducem rogauit, vt ſibi aliquam bellariorum partem liceret ad fratres tranſmittere, quo permittente, plumbeo libello in placentam coniecto mandauit ferenti, fratribus ſuo nomine diceret, vt eam ipſi ſoli comederent, quod cum ille retuliſſet, fratres aperta placenta, libellum, qui erat incluſus repererunt, & quod in ea ſcriptum erat exequuti ſunt, armis per noctem hoſtes feſto inebriatos & ſine cura conſopitos adorti, & voti compotes effecti. Aliter Harpagus, qui (vt Herodotus ait) literas in exenterato lepore incluſas, ſimulato paſtoris venatu, ad Cyrum miſit. Idem etiam præſtabunt indumentorum latebræ, vt ſuſpicio euitetur, & in ſinu, & pedum ſoleis furtim geſtentur, in hunc propoſitum Ouidius ſic in arte amandi.

Conſcia cum poſſit ſcriptas portare tabellas,
Quas tegat in tepido faſcia lata ſinu.
Cum poſſit ſolea chartas celare ligatas,
Et vincto blandas ſub pede ferre notas.

Campani

Campani verò dum aliqua Pœnis nunciare quærerent, & vndique à Romanis, à quibus obſeſſi erant cuſtodiæ agerentur, ornatum quendam virum pro transfuga miſerunt, qui occultam baltheo epiſtolam habens, ſimulata fugiendi occaſione ad Pœnos pertulit. Alij verò aliter interioribus vaginarum inſcriptis nuncios deſtinarunt, & rem indetecto dolo indicarunt. Nec defuerunt, qui eam cautionem affixis characterum lineamentis in membris quæſiuerunt, vt Ouidius in hanc ſententiam.

Caueat hoc cuſtos, pro charta conſcia, tergum
Præbeat, inque ſuo corpore verba ferat.

Huc Iſtiæi factum pertinet, qui clandeſtinum nuncium ad Ariſtagoram miſſurus, ſerui caput deradit, & mox characterum ſtigmata impreſſit, domi retento donec capilli excreſcerent, & deinde miſſo, nulla re amplius ſignificata, niſi vt Ariſtagoræ diceret, ſibi rurſus caput deradendum, pro nuncio vſus eſt. Sunt & hac tempeſtate, qui tabellas aliquo eſculento inuolutas, cani gluciendas præbent, vt ex eius poſtmodum interfecti viſceribus nuncius exigatur, nec quicquam demum præteritur, quod eam cautionem facere poſſit. Eadem hominis cura in tabellarijs militis habitum & figuræ permutationem perquiſiuit. Huiuſmodi itaque Harpagi factum occurrit: Is Herodoto autore Cyro occultum animi conſilium proditurus, cum hoc impeditis itineribus aliter non poſſet, fidiſſimo domeſtico, venatoris habitum mentito & leporem habenti, in quo exenterato tabellæ includebantur, in Perſidem perferendas tradidit. Huc vafrum Ioſippi conſilium ſpectat, cuius iuſſu internuncij cuſtodum & excubantium manus neglecti, velleribus loca contecti præteribant, vt ſi quando conſpici poſſent, canum ſimilitudinem mentirentur, quod factitatum eſt, donec eam

fraudem vigiles persenserunt, vallemq; cinxerunt. Nec satis hoc humanæ curiositati fuit, nisi etiam sibi de itineribus consuleret, ne nuncij in custodum & in interceptorum manus peruenirent, quare terrestri relicto itinere, suam etiam flumina viam præbuerunt, sed ne interim scriptum aquis posset aboleri, (Frontino autore) plumbeis lamellis inscriptis milites Saltellam amnem tranantes, ad brachia alligatis vsus est. Lucullus verò, vt idem Frontinus refert, vt Cyzicenis à Mithridate obsessis, suum aduentum indicaret, impeditis hostium præsidio faucibus, quæ modico ponte continenti iungebantur, maritimum iter quæsiuit: gregarius siquidem miles ad id destinatus, inflatis duobus vtribus insidens, vbi literæ includebantur duabus regulis inclusis, simulata marinæ beluæ specie per septem millia fluminis traiectum, ducis aduentum nunciauit. Sed ne id quidem satis esse visum est, verita enim hominis solertia, ne aut dolo, aut casu aliquo nuncius intercipi possit, & veritas sponte proderetur, aut res tormentis ageretur, vt ea possit extorqueri, viam etiam in aëre quæsiuit, & sagittis interdum, nonnunquam auibus tabellariorum vicarijs vsa est, vt ea aduersus interceptores per cœlum securitatem præstaret, in eum modum, vt Herodotus ait, ab Artabazo & Timoxeno factum est, quoties alter alteri quicquam vellet nunciare, charta siquidem pedi sagittæ complicata, aptatis insuper pennis, ad constitutum locum cum sagitta mittebatur. Huc pertinet Cleonymi Lacædemoniorum regis exemplum: Hic Trezenem vrbem obsidens, ad multas vrbis partes vndique expeditos iaculatores dispositos mittere sagittas iussit, eis inscribens. VENIO VT CIVITATEM IN LIBERTATEM ASSERAM. Vnde euenit, vt appositis scalis conscendens exercitus mœnia, ciuitatem euerteret, & deriperet. Cæsar vero audiens Ciceronem à Gallis obsessum oppugnationem ferre diutius nō posse, militem misit, qui noctu epistolam iaculo alligatam

supra

ſupra murum emitteret, quod cum is feciſſet repertam epiſtolam cum ſagitta ad Ciceronem cuſtodes attulerunt in ea hæc verba notabãtur. CÆSAR CICERONI FIDVCIAM OPTAT EXPECTA AVXILIVM. ſic repente Cæſar venit, & interciſa oppugnatione hoſtes repulit. Sed vt id per aues præſtari poſſit, proderit columbas, hirundines, vel alias huiuſmodi aues domeſticas habere: hæ ſiquidem alio, quoties neceſſe ſit, tranſlatę ſuſpenſis collo literis, vel pedibus annexis internunciæ reuertuntur, & ad cognata deuolabunt, his nuncijs cum celeriter aliquid ſignificandum erat interdũ vetuſtas vſa eſt. Hircius conſul, Frontino teſte, ad Decimum Brutum, qui Mutinæ ab Antonio obſidebatur, columbas diu tenebris incluſas, fameque affectas è propinquiori, quatenus poterat, mœnibus loco emittebat, illæ lucis & cibi auidæ altiſsimis ædificiorum partibus euolantes inſidebant, eaſque Brutus excipiebat, ſicq; de rebus geſtis certior fiebat, quare diſpoſito ſemper locis iiſdem cibo reuocabat eos. Hinc Plinius: Nil vallum & vigil obſidio, atq; retia amne prætenta profuêre Antonio per cœlum eunte nuncio. Ea ratione vno, eodemque die ex Olympia Æginæ Thauroſthenis victoria ipſius parenti nunciata eſt, quamuis alij per ſpectrum effectum aſſerant, alij etiam aliter Thauroſthenem cum proficiſceretur columbam à pullis adhuc madidis & inuolucribus abduxiſſe, eamque cum viciſſet, purpura amictam remiſiſſe, quę ſumma cum feſtinatione ad pullos properans eodem die è Piſa in Æginam aduolauit, cuius rei Ælianus autor eſt. Nec deſunt, qui id hirundinibus quæſiuerunt, vt è nidis abductas pullis relictis ad domeſtica remitterent. Aſſerunt etiam nonnulli trans mare ad ortum columbas eſſe, quæ per medios hoſtes intercluſa via nunciorum officio fungentes, dominorum literas ſub alis breui tempore longiſsime deportent. Quod fortaſſe Iuuenalis ſenſit, cum diceret.

„ tanquam è diuerſis partibus orbis.

Anxia præcipiti venisset epistola penna.
Memoriæ etiam in vetustissimis historiarum monumentis proditum est, Ægyptium regem fuisse Marrhem nomine, qui cornicem mitem ac omnino cicurem educauerat, qua pterophori, & cursoris vice, quoties aliquid nunciandum erat vtebatur, ea siquidem ceu planè rationis compos epistolam gestans, quo opus erat transuolabat, callidè noscens, quo dirigendus impetus, vbi insidendum, & interdum quiescendum foret. Hæc humanum ingenium ad cauenda pericula sibi solertius quæsiuit, sed eadem ingenij calliditate, quasi suis semet telis confodiens irritatur. Oppugnante Christiano exercitu Ptolæmaidem, cum in hunc modum nunciam columbam obsessis Saladinus destinasset, hortatus vt firmo animo forent, sperata sui aduentus festinatione, ea à nostris intercepta est, contrario alligato nuncio dimissa, vnde euenit, vt desperato illi auxilio, nihil amplius expectarent, sui deditionem facerent, vt nullo modo in rebus humanis securitatem, sed fraudē esse posse existimarent. Hactenus huius voluminis materiam vtcunq; pertractauimus, nonnulla, quæ ad eam rem pertinere videbantur, fortasse ex industria omisimus, alia ad hæc referri possunt, quæ si non prouectis satis erunt, postmodum fortasse plura dabimus, siquidem hæc nunc rudibus, & omnino imperitis scripsimus, nunc ad tertium volumen transeamus.

FINIS LIBRI SECVNDI.

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS.

LIBER TERTIVS

PROEMIVM.

VNC ad alteram & difficillimam operis partem accingamur, de interprete instituendo, vt quod solum de toto opere videtur esse reliquum hoc volumine prosequamur. Sed iam audio dicet aliquis: Vnde nouus hic Apollo, vel Oedipus, qui occulta animi sensa, & enodare ænigmata profiteatur emicuit? Diuini potius, quàm humani est ingenij hominis interna perscrutari, parumq; ferè inter Deum, hominemq; distaret, si occlusas animorum cogitationes intellectus assequeretur humanus. Ingenuè fateor multa esse posse furtiua scripta, quæ se interpretaturum quenquam polliceri, furorem ac delirium planè existimarem. Quotus enim quisq; erit, qui hoc innumeris penè dolis, ac infinita scribendi multitudine citra insaniam iactare audeat? vt si orthographiæ ratio obseruari non queat, latentem aliquo modo sensum possit eruere? huiusmodi erit, si quis præter scribendi normam dictiones ex arbitrio ad significandas literas confingat, vel res per diuersa vocabula significauerit, quorum nisi interpres ab autore fuisset admonitus, nullo modo sensus haberi potuisset, quam obscuritatem nonnullæ Ciceronis ad Atticum epistolæ habent: id genus erit etiam si vno charactere exprimantur, & alia complura, quæ non nisi Deo opt. max. interprete, qui se intimis animo-

animorum receſſibus inſinuat videntur indigere. Quare ijs omiſsis, ea nos tãtum interpretari hoc volumine pollicemur, in quibus ratio literarum, & ſyllabarum contextus aliquo modo poſsit obſeruari, quorum complura genera eſſe poſſunt, verùm nos ex ijs, quæ crebrioris vſus, & precipua videbuntur, etiam ſolitis perplexa inuolucris proſequemur, tum ad latinam, tum ad vernaculam linguam, quo commodius fieri poterit accõmodabimus, quorum ratione cognita, lector ſimilitudine quadam ductus, reliquorum facilè poſſit cognitionem aucupari. Sed antequam eorum tractationem aggrediamur, qualis abſolutus interpres eſſe debeat, & quæ eum primo ſcire deceat explicemus.

CAPVT. I.

Notarum interpretem qualem eſſe conueniat.

POSCIT itaq; locus, vt boni & abſoluti interpretis conditiones doceamus, vt ſtatim cognoſcatur, qui earum omnino expers ſit, ad hoc non facilè perferri, & proinde quò magis ijs erit innixus, eò dexterius & felicius in hac doctrina profecturus. In primis itaq; acutiſſimum eum natura eſſe expedit, vt ſi ingenij præſtantia multum in vniuerſis diſciplinis adferat adiumenti, in hac præcipuè arte ſuas vires natura poſſit oſtentare, vt quod prouerbij loco vſurpatur, Quemadmodum aurum igni probatur, ſic in mathematicis diſciplinis ingenium experiri, id aptius ad hanc diſciplinam transferri videatur. Singulari preterea quadam animi calliditate, & ſolertia præditum eſſe conuenit, & omnis prorſus negligentiæ expertem, vt vafrum animum per inimicas inſidias & fraudes poſſit circumagere, dolos perſcrutari, ijs obuiare, & omni demum ingenij vigilantia aduerſos à ſe conatus amouere. Ipſa ſiquidem diſciplina non modica ingenij præſtantia videtur indigere, quapropter verè liberi & per-

perſpicacis ingenij hanc facultatem ſemper eſſe exiſtimaui, & eorum, qui ea delectantur, ſoleo præ cæteris acumen admirari, & verè ingenioſos appellare, vt ad omnes diſciplinas facilè idoneos eſſe exiſtimem. Talem itaq; eum natura eſſe conuenit, arte verò non minus inſtructum, & primũ in multarum rerum, utpote armorum, negotiorum, & militaris pręſertim ſcientiæ peritia verſatum, vt hoſtium, inimicorumque aſtus percallere, & euitare non incommodè poſsit. Ad hæc accedet multarum linguarum peritia, earum præſertim, quæ magis in vſu eſſe ſolent, & quarum cum gentibus commercium nobis eſſe poſsit, vt cuiuſuis id genus idiomatis ille ſcriptum poſsit interpretari. Præterea orthographiæ, literarum, ſyllabarum, & contextus orationis nequaquam expertem eſſe conuenit, quod in primis ſolet eſſe neceſſarium: In orthographia loquor de exquiſita, & abſoluta ſcribendi ratione, tametſi non adeo orthographiæ confidendum ſit, vt non debeat experiri, vtrum illa ſit omiſſa, quod ex induſtria poſſet euenire. At ſi multas exquiſitè linguas percallere nimis arduum videretur, latinis ſaltem literis ſit inſtructus, tum quod ea lingua vtcunq; adeo hac tempeſtate communis eſt, vt ferè non minus vſitata, quàm omnibus vernacula ſit, tum quod ea commodius ad cautionem admittitur. Sunt & alia fortaſſe, quorum non ignarum eum eſſe expediat pro rerum varietate, quæ poſſent euenire. Sed ad hæc poſtremo additur peculiaris noſtri operis vſus, vt qua cura & diligentia is in ſcripti interpretatione eſſe debeat, & ſe quo pacto in opere moderetur, intelligat. Circa hæc mens & cura nequaquam oſcitantis quęritur, vt obiter ſcripti dolus expendatur, ſed maxima attentio, ſummaque diligentia, vt animus ab omni cura, & cogitatione vacuus, omnibus poſtpoſitis in ea ſolum re indaganda elaboret, vt omnem conatum conſtituat: non tamen ſi res intenſiorem aliquando curam, & tempus expoſcit, continuanda attentio, & in ea mens

nimis anxiè torquenda, nimia enim diligentia, & diuturnus mentis labor ſtuporem ingerit, vt minus poſtea ad hæc ingenium habile ſit, & nihil proficiat: Morbos præterea maxime conciliat, & maior ſæpenumero ex mentis conatis ægritudo, quàm ex corporis laboribus ſolet prouenire, vt mihi, ſi quando in perplexiores notas incidebam, interpretanti ſæpe contigit, cui toto ferè die in his conſumpto, vix ſeptima vel octaua hora præterijſſe videbatur, vt veſperam non niſi per tenebras, & luminis abſceſſum cognoſcerem, vnde interdum in longa mentis attentione, quaſi apoplexia correptus ſtupidus & immobilis, vti Diogenes fixis oculis Solem contemplans, videbar permanere: quare labor erit in aliud tempus differendus, vt res ſucceſſiuis horis commodè pro negotij oportunitate peragatur. Verùm in his doli ſpecies attendenda, niſi etenim ea cognoſcatur, fruſtra de cætero labor inſumitur, cum ignorato occultationis artificio, nullo modo rei occultæ velamentum poſſit auferri, ſumpto à Medicis exemplo, à quibus niſi morbi cauſa primum perſpecta ſit, ægro corpori fruſtra ſubuenitur. Vnde nobis etiam de doli ſpecie cognoſcenda, legitimas viſum eſt ſuis in locis hoc volumine obſeruationes tradere, ex quibus proprios agnoſcendi cuiuſque doli modos interpres aucupetur: neque id contemnendum aliquo pacto duximus, in quo maiorem difficultatis partem poſitam eſſe perſpeximus. Cognita itaque velamenti ſpecie, omni animi moderatione & conatu elaborabit, vt abſtruſus omnino ſenſus reſeretur, nec prius quieſcat, quin vero è latebris dolo eruto, inimicos conatus irritauerit, vt de eo in poſterum ſibi tuto conſultum eſſe perſentiat. Locus poſtulabat, vt aliquot literarum diſcrimina ſuccederent: Sed quoniam inſtant nonnulla adhuc de interprete dicenda, ea primum proſequamur.

CAPVT. II.

Quæ nouiſſe interpretem conueniat, antequam ad ſcripti interpretationem accedat

FVRTIVI ſcripti interpretandi regulas traditurO, operæpretium videtur à rudimentis, quæ ad id aditum præſtant, & multum conferre videntur, non tamen omnino neceſſaria auſpicari, vt nihil, quod ad optimi interpretis inſtitutionem ſpectare poſſit omiſſum eſſe videatur. Primùm itaque proficiet idiomatis ſcripti notitiam habere, diuerſis enim modis omnes loquuntur,& ſcriptum contexunt, eadem res etenim apud Hiſpanos, Germanos, Italos, & alios pro locorum longinquitate, aliter, atque aliter vocitatur, vt illos hi, hos illi non intelligant, vnde non ipſa modo locutio longe alia eſt, verùm ſæpe etiam ſcribendi ratio multum varia. Diuerſè enim Germani, Itali,& Hiſpani ſcribunt, quemadmodum loquuntur, & pronunciant, quibus enim diuerſus eſt ſermo, pronunciatio pariter & ſcriptura neceſſe eſt ſit diuerſa. Nam ſi Ethruſci,Hiſpani,vel Germani verba pronunciant, nos qui Neapolitani ſumus audita reddere velimus, quantum bone Deus diſcriminis inter noſtram & eorum prolationem eſſe videbitur,vt etiam ſæpiſſime vix magno cum labore aliena verba pronunciemus, neſcio quo patrij ſermonis ſpiritu difficultatem ingerente,ita vt ſuus cuiq; ſermo à natura largitus eſſe videatur. Dalmatæ V ante L ſyllabam inchoante, vt VLASDILAVS vnico ſpiritu pronunciant, quod à nobis niſi abſoluta idiomatis conditio habeatur, neque proferri rectè, neque ſcribi poterit. Germani eandem literam V geminant. Hiſpani verò in dictionum calce ſæpiſſime S pronunciant,vt ferè eorum verbum non reperias,quin ea litera occurrat. Appuli ita pronũciant,vt multorum verborum initio S C loco I prænotent, ſi enim IOANNEM proferre velint,proinde proferunt, ac ſi

SCIOANNEM scriberent, & pro IRE SCIRE. Neq; solū exteræ nationes, vtpote quas magna longinquitas distermi-nat, sed vicinæ & agnatæ sermone, prolatione, & scriptura inter se differunt, sic sua cuiq; populo locutio, suusq́ struen-darum syllabarum ordo & compositio est: Nam vt de co-gnatis & affinibus vocabulis loquamur, quod Itali, quemad-modum Latini AVDI dicunt, Florentini ODI, AV in O conuerso pronunciant, Veneti verò V in L commutato: sic & de alijs innumeris. Suntque dictiones & nomina familia-ria apud multos ex parte diuersa & corrupta. Siculi IA-COBVM diminutiuè IACOPELLVM, IOSEPHVM SEPPEM, & HIERONYMVM MOMMVM dicunt, & apud alias gentes huiusmodi mille talia, quæ non sine obscœ-nitate vero obliterato sermone proferuntur: fitque sæpenu-mero, vt in vno vocabulo, quod apud diuersas nationes com-mune sit, diuersus sonus pro gentium varietate reperiatur. Hæc noster Pontanus notat, nos vt ostenderemus pro natio-num, & populorum diuersitatibus locutiones etiam *variari*, ipsamque literarum potestatem & ordinem aliter, atq; ali-ter se habere hæc apposuimus. Neq; solum id in diuersis na-tionibus & populis fieri mos est, sed etiam apud eosdem in diuersis ætatibus & temporibus successiuè non soni modo, & scripturæ, sed etiam vocabula permutentur, quare nisi etiam interpres cognito idiomate vti tum in loquendo, tum in scribendo possit, nequaquam scripti poterit sensum elice-re, eo enim ignorato facillimè scripti interpretatione frustra-bitur. Maximè præterea profuturum censeo si eius, qui scrip-serit, non solum de moribus, sed etiam de nomine cognitio habeatur: nam si sagax ingenio pollens, & in hac versatus disciplina sit, paulo altius ad interpretationem exordien-dum, mentis acies erigenda, & subtiliori via, vt mos est, occulti scripti sensus indagandus, at contra si rudis ingenij, & hebetis fuerit, contemptis orthographię præceptis leuiori

animo, & mente remissiori procedendum, vnde si hominis disciplinam mores, verba, nomina, & loquendi formulas illi peculiares, occultandique sensus modum omnem, etiam scribendi ingenium interpres agnoscat, non parum profuturum puto: Sæpè enim fieri solet, vt ingeniosi alicuius scriptum segnis & oscitantis existimatum interpretantis conatum facilè frustretur, quemadmodum & ex aduerso, si ingeniosi & subtilis illud putemus, quod ab homine socordi, & rudi perfectum sit. Quare non parum expediet scribentis ingenium cognosci, vt facilius eruditus, an inconditus scripti sensus sit intelligatur. Si de eius nomine cognitio habeatur, suo loco requirendum, si habebitur, ex eius notis characteribus facilius de reliquo scripto notitiam venabitur. Ad hæc tractatæ rei & cognitio accedit, quam & habere multum intererit, eamque poterit tum ex scribentis, tum eius ad quem scribitur negotijs, vel vtriusq; commercio nancisci, ratio est, quod cognita materia, facillimè communia verba, quæ ad eam rem spectant interpres poterit conijcere, quod pro vnoquoque eorum locorum verbo ex characterum numero, similitudine, & dissimilitudine in suis locis obseruata, non multo cum labore cognoscetur: fietque interdum, vt vna agnita syllaba, ne dicam verbo, de cætero parum negotij futurum sit, nam totius inde scripti ex earum literarum proditione in alijs verbis dolus detegetur. Exempli causa si de bello res agitur, literarum numerus eius verbi, vel aliorum ad eandem rem facientium quæretur, quod si eiusmodi verbum haberi possit, in quo eadem litera geminetur, commodius id esse poterit, obseruato repetitæ literæ ordine, vt res certior interpretationis non frustratæ securitatem præstet, quæ geminatio si plurium literarum fuerit, eo magis proderit. Verum literarum numerus in latino scripto circa casuum flexum variandus est: In vnaquaque materia plura erunt verba communia, quæ eam quasi necessario consequuntur vt in amore.

AMOR, COR, IGNIS, FLAMMA, VRI, VITA, MORS, MISERATIO, & SÆVITIA, locum habent, & in bello MILES, DVX, IMPERATOR, CASTRA, ARMA, PVGNARE, & huiuſmodi reliqua. Huc accedent & rerum deflexa vocabula, & horum vnum cognitum verbum non multo cum labore multorum poſtmodum verborum, & totius denique ſcripti notitiam reſerare poterit, eoque modo preter tabularum rationem, vocalium & conſonantium diſcretionem, & alia interpretatio laborem adimere poterit. Non parum inſuper expediet, nuncium autoris, vel periti notarij manu perſcriptum eſſe: nam ſi vel interceptus perperam tranſcriptus, vel ab aliquo, qui notandi rationem ignorauerit profectus ſit, facilè fiet, vt turbato ſcripto omnis interpretandi via obſtruatur, ſiquidem ſi characteres omiſſi ſint, vel tranſpoſiti, vel commutati, puncta præterea non ritè diſpoſita, vel commutata, vel relicta verborum interualla, vel eorum partes, interpoſitis ſpacijs diſcretæ, vel alio quouis modo, dolus permutatus, interpretem is non parum perturbabit, vt interdum facilè decipiat. Vt igitur rem paucis colligam, idiomatis ſcripti, ſcribentis, & eius ad quem ſcribitur, & materiæ de qua agitur notitiam, & emendatam ſcripturam ad interpretationem non parum poſſe adiuuare dicimus, licet ea, vt dictum eſt, non ſint omnino neceſſaria, ſed ad commodum maximè conferre. Sunt & alia, quæ etiam interpretem pręſtaret agnoſcere, quæ ne ſermo prolixior ſit omittimus.

CAPVT III.

Diſtincta literarum nomina, quibus ſæpenumero ſuis oportunè locis vti debemus.

PRIMVM itaque literarum diſcrimina ſtatuemus, & noua quædam ijs indita nomina declarabimus, quibus ſæpe in ſcriptis perſcrutandis vtemur, cum enim noua

eſſent, quæ ſcribenda erant, nouis etiam vocabulis appellanda eſſe viſa ſunt: hæc tamen obiter percurremus, nam de literis ſubtilius diſputare, alterius eſſet facultatis & temporis, ne de furtiuis literarum notis interpretandis præcepta tradens, grammaticam videar profiteri. De literis tractaturi: Literam compoſitæ vocis partem minimam vocabimus, vt A, B, C. Nec me aliquis incuſet, ſi literæ vocabulo interdum pro elemento abutar, cum illud apud vetuſtiſſimos rei grammaticæ ſcriptores vſitatum videam, & indifferenter poſitum: Vnde dari mihi volo, vt literam & elementum, cum ſæpe in dicendo res ſignificanda occurrat, vtroq; modo dicere liceat, vt itaque, vnde digreſſus ſum redeam: Literæ, quibus in ſcribendo vtimur ſunt vna & viginti. A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z. Sed H potius aſpirationis nota eſt, quàm litera. Reijcimus K à prioribus & noſtris iamdudum relegatum, nam vt Diomedes ait, vti ſuperuacua vtimur, & in ſcribendis tantum Kalendis vetuſtiſſimos latinos vſos comperio, eam Saulius magiſter primus romanis literis adiecit, vt in ſono duarum literarum H & Q diſcretionem faceret, quod ſi nonnullorum ſententiæ fides habenda eſt, nullus apud nos vſus eſſe debet, cum in latinis dictionibus omnino careamus, quod ſi eam græcorum verborum vſus interdum admittit, eam ſatius eſt græcis literis annotari. Q. nonnulli eximunt numero literarum, eaq; de cauſa vtendum cenſent, quod ſequens V oſtendat, ante aliam vocalem in eadem ſyllaba poſitam. Græcum quoq; Y è noſtris expungimus cum ſatis ſit notarijs eius ſonũ expleri per I: ſonus enim vtriq; charácteri communis eſt. X & Z ideo ponimus, quod apud latinos illud, hoc apud vulgares frequẽtioris vſus eſſe ſolet, nos quia de vtroq; ſermone verba facimus, eorum duximus meminiſſe debere. Sed his, cæteriſque grammaticorum controuerſijs, ſi quæ ſunt reiectis, quia videntur ad ſuſcepti operis propoſitum parum pertinere, ad

expli-

explicandam nostrarum literarum partitionem veniamus. Literarum itaq; numerum primùm in consonantes & vocales diuidimus: Vocales quinq; sunt, A,E,I,O,V, quæ sic dicuntur, quod plenam, absolutamque vocem habeant, reliquæ vero omnes consonantes ita dictæ, quod cum vocalibus sonent, ac per se nequeant voces proferre. Has rursus omnes excepta Z in semiuocales & mutas diuidemus: Semiuocales sunt septem F L M N R S X, hæ omnes à vocali incipiunt, & in se terminantur, sed vt plerisque latinorum placuit, F muta potius, quàm semiuocalis est: id nostra parum referre iudico. Mutæ autem, quæ à se incipientes in vocales terminantur, sunt septem B C D G P Q T, & dicuntur mutæ, quod exiguam vocem habeant, & mutorum sonum videantur imitari. E semiuocalibus liquidæ sunt quatuor L M N R. sed de his hactenus. Nunc autem ad rem redeamus: Consonãtum aliquæ geminantur, aliquę simplices ponuntur, quæ in syllabarum nexu sibi succedere possunt, hæ sunt, B C D F G L M N P R S T & Z, sed vltima in vulgari sermone geminatur. Quæ sibi non succedunt H Q X sunt. Rursus consonantium aliquæ in finibus, aliquæ verò in initijs & medijs. Finales hæ B C D L M N R S T X esse cum vocalibus, reliquæ reliquis locis constitui possunt. Aliam præterea consonantum diuisionem assignando, in duas partes diuidemus, Videlicet in frequentes & raras, harum tamen aliquæ magis & minus frequentes, sic magis & minus raræ sunt. Frequentes nominamus, quod frequentius, raras verò quod parcius in scriptis soleant euenire. Frequentes sunt C F M N, frequentiores L R S T, raræ D G H P, rarissimæ B Q X Z. Sed ne me aliquis dictis carpat, quod rarissimas eas vocauerim, quæ crebrius aliquo in scripto interueniunt, vel ex aduerso. Literas frequentiores & rariores esse dicam, vel sui natura, vel aliunde. Ex sui natura cum plerunq; vel raro in scripto soleant occurrere. Extrinsecus

verò

verò cum aliquis continetur ſermo in epiſtola, vtpotè de AMORE, vbi AFFECTVS, AFFECTIO, VAV, HEV, & ijs ſimilia repeti oportet, etenim ſi id euenit, non ex hoc F & H frequentiſſimas eſſe colligetur, ſermo enim in epiſtola contentus aliquando frequentiſſimas rariſſimas, & rariſſimas frequentiſſimas faciet. D rara eſſe ſolet, & interdum ſæpe in ſcripto repetitur, vt in

Diues Druſe dabis domibus donaria diuum.

quemadmodum T in vulgatis verſibus.

O Tite, tute tali tibi tanta tiranne tuliſti.
Et tuba terribili tonitru taratantara truſit.

Sed quoniam ſatis elementorum tractationi fortaſſe tribuimus, nunc reliqua, quæ ad commodè interpretandum ſpectant proſequamur.

CAPVT. IIII.

Simplex commutatæ figuræ modus quomodo deprehendatur.

DVPLEX occultandi ſcripti genus eſſe proximo volumine indicauimus, alterum quod adhibita diligentia, & certa ratione poteſt interpretari, alterum quod Apolline ſolum ænigmatum autore, ne dicam Deo opt. max. interprete videntur indigere. Quare hac parte intermiſſa, illam proſequamur. Rationem autem, quæ in tranſponendis characteribus conſiſtit, non eſſet inoportunum prætermittere, tum quia ijs, qui ſe ex alicuius operis præceptionibus in alijs ſcripturæ inuolucris exercuerint, facilior videtur, quàm vt demonſtratione opus ſit, tum etiam quia in libera hominum tranſponendi ſcripti voluntate minimè certa ratio tradi poſſet. Verùm ne rem omnino intactam relinquamus, id ſolum admonuiſſe ſatis erit, vt primùm experiatur, an eo dolo charta contecta ſit. Characterum itaq; contextus

per omnem ordinem requiratur, modo in tertijs, modo in quartis quibusq; literis, vel alio ordine, modo à dextro in sinistrum, modo à sinistro in dextrum, modo in secunda linea, modo in tertia & quarta, vel aliter, modo in versuum initio, modo in fine (quemadmodum alio volumine suo loco significatum est) donec vnius tantum verbi notitia eruatur, quod vbi feliciter tentatum videbitur, pari ratione & ordine seruato, si eiusmodi solus sit, in cæterum procedi poterit. Hæc ad eam fraudem detegendam talis occulti scripti satis esse videntur, proximum est vt de agnoscenda simplici permutati characteris occultatione modos præbeamus. Notarum itaq; numerus, series, seu contextus, scripti partes discretæ, & characteres in fine collocati iudicia prebæbunt. Characteres itaq; diuersi primum distinctè numerabuntur, eos non plures viginti vno, vel vt summum duobus & viginti esse oportet, nam si plures sint dolus erit obscurior, & adiectitios & ociosos esse cognoscemus, minor numerus diffiniri non potest, siquidē notarius obscuritatis causa facilè in scripto potest paucioribus vti literis. Ijs pretermissis, quas rariores & minus crebras esse diximus; tum literarum contextum obseruabimus, quę pauciores characterum formę quinariū non excedentes, crebrius interueniant, ita vt nulla sit dictio, in qua vnus ex illis character non incidat: Scripti præterea discretio huius generis esse poterit admonere, dum scripti partes disiunguntur, vbi rectene, an perperam illæ discretæ sint, finalium literarum numerus indicabit, quas proximo capite recensuimus, nam si eiusmodi literæ scriptum terminantes plures erunt, quàm dictum est, argumentum alterius immixtæ fraudis habebimus. Verùm quia characteres pauciores esse posse diximus, operępretium est videre, si numerus diminutus sit, quænam literæ adēptę sint, ratio itaq; hęc est. Si literæ vna, & viginti sint (vt à maiori numero fiat detractio) Y fuisse sublatā agnoscemus, si viginti X, si vndeuiginti Z, si duodeuiginti Q, si decem & sep-

& septem B, si sexdecim G, sic & de reliquis seruato literarum ordine, quas vel minus, vel magis raras apellauimus, vt altera alteri succedat. Verùm ne quis interdum frustrare tentata me in hoc ipso fortasse vanum appellet, hoc quemlibet admonitum volo, me de re tam implicata, præsertim autorem, qui neminem habuerim, quem sequi potuerim, præceptiones eas tradidisse, quæ & plerunq; sic soleant euenire, & sic natura esse demonstrentur: vnde res ex coniecturis ducenda fuit, alioquin non inficior fieri, vt interdum res aliter, quàm eæ præceptiones admonent possit euenire, verùm in nihilo vanũ deprehendi, diuini potius, quàm humani esset ingenij. Hoc nolui prætermissum, rem de cætero plerunq; sic se habere benignus lector intelligat.

CAPVT. V.

Consonantes quot modis in simplici permutati characteris scripto à vocalibus dignoscantur.

QVEMADMODVM igitur pueris, vt legere discant elementa primum dignosci oportet, mox syllabas connecti, deinde verba colligi: pari ordinis ratione interpretem procedere necesse est, quare oportunum erit à præmissis, hoc est à consonantium, & vocalium inuestigatione ad earum potestatem indagandam pertransire, vt vbinam eas inquiri oporteat ostendam, at quia contexta & par vtriusque inuestigandi ratio est, altero enim cognito, statim alterum innotescit, ideo earum inter se discrimen primùm visum est hoc capite compræhendere. Accurata itaq; debemus diligentia circa hæc insistere, vt recte scrutari & secernere discamus, omnẽ enim de hac re pręceptionẽ super his cõstituimus, totaq; nostra hic innititur cognitio, vt si in his initio hallucinamur, statim in ipso limine cogamur deficere, tũ postmodum errore excrescẽte, vt de implicata interpretandi

ratione omnino desperandum, vel in ea maximè elaborandũ sit, error enim, qui initio fit, deterior, quàm qui in progressu esse solet, diligentius ergo interpres rem initio perpendat. Sed earum distinguendi rationes plures sunt. Nemini itaq; dubium est literarum ex notis vocalium & consonantium constare, sicque consonantes vocalibus inniti, vt literarum nexus aliter effici non possit, nam sicut membra absq; neruis nequeunt adsistere, pari modo sine vocalibus consonantes constare non possunt, vocales enim spiritus vim obtinent, & consonantibus sonum impertiunt, cum ergo ita socientur, si alteras nouerimus, alteras enim statim cognosci oportebit. Prima igitur ratio est, vt toto orationis ambitu, literæ, quæ frequentissimæ occurrant videantur, quæ si numero quinq; sint obseruemus, & sic frequentes erunt, vt nulla dictio sit, in qua magis, vel minus crebro pro literarum numero reponantur, eiusmodi notas vocales esse cognoscemus. Cæterum positionis ordo erit, vt vel syllabam præcedant, vel primam literam sequantur, vel secundæ succedant, vel tertiæ, rarissime & ferè nunquam quartę, vt fit in ERICHTONIVS & ABSTRVSVS, quod si sermo vulgaris, & Italicus erit, nouissimos dictionum characteres, præsertim in soluta oratione, vocales esse admonebimur. Possumus & alia ratione eas literas venari: nempe si ea quæsiuerimus elementa, quæ rarissimè in scripto reponuntur, quas vix tertio, vel quarto quoq; versu repetitas offendemus, eas consonantes has Q X Z esse cognoscemus, eæ enim quoties obuiauerint, vocalium sequelam nunciabunt: Hoc etiam plerunq; H pręstabit, quo fiet, vt ex harum ductu, illarum sequelã nanciscamur, vel è conuerso. Tertius modus erit, vt disiunctos & singulares characteres obseruemus, qui dictionem constituant, eos enim vocales has A E I O esse necesse est, quæ quatuor erunt, vt fit in latino sermone in A' IOVE PRINCIPIVM, in E' PATRIA EXTORREM, in I SEQVERE ITA-

TIAM, & in O' VTINAM. Quartus erit, vt aduertamus an eædem characterum formæ dictiones vel inchoēt, vel terminēt, eas enim proculdubio vocales esse dicemus: nunq̃ enim fit, vt dictio à geminis ijsdem consonantibus inchoetur, vel in easdem geminatas desinat: vt fit in VVLTVS, & IIDEM, & IVDICII, & EOO, & huiusmodi alijs. Quod verò in dictione VVLTVS vtramq; VV vocalem appellamus, velim lector intelligat (vt sæpius dictum est) à nobis huius disciplinæ causa orthographiam contemni, neq; enim, quamuis alio ea litera fungatur munere, curamus propterea nomen permutare. Sed hinc germanicum idioma, & barbara alia excludi censemus, in quibus fit interdum, vt eædem consonantes dictionis initium faciant & finem. Ad hæc quinta ratio accedit, vt si in media dictione geminatas literas coniungi videbimus, inde præcedentem, & subsequentem characterem vocales esse colligamus, quod ferè nunquam decipiet, vt fit in ACCOMMODO, & OCCVRRO: Infirmatur aliquando regula sequente H, L, & R, vt fit in BACCHVS, & AGGLVTINO, & ATTRITVS, sed hoc rarò euenit. Poterunt tamen geminati & simul positi characteres vocales esse, quod ex præcedentibus, vel subsequentibus non erit difficilè deprehendi, vt fit in CONIICIO & DEESSE, & sic literas vtrinq; positas consonantes esse deprehendemus. Hoc tamen nouissime præstabit inter duas similes characterum formas dissimilem vnã inspicere, fit etenim plerunq;, vt similes vtrinq; positæ, vocales sint, vt in MISERERE, licet interdum etiam character dissimilis interpositus vocalis sit, vt IVIMVS. Frustratur tamen etiamnum regula, fitque vt tres characteres consonantes sint, vt in INITE, hoc tamen rarius euenit. Vnde regula minimè contemnenda est, tametsi incidat, vt aliquando locum non habeat, nullæ enim ferè de re aliqua præceptiones afferri possunt, quæ interdum non frustrentur, neque generalia per particularia debent infirmari, sufficit

nanque vt multo frequentius præſtent, quàm decipiant: quod etiam de cætero ſentiendum eſt.

Capvt VI.

Quot modis diſtinctas conſonantium poteſtates venari poſſimus.

Constitvto duplici literarum diſcrimine, & vocalibus à conſonantibus diſcretis, ſequitur vt diſtinctas earum poteſtates aucupemur, ſed id ipſum primùm in conſonantibus quæremus, tum quia conſonans plerunque vocali præponi ſolet, quod quaſi natura videtur præcedere, tum quia ex vna conſonante alterius & conſonantis & vocalis notitiam vt plurimum, eius natura edocente, aucupamur, quod ex vocalibus conſequi non poſſumus, quemadmodum enim aliquam conſonantem certa vocalis neceſſario ſequitur, & poſito conſonantium numero poterit vnaquæque diffiniri, obſeruatus enim earum literarum ordo in ſyllaba, non parum adiuuabit, non fiet pari modo, vt vocalis certa, conſonantum, quæ præcedunt, vel ſubſequuntur nobis poſſit notitiam diſtinguere, vt igitur ad inſtitutum accedamus, plures ad hanc rem poterunt præceptiones adiuuare. Primùm itaque characterum figuras obſeruari conueniet, quę frequentiores, quęque minus frequentes in ſcripto apponantur non ignorare, ſingularum repetitam poſitionem numero indicante, tum admiſſo literarum ordine, quemadmodum magis vel minus crebro ſolent plerunque ex ſui natura ſcripto interuenire, ſingulæ figuræ diſtinguentur, de quibus licet ſuperius facta ſit mentio, non grauabor tamen eas literas iuxta ſeriem rurſus apponere. Ordo igitur ſe habet huiuſmodi. S T R L M N C F P G H D B Q Z X, quarum vnaquæque quanto præcedit, tanto frequentior eſt. Non inficior tamen ſecus poſſe euenire, eaque

eaque de cauſa plures rationes afferuntur, vt ſi vna regula fruſtretur, aliæ non decipiant, & aliæ alias ſubſtentent, quare omnes, ſi erit neceſſe tentari conueniet: huius rei fidem faciunt typographi, qui ſingulorum elementorum typos pro cuiuſque vſu graduatim magis & minus frequenti, plures & pauciores habent, quod eorum elementorum vſus magis & minus crebro ſoleat interuenire. Huiuſmodi præceptiones remotiores ſunt, quàm vt certa literarum cognitio haberi poſſit, nunc ad magis propinquiores proximum eſt accedere. Succedit itaque ex conſonantium numero tum in initijs, & finibus verborum, tum in ijs medijs, quæ vnaquæq; ſit cognoſcendi modus. Sed vt hoc in initijs primum exigatur, hæc erit obſeruatio. Dictionis principio, vt ſummum quatuor conſonantes cohærebunt, vt accidit in PHTHISI, PHTHONGO, SPHRAGRIDE & ſimilibus, minor numerus non perſcribitur, nam tres, duæ, & vna tantum poteſt vocalem præcedere. Si quatuor itaque vocalem antecedant, plerumque fit, vt duplicem, id eſt ſecundum & quartum locum index aſpirationis ſortiatur, nam & illa interdum poſita ſemel, allibi collocatur, vt fit in SPHRAGRIDE, ea enim interueniente, literarum numerus augetur, cum ſcripturæ nihil præter ſonum, quaſi furtim præbeat. Sed crebrius dictionum principijs tres conſonantes ſolent cohærere, quarum vt cuiuſque poteſtatem venemur, hic modus obſeruabitur: Earum primam ex his vnam eſſe neceſſe eſt C P S T, harum enim conſonantium natura duas alias ſubſequi permittit, quarum altera ſi erit aſpiratio, vel prius, vel poſterius apponitur, vt in CHLAMIS, PHRASIS, THORNVS, & PHTOLOMÆVS euenit, at S nullam patitur aſpirationem ſtatim ſubſequi, vt in SPHÆRA, quod in eo numero nulla fuerit aſpiratio, tum primam S eſſe neceſſe eſt, hæc enim ſemiuocalis patitur mutam primum deinde

deinde liquidam ſubſequi, ex mutis verò vnam ex his eueni-re neceſſe eſt, B C G, vt SCLOPVS & STRAGES, verùm de B & G latinum exemplum non habetur ex præcipuis duobus liquidis, vt L vel R, vt SCRIBO, STRABO & id genus reliqua, è conſonantibus verò hæ ſolæ C P T R ſtatim recipiunt aſpirationem, ratio eſt, quod cæterarum natura aſperitatem non ferat, quod ſi duas conſonantes verborum initia admiſerit, ex his ſingulas primas eſſe oportet B C D F G P R S T, ſecundas verò L H R, ſed earum nexus talis erit. B poteſt L & R admittere, vt BLASIVS & BRACHIVM. C omnes ſimul, vt CLARVS, CHRISIS & CREDO, D ſolum R accipiet, vt DRACO. F L & R, vt FLVMEN, FRANGO. Eaſdem G aſſumet, vt GLISCO & GRATIA. P omnes, vt PLVS, PHISIS, & PROBVS. R tantum H excipiet, vt RHENVS. T H & R accipiet, vt THAIS, & TRASO. S verò ſoli aliæ plerunq; conſonantes ſupponuntur, vt T C F & P, vt STATVA, SCIPIO, SPHINX. De F latinum exemplum afferri nullum poteſt, ſed eo ſic vernaculi vtuntur. Solent illæ interdum & aliter connecti, vt B cum D quemadmodum eſt BDELLIVM, & C cum T vt CTESIAS, M cum N, vt MNESTEVS, G cum N vt GNARVS, C cum N vt CNEVS, ſed huiuſmodi verborum nexus & ſi qui ſunt id genus alij rarius indicunt. De ſimplici coſonante conuenit dicere omnes poſſe vocalem ſtatim præcedere. G latinus ſermo V, quæ præit vocali non patitur ſubſequi, quare VIDO, VERINVS, VALTERIVS, pro GVIDO GVERINVS, & GVALTERIVS dicitur, quod in patrio ſermone non ſeruatur. G apud latinos aſpirationem non recipit, ſed apud vulgares non excludit. D aſpirationem nunquam patitur ſubſequi. De conſonantibus dictiones inchoantibus ſatis, nunc de alijs quæ in medijs ſolent occurrere. In media dictione poſſunt quatuor ſimul eſſe conſonantes,

quod

quod euenit, vel aſpiratione, vel liquida, vt fit in ERICHTONIVS & ABSTRVSVS. Si verò ternæ fuerint, quod crebrius euenit, primas aut has S & M ſemiuocales eſſe oportet, aut omnes mutas, quod ſi M fuerit, tum H ſequi neceſſe eſt, ſi S eas, quas neceſſario ſuccedere ſuperius diximus: idem & de mutis etiam dicendum eſt, ſed hoc erit, ſi eas conſonantes ſyllaba ſimul coire patiatur, alioquin illæ erunt, quæ coniugi non poſſunt, quemadmodum B C, & ex aduerſo conſonantes, quæ intra dictionem in ſyllaba coeunt, eas eſſe cognoſcimus, quæ poſſunt & initio ſyllabam conficere. Prima igitur geminatarum conſonantium cognitio ſe offert, omnes eſſe poterunt exceptis his H Q X & Z, ſed hæc poſtrema in materna ſermone geminatur, verùm ſi geminatas alia conſonans conſequetur, illam vel alteram ex duobus liquidis L & R, vel aſpirationem eſſe oportet, vt fit in AGGLVTINO, AGGREGO, & BACCHVS. Terminare verò dictiones tres conſonantes poſſunt R B S, & R P S, vt VRBS, & STIRPS, ſed has tantum dictiones eſſe comperimus. Crebrius duæ vt S T, N T, N S, & R S, quemadmodum fit in EST, AMANT, AMANS, & ARS, raro in P S, B S, N X, vt STIRPS, SCOBS, SPHINX. Finales verò literę vt dignoſcantur, hę apud latinos crebriores eſſe ſolent D M N R S T, in has etiam nonnunquam deſinunt B C L X. De vocalibus nihil dicimus, nam omnes ferè dictiones in eis terminantur. In H terminantes dictiones duæ ſuppetunt latinis AH, & VAH, quæ detracto A ſuperſunt de AHA, VAHA, Vulgares tamen noſtri in vocales plerunq; dictiones terminant, finales verò conſonantes paucas habent R L T H. Poſſunt & aliæ de agnoſcendis primis, medijs, & extremis dictionum literis obſeruationes tradi, ſed eas tum breuitatis cauſa, tum etiam quia hoc ipſum grammaticæ potius, quàm noſtrę tractationis eſt, omittimus. Hæc licet non nullis leuia, & parui momenti videri

possint, tamen quia à nostro munere nequaquam abhorrere visa sunt, non duximus omittenda.

CAPVT VII.

Quot modis singulas vocalium potestates aucupemur.

DISTINCTA in hunc modum consonantium notitia, sequitur mox vt sic vocales cognoscantur: huius rei modi aliquot afferri possunt. Primus itaque est, vt inde initium, vnde ante in consonantibus auspicemur: Si earundem figurarum repetitio obseruetur, quæ crebrius, quęque minus crebro in scripto reponantur, illæ ordine sic se habent, vt E frequentissima sit, I mox minus frequens, hac rursus rarior O, sic & hac minus frequens A, & V postea omnium rarissima. Primæ verò binæ in scripti repetitione tam quasi cognatæ sunt, vt vix possint diffiniri vtra crebrior soleat interuenire, idem & de binis alijs O & A recte affirmabitur, quod obseruatis singulis in libris dictionibus ediscitur, licet interdum res aliter contingat, nos enim de eo quod frequentius est, non quod & aliter interdum fit, loquimur. Hoc primum indicio habito, alia deinde obseruari oportebit, vt si duæ similes vocales inchoent, & terminent, vtramq; I I esse cognoscamus, vt pluralitatem pronominis, quod est IS innuat, quod si verbi initio eædem figurę sint appositæ, ambas vel I, vel V esse censebimus, vt est in VVLTVS, & IIDEM, cuius rei certitudinis succedentium mox characterum poterit obseruatio confirmare. Duplex enim O O solum in dictione OONÆ (insulæ in Semptentrionali oceano positæ) reperitur. Eiusdem raritatis erit verbum inuenire, quod à triplici vocali initium sumet, hoc enim nescio an in aliquo vocabulo, quàm in eo, quod est VVVLA reperi-

reperitur. Hanc præterea vocalem eſſe cognoſces, ſi eam rariorem vniuerſo ſcripto literam ſequi conſpexeris, quàm Q eſſe admoneri poſſumus, illi enim ſemper ſolent ſuccedere. Plures ad hæc coniecturæ afferri poſſunt, ſed eas prætermittere tam parui refert, quàm conuenit breuitatem ſequi, neq; enim interpretanti obſeruare omnia, quæ de his dicta ſunt erit neceſſarium, ſiquidem nimis moleſtum foret ad hęc cuncta experiri, vt ſatius eſſet in ambiguitate remanere, quàm in tanto labore tam anxiè torqueri, ex paucis enim huiuſmodi obſeruationibus, facilè fiet, vt nonnullæ cognitæ literæ, cæterarum nobis (quemadmodum alibi dictum eſt) ſine regulis cognitionem trahant, quare omnis labor circa initia verſabitur. Verùm nec adeo vni regulæ ad literæ cognitionem fidendum eſt, vt non debeamus experiri, an ex alijs eius certitudo confirmetur, alioquin parum fuiſſet profuturum multas ad id præceptiones tradere, niſi viſum eſſet commodius vnam alterius nixu ſubſtentari, & vnius certitudinem debere alterius experimento confirmari.

CAPVT. VIII.

Quomodo traditis regulis vti conueniat, tum de eo exemplum

NVNC quemadmodum ijs regulis vti conueniat, operepretium eſt indicare, quod non modo ſuperfluum non videtur, verùm etiam maximè vtile, imo verò interdum maximè neceſſarium; parum enim eſſet quempiam pręcepta artis, & inſtrumenta habere, niſi eorum etiam vſum percalleat, neq; dubium eſt eum, qui alicuius rei futurus eſt artifex, ſi alium artificem operantem videat, multo facilius ea, quę didicit oculorum ſenſu, quàm ante auditu, & mentis agitatione percepturum, cum certior rerum notitia ex oculis, quàm

aliundè haberi poſſit, nam & certiora ſunt ea, quæ per praxim, quàm quæ per præcepta, & canones tantum ediſcuntur. Sed vt ad propoſitum accedamus. Primum ex regulis, quas tradidimus, ecquid huius generis an alterius obſcure ſcriptum ſit, diligenter interpres obſeruabit, quod vbi cognitum ſit, ad hoc genus pertinere, elementa primum ſingula diſtinguet, & ſuam cuiq; characteri poteſtatem ſuppoſitis veris literarum formis ſubſtituet, quod rectè ne an perperam effectum ſit, experimentum indicabit, aut etiam in eadem poteſtate integros & perfectos verborum ſenſus characteres explebunt, aut imperfectos corruptos & nihil prorſus ſignificantes reddent, quod ſi ea cura minus dexterè videbitur ceſſiſſe, iudicium in artis locum ſuccedet, res coniecturis agenda, & in ijs eſt multum elaborandum, tentabitur an in paucis modo his, modo illis, nunc permutata poteſtate, nunc reſtituta res poſſit videri voto cedere. Si adhuc res animo non reſponderit, quærentur verba, in quibus vel nulli ſint ijdem characteres, vel pauciſſimi, vt aliorum mox experimentum fiat, donec poſſit videri, an ex ijs aliqui opinioni conueniant, ſi ne hoc quidem proderit, dictiones tum pauciſſimis conflatæ literis eligentur, vti quas vel vna ſolum perficiat, vel duæ, treſùe, aut ad ſummum quatuor, ſiquidem quæ huiuſmodi ſunt, inter paucas numerantur, & minor proinde labor erit ad certitudinem non multum vagari: cuius rei gratia nos tabulas confecimus, vt quoties opus ſit, ea de cauſa quilibet ad eas poſſit recurrere, ſic enim facile erit verba, ſi qua huiuſmodi ſcripto reponantur intelligi, vnde characteribus primum aliquot cognitis, non difficile quis poterit aliorum mox notitiam conſequi. Sed ſi ex aduerſo prima fronte iudicium videbitur voto ceſſiſſe, vt non obſcuro argumento ſciri poſſit, ecquid veras notarum poteſtates fuerit venatus, ex antecedentibus vel conſequentibus certitudinem nanciſcetur, nam ſi laborem euentus mi-

nimè ſit fruſtratus, hoc integer & congruus verborum ſenſus indicabit, ipſa verò cognitorum characterum iunctura, reliquorum ſubinde poterit paulatim notitiam ingerere, qua in re minime labor fugiendus eſt, ſed res tandiu tentanda, modo vt diximus literarum poteſtate permutata, modo reſtituta, donec quod clauſum ſe ſponte paulatim aperiat. Verùm ad hæc non parum afferet luminis, ſi eorum, quæ circa rem ſunt, quæque prius ab interprete ſciri diximus præſtare, cognitio acceſſerit. Initio igitur antequàm ad ſcriptum veniatur, nonnulla ex coniecturis nanciſci licebit: Veluti quia de manu militis, ab exploratibus epiſtola eſt intercepta, de re bellica inde tractatum eſſe arguetur, vnde veriſimile eſt B E L L I nomen non eſſe prætermiſſum & exinde quatuor eius verbi literas, ſiue ex quinque, ſiue ſex, ſiue pluribus ea dictio conflata ſit, non deeſſe, ſi idioma latinum eſſe cognoſcetur: nam ſi vernaculum illud ſit, proprj verbi literas perquiri oportet, atqui ad hoc ſcripti prius rationem haberi eſt neceſſe, nam ſi illud ad hoc genus petinebit, verbum illud ſi erit, facillime poterit obuiare, ſi verò alijs dolis inuolutum ſit, maior ad inueniendum erit labor, & rem aliter, atque aliter pro ſcripti genere tentare oportebit. Sed vt dicta facilius intelligantur, exemplum adijciam: nam vt in declarationibus efficacaciſſimum eſt, ita in diſciplinis ad diſcendum aptiſſimum videtur, quod ſic præcepta quaſi experimento comprobentur, multa enim inſtantia iudicio, vel ſtatim ſæpe decernuntur, quàm vel difficile eſt ante caſum à magiſtro diffiniri, ne dum à diſcentibus percepi. Id obſcurè igitur ſcriptum erit.

[illegible]

Primum itaque variati characteres, quod non plures viginti conſpiciuntur, crebrior præterea quinq; characterum repetitio, quæ vocalium præbet indicium, finales etiam literæ, quę pręſcriptum numerum non excedunt, diſtincta tum partium ſeries, & cætera demum, quæ ad huiuſmodi ſcriptum ſpectant, ſimplex permutati characteres genus eſſe non ambiguis admonet coniecturis, idioma verò latinum eſſe ex finalium literarum numero deprehenditur : quia verò magnates ab epiſtolis in arduis præſertim negotijs notarios ſcripturæ peritiſſimos habent, ſperandum eſt proinde orthographiæ rationem minimè fuiſſe prætermiſſam : Cæterum antequam ad elementorum notitiam veniatur, tentari poteſt ex ipſa materia an aliquod recte ſcripti verbum poſſit intelligi, vt ea ratione aliqua inde literarum notitia deueniat. Quoniam itaque (vt dictum eſt) conijci poteſt de bello agi, quod epiſtola vel belli tempore, vel à milite intercepta ſit, vel alia id ratione cognoſcatur, proinde non erit admodum difficilè perquirenti aliquo ſcripti loco eius verbi ſex literas inuenire, prodente hoc præſertim geminatæ literæ, quæ oportuno loco collocantur indicio, eoque modo ex ipſa materia priuſquam ex ſcripto trium primo figurarum, quaſi

certam

certam notitiam deprehendi: nam de ijs non dum prima fronte ſatis poterit conſtare, niſi ex conſequentium poſitione certius notitia confirmatur. His itaque in vniuerſum cognitis ſupereſt rem ipſam proprius attingere, vt ſingulorum elementorum poteſtas dignoſcatur. Vocales igitur primum in medijs dictionibus, & interdũm in earum finibus quæſiturus (latinus enim ſermo in terminationibus poteſt decipere) has figuras quia crebrerrimæ repetuntur, ↄ Λ ∏ ⊙ ⅄ vocales eſſe conijciet. Huc accedit, quod rationibus eædem raris characteribus, quoties occurrunt videntur adhærere, nec obſtat, licet interdum etiam illis nonnullæ conſonantes proximè poſſint ſociari, nam de eo potius iudicandum eſt, quod frequentius euenit, quàm quod rarius, hoc etiam præſtat, quod proximè generatos characteres ex vtroq; latere cernuntur aſſiſtere, ſunt & alia, ſi qua ad rem ſpectant, quarum illæ inditijs prodantur, vnde colligi licet, eas non niſi vocales eſſe: cum per omnes ſimul regulas de illis opinio confirmetur. Vocalibus in hunc modum à conſonantibus diſcretis, proximum eſt ſua ſingulis munera aſſignare. Sed vt hoc in conſonantibus primum (vt dictum eſt) oportunius exigatur, duplici ratione perfici poteſt, repetitione,& plurium coniunctione, tum in extremis verborum partibus, tum etiam in ijs medijs, ſi repetitionem ſequimur, hoc modo qualemcunq; earum diſtinctionem nanciſcemur.

Φ	⊥	V	Σ	Ʒ	O	⅄	Ɑ	K	T	△	I	Ω	Z	Γ
B	C	D	F	G	H	L	M	N	P	Q	R	S	T	X

Poſſet tamen etiam edocente regula aliter, atq; aliter ſingulorum poteſtas diffiniri, quamuis ne ſatis quidem tantum ſit illis fidem habere, ſolet enim ſępe decipere, quemadmodũ & hoc loco indicabitur: verum ne hoc ignoretur, quonã pacto aliter poſſit poteſtas variari, earum repetitio obſeruabitur,

quæq;

quæq; toties indifferenter repetentur, vna pro alia ſumi poterit, potior tamen ſemper maioris, quàm minoris frequentiæ, niſi aliter experimentum demonſtret, rationem haberi conueniet, quod nobis tradendi exempli gratia, alioquin quatenus magis placet, regulæ fides habenda eſt. Ad huius diſtributionis exemplar interpres poſſet ſuam etiam aliter variare, ſed eam diſtinctionem ſi vlterius progredimur, poſterioribus regulis in aliquibus videbimus infirmari, exinde itaq; experimentum inituro oportunum erit primum ad faciliores obſeruationes recurrere, vt ſi per eas ſatis poſſit proficere, maiorem laborem effugiat. Quoniam itaq; dictio eſt, quæ quatuor literis conflatur, quarum tres, quæ in fine collocantur, conſonantes ſunt, cum eiuſmodi vnam tantum dictionem, quæ VRBS eſt agnoſcamus (nam STIRPS & ſi totidem habet in fine conſonantes, ſex tamen conſtat literis) eam eſſe oportebit, quemadmodum in tabulis apud dictiones totidem literarum eſt videre, vnde non modo trium conſonantium, quæ in fine ſunt, notitia elicitur, I Φ Ʊ, ſed etiam vocalis ⅄ quæ illas præcedit. Huc accedit, quod ex his literis prima in nona dictione conſonans præit, quæ ſiquidem omnium rariſſima eſt, Q videtur fungi poteſtate, quod magis veriſimile eſt adueniente in ea dictione aliarum eiuſdem verbi literarum notitia, quod vocales ſint, ex quo licet affirmare, characterem, qui quinto loco ponitur, in dictione, in qua BELLI nomen ponitur, V poteſtatem habere, vnde etiam concludi licet, vltimum, qui hunc ſequitur, non alium eſſe, quàm M. De prima conſonante, mox per aliam geminatam in quinta dictione iudicium confirmatur, quod alioquin dubium eſſe poſſet, an L poteſtate fungeretur, nam certum eſt vocalem ibi non eſſe. De alia mox conſonanti, B iudicium confirmatur verbo, quo BELLI nomen notatum coniecimus, in quo etiam de L notam talem I vidimus. Quod verò dictio eſt, quæ tribus literis conflatur,

tur, quarum poſtrema ſcripto rariſſima, cum ſemel tantum incidat ſuccedit vocali, quam hucuſq; V eſſe deprehendimus, dubius eſſe non debet nouiſſimam X eſſe, nam quæ inter rariſſimas eſt, aut H, aut Q, aut X, aut Z eſſe exiſtimatur, atqui Q primum & Z è numero eximuntur, quia nunquam in fine verbi collocantur. H præterea non eſſe ex literarum ordine deprehendimus, ea enim poteſtas in fine dictionis apud latinos in verbo tantum VAH reperitur, quarum media A eſt, non V: Vnde ſupereſt dicere, non aliam eſſe, quàm X, & primam vel D, vel L, vel N, vt vna ex dictionibus tribus ſit DVX, LVX, NVX: Sed quia vel cognitum eſt de re bellica agi, vel magis conſentaneum de re magni momenti, quàm parui, credibilius erit de DVCE ibi, quàm de NVCE, vel LVCE mentionem factam eſſe. Vnde hactenus colligi licet harum literarum veram notitiam, quarum poteſtatem ſuppoſitis noſtris literarum formis indicabimus.

⅃ ⅄ Λ ꓶ ꓘ ▵ Ƨ ʊ ᗡ T
B D E L M Q R S V X

Ex his & huiuſmodi alijs coniecturis, habita etiam de cætero, vt commodius fieri poterit conſonantium notitia, & aduocatis ad hoc præſertim tabulis, cum opus erit, mox ad vocalium diſtinctionem tranſitus fiet: nec quicquam referet, non omnibus adhuc conſonantibus cognitis ad vocales deuenire, ex ijs enim aliarum poterit conſonantium elici coniectura, quemadmodum ex conſonantibus etiam vocales cognoſci poſſe ſuperius demonſtratum eſt. Vocales itaq; in hoc ſcripto duplici modo nanciſci licet, repetitione, quod omnibus conuenit, & quod rariſſimam figuram, quæ adhuc Q videtur fungi poteſtate, character ſequitur. Sed de V ſatis vidimus factam fidem, non minus etiam de E poſſet

videri constitisse, sed eas cum alijs prosequemur, vt etiam de illis opinio certior habeatur. Hæc igitur nota Λ quia omnium crebrerrima est, quod decies octies repetitur I, vel E potest videri, sic & ∏ quia vna minus vice scriptum ingreditur, vtriusque non minus videtur sibi potestatem vendicare vtraq; enim potestas plus minus solet frequenter occurrere, & modo hæc, modo illa (vt dictum est) crebrius interuenire. Mox quia Ɔ sexies conspicitur, A potestatem representat, postremo quod ⊙ & ⅄ quinquies tantum recensentur. O & V, quæ omnium rarissimæ esse solent, potestatem indicant. Hoc singulorum characterum arguit repetitio, nouissimus verò quia rarissimam figuram sequitur, quã adhuc Q esse deprehendimus, etiamnũ de eo quod dictum est, fidem magis auget, quo certius videri potest in verbo, vbi de BELLO fit mentio, dictionem BELLVM positam non BELLIS. Vnde etiam de M litera certior notitia elicitur, quæ & tali figura Ӿ designatur, & E vocalis, quæ per eum characterem demonstratur, & in V potestate etiam alibi errorem non esse, & in ea dictione, quæ septimo loco ab vltima locatur, ex eadem vocali initio & calce verbi posita, mediam geminatam C esse colligemus, quæ nisi de S nobis constaret, pro ea etiam posset haberi, ex eadem vocali in dictione duarum literarum, quæ sexto loco ab initio ponitur, & quarto à fine reperitur, alteram figuram T necessario esse conijcimus, nam neq; S, neq; X esse ex superioribus licet existimare. Eiusdem præterea vocalis ex cognitarum consonantium indicio secunda se scripti dictio manifestabit, vt MEDIAM proculdubio ibi notatum esse intelligatur, quod vt certius videri possit, dictio, quæ nono ordine collocatur, accedente priorum literarum notitia, tutiorem fidem facit, vt verbum sit, quod causam reddit QVIA. Sed de his vocalibus aliundè etiam poterit constare, vt opinio certius confirmetur. In septima præterea dictione ex cognitis chara-

characteribus facile erit asserere, secundum characterem, qui solus superest, vt verbum intelligatur, non aliam, quàm N potestatem habere, vt dictio perfecta sit I N I T E. Et ex huius inde consonantis notitia in verbo tertio loco posito primam vocalem, nihil præter O esse venari licebit, vt N O C T E M dictionem perficiat, quæ vocalis nouissima primum in ipso scripti limite prima literam de qua ibi tantum restat dubitare P esse, mox quarto loco etiam primam, non aliam, quàm H esse manifestabit. Huius rei opinionem verbum tertio loco positum, quo H O D I E significatur significabit. Quid tertiodecimo loco scriptum sit, eadem ratione facillimum erit affirmare, nam vt integer verbi sensus sit, primus character non aliam, quàm F potest habere potestatem, vt F O R T I T E R verbum innuat, cuius opinionis penultimum verbum fidem faciet, quo finis significatur. Superest demum ex toto scripto eius tantum characteris O potestatem venari, qui in quinta dictione geminatus, non alterius potestatis iudicium præbet, quàm G, vt A G G R E D I M I N I verbum significetur, quod in alio verbo B E L L I G E R A N D O confirmatur, vbi neq; alia functione potest sensum perficere. Ex his omnibus coniecturis singulis characteribus licet sua munera ad exemplum subscribere, illudque ob oculos ponere, vt interpretando ad eius iudicium recurratur, sic res statim non infœliciter cedet: & se totum occultè scriptum reserabit. Experimento liquet laboris summam, vel in vnius tantum characteris notitia versari, nam ex vno cognito, plurium inde facilè trahitur cognitio, & mox ex pluribus facillimum est occultas omnium potestates eruere, siquidem aliæ ex alijs cognoscuntur, nec minus aliarum notitia ex alijs dependet, quàm in cathena anuli, in qua mutuò connectuntur, vt si anulum quis permoueat, reliqui statim proximi moueantur, quare ad huiusmodi exemplar reliqua id genus scripta cõuenit interpretari. Vnum verò illud restat dicere, quæ de hoc

ſcripti genere obſeruationes traditæ ſunt, eas etiam ad ſequẽtia in aſſignandis characterum poteſtatibus debere accommodari.

CAPVT. IX

Quomodo continuati ſcripti partes dirimantur.

SEQVITVR vt à ſimplici ſcripto ad continuatum transeamus, vt ordo ſecundi libri ſeruetur, de quo vt in proximo factum eſt, quemadmodum primum eius partes dirimantur tradi debere rationem opòrtunam videtur, nam de eo cognoſcendo nihil eſt quod dicam, ipſi enim oculi ſatis hoc per ſe indicabunt, vt non alio magiſtro opus ſit, nempe ſi ſcriptum nuſquam, vel nullis interuallis, vel *inciſis* membris, periodis, alijſque lineolis, ſed tantum *verſibus* ſeiungatur, quod ſi quando euenit, hoc ſcripti genus proculdubio eſſe cenſebitur, res clarior eſt, quàm vt vel exemplo videatur indigere, ſed iam quot, quibuſque modis *dolus hic* auferri poſſit, & ſcriptum detegi ſupereſt indicare. *Prima ratio* videtur, vt aliquæ ex his dictiones IN, ET, VT, CVM, QVIA, QVONIAM, & huiuſmodi aliæ, quæ frequentius ſolent in ſcriptum ingredi, in ſimili plurium charcterum coniunctione per totum ſcriptum diſperſæ requirantur, eæ inuentę & diligentius obſeruatę, vt integrę includantur, quatenus ſimiles ſunt, tranſuerſis lineolis ab alijs partibus ſeponentur: hoc præſtabit, vt non modo eas tantum partes diſiungamus, verùm etiam vt deſignemus proximarum dictionum confinia, eadem enim ratione, & præcedentis finis verbi, & ſubſequentis initia decernetur: neq; hoc tantum in huiuſmodi dictionibus, quas pauciores abſoluunt literæ, verùm etiam in alijs, quæ ex pluribus conſtant, conueniet obſeruare. Ad hoc etiam faciet ſi duplicatam conſonantem ex vno latere vocalis, ex altero conſonans comitetur: quare ad hoc proximis regulis, quibus vocales à conſonantibus dignoſcun-

gnoſcuntur,vti oportebit;ſi illud itaq; ſic erit, inter ſimiles, quæ geminantur diuidentem lineam interponi conueniet: tamen ſi hoc etiam deciperet, ſuccedente liquida, vt fit in AGGLVTINO, & AGGREGO, ſed hoc parcius ſolet euenire,& ſi quando fit, conſonans ex ſequenti latere comitatur, nam & ſi præcedenti adhæret, (regula nanq; decipiet) ad cautionem proderit aliarum regularum acceſſio : nam quod pluribus modis nihil diſſidentibus confirmatur,etiam ſi vna repugnet, ratum habendum eſt: hæc ratio vſum præſtabit in aſſignandis tantum dictionum principijs & finibus. Præterea ſi quatuor, quinq; ſex, vel ſeptem ſimul conſonantes ſint, certum erit inter eas eſſe verborum diſcrimina,nam non poteſt dictio in plures, quàm in tres conſonantes deſinere: vnde ſi ſeptem cohæreant conſonantes (quod rariſſimum erit) in tertium cadet diſcretio: nam à quatuor poteſt inchoari, ſed hoc rariſſime fit, vt in VRBS PHTHISIS, ſi ſex numerus dimidiabitur, vt eſt VRBS STRABONIS, licet etiam poſſet partitio in ſecundam cadere, vt in verbo AMARENT PHTHISIM, ſed ſi quinque fuerint, primum verbum prima, ſecunda, vel tertia terminabitur : ſi quatuor nihil poteſt diffiniri,nam à totidem incipi dictionem demonſtratum eſt. Sed veriſimilius erit, verborum inter eas nexum eſſe, quod eiuſmodi verbum vix alterum aut tertium erit inuenire, alioquin vel prima, vel ſecunda illud terminabitur. In plurium vocalium coniunctione,tam difficile eſt partium terminationem dare, vt nullo penè modo iudicium ſatis poſſit conſtitui, ſiquidem I vel V, quæ conſonantium ſibi poteſtatem vſurpant, crebrius repetitæ multis cum vocalibus connecti poſſunt, ita vt earum ſequela, vel vigeſimam poſſet tranſilire. Verùm ſicubi tam numeroſa vocalium coniunctio obuiauerit, præſtabit, vt earum occurſum, poſt primam ſtatim uel alteram ad ſummum tertiam cognoſcamus: quàmuis hoc modo non ſatis poſſit earum poteſtas diffiniri. Ex ſimilium

lium verò vocalium continuatione dictionum initia & fines tuto licebit deprehendere: vt si eiusmodi quatuor conspiciantur in secundam cadet partitio, vt frequentius fit in I, vt IVDICII. IIDEM, parcius in O, vt EOOOONÆ insulæ, in A posset etiam occurrere, sed exemplum de terminatione non suppetit. E non plures duabus esse possunt, V non plures quatuor, vna semper dictionem terminante, quare minime posset recte decerni, an in paucioribus partis discrimen debeat constitui, nam in VVVLA tres sunt in initio vocales, sed eiusmodi non est aliud verbum inuenire. Hæc sunt, quæ ad partium segregationem occurrunt posse obseruari, quæ si ad id aut parum, aut nihil ex notarij vafritia præstaret, huic difficultati poterit esse adiumento: primum duas tantum, mox tres, inde quatuor, demum plures characteres ab initio accipere, perinde ac si totidem literarum verbum futurum sit, & iuxta proximas regulas suam singulis potestatem tribuere, donec res sæpius tentata, fœliciter respondeat, vt integer verbi sensus maneat: sic & postmodum de cætero fiat, vel si hoc ad id non satis videatur esse præsidio, vel frustra laboratum sit, id proximæ rationes poterunt præstare, quàmuis quoquomodo ad eas recurrere postmodum fuisset necessarium: nam hæc ad partium tantum discrimen faciunt. Ad hoc scripti genus si per tempus licuisset, earum volumen tabularum cum alijs, quæ sunt in quarto libro editurus, quod adhuc est in manibus inchoatum, illud, si posthæc potero paulisper animum ab instantibus rerum impedimentis auocare, propediem absolutum emittam.

CAP.

CAPVT X.

Quomodo continuatum ſcriptum poſſit interpretari exemplum.

EXPOSCIT locus vt, quod in ſuperiori ſcripti genere præſtitimus circa interpretandi modum, hic etiam ſeruemus. Sed quia nonnulla de cura & diligentia, quæ in omni forma ſcripti ab interprete habenda eſt, proximo capite diffuſius pertractantur, nunc ea relinquemus, reſtat tantum enodandi id genus ſcripti exemplum tradere, nam ea, quæ ibi dicta ſunt, ad hæc etiam referuntur. Exemplum itaque quod proponitur tale eſt.

Paſſim itaq; ſcriptum oculis percurrenti, quod primũ characteres, qui proximi ſunt initio ɑ λ ɪ ʊ proximè finem reponuntur, cenſendum eſt illos dictionem perficere, quare oportunũ erit lineolas in ambarum partiũ terminis, quatenus ſimiles ſunt deſignare, vt ea verba integra ab alijs ſequeſtrentur, ſimulac præcedentibus fines, & ſubſequentibus initia tribuantur, quia verò hæ duæ conſonantes ʊ ʊ ex ſuperioribus regulis obſeruatę geminari conſpiciuntur, & nulla ex præcedenti latere vocalis comitatur, credere par eſt, in ijs medijs verborum eſſe confinia, quapropter linea oportebit interſecari. Quia rurſus ſex conſonantes ƨ ɪ ɑ ɑ ƨ ɪ nulla

nulla interposita vocali se inuicem sequuntur, & ex ijs duæ geminatæ sunt, necessario vtrinq; conijcitur inter eas verborum diuisionem fieri, & mediam sectionem inter vtranq; geminatam cadere. Diuisis in hunc modum, quatenus licuit, per peculiares regulas scripti partibus,& lineis interpositis, superest proximas regulas ad eius interpretationem iuxta eum modum accommodare, nam quantum ad hunc locum res spectare videbatur præstitimus,de cætero mox ad ea,quæ dicta sunt lectorem remittimus. Aptata igitur sua singulis characteribus potestate, sic arcanum scriptum reserabitur.

PERDITASVNTBONAMINDARVSINT
ERIITVRBSSTRATAHVMIESTESVRI
VNTTOTQVOTSVPERFVEREVIVIPR
ABTEREAQVAEAGEDASVNTCON
SVLITO.

Verùm ne cui superuacaneus hic partes dirimendi labor videatur, quod ex superioribus characterum potestatem nancisci liceat, admonendum volo, hac ratione multo melius & facilius, quàm aliter hoc scripti exemplum enodari.

CAPVT. XI.

Quomodo perperam scripti partes liceat deprehendere, & interpretari.

SVCCEDIT tertius obscuri scripti modus, vbi præter characteris permutationem, non aliud ad difficultatem, quàm male assignata verborum confinia accedunt,vt series eorum, quæ tractata sunt in secundo volumine seruetur, cuius tum deprehendendi, tum interpretandi rationes locus exposcit indicari: verùm de vtroq; pauca dicenda subueniunt, hoc itaq; scripti genus literarum, quæ verba solent inchoare,

inchoare, & terminare, de quibus huius voluminis initio dictum est, indicio prodi satis erit. Interpretando verò modus seruabitur, vt assignati primum fines, ac si non essent negligantur, vnde commodum erit epistolam omissis ijs spacijs continuatam transcribere, atque verba perinde atque in proximo scripto continuata possint interpretari. Quare exemplum afferre aliquod minime videtur oportunum.

CAPVT XII.

Qua ratione scriptum ociosis characteribus inuolutum deprehendatur, & illi ab alijs dignoscantur.

SEQVITVR vt agnoscendi scriptum ociosis characteribus inuolutum, & eos characteres dignoscendi, modos præbeamus. Indicium itaque primum finalium literarum numerus dabit: nam si plures illæ sint, quàm exiguntur, ociosos prima fronte tot ibi characteres esse argui posset, quot eum numerum excesserint. Sed huic regulæ non satis est fidendum, posset enim numerus non excedere, illis in dictionum finibus adiectis, & posset pluribus superare, quàm verborum terminationes terminarent. Posset ad huiusmodi cóiecturam quoquomodo accedere, si consonantes & vocales mutuum inter se nexum non seruabunt, vt nimium distent, & longius separentur: Sed hæc difficillima erit obseruatio. Tutior tamen & facilior ratio erit, vt figurarum discrimina obseruentur, nam si illæ plures viginti, vel duabus & viginti conspicientur, numeri excessus hoc scripti genus esse indicabit. Cæterum quibus modis id genus notæ dignoscantur, superest nunc videre. Obseruabitur ergo primum, an aliqui similes characteres, se mutuo sociantes in scripto iterentur, quod fieri solet in verbis communibus, quæ sæpius repetuntur, vti ET, VT, IN, AD, CVM, NAM, QVIA, QVONIAM, & huiusmodi alijs nam si obuiauerint, obseruabitur

an intra eorum numerum aliqui medij inſerantur, quod ſi erit, interiectos proculdubio vti ocioſos & vanos deſignari, & excludi oportebit. Poteſt etiam dici, vt hæc adiectio etiam extra numerum ſimilium characterum obſeruetur, vel ante, vel poſt, nam licet interdum deciperet adiectione, & commutatione literarum, quæ fit in verbis analogis, & ethimologicis. Poteſt autem initio adiectione decipere, vt eſt in dictionibus OS & HOS, ARS & MARS. Commutatione vt fit in verbis DOS & MOS, quæ ſimilia ſunt. In fine autem adiectione, vt ESSET ad ESSE, & commutatione vt AMAREM & AMARES, quod prouenit ex caſuum inflexione. Potior tamen frequentioris vſus, quàm rarioris habenda eſt ratio: ſiquidem credibilius eſt verba repetita ex illis eſſe, quorum natura eſt, vt crebrius repetantur, cuiuſmodi ſunt, quæ ſupra memorauimus, quàm ex eorũ numero, quę minus crebro ſolent incidere, cuiuſmodi ſunt hæc, quę poſſunt initio & fine adiectione decipere. Quare nec minus hęc obſeruatio poterit vſum pręſtare, nam ſicubi interdum eius cauſa lapſum ſit, ex alijs regulis poterit facilè error emendari. Verùm tutior ratio eſt, vt medijs dictionibus, nam vtrunq; & hoc modo poſſet euenire, vt fieret adiectio cauſa numeri, vt fit in AMARENT & ad id, quod eſt AMARET, & aliter in MONS & FRONS, ad id, quod eſt MOS & FONS, & commutatio cauſa analogiæ, vt fit in FRONDIS, & FRONTIS. Alia ratio eſt, vt vocales obſeruētur, hoc verò fiet, ſi qui magis repetuntur characteres dignoſcantur, eos veriſimilius eſt vocales eſſe, quarũ natura eſt, vt frequētius ſcriptũ ineant. Ijs in hunc modũ à cęteris diſcretis, ſupererit ex conſonantiũ geminatione ocioſos characteres venari, nã qui geminatas pręcedent conſonantes, cum vocales nõ ſint, proculdubio erit affirmare ocioſos eſſe. Poteſt idem dici de ijs etiam, qui ſequuntur, ſed ratio decipere in liquidis L & R, quarum notitia ſi elici poterit, nihil erit amplius, quod dubium faciat. Ad hoc etiam conferet,

feret, si obseruatis characteribus, qui magis frequentes obuiabunt, reliqui, qui minimè primum de numero literarum eximentur, nam licet regula possit decipere, vt pro ijs ociosis consonantes minus frequentes tollantur, tum ex aliarum cõsonantium & vocalium notitia, in interpretando facilè per coniecturam error corrigetur.

CAPVT. XIII.

De hoc scripti genere interpretando exemplum.

SED vt hæc facilius intelligantur, adhuc exemplum afferam vt superiorem ordinem sequamur, ne quid ad materiæ obscuritatem luminis deesse videatur. Exemplum erit quod in eodem loco superiori volumine adduximus.

Hîc si characterum terminationes sequimur, decipiemur, quod ex consequentibus regulis, & experimento licebit videre: siquidem vnum tantum ociosum deprehendemus, nã verbum, quod in hac desinat, vix vnquam est in vsu, & huiusmodi vix alterum, aut tertium reperitur, & proinde numerus minime liqueret, quia verò cõsonantium, & vocalium nexũ obseruare perdifficilè est, eã cõiecturã omitto, quare superest

certius argumentum ex numero figurarum deprehēdere, ex his igitur quod duodetriginta numerentur, liquido apparet, octo vel decem ociosas esse, sed credibilius est octo esse, duarum enim literarum Y & Z rarissimus est vsus: in hunc modum hoc scripti genus per coniecturas licet cognoscere. Porro dignoscendi eiusmodi characteres habebitur coniectura primum, quod in sexta dictione, quæ eadem videtur cū ea, quæ est quarta ab vltima post similes hæc figura E, & ante alteram diuersa huiusmodi H. Vnde existimare par est vtramque ociosam esse. Octauo præterea loco characteres sunt aliquot dictioni duodecimæ à prima, & tertiæ ab vltima similes, iuxta quarum primam talis character est initio A prope alteram rursus initio diuersus in hunc modum X, & apud tertiam huiusmodi alius S. Vnde colligi potest eos vanos & superfluos esse, nisi verba eadem non essent, nec idem ethimon, sed dissimilitudine, quæ est cum reliquis, in calce primæ dictionis nihil potest affirmari propter casuum inflexionem, quæ variatur. Ex vocalium insuper obseruatione conijcitur in septima dictione, characterem qui sequitur primum & alium, qui penultimus est, quod neuter vocalis esse videatur, ociosos esse, siquidem ambo geminatam sequuntur consonantem, quæ est vocalium natura, alioquin penultima figura potest videri esse liquida, characteres sunt F & I. In quarta etiam dictione, quod proxime geminatam consonantem vtrinq; figuræ apparent, quod vocales non videntur, iudicare planè est, primam, quæ hæc est B superfluam esse, nam altera creditur esse liquida. Ex alijs coniecturis colligi par est, has omnes figuras in toto scripto ociosas esse EHAXSFIB. Ijs de medio sublatis, scriptum perinde ac si character esset tantum permutatus interpretabitur.

CAPVT XIIII.

Quomodo reliquis occultandi dolis huiusmodi scripti sit occurrendum.

VT diximus solent magnatum scribę compendiosum scriptum sic accommodare, vt perpaucæ toto scripto videantur, & verba quemadmodum in vna significatione, sic in alijs eædem figuræ diuersis potestatibus functæ, sibi pariter respondeant, huiusmodi dolis sic erit occurrendum. Si pauci videbuntur vniuerso scripto characteres, eis frequentissimarum consonantium & vocalium potestates ascribantur, quibusuè in scribendo minus carere possumus. Præterea si ambiguus erit sensus, literæ quæ hanc ambiguitatem parere possunt sunt I & E, A & O, B Q, P F, D C, & huiusmodi reliquæ, quas plerunque rarius & crebrius solere syllabis & dictionibus interuenire, superius memorauimus, harum enim altera alterius vice fungi potest, vt infra patebit exemplum. Scriptum sit tale.

Λ ʊ ▵ Λ̣ Λ Ƨ Π ꓘ Λ̣ ᗡ Λ̣ Λ Ƨ ꓘ Λ ᗡ

Nos si substitutis characteribus priorum potestas assignabitur, dicet ET QVERIMVS VERMES, at si Λ i, ʊ s, Ƨ n, Π e, ᗡ t, ꓘ c, potestas assignetur, dicet IS QVI NECVT VINCIT, & multum diuersa prodibit oratio, sic & multæ poterunt eisdem characteribus accommodari sententiæ. Poterit autem vera cognosci, vbi nullus literarum incongruus ordo, vel inordinata verborum compositio conspicietur. Multi sunt quoq; doli, vt superius recensuimus, quos omittimus, cum facilius quàm scribi possit ab huius disciplinæ parum exercitatis possint interpretari. Nunc ad alia transeamus.

CAPVT. XV.

De orbiculari simplici scripto, & rationes quibus deprehendi possit.

EXPOSITIS rationibus quibus permutatus character cum reliquis fraudibus, quæ inde possent emanare, quasi cum tota familia tolleretur, proximum est, vt eorum, quæ in secundo volumine tractata sunt, seriem prosequamur, idem in scripto, quod orbiculare dicitur, quia ad Rotam componitur præstare: quapropter quemadmodum superioris generis sunt formæ primum de simplici, vnde & reliqua emanant, dicendum videtur. Sed scripti primum quomodo deprehendantur rationes & coniecturæ, oportunum erit iudicare. Primam itaque coniecturam dabit plurium similium characterum se inuicem sequentium concursus, tum principio, tum in fine, tum in medijs dictionibus, quod orthographia non patitur, nam neque à geminatis consonantibus inchoari, nec in easdem geminatas cadere, nec plures duabus medias habere verbum aliquod contingit, porrò trium vocalium initium in verbo tantum VVVLA reperitur. Cæterum inchoari, mediari, & finiri etiam à duabus tantum euenit, alioquin plurium concursum ex rotæ reuolutione, & ex inde potestate permutata prouenire consentaneum est existimare. Huius rei pariter argumentum dabit plurima modo in vno versu figurarum repetitio, modo earundem rarissimus occursus, vt vix interdum ad tertium, vel ad quartum versum semel repetantur. Solet enim ad coniecturam accedere finalium characterum numerus si plures sint, quàm ratio permittat, quę omnia nusquam in alio scripti genere solent euenire.

CAPVT. XVI.
Quomodo hoc ſcripti genus interpretetur.

HVIVSMODI coniecturis ſcripti genus aſſecuti, ſequitur characterum poteſtatem aucupemur. Porrò hoc ſcribendi genus, quia multo difficilius, quàm ſuperius videtur, multo etiam cautiorem, & ſagaciorem interpretem expoſcit, nihil enim hîc, ex his, quæ vbi obſeruari expediebat poterit adiuuare: ſed longè aliæ quæruntur rationes, & multum diuerſa eſt via interpretandi. Non enim hîc prius vocales & conſonantes ex repetitione proderit diſcernere, non ex conſonantium geminatione comitantium vocalium notitiam confirmare, vel liquidarum ſequelam deprehendere, non ex initijs & finibus, & verborum interpoſitionibus conſonantes & vocales dignoſcere, non ex frequentia & raritate, non denique ex alio argumento, quod in ſuperiori ſcripti genere poterat adiuuare, ſingularem licebit hic characterum notitiam venari, ſed alias coniecturas, aliaque argumenta ad id quæri conueniet, nam licet (quod non fit) characterum poteſtatem ſemel hoc modo acquiri poſſet, nec dum tamen res ſatis eſſet adiumento in tam crebra muneris permutatione, vt vix vel in longa epiſtola eadem alias poteſtas reſtituatur. Primum ergo diuerſorum characterum, qui in epiſtola ſunt, haberi numerum oportet, vt inde quantitatis noſtrarum literarum notitia eruatur, nam licet hæc coniectura poſſet fruſtrari, quia tamen raró aliter prouenit, nullo modo eſt negligenda: quemadmodum enim character vnus plures poteſtates repræſentat, fit pariter vt totidem characteres, non plures, quàm vnius literæ poteſtatem obſoluant, eoque modo plurium functionum exceſſus, quæ modo vni characteri tribuuntur, mox plurium characterum diuerſitate, vno tantum fungente munere penſatur, nec repugnat, quod ſignificantes interdum

notæ

notæ ſignificatarum literarum numerum excedant, vel ex aduerſo, vtpote ſi vna figura trium literarum, quæ initio ſunt, poteſtatem habeat, quemadmodum fieret in DEFICIO, & mox earum quælibet DEF vnius, vel duorum tantum characterum figuris ſignaretur, & aliter vt ſi vnus character duas habeat poteſtates, vt eſſet in primis literis verbi DEBEO, quarum quęlibet tribus characteribus notaretur, ſiquidem in alterutris numerus diminutus, alias in alijs characteribus adimpletur. Vnde eſt colligere, ſic ferè ſemper euenire, vt mutua penſatione noſtrarum literarum numerus characterum quantitati reſpondeat. Ad hoc itaq; ſcripti genus, vnus primum modus afferri poteſt, cuius tamen nixu, tota interpretandi ratio ſubſtentatur. Initio igitur partes quæri, & ſeligi oportet, quas peculiari aliqua re magis conueniat notari, vtpote ſi vel plures ibi characteres vna ſimiles tum initio vel fine verborum, tum in ipſis medijs concurrant, vel terminent præcedentia, & inchoent proxima, vel certè tertio, aut quarto loco, aut aliter, modo non nimium diſtent, aut in alias dictiones tranſeant repetantur, nam ſic difficilior eſſet verbi coniectura, ſuper quo tota interpretandi moles innitetur, vnde ſi initio peccatur, in toto etiam progreſſu errorem ſequi neceſſe eſt, vt vix vllo pacto ab eo inde liceat extricari, quare verbum ad hoc facilitate aptum quærendum eſt, in quo inueniendo tanto cautionem, & ſagaciorem eſſe conuenit, quanto ſi in eo peccatur maior inde labor poteſt prouenire. Eiuſmodi erit, ſi iuxta alphabeti ſeriem tot ſtatim proximæ literæ ſuccedant, ſimile ſeruabitur in ſpacijs, vt ſi ſimiles diſtabunt, mediarum literarum numerus conſideretur, & verbum quæratur, in quo literæ ſint, quæ pari ordinis interuallo in alphabeto diſponantur: ac ſimiles in ſcripto procedunt, & tot ibi mediæ numerētur, quot hic diſſimiles videbuntur, ea, quo pluribus conſtabunt literis, eo maiorem vtilitatem importabunt: nam prima fronte plurium

inde

inde similium poterit haberi notitia. Verùm eiusmodi si plura fuerint, poterit ex consequentibus indicari, quod ex illis potissimum scriptum sit, hoc characterum ordo & numerus præstabunt. Sed vt res clarior fiat, de singulis subijciam exempla. Primum itaq; plurium similium initio occursus erit, vt fiet in tribus literis verborum DEFICIO, & STVDIVM, nam vtrobiq; literæ iuxta alphabeti ordinem se statim sequuntur, verum ne interutrumq; ambiguitas sit, numerus & ordo similium controuersiam dirimet, intra ipsas verò dictiones vt ONOPHRIVS, & FASTVS, in fine vt DAMNO, & PASTV, distabunt verò similes vt fieret in dictione LENO, & in verbo AVIDVS, ibi enim primum L tantum distat ab N, & rursus N ab O ordinis elementorum ratione, quantum similes inter se distarent, & hic tantum interest inter A & D, quantum inter similes in dictione LENO, vna E media collocatur, & rursus in dictione AVIDVS, duæ literæ V & I, inter easdem conspicientur. De similibus, quæ verba præcedentia terminent, & proxima inchoent figuris, exemplum erit in verbis ARS TVA, vbi quod quatuor literæ, quæ primam A sequuntur, alphabeti ordine sibi mutuo succedunt, in tali scripto similibus illæ characteribus notabuntur. Hæc sunt, quæ pro totius interpretationis fundamento primum constitui oportet, vt super eo tota interpretandi moles construatur. Initio itaq;, siue quæ assimilantur figuræ simul concurrant, siue intermissis spacijs distent, cognito ex his, quæ dicta sunt, vno, aut altero verbo sua singulis characteribus literarum potestas supernotabitur, & quoties mox illi characteres rursus obuiauerint, obseruabitur, tum superiorum notitia alphabeti series, quasi ducto filo ex ea litera sumpto initio, eousq; protrahetur, quousq; alia similis reperta sit quæq; litera in illam cadet, eius illi potestas assignabitur, eo tamen vsq; alphabeti processus progredietur, donec ad nouissimum ele-

mentum peruentum ſit, tum in numerando rurſus à primo initium fiet, & idem poſtmodum ordo ſeruabitur, ſed ſi diminutus vſualium literarum numerus fuerit, earum potior habebitur ratio, quas credibilius erit potuiſſe prætermitti, & ex aduerſo vtpote quibus vel magis vel minus carere poſſumus: quæq; frequentiores, & rariores eſſe ſoleant. In hoc tamen ſcripto nos X, magis quàm Z duximus relinquendum, idē mox per totum ſcriptum ſeruabitur, eadem etiam cura & diligētia in cognitis alijs eiuſdem dictionum figuris erit procedendum: & ſua ſingulis ſimilibus poteſtas in hunc modum aſſignabitur, quod ſi à tergo aliæ figuræ ſimiles relictæ ſint, cum ad eius ordinis poſtremam ventum erit, diſciſſo ibi literarum filo, eo redditus fiet, vnde antea factus eſt progreſſus, & exinde facto rurſus initio ab ea litera cōuerſo tramite procedetur, donec ad nouiſſimam ſimilem veniatur, eiuſmodi totum ſcriptum erit videre, vt præter prima verba, quorum poſſit integra haberi notitia, alioquin vno, aut altero charactere incognito, quod ex caſuum inflexione proueniret, aliorum nonnulli tantum characteres ſuperpoſita poteſtate ſignentur, illo in hunc modum parato, eodē penè ordine procedetur, vt a faciliori interpretandi ratione denuo progreſſus fiet. Verbum itaq; eligetur, in quo plures characteres conſpicui facti ſint, & ex cognita notarum poteſtate, & ſyllabarum nexu, reliquis ſolerti iudicij exiſtimatione ſua munera tribuentur, vt verbum ſtet, quod eſſe veriſimilius ſit, quàm quoduis aliud. Hoc effecto eadem cura in reliquo erit procedendum, nempe vt ad ſimiles ſemper eodem noſtrarum literarum tramite ductus fiat, idq; peragendum, donec totum, quod erit clauſum reſeretur. Ad hæc alia ratio accedit, quia raro euenit in ſcripto, præſertim paulo diffuſiori, vt non idem verbum repetatur, obſeruetur an aliquod huiuſmodi cognitum ſit, vel integrum, vel ex parte, hoc autem primum ſciri poterit ex ſimilium coniectura, vtpote ſi totidem in illa

dictio-

dictione similes, & idem interuallum, mox recto verborum nexu confirmari. Verùm prætermissum nolo, hæc, quę dicta sunt non ad aliam, quàm ad simplicem Rotę compositionem pertinere. Circa hæc in tali genere scripti erit interpreti diligenter attendendum, & non parum accuratè elaborandum, nam si aut initio aut in progressu calculum deuiauerit, necesse est errorem sequi, perinde ac si labirinthum ingressus, fili ductum, quo regredi possit, vnde factus est aditus amiserit, ita vt quo vlterius procedet, eo perplexioribus vijs implicetur, vt desperare proprius sit, quàm tot circumflexos aliquo modo posse nodos explicare.

CAPVT. XVII.
De simplici orbiculari scripto interpretando exemplum.

SED vt clarius, quæ de hoc genere scripti dicta sunt, agnoscantur, ac simul vt ordinē hactenus seruatum prosequamur, exemplum subijciam. Illud igitur tale sit.

Primum itaq;, vt quæ in obſeruationibus dicta ſunt, ſuo ordine experiamur, viginti diuerſos in epiſtola characteres agnoſcimus, vnde conijcimus è numero noſtrarum literarum aut X, aut Z fuiſſe ſublatum. Initio igitur quia tertium verbum cęteris inſignius occurrit, in quo tres primum ſimiles ſtatim ſequuntur figuræ, & mox quarta duobus interiectis ſpacijs illud videtur eligendum. Si per coniecturas verbum quęrendum eſt, quod ad hos characteres, ſeruata trium literarum analogia, quæ ſeſe ſtatim initio ſequuntur, & mox alterius, quæ tertio ab vltima earum loco ponitur, accommodari poſſit, non aliud illis notatum videbitur, quam DEFICIVNT, DEFICIANT, vel DEFICIENT, & STVDEBVNT, vel STVDEBANT, literarum numero characteribus non repugnante, ex quibus alterutrum verum deprehenſuri, ex conſequentibus primum verbū ſcriptum agnoſcimus, in altero enim non ſequitur literarum nexus, quod vt palam fiat non grauabor indicare: nam ſi à quarta illius litera D, retrogradus literarum ordo ad aliam ſimilem producatur, quæ eſt in fine verbi Z, vel X poteſtas in illam cadet, ſed ex prima clarius patet error, quàm vt demonſtrari opus ſit, ſiquidem nulla dictio eſt, quæ ea litera terminetur, de altera verò dici poteſt, et ... anum in calculis erratum eſſe, nam verba, quæ in eam literam cadant, rariſſima ſunt, & ea proinde parciſſimi vſus, vnde credibilius eſt alterum verbum eſſe, quàm illud, cuius indicio ducti in rem rariſſimam incidimus. Supereſt in eo verbo tertius character ab vltimo, V ne ſit, an A poteſtatem habeat videre, quod ex figura licet agnoſcere, ſiquidem ductus ad ſimiles proximas, quæ initio ſextę dictionis ſunt, illegitimum literarum nexum, vt L, M, N, ſibi ſtatim ſuccedant, vt verbum ſequi non poſſet. Idem dicendum erit, ſi ea litera, de qua ambigitur E futura ſit, vt DEFICIENT verbum ſit. Siquidem P Q R ſeſe ſtatim ſequuntur, quod ſyllabarum nexus non patitur: ex his ergo

conie-

coniecturis licet citrà controuerſiam concludere, non aliud ibi verbum notari, quàm DEFICIVNT. Cognitis in hunc modum pluribus characterum formis, reſtabit quaſi iactis fundamētis omnem interpretandi ædificationem ſuperſtruere, hic igitur modus ſeruabitur. Initio quia primis figuris huiuſmodi per totum ſcriptum aliæ duæ ſimiles occurrunt, quarum altera ſecunda primæ dictionis eſt, altera prima penultimæ, vnde diuerſo tramite ad eas procedendum eſt, ad vnam ipſius perduci primum, deinde ad alteram progredi oportet, vt ante ad dextram, mox ad ſiniſtram tam ſcripti, quam literarum ordinem flectamus, ab ea itaq; figura, quæ quarta eſt ab vltima cogniti verbi, literarum alphabeti ordo ad ſimilem ducatur, quæ eſt in penultima, ab ea litera ſumpto initio, quæ fuerit aſſignata, M poteſtas in eam cadet, quare illa ſupernotabitur, hoc cognoto charactere eodem facto redditus, vnde ante digreſſio facta eſt, & iterum facto initio ab aſſignata literæ poteſtate (quia ad alteram conuerſus alphabeti ordo perductus, illam O habere poteſtatem indicat) ea ſupernotabitur. Succedit his proxime character, cui I poteſtas tradita eſt, ad primam ſibi ſimilem, quæ dictionem, quæ præcedit proximam terminat, ducto filo alphabeti ordine retrogrado, cuius E poteſtatem indicabit, & pari ratione ſeruata, mox alia huic ſimilis quæ nouiſſimæ primæ dictionis adhæret, V ſibi poteſtatem vendicabit. Eundem ordinem ſequuti, quintum characterem dictionis, quæ decima collocatur, quod illi aſſimilatur, cui C poteſtas aſſignatur R, & mox quartum penultimæ I eſſe deprehendimus. Eadem ratione tres figuras, quæ ſextæ dictionis initio ponuntur HIL, & quæ nono loco vltimę ſunt DE, & quæ tertio ab vltimo totidem R & T, & quæ demum penultimi ordinis nouiſsima eſt, E fungi munere videbimus. Quæ figura quia ſuperius, & multarum proinde literarum notitiam parit, eam fœcundam ex merito nuncupamus in eum

medium per penultimam eius verbi figuram, similium,quę sequuntur poterit officium agnosci, vt primam quintæ dictionis à postrema T, mox aliam quartæ E vim habere cognoscemus,vltima quia nullius nobis notitiam detegit,quod illi similis nulla sit, à nobis sterilis appellatur. Explorata in hunc modum multarum literarum potestate aliarum dictionum cogniti aliquot characteres conspicientur, aliorum verò non. Post hæc igitur priorem ordinem æmulabimur,vt eam dictionem eligamus, cui plures nobis figuræ conspicuæ factæ sint, vt inde faciliorem verbi coniecturam assequamur: eiusmodi verbum erit, quod sexto loco ponitur, cuius trium, qui initio sunt characterum, notitia habetur, si coniecturam sequimur nullum aliud verbum ad eius literas, quàm vnum, cuius ethymon ab hilaritate prouenit, seruato literarum numero accommodari posse conspicientur. Verùm casuum inflexio circa penultimam literam ambiguitatem faciet, quæ ex quinque vocalibus potissimum debet conferi, quod ex consequentibus licebit deprehendi. Primo A non esse arguimus, quod in duas, quæ quartam ibi dictionem absoluunt, L M potestas caderet, quod est absurdum. Idem de E & O dicitur, siquidem inde easdem P Q, vel B C esse sequeretur. Ex his superesset tantum de V, & I dubitare, quia satis non videtur constare: Siquidem quod vtrinque proueniret, stare potest, vel verbum esse H I, vel T V. Sed hoc nihil obstabit, quo minus ad reliqua transitus fiat, nam eius figuræ raritas, quæ ambiguitatem parit, minus in reliquum impediet. Initium ergo progressus à nona figura, quæ tergeminam sequitur, & A retinet potestatem, fiet, ex ea primum colligo superiori ratione seruata, illi similem, quæ initio statim sequentis verbi collocatur E vim habere, mox alias duas proximæ dictionis I & M, & deinde mediam vltimæ V. Idem præstabit & alia figura, cui R munus

nus aſſignatur, eius enim beneficio, primum decimi ordinis, quartam O, deinde vltimam proximæ T, poſtmodum conuerſo ordine præcedentis vltimam M, & ſecundæ dictionis tertiam & quartam O P, & vltimam primi verbi, & eam quæ tertia eſt ab illa M & L cognoſcimus habere poteſtatem. Reſtat tantum vltima, nam quæ præcedimus in ambiguo relinquimus. Eius itaque indicio tertiam dictionis, quæ quinta eſt ab vltima M, & vltimæ primam I, demum quintæ dictionis tertiam retrogrado ordine rurſus I eſſe deprehendimus. Hactenus duarum dictionum beneficio multorum characterum notitiam habemus, proximum eſt huic ad alium verbum venire, quod vt integrum cognoſcatur, vnius tantum literæ, quæ media eſt, poteſtas deſideratur, eam ex coniectura ſupplere licebit, non enim alia, quàm A poteſt reſtitui, vt verbum integrum ſit I A M. Noua huius characteris notitia quatuor ſimilium munera detegimus, primum enim nouiſſimum O, mox duorum, quæ à tergo ſunt S & T, & quintæ dictionis primum E vim habere comprehendimus. Hinc digreſſis proximum nobis videtur ad dictionem, quæ tergo inhæret, deuenire, cuius ad integram notitiam vnius tantum literæ deſit poteſtas, quæ nouiſſima eſt, illi non aliam, quàm O poteſt ſuppleri, vt E S T O verbum ſit, huius figuræ beneficio C tantum literæ notitiam colligimus, quæ ſecundi verbi initio collocatur. Inſtant præterea duæ dictiones, in quarum vtraq; vna tantum litera ſupereſt, vt cognoſcatur. Sed quoniam hæc, quæ dicta ſunt, ſatis eſſe videntur vt reliquum interpretetur, & imponendus finis eſſet, niſi ambiguitas trium characterum reſtaret, proinde ne quid deſit ijs, quæ dicta ſunt, proprius videtur verbum capere, cuius indicio illorũ notitia haberi poſſit, illud erit, quod quinto loco ponitur, integro enim verbo cognito ex ſtructura facilè

facilè erit cognoſcere, vtrum eorum potius iudicandum ſit, hactenus enim vtrumque ſtare poſſet, vt HI pronomen ad præcedens verbum referatur, & TV ad illud, quod eſt ab eo quarto loco poſitum, ea itaque litera, quæ verbo illi deſit, quia non aliam vim, quàm N habere videri poteſt, vt ENIM aduerbium ſit: tollitur ambiguitas ex eius literæ, quæ quintam ſequitur in ſexta dictione, & duarum, quæ dictionem abſoluunt, vt ibi HILARIS nomen ſit, hic verò pronomen TV. In hunc modum maiori ſcripti parte explicata, reſtat finem imponere, in reliquum enim idem modus ſeruabitur, res enim ſatis perſpicua eſt, vt vel à quouis poſſit intelligi.

CAPVT. XVIII.

Quomodo continuati orbicularis ſcripti partes diſcernantur.

SEQVITVR vt de huius generis continuato ſcripto quẽadmodum partes ſecernantur nonnihil afferamus, nam coniecturas tradere quibus illud cognoſcatur non opus eſt, ſatis enim ipſe oculorum ſenſus, vt ſuperius in ſimili forma ſcripti dictum eſt, poterit indubitatum argumentum dare. In hoc, ad ea, quæ ibi dicta ſunt, lectorem remittere ſatis commodum videri poſſet, niſi propria nonnulla, quæ ad hanc rem ſpectant prætermittere non videretur oportunum, hoc itaque primum admonebo, vt queadmodum ibi factum eſt, pari ordine procedatur, nempe vt ſimiles inter ſe partes obſeruentur, habita tamen analogiæ ratione in permutatis characteribus, quibus idem videbitur ſignificari. Hoc etiam ſimilium figurarum, quę ſeſe ſtatim ſequantur obſeruatio præſtabit, præſertim ſi plures duabus

duabus illæ ſint, ſiquidem diſcretio aut ante primam cadet, aut poſt illam, aut poſt alteram, aut poſt tertiam, parciſſimè aliter euenit. Idem etiam, ſi non plures duabus illæ ſint dici poterit, vnde arguetur, aut inter eas partium eſſe diſcrimen, aut in prima verbi initium eſſe, aut illud in nouiſſimam cadere. Si verò plures tribus ſint, primum mediam verborum diſcretionem fieri neceſſario colligetur, mox præcedentem primam verbum terminare erit magis conſentaneum. Eiuſmodi coniecturas aliter tractari non licet, nam rectè diffiniri nullo modo poſſunt, proderunt tamen, licet luminis omnino claritatem ſecum non afferant, illam certè poſtmodum eorum beneficio nanciſcemur. Siquidem cum ad experimentum ventum ſit, ſi error admiſſus erit, nexus literarum cum ſtare non poſſit erit indicio. Verùm nolo prætermiſſum, ſicubi in paucioribus dubitabitur, de quibus ſtatim diffiniri non poſſit, vt minori cum labore veritas eruatur, ad regulas ſemper, quæ magis catholicæ videbuntur, vt parcius fallant debere recurri.

CAPVT XIX.

De continuato orbiculari ſcripto interpretando exemplum.

NVNC autem quomodo orbiculare continuatum ſcriptum interpretetur, exemplum tradere videtur oportunum, difficillimis enim in rebus nulli aut labori, aut diligentiæ parcere ſemper conſentaneum exiſtimaui. Exemplum ſit tale.

Primo tres ſibi ſimiles, qui videntur characteres etiam paulo poſt ſequentibus verbis implicari, coniecturam nobis replicatæ dictionis indubitatè præſtabit. Primę ergo initium ex ſcripti initio, finis verò poſt characterē, qui ſimiles illas ſequitur erit, vt ſit penultimus ter replicatus, idq; ex ſequenti diuerſo characterū ordine conijcimus, erunt ſeptem literis dictiones, lineis ergo intercidimus, vt ab alijs ſeparemus. Præterea, quæ ſecundam hanc ſequitur dictionē ex illius primo & ſecundo duplicato charactere, etiam paulo poſt ſequenti dictioni characterum analogīam congruere videtur, initium igitur ex inuentæ iam dictionis fine, finis verò ex ſecunda dictione, cum duæ ſimiles ſequantur, lineolis ab alijs ſex illas literas ſequeſtramus. Tandem duæ ſimiles, cum diſſimili præcedent & etiam ſequenti, ter quater ſcripto replicari videntur, coniecturis quas ſæpe diximus, ab alijs eligemus, ſic aliquibus iam cognitis

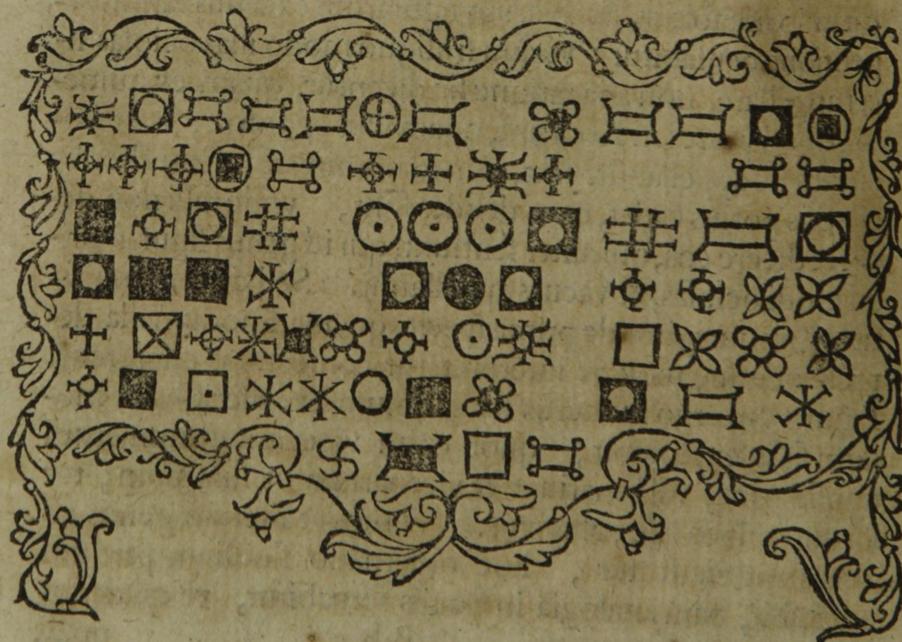
cognitis facile ſcriptum totum interpretabitur.

CAPVT XX.

Duos eſſe modos orbicularis compoſitionis, quæ pluribus, quàm alphabeti numerus expoſcit characteribus implicatur, tum primus quomodo deprehendatur, & interpretetur.

HIS, quæ dicta ſunt, ſuccedit auctior characterum numerus, quàm alphabetum habet, vt id etiam ad obſcuritatem conueniat. Eius generis duæ formæ ſunt, vt proximo volumine dictum eſt, altera enim eſt, cui id genus characteres à Rotæ diſpoſitione accommodantur, altera in quam aliunde aſportantur, vnde initio diſcrimen interutranque ex eorum effectu colligere eſt, quod prima, & ſi paucioribus figuris, quàm antea implicatur, nulla tamen earum munere vacabit, nec verbum aliquod pluribus, quàm expoſcat ratio notabitur. Sed earum figurarum exceſſus rariori repetitione penſabitur: verùm ſi aliquo modo illas ocioſas licet appellare, non alia ratione ſic dicentur, quàm ex numero, quòd plures in Rota ſint, quàm vſus expoſcat, licet immeritò ſic appellandæ ſint, cum id nominis in aliam alterius generis potius cadat, quæ deſides ſunt, vnde falli non dedecet dicere eos, qui aliter ſentiunt, qui id genus figuras primi modi ocioſas, & vacuas appellarint. Sed de nomine ſatis. Primum igitur de prima ſpecie, quemadmodum illa deprehendatur, mox vt interpretetur coniecturas afferemus. Figurarum ergo numerus ſi legitimum exceſſerit, hunc modum ſatis explorabit, quot enim vicenarium numerum tranſilierint, vel binarium & vicenarium vt ſummum, tot ibi ſuperfluos eſſe colligetur. Verùm vt alterum genus ab altero internoſcatur, hoc obſeruatio ſimilium partium præſtabit, nam analogia in ſpacijs ſeruabitur, vt quatenus

poſſit obſeruari, interualli ſimilitudo ſit, huius formæ ſcriptum eſſe deprehendetur. Poſſet idem etiam de numero characterum dici, niſi interdum caſuum inflexio deciperet, non oberit tamen experiri an illo etiam hoc agnoſci poſſit, nam ſi caſuum inflexione numerus variabitur, id ex cōſequentibus deprehendi poterit. Deprehenſa ſcripti forma ad interpretationem ſuperiorum regularum vſus acceſſerit, perinde etiam eſt triginta vel quadraginta characteribus notari, ac ſi nō pluribus, quàm oportunis ſcriptum eſſet, ſic eadem ſeruatur characterum analogia: Id tamen interutrunq; modum erit diſcriminis vt quod ſupra vigenarium numerū characteres excreuerint, tot retrogrado ordine diſtabit ab eo vera characteris poteſtas, in quo vti diximus debita ceciderit literæ poteſtas, idque in dictionibus paulo diſtantibus in proximis autem idem erit vſus, quem ante memorauimus. Sed hoc huius exempli experimento clarius liquebit.

Ex

Ex duodetreginta characteribus, qui dato ſcripto videntur, octo conijcimus eſſe deſides. Prima dictio vti diximus H o-ſtivm dicit, T character in tertia ab hac dictione M dabit poteſtatem, ſi hinc octo literas in noſtro alphabeto ante præterimus C dabit, quæ vera erit characteris poteſtas. Vltimus character primæ dictionis M; in ſecundo verbo ſine literarum prætermiſſione ex proximitate O & P dabit. Res quia per ſe clara eſt, longioribus indulſimus verbis. Poſſet tamen ne fraus detegeretur numerus non excedere, vt eædem figuræ, quarum eſt vſus alias vacarent, ſed hoc in vtriuſque ſcribentis & amici damnum verti poſſet, vt ne ille quidem, ſi nauus data opera non eſſet intelligeret, quod ſcriptum ſit, quare qui hoc ſcripti genere vtuntur, ne committant, vt quod vtriuſq; plurimi intereſt, amicus non intelligat hunc aſtum prætermittunt.

Capvt. XXI.

Quomodo aliter orbicularis compoſitionis modus ocioſis characteribus inuolutus deprehendatur & interpretetur.

Restat huic affinis alter modus, in quo ſuperfluus literarum numerus ocioſus eſt, quod nullo literarum munere fungitur, ſed dictionibus interpoſitus literarum & ſyllabarum nexum conturbat, quarè de illo, quemadmodum eiuſmodi figurarum numerus cognoſcatur verba faciemus, mox quinam illi ſint, videbimus. Primum itaque eius rei characterum numerus coniecturam dabit, nam quot legitimo numero ſupercreuerint, tot ibi ſuperfluos eſſe arguetur: Hactenus poterit genus tãtum deprehendi: verùm ſupereſt videre quid ſit, quod hanc à ſuperiori ſpecie diſcriminet. Hoc ſimilum partium obſeruatio indicabit, ſi aliqua

illarum analogiam in interuallis non seruauerit, præstabit tamen in ea accurata vti diligentia, ne aliud verbum in eius locum sumatur, & similitudo decipiat, vel alius inflexionis casus sit, vnde posset prouenire analogię similium discrimen. Proderit ad hoc etiam duarum vel trium figurarum similium, sicubi fuerint, quæ sibi statim, & aliarum postmodum, quæ spacijs relictis succedant nexum expendere, ex priorum enim similium concursu, quæ in verbi initio fit, & aliarum sequela in eodem verbo spacijs intermissis, siue plures duabus primæ sint, siue plures adhibito accurati iudicij examine deprehendi poterit, vt ille sequi & stare possit. Alibi enim vno tanto intermisso spacio, vel duobus poterit similis succedere, alibi verò fortasse non, quòd in primis & nouissimis verborum characteribus facilius agnoscetur. Sic & de pluribus, quod rem ipsam expendenti palam fiet, sicubi igitur vel quia spacia plura, vel quia pauciora sint, non videbitur recte scriptum succedere, ociosos ibi characteres citra ambiguum interiectos esse colligetur. Sed huius rei difficilior est obseruatio, nam rarissimè euenit, vt quot vis relictis spacijs alicuius verbi nexus sequi non posset, & supponetur certæ dictionis vel eorum characterum certa cognitio. Eius rei regulas tradere nimis laboriosum videtur, nam verba non pauciora magno oporteret volumine colligere, atqui hæc ipsa poterunt melius vrgente casu acri interpretis iudicio decerni, quàm ante illum diffiniri, & satis explicari, hæc quibus in verbis huiusmodi characteres reponantur indicabunt. Cæterum vt illi dignosci possint, superest videre. Primus ergo modus hic seruabitur, vt si quod verbum ex similium analogia cognouerimus, in quo characterem vnum vel plures desides videamur deprehendisse, & alibi verbum sit, quod nouissimo loco similem illis habeat figuram, ex ijs, quæ suspicionem habebunt singulis alphabeti series ad eam vsque perducatur, quod si in illam potestas cadet, quæ ver-
bum

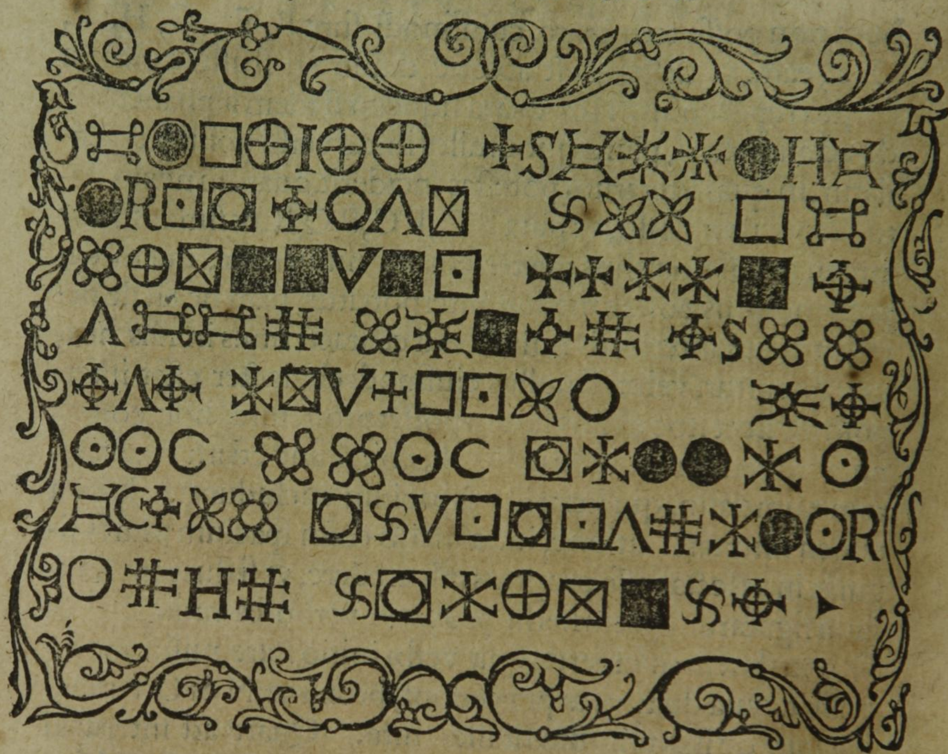
bum non poſſit terminare, cuiuſmodi ſunt B, F, G, H, P, Q, Z, eam, vt dictum eſt abſque dubio vti fruſtratoriam a ſcripto repellemus. Hoc etiam liquebit ſi idem alphabeti ordo ad alias duas, pluresque ſimiles initio verbi poſitas extendatur, in quas literarum poteſtas inciderit, quarum nexus ſtatim ſequi non poſſit, vt puta B C, F G, P Q R, & ſimiles. Hoc tamen fiet, ſi non alius præter eorum numerum, quem deprehendimus poſtea medius interponatur, nam ſic facile fieret, vt etiam interiectis huiuſmodi characteribus in illis nexus ſequeretur, veluti ſi nullus eiuſmodi character eſſet interpoſitus, licet hoc ex illis ſolum poſſet prouenire, hoc eorum numero reddente, inde colligi licebit, hunc etiam characterum numerum, qui intra illud ſpacium includuntur, habita tamen interualli ratione, intra maius enim ſpacium plures figuras interiectas eſſe proprius erit credere, vt ſi duarum ſimilium figurarum occurſus in proximo verbo ea ratione P & Q poteſtatem ſuſciperet, quæ verbi initio ſtare nullo modo poſſint, quia duæ, quæ præcedunt, proxime N & O connectuntur, de illis primum ſit iudicium. Quare ad interualli primum diſtantiam earum numerus extimabitur. Quod ſi etiamnum de earum numero dubitetur, aliarum ſimilium ſequela poterit ambiguitatem tollere, vnde partes ad hoc oportunas præſtabit elegiſſe, in quibus propter ſimilium analogiam non difficile ſit verba interpretari.

CAPVT XXII.

Proximi ſcripti interpretandi exemplum.

POTVISSEM exemplum prætermittere, vt hic modus ad ſuperiorum formam deberet accommodari, ne totius illud inculcarem, quod minus videri potuiſſet neceſſariũ, niſi illud rei difficultas quæſiuiſſet, illud tamen hoc erit.

Ex

Ex characterum itaque diuersorum numero, qui septem & viginti recensetur, septem prima fronte solum huiusmodi interiectos esse scriptum indicat. Deprehendendi verò illos modus primus erit, quòd ex similium, & aliorum analogia, quam cum prima dictione parem sexta retinet, idem verbum vtrobiq; positum conijcitur, siquidem tres primæ figuræ, quæ præcedunt in vtraq; parte dissimiles sunt, & mox quę sequuntur similes, vnum verò analogiæ discrimen est, quod figura, quæ inter eas est, vtrobique inseritur, in primo verbo post primam similem collocatur, quæ hæc est I, in altera ante tertiam V, vnde illas consentaneum est ociosas esse, & dictiones perturbare, & proinde ex toto scripto repelli debere, & in margilani loco seruari, donec ex illis, quæ consequuntur, certo licebit agnosci desides illas fuisse. Idem obser-

obſeruatur in alijs tribus partibus, quarta decima, & vndeuigeſima, vbi omnes ex tribus conſtare literis videntur, & eandem analogiæ habere rationem, dolum tamen eſſe in duabus vltimis, quod in decima ante ſimiles talis figura S ponitur, in vltima verò inter eas alia conſpicitur H, vnde par eſt credere in illis dolum latere, quominus idem verbum ter repetitum eſſe videatur, quare oportunum erit, illas, vt antea factum eſt excludere. Eadem ratione arguetur verbum octauo loco poſitum, cum eo, quod quintodecimo collocatur idem eſſe, quod non alia re vtrumque differre videatur, quàm horum characterum interpellatione Λ C, quare cum illis paria fieri conueniet, reſtaret ſi ſeptem ſint huiuſmodi characteres vnum tantum agnoſcere, cuius notitiam, ſi per analogiam venari non poſſumus tentari proximum erit, an illum interuallo cognitarum partium poſſimus deprehendere. Si per coniecturas igitur verbum licebit eligere, quod analogia aſſentiente (de quibus facta eſt mentio) primæ & ſextæ pari poſſit accommodari, QVESTVS vtrobique ſcriptum eſſe par erit affirmare, vnde quod nouiſſima prima verbi figura eadem eſt cum prima ſextæ dictionis ſi ducta alphabeti ſerie ad eam ſimilem poteſtas protrahetur R in illam, non Q poteſtas incidet, quæ litera, quia præcedit proxime in alphabeto eam, quæ prima eſt in verbo QVESTVS, colligi inde poterit eam, quæ ſupereſt vt cognoſcatur, intra illud ſpacium mediam collocari, eamque pari ratione par erit exiſtimare eſſe, quæ in tertia dictione primam figuram ſequitur D R. Sublatis in hunc modum ocioſis characteribus, qui ſcripti interpretationem impediebant, cætera ad ſuperiorum regularum per ſcriptum diſſoluentur.

FINIS LIBRI TERTII.

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS.

LIBER QVARTVS.

PROEMIVM.

BENE habet, difficillimam operis partem absoluimus, & obscuras tum deprehendendi, tum interpretãdi notas videmur modos satis tradidisse: nunc id solum videtur restare, vt labor minor sit illis, qui in hac disciplina nondum satis profecerunt, nempe tabularum vsum & canones exponere. Quod vbi peractum erit, nil relinquitur amplius, quo minus huius operis titulo planè satisfecisse videamur, si priores libri satis probe suo officio functi sunt, & beneuolos lectorum animos hactenus promeruerunt. Harum tabularum vsus ad interpretandum non parum affert adiumenti, siquidem dictiones, in quibus vocalium & consonantium variatur positio quæsiuimus : Vnde non modo in simplici characterum permutatione inueniendi verba, quæ ad scriptum accommodentur, verùm etiam in Rotæ reuolutione habendæ similium analogiæ, vt quærendis in verbis difficultas adimatur: Quorum non facilè alioquin subesset recordatio. Vbi præstare conati sumus, vt pauca huiusmodi verba videantur prætermissa, & ea, quorum meminimus recto essent ordine disposita: Neque enim diffiteor aliqua potuisse prætermitti, quæ memoriæ non obuenerant: sed neq; in omnium recordatione fuit mihi admodum elaborandũ, id nanq; nimis molestum fuisset, alioquin parum necessariũ, cui rei deesse noluimus, ne quid lectori relictum videretur, quod ad præsentis operis vtilitatem & facilitatẽ spectare potuisset.

Ratio

Ratio vſus tabularum ſimplicis permutationis.

DICTVM eſt ſuo loco in interpretando vtile eſſe verba primum ſeligere, quæ ex paucioribus literis conſtarent, quod illa inter rara numerentur: cuiuſmodi ſunt, quę nõ pluribus, quàm quatuor literis conflantur, paucioribus tamẽ vel vna abſoluuntur, vt interptetandi initium à facilioribus ſumeretur, nã & verba proſequi, quæ plures habent literas, & mihi multo prolixius, & moleſtius fuiſſet, & interpreti fortaſſe parum vtile in iudicando. Difficile enim admodum fuiſſet ex multiplici verborum numero proprium verbũ accommodari, quod ſi quis ex ſimilium occaſione hoc exiſtimet neceſſariũ, poterit ad harum exemplũ ſuas tabulas conficere, nã ſi in proximis mox tabulis eiuſmodi verba recenſebimus, hoc præſtabitur ſimiliũ analogię cauſa, alioquin labor prope immenſus futurus fuiſſet dictiones omnes annumerare, & proinde oportunius lectorẽ ad dictionarium remittere. Primum itaq; à ſingularitatis numero inchoabimus, mox ad pluralitatẽ ordine procedetur. Harum tabularum vſus & dictionũ occurſus non minus proderit literarum aliquot poteſtatẽ ignoranti, quàm eas cognoſcenti: non diffiteor tamẽ conſonantiũ à vocalibus paratã habere diſcretionem, & priorem aliquã literarum notitiam præſtare, nã hoc modo in paucioribus eſſet ambiguitas, & proinde minus oporteret vagari, & conſequẽtium opinio præſentium notitia magis firmaretur, vt certius iudiciũ videri poſſet. Earum igitur vſus duplex erit modus, alter quem ſectabitur, qui conſonantiũ & vocalium cognitionẽ diſtinxerit, vel aliquã verbi figuram cognouerit, alter, quẽ ſectabitur, qui nullã harũ qualemcunq; notitiã haberet, ſed à facilitate cõuenit inchoari. Si à cõſonantibus igitur vocales diſcretæ ſint, & reſtet ſolã diſtinctã ſingulis characteribus poteſtatẽ aſſignare, verba ea quęrẽtur, quę ſeruata locorũ analogia vocales & conſonãtes retineant, vt ſi in verbo quatuor literarum prima & quarta figura conſonãtes ſint, & duę medię vo-

cales, dictio esse possit DEVS, in qua consonantes & vocales secundum eandem analogiam concurrunt. In hac tamē proportione non ita facilè potest verbi certitudo diffiniri, quòd eiusmodi plures possint consonantes & vocales variari, quemadmodum in tabulis videbitur: Quare in simili analogia, vt minus laboris sit, aliquot characterum singularem paratā habere notitiam oporteret, nam quò rarior, aut frequentior ea locorum proportio erit, per quæ vocales & consonantes disponantur, eo certior, vel incertior erit quęsiti verbi coniectura, vnde si vocalium, & consonantium positio satis erit, vt eiusmodi analogia & ratio in vno tantum verbo reperiatur, dubitandi omnis occasio tolletur, cum eius rationis proprietas vni tātum verbo conueniat, huiusmodi erit, si in dictione quatuor literarum prima vocalis sit, quia in eum modum vna tantū dictio reperitur VRBS, dubitatio vlterius nō procedet, quoties itaq; eiusmodi verbū in scripto occurret, pręstabit illud eligi, ex quo certior consonantium & vocalium etiam primo intuitu cognitio haberi possit. Quod si nulla vocalium & consonantium discretio procedet, poterit nihilominus fieri coniectura, licet sic illæ disponantur, vt in eum modum plura verba sint, & proinde minor fuisset futura certitudo, hoc fiet ex similium cōiectura, veluti si in quatuor vnius dictionis literis prima & quarta eædem figuræ sint, rursus secunda & tertia similes, vt prouenit in ESSE, ECCE, SVVS, & huiusmodi alijs dictionibus, quæ insigniores, & quarum numerus quinariū vel senarium non excederet, tum enim ad dirimendam earū controuersiam frequentium, & minus frequentium literarū ratio vsum suppeditabit. Nos in his tabulis latini, & vulgati sermonis itali dictiones tantum reposuimus, nam idē in cęteris linguis præstare & prolixitate nimis molestum fuisset, & parum necessarium: quod si occasio postulauerit, vt idem fiat in hispano, vel gallico alioùe sermone ad horū exēplar quiuis eius idiomatis verba poterit inuenire, eaq; in tabulis disponere.

TABV-

TABVLA PRIMA.

Ex Solis Vocalibvs Constitvta

à	è	i	ò

ex consonantbus non reperitur.

TABVLA SECVNDA.

Ex Dvabvs Literis Constitvta

Transpositio prima

prima & secunda vocalis.

ea	ij
ei	„io
eo	

Transpositio secũda ex consonãtibus nõ reperit.

Transpositio tertia.

Prima vocalis , secunda consonans.

		id	oh	vt
ab	en	„il	os	
ac	es	in		
ad	et	is		
ah	ex	it		
„al				
an				
at				

Transpositio quarta

prima consonan, secunda vocalis.

dà	de	„li	do	„fui
„fa	„fè	ni	„lo	tu
„la	„le	si	„sò	
„ma	me			
„sa	ne			
	re			
	se			
	te			

TABVLA TERTIA.

Ex Tribvs Literis Constitvta

Transpositio prima
trium vocalium

aio	eia	„ iua	oua	„ vai
aue	eoo	iui	„ oue	via
aui	eua		ouo	vie
auo	eue			„voi
				vua
				vue

Trans. sec. ex trib. cõs. no rep.

Transpositio tertia
Prima & sec. voc. tertia cons.

ais	eam	iam	vah
ait	eas	ijs	vim
aut	eat	ius	vir
	eis		vis
	eos		vix
	eum		vos
			vox

Trans. quarta conuersa præced.
pr. & sec. cons. tertio vocalis.

„ frà	„ die	„ chi	pro
sta	„ tre		sto
„ trà	spe		

Trans. quinta
prima voc. sec. & tert. conson.

abs	est
ars	
arx	
ast	

Trans. sexta. con. prę.
prima, & sec. cons. tertia voc.

„ dai

„dai	„bei	cio	noe	cui
„fai	beo	dij	„poi	duo
„gai	dea	dio		fui
„hai	dee	fio		„hai
„lai	dei	„mia		hui
„mai	deo	„mie		hic
„rai	„lei	„mio		qua
„ſai	mea	pia		quę
	meæ	pie		qui
	mei	pij		quo
	meo	pio		ſua
	„neo	„ria		ſue
	„rea	„rie		ſui
	„ree	„rij		ſuo
	rei	„rio		tua
	„ſei	„ſia		tuæ
	zea	„ſij		tui
		„zia		tuo
		„zie		
		„zij		
		„zio		

Trans. ſeptima
pr. & tert. vocalis. ſec. cons.

„aco	edi	ibi	„oca	vna
acu	edo	ibo	„oda	vni
ago	egi	ida	odi	vno
ala	ego	ima	„odo	
alæ	eme	„ime	ora	
„ali	emi	imo	oro	
alo	emo	ira	„oſa	
ama	„era	ire	„oſo	
„ame	ero	iri		
„ami		ita		
amo		ite		

ani

ani
ano
ara
„ari
aro
axe
axi
das
dat
fac
fas
fax
hac
has
his
hos
lac
mas
nam
pan
par
pax
ſal
ſat
tam

„deh
dem
des
det
fel
fex
hæc
hem
lex
mel
nex
per
pes
res
rex
ſed
ter

Tranſp. octaua con. pr.
prima & ter. con. ſecun. voc.

bis
cis
cit
dic
hic
his
nil
nix
ſic
ſis
ſit

bos
cor
cos
„con
dos
hoc
hos
mos
non
nos
nox
ros

cum
cur
duc
dux
fur
lux
mus
nux
pus
ſub
ſum
ſus

TABVLA QVARTA
EX QVATVOR LITERIS CONSTITVTA

Tranſpoſitio prima
Quatuor vocalium.

auia

ioue
ioui

veie
veio
viua
viue
iu-

iuuo viui
viuo
vuea
Tranſ.ſec. cõ.pr.q̃tuor cõs.nõ repe-
Tranſ. tert. (ritur.
Tres primæ voc. quarta cons.

aiax eius oues viam
auem euam ouis vias
aues ouum vijs
auis vuam
vuas
vuis

Trans. quar. c.p. tres pr..cõs.quarta
Trans. quinta. (voc. nõ reperitur
Duæ primæ voc. ter. & quar. cons.

præ fleo „cria fluo
„ſtai „ſtea ſcio „grue
„ſtia grui

Tranſ. ſep.
Prima voc. reliquæ conſonantes

„baia „beue „cioè boue „guaui
„baie „deue dici boui queo
„baio „deui diua „coua quia
caio leua diuȩ „couo
caua leuo diui „doue
caue meio diuo
caui „neue „giua
cauo neui „giui
„daua ſeui niue
dauo „piua
„faua
faue
faui

„ haue
laua
maio
naue
naui
nauo
raia
raie

Tranſp. nona.

Pr. & vlt. voc. reliquæ conſonantes.

abba
abde
abdo
adde
addo
agna
agnæ
agni
agno
agri
agro
alba
albi
albo
alga
„ alla
„ alle
„ alli
„ allo
alma
almæ
almi
almo

ecce
ægra
ægre
ægri
ægro
„ elle
„ ello
„ enſe
erga
„ erge
ergo
erra
„ erri
„ erro
„ erta
eſca
„ eſce
„ eſci
„ eſco
„ eſſa
„ eſſe
„ eſſi
eſto

igni
illa
ille
illi
illò
immò
indi
ipſa
ipſe
ipſi
iſta
iſte
iſti

oſſa
olla
ollæ
olli
„ onda
„ onde
„ opra
orba
orbe
orbi
orbo
orca
orci
orco
„ orma
„ orme
„ orna
„ orni
orno
„ orſa

vlmo
vlta
vrbe
vrbi
„ vrla
„ vrli
„ vrlo
vrna
vrnæ
vrſa
vrſæ
vrſi
vrſo
vſſa
vſta

alta

alta
alte
alti
alto
ambo
anna
anne
anno
ante
anſa
„apre
apri
apro
arca
arcæ
arci
„arco
arcu
argo
„arma
„armi
armo
„arpa
arra
aſto

orſa
orta
ortæ
orto
oſſa
„oſſe
oſſi
„oſſo
„otto.

Tranſ. decima. c. p.
Pr. & vl. cons. reliquæ voc.

haud
laus

beas
bees
beat
beet
deam
deas

dijs
fiat
fiet

boas

duas
duos
ſuam
ſuas
ſuis
ſuos

de-

deis

deos
deum
deus
meam
meas
meis
meos
meus
reor

ſuus

Tranſpoſitio vndecima
pr. ſec. & quar. voc. ter. cons.

„aita
audi
aula
aulæ
aura
auſa
auſo

iano
ioci
ioco
iuba
iulo
iuno
iure
iuro

vaca
vaco
„vada
vade
vadi
vado
vaga
vagę
vagi
vago
vale
vana
vanæ
vani
vano
vaſe
„veda
„vede
„vedi
„vedo
vela

„ vele
veli
velo
vena
venæ
veni
vera
veræ
veri
vero
veto
vici
vidi
„ vile
vili
vina
vini
vino
viri
viro
viru
viſa
viſo
viſu
vita
vitę
viti
vito
voca
voco
vola
vole
„ voli
clam

volo

Transſ. vndec. c. p.
Prima, ſec. & quar. conſ. ter. voc.

flos

clam
cras
flas
flat
ſtas
ſtat

fles
ſpes
ſtet

Tranſ. decima tertia
Prim. ter. & quar. voc. ſec. cons.

idea
ideo
ineo

obeo
obij
ocio
ocia
ocij
odio
olea
olei
oleo

abeo
abij
acui
acuo
adeò
alia
alij
alio
apio
aqua
aquæ
area
areæ
areo
arui
aruo
aſia

egeo
egui
æque
equi
equo
eruo
exeo
exui

Tranſp. decimaquarta, c. p.
Prim. ter. quar. conſ. ſec. vocali.

hinc

fons
mons
poſt

hunc
tunc

dans
dant
hanc

dent
mens

mars

mars
pars

Trans. decimaquinta.
Prima & ter. voc. ſecundæ cons.

abel
abis
acus
alam
alas
ales
alis
alat
alet
amem
amen
ames
amet
amer
amor
amas
amat
ames
apes
aras
ares

edas
edes
edet
edax
epar

ibam
ibas
ibat
ibis
ibit
idem
iram
irim
iras
item
itis

opes

vras
vres
vris

Tranſp. deci. ſex. & vltima cõ.præ.
Prima & tert. cons. ſecundæ voc.
Quia multas in ſe retinent tranſpoſitiones facilioris intelligentiæ gratia, in plures partiemur.

Conſonantes & vocales, ſimiles

papa
rara

bibi

momo
toto

coco

coco.

Vocales ſimiles ſolum

„ bara
„ cada
cama
caſa
dama
„ darà
data
faba
fama
fata
gaza
lata
laua
laxa
maga
mala
nata
pala
„ para
rapa
rara
rata
„ ſala
ſana
ſata
„ tana

bene
„ bere
deme
fece
fede
„ fele
ferè
geme
„ lece
lene
„ mele
nece
„ pece
pene
„ pere
pete
„ reſe
rete
ſæpe
ſere
tedæ
telæ
teme
tene

bibi
bini
cibi
diti
fidi
fili
fini
„ lidi
miſi
niſi
ridi
riſi
tibi
vidi

bolo
bono
colo
cono
dolo
domo
dono
foco
foro
homo
„ lodo
loro
loto
modo
moto
nodo
nolo
noto
„ poco
polo
pomo
pono
poro
roco
rodo
rogo
roto
„ ſodo
ſono
tono

fuco
luco
luſu
luxu

Conſonantes ſimiles. c. p.

pape

pape	ceci	bibo	coce	bubo
rara	ceco	dido	nono	rare
rari	dedi		tota	ruri
raro			toti	tuta
			toto	tute
				tuti
				tuto

diſſimiles omnes.

baſe	cela	bima	bona	„buco
baſi	cæli	„cima	coce	cubo
cado	cælo	„cime	„coda	cudo
cane	cæno	cito	„core	curo
cano	cæpi	„dica	„cori	duco
„capi	cæra	„dice	„coſa	dumo
„capo	demi	dici	„coſi	fuco
cara	dena	dico	cote	fugo
caræ	fera	dira	coxa	fumo
cari	heri	diræ	doli	fune
caro	hero	diri	domi	fure
cato	„meco	fico	domo	furo
dabo	„mela	fida	„doue	fuſe
„dame	„melo	fide	„doſa	fuſi
date	„meni	fila	„dota	gula
fagi	„meno	„file	dote	humi
fago	nemo	fimo	„foce	humo
fame	nero	fine	„fora	luca
„fate	„pela	fina	„goda	luce
„fati	„peli	„fino	„gode	ludi
labe	„pelo	libo	„gola	ludo
lati	„reca	lima	hora	„lume
lato	„reco	limæ	horæ	„lumi
laxe	remi	limo	loca	luna
laxi	remo	nido	loci	lupa

magi
mago
mali
malo
„mani
„mano
naſi
naſo
nato
pace
paci
pali
palo
„paue
„pate
pati
„pato
rado
rami
ranæ
rapa
rape
raræ
rari
raro
ſale
ſali
ſalo
ſanè
ſani
ſano
tace
„taci

„teco
„tede
„tela
teli
telo
„temi

nolo
nito
pica
pico
pila
pino
pira
rigo
rima
rimę
„rimo
„riſa
„riſe
„rido
ſimæ
ſimo
ſine

„loda
„lode
„lodi
lora
lota
mola
molæ
mora
mori
„noce
„noci
„node
nodi
nola
noli
„noma
„nome
„nomi
nota
notæ
noti
noto

lupo
mali
mulo
mura
mure
muri
muta
mute
muto
nubo
nuto
pura
puræ
puri
puro
puta
puto
rubi
rubo
rude
ruga
ſuda
ſude
ſudi
„ſudo
tuba
tubæ
tubo

tale

tale
tali

„poca
poli
poma
pomi
rode
roma
roſa
roſæ
„reſe
rota
rotæ
„ſoda
ſola
ſoli
ſole
„ſoma
„ſome
ſona
zona

Ratio vſus tabularum continuati ſcripti, in quo characterum figuræ permutantur.

ERAT in animo ad hanc rem ſex literarum, quæ varijs modis tranſponi poſſent, in tabulis nexum proponere, quòd is numerus potiſſimus videbatur, nam plures literas eodem modo colligere nimis moleſtum erat, vt ſolum hoc opus vel in magnum volumen excreſceret, pauciores verò parum fœcundum. Verùm hoc etiam viſum eſt ſatis laborioſum, & parum neceſſarium: nam ad ſimilium figurarum rationem multis modis poterat ſubſequi characterum nexus, vnde labor futurus fuiſſet parum vtilis inter tot literarum combinationes, quæ ſecundum ſimilium:

analogiam in ſpacijs pari modo de vera indicare procederent, quare conſilium hoc ſatius prætermittendum duxi, quàm rem nimis moleſtam aggredi, alioquin parum vtilem, in cuius rei loco binarum dictionum tabulas proponimus, vbi modo ex duarum ſimilium figurarum poſitione altera prius verbum terminat, altera ſubſequentis initio ponitur, modo inter trium ſequelam diuiſio vel poſt primam, vel poſt ſecundam cadit. Idem ſeruabitur & in quatuor ſimilium concurſu, vt modo poſt primam, modo poſt ſecundam incidat partitio. Eas tabulas ritè & ſuo ordine diſtinximus, vt facilè cuique obuiam fiat, quæ quoq; loco verborum partitio quærenda ſit, vt lector facilius intelligat. Ad hoc viſum eſt eadem ratione tabulas eorum verborum adijcere his, quæ inſigniora viderentur, quod plures ſimiles, & varias figuras pluribus in locis, modo bis, modo ter remaneant: quarum aliæ ſtatim ſuccedunt, aliæ verò interpoſitis alijs procedunt: quæ omnia & ſi cui minus vtilia poterunt videri, quod vel rem ſic ſubſequi neceſſarium non ſit, & ſæpius aliter contingat, & inter plura eodem modo ſe habentia indicatu difficillimum ſit, quod potiſſimum debeat eligi, quia tamen ea obſeruatio ad rem pertinere viſa eſt, prætermittendam non duxi: nam ea, quæ hoc modo incerta ſe habent conſequentium regularum iudicio poterunt confirmari, vt inter plura tollatur ambiguitas.

Vocales ſolæ, quæ principio vnius, & fine alterius dictionis eſſe poſſunt.

anima	atq;
ille	etiam
dei	iouis
ego	omnis
tu	vides

Conſo-

Consõnãtes solæ, quæ in fine vnius & principio alterius esse possunt.

hoc	caput	nos	sapientes
illud	dabit	et	tenet.
ah	habet		
nil	licet		
num	manus		
non	negat		
amor	rogat		

Cum similes tres vocales erunt, & diuisio cadit apud secundam.

aucupij	iudico
iudicij	iaceo
alij	iuno
eoo	omne

Si apud primam.

tibi	ijsdem

Si quatuor vocales in medio.

Tiberij	ij
eoo	oone

Si quatuor apud primam.

tu	vuula

Tabula notabilium dictionum, in quibus secundæ, tertiæ, quintæ & sextæ duplicantur.

„ abbassarsi	accurro	„ afferro
„ abbattimento	„ affatto	„ alletto
accommodo	„ effetto	appello
assessor	„ effettuato	immissum
assicco	„ errasse	accurro
assiccesco	immitto	offella
attollo		efferramenta

Tabula dictionum, in quibus secunda & tertia duplicatur, etiam consonante sequenti.

„ abbracciamento
„ abbracciare
„ abbreuiare
acclino
accliuis
accludo
accreſco
accredo
affleo
afflo
afflictus
affluo
affrico
agglomero
agglutino
aggrauo
aggredior
aggrego
applaudo
applico
approprio
apprimè
approbus
attribuo
„ ebbro
ecclesia
efflagito
effleo
effloreo
effrænus
offleo
offringo
offriſco
oppleo
opploro
opprimo
opprobrium

Si ſeptem conſonantes & apud tertiam ceciderit diuiſio.

vrbs phtiſis
ſtirps phthongus

Si ſex conſonantes & apud ſecundam ceciderit diuiſio.

amant phthiſim
habent phthongum

ſi in medio

vrbs ſtrabonis
ſtirps ſtructuræ

Si quinq; conſonantes & apud primam.

et phthiſis
nec phthongus
amant ſtrabones
diligunt ſtructuras

Si apud tertiam.

vrbs ſtudij
ſtirps brachij

Duplices conſonantes cum duplicibus vocalibus ſequen-

ſequentibus.

alluuio alluuies annuus. ſic & ſimil. dict. reperir. poterunt.

Ratio vſus tabularum orbicularis ſcripti, & earum vſus

EXPOSCIT ratio, vt idem in orbiculari ſcripto, quod in ſimplici characterum permutatione exequamur, vt tabulas tradituri, in quibus ſimiles figuræ huius ſcripti modo plures, modo pauciores varijs modis diſponentur, earum nunc vſum indicemus, ne hoc ad ſolam mentis agitationem quis facturus facilius in errorem incidat: nam & difficile fuiſſet, eas dictiones memoria complecti, & lubricum in experimento labi, in quibus tabulis legitimum ordinem ſecuti ſumus, vt primum duarum literarum verba, mox trium & inde quatuor poneremus. Rurſus quemadmodum in illis variæ ſimiles collocentur, pleniſſimam rationem traderemus, vt rem expendenti clarius liquebit. His adiecimus plurium literarum verba, in quibus figuræ ternæ ſimiles initio medio & fine ſimul concurrunt. Adiunximus præterea binarum dictionum nexum, in quo figuræ, quæ priores dictiones terminant, quæq; mox ſequentes inchoant aſſimilantur, vel eædem ſunt, earum dictionum vſus in eo genere ſcripti adiumentum dabit, ad ea ſolum verba inueniendum, in quibus, vt in ſuo loco proximo volumine dictum eſt, reliqua omnis interpretatio firmabitur, & innitetur. Earum igitur vſus occaſio quoties obuenerit, habebit interpres quo recurrat, vt facilior ſibi aditus pateat ad interpretandum, vbi tabularum ſectiones interpreti, quo loco quæque dictio quærenda ſit, præfixo titulo indicabunt.

TAB. PRIMA

DICTIONVM DVARVM SIMILIVM LITERARVM.

ab de hi „il tu

TAB. SECVNDA
DICTIONVM TRIVM LITERARVM.

Transpositio prima
prima & sec. similis

abi	„del	hic	tuæ
dea	dem	hij	tui
dei	des	his	tuo
deo	det	tua	tum

Transp. sec.
sec. & ter. similis

ede	„ahi	„chi
.odæ	nil	

Transp. tert.
prima & vltima similis

„che	iam	„mio	per	„pur
„gai	meo	par	pyr	seu

Transpo. quint. non reperitur, aliæ vsui esse non possunt.

TAB. TERTIA
QVATVOR LITERARVM

Transpositiones. 1.2.3.4. omittimus, quia inutiles.

Transp.5. prima & sec. similis, reliquæ dissimiles.

abbas	abeo	dedi	demi	deos	hiat
abde	deam	deis	demo	„deue	tuam
abdo	deas	dele	dena	„deui	tuas
				deus	tuba
					tube
					tuta
					tuum
					tuis
					tuus

Trans-

Tranſp. ſexta c. p.
ter. & quar. ſimilis, cæteræ diſſimiles

abde	„fede	ſede	actu	nutu
adde	fide	„ſode	cætu	ortu
„arde	inde	„ſude	fætu	potu
aude	rade	vade	fotu	ritu
„cade	ride	„vede	ictu	ſitu
cede	rode	vide	motu	
vide	rude	vnde	natu	

Tranſp. ſeptima omittitur.

Tranſp. 8. p. diſſim. reliquæ ſimiles.

aſtu
eſtu.

Tranſp. nona prima & vlt. ſimiles,
reliquæ diſſimiles.

apud	feci	leuo	pons	vlla
baſc	fili	libo	quot	vlta
bene	fimi	lido	ſtyx	vnca
„bere	fixi	limo	vada	vnda
beue	foci	lino	vaga	vola
bibe	funi	ludo	vana	vrna
bile	furi	lugo	veda	vrſa
bimæ	„lago	lupo	vela	vrta
binæ	lato	olor	vena	vſta.
bonæ	lauo	oſor	vera	
bouæ	laxo	pars	viſa	
fagi	lego	plus	vita	

Tranſp. decima
2. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

dabo	tabe	idem	„ file	vili
faba	tabo	ideo	fili	vile
fabæ	adeo	bili	filo	
fabi	idæa	fila	nilo	

Tranſ. vndecima, non reperitur.
Tranſp. decima ter. prima tertia & quarta ſimilis.

ritu.

Tranſp. quartadec. c. p. omittitur.
Tranſp. quintadec. pr. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

arca	lanæ	peræ	reti	ſiue
arcæ	lena	peru	rite	viam
arco	lene	pori	„ riti	vias
„ bada	leni	poro	rota	vnam
coes	leno	pyra	rotæ	vras
coet	lino	pyre	roto	vrat
„ crea	luna	pyro	ruta	vtar
erga	meos	pura	rute	vnam
„ erge	nepa	puræ	ſæua	vras.
ergo	„ para	puri	ſæuæ	
hali	pari	puro	ſæui	
halo	paro	rate	ſæuo	
lana	„ pera	rete		

Tranſp. ſextadec. vlt. c. p.
ſec. & quar. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

hanc	diem	aper	vrat	cuma
acie	fiam	epar	vret	cuna
acre	piam	aret	vrit	cura
ecce	pium	erat	auia	dura
agni	viam	erit	aula	„ duca
				agri

agri	ambo	orat	aura	fuga
„ ogni	immò	oret	auſa	fuma
„ fura	iuba	luna	muſa	pura
fuſa	iura	mula	muta	puta
gula	iuua	„ mura	nuda	quia.

TAB. QVARTA

DIVERSARVM DICTIONVM

Trium ſimilium in principio dictionis.

ſtupa
ſtudium
ſtupidum — Maiuſcolis illis literis addere poteris
deficio — fines ex libitu,& multæ conſurgent dictiones.
hilaris

Trium ſimilium in fine dictionis.

paſtu
guſtu
faſtu — & ſimilia
damno
„ nieghi
„ prieghi

Duæ ſimiles in fine, alteræ duæ ſimiles in principio ſequentis dictionis.

ars tua
lux zacha — Si dictionibus his diuerſa principia & fines
eſt vxor — addes, aliæ quoq; conſurgent dictiones.

Duæ ſimiles in fine altera principio alterius dictionis.

de fago — pars talis tu zeno.
nil moror — eſt vlla — adde etiam & aliæ compo-
vno paruo — dux zeno — nuntur nouæ dictiones.

Vna

Vna ſimilis in fine, duæ principio alterius dictionis.

hic dedit
illud efficit
ah illius
deum nouit
non oportet
amor ſtatuæ
is tua
et vxor
lex zabulonis

Egenus interpres principio & dictionum fine multas addere literas poterit

Vna ſimilis in fine, alterius principio dictionis tres.

hic deficit
cur ſtudes

etiam ſi addes, nouas habes.

Hæc ſunt, quæ hoc tempore de hac materia dici poſſe videantur, atque huiuſmodi in re prodenda ſatis auguſtè ſcripſiſſe viſi ſumus, omnes enim, quos adhuc videre contigerit ſcriptores quàm anguſtiſſimè tetigerunt.

FINIS.

229

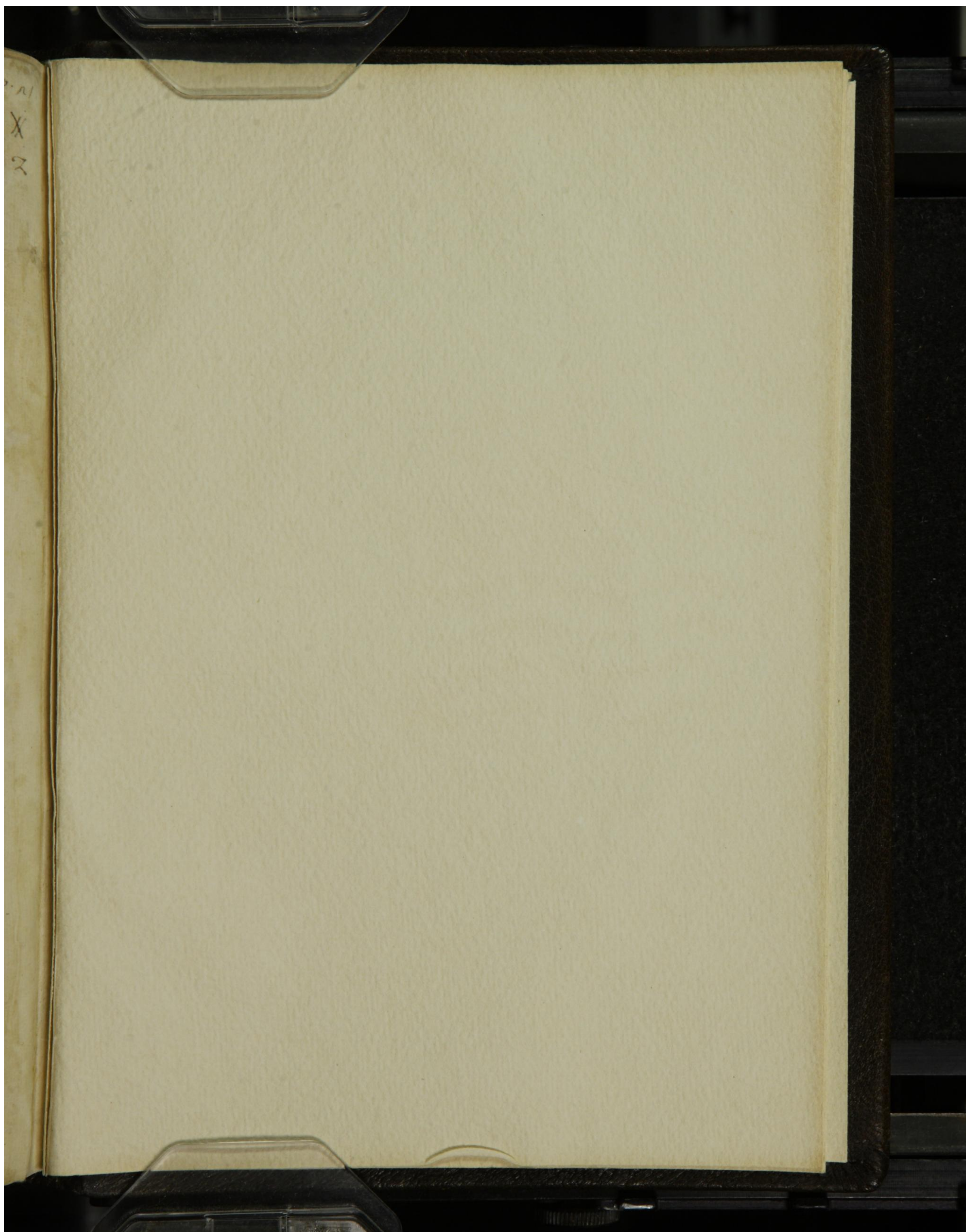
229

9. 10. 11. 12. 13. ... 16. 17. 18. 19. 20. 21.

d e f g h i l m n o p q r s t u x z

~~12~~

27

MC